

FRÉ'S MEISJESJAREN

NEL VAN DER VLIS

FRÉ'S MEISJESJAREN

BANDVERSIERING DOOR B. S. CLAUS

NEL VAN DER VLIS

FRÉ'S MEISJESJAREN

TWEEDE DRUK

UITGAVE VAN J. H. KOK N.V. TE KAMPEN

I.

FRÉ VAN DUINEN.

IN de donkergemeubelde kamer aan de straat van één der huizen in de Primulalaan, zat Fré van Duinen. Naast haar, op de vierkante, eikenhouten tafel lag een schrift en een themaboek. Bij het raam zat juffrouw Bartels, bezig met een handwerkje.

„Weet u ook, wanneer oom thuiskomt?”

„Nee, hoe dat zoo?”

„Och, zoo maar.”

Fré boog zich weer over haar boeken en deed, of ze werkte.

Ze had er een vaag voorgevoel van, dat oom met één of ander plan rondliep, al kon ze onmogelijk raden wát het was.

Vanmiddag was hij naar de stad gegaan. Wát ging hij daar doen op Zaterdag? overdacht ze.

De vorige maand had ze Mulo-examen gedaan. Nu was ze nog op school en werkte mee met de anderen, tot oom beslist zou hebben, wat ze verder zou gaan doen.

Want hier in huis, dacht Fré een beetje boos, werd háár nooit wat gevraagd. Hier moest ze altijd afwachten, wat oom over haar besliste.

Als vader er nog maar was, dan zouden ze wel samen gepraat hebben over later, dan zou hij wel gevraagd hebben, of er niet iets was, dat ze graag wilde worden. Oom deed het niet, natuurlijk niet, die was ook niet als vader . . .

Ze zette de handen weer onder het hoofd en boog zich dieper over het leerboek.

Het was nu bijna twee jaar geleden, dat vader gestorven was.

Ze herinnerde zich alles nog zoo goed, of het gisteren was gebeurd.

Bijna veertien jaar was ze geweest.

Beneden in de achterkamer had ze zitten wachten, die vreeselijke middag, alleen.

Later kwam oom Albert, een broer van vader, haar halen.

Boven bij het bed had ze doodstil gestaan. O, ze had het niet kunnen begrijpen, dat vader nu van haar wegging, voorgoed . . . .

Hij had haar hand in de zijne genomen, die mager en wit geworden was.

„Och Fréeke . . . .” zijn stem had zoo zacht geklonken, dat ze zich voorover gebogen had . . . . „Wij hadden alleen maar elkaar, maar God zal voor je zorgen. Hijzelf zal je Vader zijn, kind.” Een tijdlang had hij stil gelegen . . . . de oogen gesloten, toen haar weer aangekeken: „Wees altijd oprecht, kind, beloof je me dat?” Snikkend had ze zijn beide handen gegrepen en schreiend gezegd: „Ja, vader . . . maar gaat u toch niet weg . . . . ik . . . .”

Oom Albert had haar zachtjes de kamer uitgebracht. En toen ze bij de deur nog eens had omgekeken, lag vader alweer met gesloten oogen.

Die nacht was hij gestorven . . . .

Oom had haar meegenomen naar zijn eigen huis in de Primulalaan.

Fré schoof het leerboek een eindje van zich af.

Toen vader gestorven was, had ze nog veel erger dan vroeger moeder gemist, moeder . . . . die ze nooit gekend had, die al stierf, toen zij, Fré, één jaar oud was.

Dat alles was nu bijna twee jaar geleden.

Ze hield nog altijd haar hoofd voorover en tuurde naar de doervloeiende letters in het themaboek.

Hier, bij oom in huis voelde ze zich zoo alleen . . . .

Oom Albert was ongetrouwd, en juffrouw Bartels nam zeker al meer dan tien jaar de huishouding waar.

Op dat oogenblik hoorde ze de sleutel in de voordeur steken.

Zie je wel, oom was veel eerder thuis dan andere dagen.

Mijnheer Van Duinen kwam de kamer in en groette verstrooid.

Fré had het boek naar zich toegetrokken en deed, of ze leerde.

Hij ging tegenover haar aan de tafel zitten.

„Freekje?” (oom zei altijd „Freekje”, omdat ze nu eenmaal zoo gedoopt was!)

„Ja oom....?”

Terluiks legde ze haar hand op de geknoeide bladzij: als oom die zag....

„Ik ben naar de stad geweest, om je op te geven voor het toelatingsexamen van de Kweekschool.”

Fré keek langs hem heen naar buiten. Voor de Kweekschool? Elke dag heen en weer naar de stad?.... Leuk wel.... De heele tijd met andere meisjes en jongens samen, eten ook 's middags, dan hoefde ze niet meer zoo saai met juffrouw Bartels te zitten aan tafel. Fijn, de heele dag weg hier uit huis, alleen 's avonds, nou ja, dat ging gauw genoeg om, je zou wel veel huiswerk krijgen en....

„Luister je, Freekje?”

Ze kreeg een kleur.

„Ja oom....”

„Je moet er natuurlijk om denken, hard te werken, wanneer je eenmaal op die school bent.”

Hij stond op en ging de gang door naar boven, waar zijn studeerkamer was.

Juffrouw Bartels begon voor het tafeldekken te zorgen.

„Je vindt het zeker wel leuk om naar die school te gaan?” vroeg ze aan Fré, die met het boek weer op haar plekje in de vensterbank was gaan zitten.

„Nou, of ik....”

Over haar boeken gebogen, soesde ze verder. Fijn naar de stad elke dag, veel leuker dan hier op het dorp.... Nou ja, ze zou hier niet vandaan willen, de hei en het bosch

waren fijn, maar om op school te gaan was het in de stad toch leuker. Maar, heden nog toe, altijd hard werken, had oom gezegd.... als dat maar ging. Nou vooruit.... ze nam het zich al vast voor en....

„Kom je zitten Fré?” vroeg juffrouw Bartels.

Oom Albert kwam ook naar beneden. Ze gingen aan tafel.

„Vindt u het goed, dat ik nog even wegga?” vroeg Fré na het eten aan haar oom.

„Waar naar toe?”

„Naar Riek van Hulzen, het nieuws vertellen.”

„Niet te laat terugkomen dan....”

In de al vallende avond liep ze het korte eindje naar het huis van de Van Hulzens.

Riek en zij waren altijd vriendinnen geweest, vroeger op de lagere school al en samen hadden ze de vorige maand Mulo-examen gedaan, maar Riek was gezakt.

„Ik blijf nu maar thuis,” had ze gezegd, „ik heb toch geen hoofd om te leeren.”

Over dit alles nadenkend liep Fré met vlugge stappen door de stille Primulalaan; hier moest ze rechts de hoek om, dan nog een eindje links, nu was ze er.

Voor het hooge statige huis stond ze even.... Mischien waren ze niet thuis. Toen belde ze aan.

Riek zelf deed haar open: „Wat leuk zeg, mocht je zoo laat nog? Doe je mantel uit, dan blijf je gezellig theedrinken, doe je 't?”

„Ja goed, ik heb groot nieuws.”

„Wat?” vroeg Riek nieuwsgierig.

„Straks,” plaagde Fré, „eerst mijn haar.”

Heel langzaam ordende ze voor de gangspiegel haar vlechten, verstak een speld.

„Kind,” zuchtte Riek quasi wanhopig, „ik heb je nog nooit zoo lang aan je haar zien zaniken, als je hier kwam!”

Ze ging op een stoel zitten, die naast haar stond: „Zeg je het nou eindelijk?”

„Kom mee,” Fré stak haar met een buiging haar arm toe, „edele gemalin, opdat ik u vertelle....”

In de kamer was geen mensch te zien.

„Ben je alleen thuis?”

„Nee, moeder is boven, ze zal wel zoo beneden zijn.”

„En neef Louis?”

„Ook boven, die studeert hevig in zijn vacanties, ga zitten en vertel.”

In een lage stoel, de beenen lui uitgestrekt voor zich uit, begon ze.

„Oom is vandaag naar de stad geweest om me op te geven voor het toelatingsexamen van de Kweekschool, is dat reuze nieuws of niet?”

„O, Fré,” zei Riek.

Ze keek voor zich uit, even leek er een schaduw over haar gezicht te glijden.

Is 't omdat ze niet mee kan? dacht Fré. Maar Riek lachte alweer: „Ik vind het eenig zeg, wat zal je geweldig hard moeten leeren, je wordt een bol. Later zal ik over je moeten praten als over: „Die knappe vriendin van me, u weet wel...”

„O, ik kan zakken,” remde Fré en zette een ongelukkig gezicht.

Op dat oogenblik ging de deur open en kwam mevrouw van Hulzen de kamer binnen.

„Zoo kind, jij hier.”

Fré voelde zich nooit erg op haar gemak met mevrouw van Hulzen. Ze kreeg altijd dadelijk het gevoel, of er ergens iets niet goed zat, haar vlechten of haar jurk.

Riek vertelde onder het thee schenken het groote nieuws.

Even daarna stond Fré op: „Ik moet nu naar huis, anders zal oom het te laat vinden.”

„Is 't voor de eerste of de tweede klas?” informeerde Riek in de gang.

„Voor de tweede, maar als ik zak natuurlijk voor de eerste.”

„Je zakt niet,” wist Riek met zekerheid.

„Dat zeg jij,” lachte Fré.

„Weet je wat, ik breng je een eindje.”

„Graag.”

„Heb je er zin in?” vroeg Riek buiten.

„Ja, het is thuis zoo saai, en dan op school met al de anderen, het lijkt me fijn. En jij zal immers ook weer wat gaan doen?”

„Ik weet nog niet goed wat. Maar daar praten we een andere keer over, hé?”

Ze waren bij Fré's huis gekomen en stonden stil.

„Wist je ervan, dat je oom het ging vragen in de stad?”

„Nee, ik wist het zelf vanavond pas. En ik ben natuurlijk dadelijk naar je toegekomen.”

„Ja....”

„Het is zoo heerlijk,” praatte Fré, „om iets te worden, vooral voor mij, omdat ik geen vader en moeder meer heb. Als ik dan later voor mijzelf kan zorgen, dat zal wel reuze wezen, denk je ook niet?”

„Nou, natuurlijk.”

Boven werd op het raam getikt.

„Oom roept, ik ga naar binnen, hoor, het zal wel laat zijn al.”

„Mijn moeder zal niet weten, waar ik blijf,” lachte Riek.

„Wanneer is 't ook precies?”

„Morgen over een week.”

„Leer dan maar hard die dagen, ik kom nog wel eens naar je toe, dààg!”

II.

HET TOELATINGSEXAMEN.

MET een klap sloeg Fré de voordeur achter zich dicht.

Even bleef ze nog staan kijken langs de breede weg, dan onwillekeurig naar boven.... Nee, wat dom, waarom deed ze dat nou? Natuurlijk stond er niemand voor het raam, oom sliep immers nog. Ze drukte haar tasch stijf tegen zich aan.

Daar ging ze dan, ze had nog alle tijd, over een half uur ging de trein pas. Nou ja, ze was natuurlijk veel te vroeg, maar ze ging ook voor het éérs!

Er ging niet één jongen of meisje uit haar dorp, wist Fré. Vlug stapte ze voort in de vroege morgen. Na tien minuten loopen was ze op het kleine station.

Gewichtig wel om nu een kaartje te koopen en alleen op reis te gaan. Als vader me eens zien kon, dacht ze, heen en weer loopend over het kleine perron.

Vader....

's Avonds hadden ze dikwijls lange einden geloopt samen, langs het dennenbosch, of nog verder de hei op. Ze stond stil op het kleine perron; heel in de verte zag je de toppen van de dennen....

Achter haar kwam denderend de trein.

Ze draaide zich om. Met een schok stónd hij al.

Een conducteur opende de portieren en Fré stapte in.

Het was toch wel een raar gevoel, nu heelemaal alleen te gaan naar dat vreemde gebouw, waar ze niemand kende.

Over haar, in de andere hoek zaten twee meisjes.

Terwijl ze naar hen zat te kijken, dacht ze ineens : Gaan die meisjes ook ?

Op hetzelfde oogenblik keek de grootste van de twee haar aan en begon te lachen.

„Ik weet het niet,” zei ze, „maar ik heb zoo'n idee, dat jij ook naar de Kweek gaat?”

„Ja,” zei Fré blij, „jullie ook?”

„Wij ook,” zuchtte de jongste, die Fré in stilte al dikzak genoemd had, „en ik alleen maar om te zakken. Weet je wat mijnheer Zarten — dat is onze bovenmeester — tegen me zei? Als je van plan bent Vrijdag ook zoo aartsdom te doen, heb je absoluut geen kans om te slagen.”

„Aardige mijnheer hebben jullie daar,” spotte Fré, „maar vertel toch eens, hoe jullie heeten, ik ben Fré van Duinen.”

„Wil Dorsman,” zei de kleinste.

„En jij, heb jij ook nog zoo iets als een naam?” vroeg Fré aan het andere meisje.

„Ik,” ze ging staan, ze was lang en mager, haar haar hing in twee blonde vlechten op de rug, „ik heet Stien Korthout, heb je ooit een schooner naam gehoord, Fré Duinsma?”

„Van Duinen,” verbeterde die lachend.

Stien was weer gaan zitten, „o,” zuchtte ze, naar Wil kijkend, „en nu weet dat kind nog niet eens, dat ik zonder kaartje zit te reizen.”

„Zonder kaartje?”

„Ja.... ik was vanmorgen zoo laat, toen ik aan kwam hollen, was de trein al op het punt van vertrekken, ik zag geen chef.... het is bij ons zoo'n gat, zie je.... en toen ben ik zoo maar ingestapt. Of.... gestapt, Wil heeft me er ingeheschen.”

„Was die er dan al eerder?”

„Ik stond al een kwartier op het perronetje te beven van angst,” bromde Wil van uit haar hoekje, „je kunt Stien niet rekenen, die hoeft niet bang te zijn, dat is zoo'n bol.”

„Ho, meisje, zwijg jij eens even, Stien is heelemaal geen bol, die is alleen maar zonder zenuwen geboren.”

Ze was opgestaan en gebaarde met haar lange armen, maar onverwacht stond de trein stil en met een plof kwam ze op de bank naast Fré terecht.

„Ziezo, Stien zit,” zei ze laconiek.

Wil ging uit het raam hangen.

„Zeg, moet je komen kijken, wat een groote stappen dat meisje neemt, die . . . kijk, ze loopt zonder hoed.”

Fré en Stien kwamen ook uit het raam hangen.

„Die gaat vast en zeker ook naar de Kweek,” verzon Stien, „wil ik eens roepen?”

„Meisje, ga je ook . . .”

„Ben je mal?” Wil duwde haar hand tegen Stiens mond, „als dat kind gewoon naar de stad gaat, staan wij voor gek.”

„Dat staan we toch,” vond Stien en zich ver voorover buigend, riep ze: „Meisje, ga jij ook naar de Kweekschool?”

Het meisje draaide zich om, Fré duwde de deur open . . . de chef stak zijn bordje omhoog . . . met een ruk van zes grijpende handen werd het vreemde meisje op het laatste oogenblik in de coupé gehaald.

Toen kon ze pas antwoord geven: „Ja, ik ga naar de Kweek voor het examen, jullie ook?”

Voor de anderen antwoord konden geven, vroeg Wil: „En zit je ook zoo in de war als ik?”

Het meisje keek haar aan, de bruine oogen groot en lachend in het witte gezicht: „Nee, waarom, als ik niet slaag, word ik maar wat anders.”

Ze keek naar Fré: „Dag,” zei ze, „ga jij ook?”

„Ja,” knikte Fré en lachte.

„Nou,” zei Stien, „vertel ons eerst eens, hoe je heet, dan zal ik je onze namen zeggen.”

„Loek Bergsma.”

„O, en neem jij altijd van die geweldige stappen als daarstraks?”

Ze lachten alle vier.

„Dat is Wil Dorsman,” ging Stien verder. „Hier Fré van Duinen en ik ben Stien Korthout.”

„Het zou leuk zijn,” vond Loek, „als we nu alle vier slaagden, dan hadden we gelijk een gezellig clubje.”

„Alle drie,” verbeterde Wil pessimistisch.

„Drie?”

„Ja, ik ben aardsdom, dat weet jij natuurlijk nog niet.”

„We zijn er,” kondigde Stien aan en gooide het portier al open, maar tegelijk weer dicht. „O, heden, hoe moet dat nou met de contrôle?”

„Contrôle?”

„Ja, ik heb geen kaartje, straks zal ik je wel vertellen hoe het komt, laten we nu eerst maar zorgen, dat we er door komen.”

„Een oogenblik later stonden ze met z'n vieren op het groote drukke station.

„Het is het beste,” stelde Fré voor, „dat ik de drie kaartjes neem; jullie loopen voor me uit en ik zal ze afgeven.”

„Ja,” zei Stien, „en als hij het merkt, wijzen we Wil voor de schuldige aan, dan hoeft die alvast geen examen te doen.”

„k Zou je danken,” bromde Wil, „ik zou geen raad weten van angst.”

„Nou, angst had je toch al,” spotte Stien, „dat blijft dan immers hetzelfde.”

Met z'n vieren op een rijtje liepen ze over het perron.

Het geval met het kaartje maakte, dat het leek, of ze elkaar veel langer kenden dan een uur.

Ze liepen gearmd, één in 't bedenken, of het goed zou gaan straks.

Het was heel druk op 't station.

„Zet je hoed dieper, Stien,” maande Fré, „nou, daar gaat ie dan, vooruit jij eerst.”

Stien statigrecht op, haar gezicht verborgen achter de rand van haar hoed, stapte schijnbaar rustig door de contrôle. Haar linkerhand wees achterom en beduidde den conducteur, dat iemand met kaartjes volgde.

Achter haar kwam Wil, dan Loek.

Achter Fré drongen al weer andere mensen.

Zoo gewoon mogelijk gaf ze de drie kaartjes af.

„Drie?” zei hij, „er waren er toch vier.... ik dacht....”

Hij zocht met zijn oogen.

Buiten stonden Loek en Wil met uitgestreken gezichten te wachten.

Stien was nergens te zien.

„Ja,” zei hij, toch nóg eens spiedend.... „twee maar en u, dat 's drie.... ik dacht toch....”

„Opschieten!!.... Doorloopen!!”

Fré kreeg een zet en kwam in Wils armen terecht. Andere menschen stroomden langs.

„Waar is Stien?” vroeg Fré zacht.

„Ginds in die straat.”

„Kom mee dan.”

Met z'n drieën liepen ze, heel langzaam....

„Niet omkijken hoor,” maande Fré, „de vent kijkt ons natuurlijk na.”

Pas toen ze de hoek om waren, lieten ze elkaar los.

Verderop, bij de andere hoek stond Stien.

„Jij hebt me nog akeliger gemaakt dan ik al was,” lachte Wil, „had je dien kerel naar ons moeten zien kijken, toen Loek en ik daar op Fré stonden te wachten.”

„Die Fré is een kraan,” zei Stien, „als die niet slaagt.”

„Zie je,” stelde ze toen haar geweten gerust, „als we over een week geslaagd zijn, en we koopen een maand daarna een abonnement, dan beginnen we toch pas een paar dagen later te reizen dan de eerste van de maand.”

„Wat klets je toch?” vroeg Wil.

„Wel van die paar dagen, dat we ons abonnement niet gebruiken, heb ik er nu alvast een opgenomen, door vanmorgen voor niets te reizen.”

„Plaagt je geweten je?” lachte Loek.... „zeg zullen we met de tram gaan, wat vind jij Fré?”

„Loopen maar.... jij Stien?”

„Ja, ik loop ook liever.”

„Als we maar niet te laat komen,” zei Wil, „stel je voor.”

„We stellen ons alleen maar voor, dat we alle vier slagen,

hou jij nou over dat andere je mond eens, kom mee kinderen, ik weet de weg."

Ze gingen nu langs de lange, nog onbekende Stationsweg.

Boven hen spande een strakblauwe voorjaarslucht; aan de boomen aan weerszijden van de weg groenden al de nieuwe teere blaadjes.

Verderop liepen ze langs bellende trams en voorbijzoemende auto's.

Na ongeveer twintig minuten loopen, waren ze bij de smalle Vliet, waar de school moest staan.

„Zonder jou hulp had ik het nooit gevonden," zei Loek, toen ze voor een smal hoog gebouw stonden, het lijkt net een gewoon huis.

Alleen een klein bord aan de rechterkant van de deur vermeldde de gewichtigheid ervan.

„Als ik niet slaag," zei Stien baldadig, „sla ik uit pure kwaadheid een ruit in."

„Stil toch," zei Wil zenuwachtig, „ik weet geen raad."

Fré stond naast Loek, „we zullen elkaar een beetje in de gaten houden vandaag, hé? Stien en Wil kennen elkaar, maar wij zijn toch eigenlijk allebei vreemd."

Op het bellen van Stien werd de deur opgedaan en twee aan twee stapten ze naar binnen.

De conciërge liep voor hen uit, hij was klein en mager en deed erg gewichtig.

„Hier is de kapstok," wees hij.

„Die had ik anders alleen ook wel gevonden," bromde Stien, achter Fré's rug.

Maar Wil fluisterde weer: „Stil toch!"

Die scheen ineens niet anders meer te weten dan: „Stil toch." Zwijgend hingen zij de mantels op.

„Gaat u maar mee," zei de conciërge weer, „u moet naar boven."

„U móét, u móét," mompelde Stien, „als we willen toch zeker?"

„Stil toch," zei Wil zeker al voor de zesde maal.

De conciërge zwaaide met een weidsch gebaar een deur open. Ze stapten binnen; achter hen werd de deur weer

zorgvuldig gesloten. Het was een groot lokaal, aan de zijkant waren openslaande deuren, die op een veranda uitkwamen. Het leek een groote ruime kamer met banken voor één persoon.

Toen ze met hun vieren binnenkwamen, zaten er al ongeveer dertig jongens en meisjes.

Vooraan waren nog enkele banken leeg.

Stien ging op de eerste zitten.

„Wel ja,” vond Wil, „kan je nog meer vooraan?”

De deur ging open, er kwamen al weer anderen binnen.

Eindelijk, even voor negen werd het rustig.

Achter Stien zat Wil Dorsman en achter Fré, die in de bank naast Stien was gaan zitten, zat Loek.

Stien maakte haar tasch open, haalde een penhouder en andere schrijfbenodigdheden voor de dag.

Plotseling keek ze Fré met groote oogen aan.

„Wat is er?”

„Stuf vergeten, en je begrijpt, dat ik honderd keer iets zal hebben uit te stuffen.”

Fré, lachend om haar tragische gezicht, diepte uit haar tasch een mesje op en verdeelde haar stuk zusterlijk in twee gelijke deelen.

Op dit oogenblik ging de deur weer open en een man, lang en statig, stapte door het lokaal, tot voor in de klas op het kleine podium.

De directeur, begrepen ze allemaal en het werd heel stil.

De oogen onder het hooge voorhoofd leken heel streng en het naar achter geborstelde haar was bijna wit.

Hij keek de klas rond, dan in het kleine notitieboekje, dat hij in zijn hand hield.

Toen begon hij te praten en zijn stem klonk zoo rustig en vriendelijk, dat alle beklemming op eenmaal weg was uit de klas.

„Zoo kinderen . . . en zijn jullie daar nu?”

Er was iets geruststellends in zijn praten en ze voelden allemaal, dat het strenge de buitenkant maar was.

Zelfs Wil herademde.

„Zoo, zoo,” zei hij nog eens en bladerde opnieuw in

zijn boekje. „Nou hoor, nou moeten jullie maar niet in de war zitten, heelemaal niet noodig. Nu komt mijnheer Van Dalen, die zal Geschiedenisvragen uitdeelen.”

Mijnheer Van Dalen, kleiner dan de directeur, met scherpe, bruine oogen, kwam de klas al binnen.

De directeur ging van het podium af en liep, nog eens bemoedigend lachend, langs de buitenste rij naar de deur.

Aller aandacht was nu bij Van Dalen.

Ook zijn oogen gingen langs alle verschillende hoofden, maar er kwam geen lach op zijn gezicht.

Streng, stelde Stien in stilte vast.

„k Weet geen raad,” fluisterde Wil achter haar, „zie je . . .”

Maar onmiddellijk waren Van Dalens oogen op haar gericht en hoewel hij niets zei — misschien juist omdat hij niets zei — kreeg Wil een vuurroode kleur en keek een andere kant uit.

Hm, hij hoestte even.

Het was doodstil in de klas.

Angstig stil, dacht Fré, het raam uitkijkend, ik wou, dat ik nu buiten liep.

„Hier heb ik twintig Geschiedenisvragen,” zei Van Dalen kort, „tracht die maar te beantwoorden.”

Rustig liep hij de rijen langs en deelde de blaadjes rond.

Een angstig „o” ontviel Wil, toen ze las: „Vertel iets van de tachtigjarige oorlog.”

Eerst de tweede vraag dan maar: „Wanneer regeerde Willem de Eerste?” Dat wist ze tenminste.

Ze nam haar penhouder en begon te schrijven.

Loek zat voor zich uit te kijken en bedacht, dat haar moeder nu wel aan haar denken zou, ze had het gezegd vanmorgen. Ze lachte stil voor zich heen.

„Moet jij niet werken?” Van Dalen stond vlak achter haar.

„O, ja mijnheer” — met een kleur boog ze zich over het blaadje en begon te schrijven.

Stien was al ingespannen bezig. Geschiedenis was haar lievelingsvak.

In Fré's voorhoofd trok een rimpel.

Dat ze nou ook eerst Geschiedenis gaven; wat ter wereld was er zoo vervelend als Geschiedenis?

Langzaam begon ook zij te schrijven.

Groote letters maar, besloot ze, dan lijkt het nog wat meer. Er was in het lokaal nu geen ander geluid dan geritsel van blaadjes en het zachte krassen van pennen.

Een uur werkten ze zoo door.

„Klaar,” klonk toen de stem van Van Dalen.

„Nee maar,” ontschoot Stien.

Hij keek haar aan: „Is er iets?”

„O, nee mijnheer,” antwoordde ze kalm, „het kwam alleen maar, omdat ik nog zoo'n massa wist.”

Even leek het, of er een lachje kwam over zijn gezicht, maar dadelijk waren zijn oogen weer streng over alle hoofden.

Langs de rijen gaande, verzamelde hij de blaadjes.

Toen liep hij naar de deur: „Straks komt er een andere leeraar, je kunt een oogenblik pauzeeren.”

De tongen kwamen los.

„Alles verknoeid,” riep een jongen van de achterste bank.

„Leuk begin wel,” vond een meisje, dat links van hem zat, „ik heb trouwens zelf drie van de twintig vragen, niet al te veel, hé?”

Het was een lang slank meisje, ze zat een beetje achterovergeleund en keek, of het haar niet veel schelen kon.

„Als ik er niet kom, wil ik naar zee,” zei dezelfde jongen weer, „dat doe ik ook veel liever hoor, ze zijn er thuis alleen maar zoo op tegen.”

„Hoe heb jij 't?” informeerde Stien bij Wil.

„Ik begrijp niet, hoe je 't in je hoofd haalt, dat nog te gaan vragen,” antwoordde die wanhopig, „ik heb er natuurlijk niets van terechtgebracht.”

Loek en Fré zaten samen te praten: „Vertel eens Fré, heb jij veel broers en zussen?”

„Nee, geen een, jij wel?”

„Ja,” vertelde Loek, „de kleintjes, dat zijn de tweelingen, Ben en Dineke; dan heb ik nog een broertje gehad,

maar die is al jong gestorven. Hij was tusschen mij en de twee kleintjes in. Maar jij, ben je maar met je vader en moeder samen?"

„Nee, ik woon bij mijn oom in huis, ik heb geen vader en moeder meer.”

„Nee?" zei Loek . . . ze zat even stil, „nu is het net," zei ze toen hartelijk, „of we elkaar al veel beter kennen, vind je ook niet?"

Er kwam weer iemand binnen.

„Dat is Voortema," hoorden ze achter zich zeggen.

Hij was niet klein en niet groot, niet dik en niet mager. Vervelend gewoon, vond Stien.

Op het kleine podium stond hij de klas rond te kijken.

„Ik zal Natuurkundevragen ronddeelen," zei hij toen.

Zijn stem klonk vriendelijk, maar Fré had dadelijk iets op hem tegen.

Bah, dacht ze, hij meent er vast niets van, is dat nou lachen?

Meteen keek Voortema haar aan: „Zoo, meisje, jij kijkt nogal boos!"

„O, ja?" deed ze brutaal, maar terwijl ze haar blaadje naar zich toetrok, dacht ze, ik moet noodig zoo beginnen, waarom doe ik zoo gek?

Ze begonnen te schrijven en weer was er niets anders dan het zachte krassen van pennen.

Na een goed uur, werden ook deze blaadjes opgehaald en Voortema verdween.

„Gelukkig," zuchtte Fré, „is hij weg, vind je 'm niet vervelend?"

„Vervelend?" vroeg Wil verwonderd, „hoe kom je er bij, hij is de vriendelijkste van allemaal."

De conciërge kwam nu zeggen, dat het pauze was.

„Beneden in de keuken kun je melk of koffie krijgen," vertelde hij.

Toen waren ze weer alleen. „Is hier een keuken?" vroeg Stien achterom, „wat vind ik dat gezellig."

Met z'n vieren gingen ze op onderzoek uit.

Eerst daalden ze twee trappen af. Toen zagen ze een

kleine zijgang; verderop, weer een trap af, was nog een zijgang.

„Wat een ingewikkeld huis,” zuchtte Stien, „waar moeten we nu heen?”

„Beneden kunnen jullie koffie of melk krijgen,” deed Fré den conciërge na, „laten we dus maar dalen tot we niet meer kunnen.”

Na vier trappen afgedaald te zijn, kwamen ze in een wat donkere lange gang, met verschillende deuren.

„Zou ik ze een voor een maar open doen?” stelde Stien voor.

„Nee, je kunt beter luisteren aan elke deur,” vond Fré. Tegelijk ging die, waar ze voorstond, open.

Voortema stond aan de ingang, om zijn mond nog steeds dezelfde glimlach.

Fré, geschrokken, mompelde iets van: „Ik dacht, dat hier de keuken was.”

„De laatste deur,” wees hij.

Eindelijk waren ze er dan. Het was in de keuken, die meer een groote, ouderwetsche kamer bleek te zijn, heel bedrijvig. Een juffrouw was onafgebroken bezig koffie in te schenken, bekers om te wasschen en weer te vullen.

„Dat is de vrouw van den conciërge,” wist Stien te vertellen, „juffrouw Hoogendijk.”

Hier en daar zat iemand op een stoel zijn melk of koffie te genieten, wat een gezellige, huiselijke indruk gaf.

„Zoo nieuwtjes,” groette de juffrouw, „ook melk of koffie?”

Alle vier met een beker melk, gingen ze even later weer naar boven. In hun lokaal liepen nu ook jongens en meisjes uit andere klassen.

Toen ze hun brood ophadden, zei Loek: „Laten we eens op de veranda gaan kijken, ik geloof, dat je daar zoo'n fijn uitzicht hebt.”

Buiten tegen de balustrade geleund stond een donkere jongen. „Dag,” zei Stien, die altijd dadelijk tegen iedereen een praatje begon, „vertel ons toch eens, is het hier leuk op school?”

Hij draaide zich om en keek haar verwonderd aan.

„Ja,” zei hij toen en lachte een beetje spottend „het is hier erg leuk op school.”

„Die Voortema,” begon Fré, „dat is zeker niet veel, hé?”

Hij keek naar buiten: „Och, dat valt wel mee hoor. De leeraars, dat gaat over 't algemeen wel, alleen één, Van Straaten heet hij, daar moet je erg voor oppassen.”

„Is 't ie streng?” informeerde Wil angstig.

„Nou, streng... maar een verbeelding zeg, grenzeloos!”

„Wat een vent,” vond Loek.

„Jullie hebben hem het eerste uur vanmiddag, kijk maar niet af, hij ziet alles.”

„Dan,” zei Wil moedeloos, „is voor mij alle kans verkeken, wat geeft hij?”

„Rekenen en Fransch...”

Achter hen trilde de elektrische schel.

„'t Is tijd,” zei hij, en ging voor hen uit de veranda af, het lokaal door, de gang in.

In de klas waarschuwde Stien de anderen: „Denk er maar om, er komt nu zoo'n...”

Maar de deur ging al open en Van Straaten kwam binnen.

Het was... de jongen van de veranda!!

Van de eerste bank, waar Stien zat, rolde een penhouder, een potlood en een stuk stuf naar beneden....

„Nee” — kreunde Wil.

Met schrik bedacht Fré, wat ze gezegd had: „Voortema is zeker niet veel...”

„Ik heb hem voor vent uitgemaakt,” herinnerde Loek zich.

Nu hij op het podium stond, was het toch wel te zien, dat hij zoo heel jong niet meer zijn kon.

Maar hij was klein en nog erg jongensachtig.

Twee kleine, bruine oogen spotten naar de vier op de voorste banken.... Toen deelde hij de blaadjes rond met rekensommen.

„Zoo goed mogelijk de oplossing opschrijven, en denk er om, geen onzin!” zei hij, langs de rijen loopend.

Er was een rustige sfeer in de klas gekomen. Alleen het clubje van vier zat met roode hoofden en durfde niet goed opkijken.

Na ongeveer anderhalf uur, kwam, voor Van Straaten weg was, alweer een ander.

De meesten hadden al over hem gehoord.

Hij gaf les in Nederlandsche taal en Teekenen en heette Van Velzen.

Hij was tamelijk groot en nogal gezet. Zijn spierwitte haar viel met een dikke lok over zijn voorhoofd.... zijn oogen waren van een heel lichtblauw, en zagen vriendelijk de klas rond.

„Hij schildert zelf,” zei een meisje achter Loek.

Van Velzen ging zitten op het kleine podium.

Het viel Fré op, dat hij de eenige was, die zitten ging. Misschien gauw moe, overdacht ze, toen ze zag, dat hij licht hijgde.

Mijnheer Van Velzen begon te praten, heel kalm en rustig.

„Jullie hoeven niet bang te zijn hoor, Van Velzen maakt het jullie niet lastig.” Hij lachte hen toe, vriendelijk en zacht.

En Fré bedacht, dat hij hen wel erg jong zou vinden nog, als hij zoo vaderlijk tegen hen lachte, als een grootvader bijna, met zijn spierwitte haar en kinderlijk blauwe oogen.

Wat een echt aardige man is dit, dacht ze en er kwam iets blij's en zachts op haar gezicht.

Van Velzen riep een jongen bij zich en gaf hem een stapeltje blaadjes. „Die wil jij wel eens voor me rond-deelen hè?” Toen sprak hij weer tegen de heele klas: „Jullie hoeven voor mij alleen maar een opstel te maken, je mag kiezen tusschen: „Een avond aan zee,” en: „De huisbel.”

Stien dacht een oogenblik na.

„Ik neem „de huisbel,” besloot ze toen, „leuk, zooveel menschen, die er komen een heele dag door.”

Wil nam hetzelfde.

Loek en Fré hadden beiden het andere onderwerp genomen.

En weer schreven ze.

Na anderhalf uur moesten ze ophouden.

Een jongen moest de blaadjes weer verzamelen, toen ging ook Van Velzen weg.

„'t Is nu afgelopen, hoor,” lachte hij nog bij de deur, „tot ziens zullen we maar zeggen, hé?”

Daarna kwam de directeur binnen.

Hij keek, lang en statig staande op het kleine podium naar de vragende oogen voor hem.

„Nu maar niet in de war zitten, over twee weken hoor je het wel, of je kan komen of niet. Nu kun je allemaal naar huis gaan. Denk er om, zachtjes op de gang, de andere klassen zijn nog bezig.”

Geen vijf minuten daarna liepen ze weer met hun vieren op straat.

„Laten we d'r nou eens op fuiven,” stelde Stien voor.

Maar Wil vroeg, of ze nou heelemaal haar verstand verloren had en beweerde, dat er bij haar heusch niets te fuiven was.

Toen gingen ze maar op weg naar het station.

„Hoe vinden jullie zoo'n eenigen kerel van een Van Straaten?” vroeg Loek.

„Reuze,” lachten ze alle drie.

„Dat was wel de aardigste, zou het niet?”

„Nee, ik geloof Van Velzen,” zei Fré.

„En die eerste,” zei Wil, „daar durf je je natuurlijk niet bij te verroeren.”

„Nee . . . die lijkt wel streng.”

„Maar de tweede, hoe heette hij ook weer, Voortema is 't niet? die vind ik ontzettend en dat heb ik notabene nog gezegd ook tegen Van Straaten,” lachte Fré.

„O, maar die vertelt het niet over hoor,” bemoedigde Stien, „veel te goeie kerel, zeg jij ook eens wat, Wil?”

„Ik weet geen raad,” was het eenige antwoord, dat die wist te geven.

„Dat is anders nu niet meer noodig,” lachte Loek, „laten we door lopen, zeg, dan hebben we de trein van vijven misschien nog.”

„Waarom zoo'n haast?" vroeg Fré.

„Och, moeder zal zoo nieuwsgierig zijn, hoe het gegaan is, ze zit vast al naar me uit te kijken."

Het maakte Fré een beetje stil, een moeder, die naar je uitkeek, op je wachtte, dat moest wel heerlijk zijn.

Zij had geen haast, juffrouw Bartels zou heusch niet naar haar uitkijken en oom.... ja, die zou natuurlijk, als hij thuiskwam, wel vragen, hoe het gegaan was.... En dan zou ze weer zitten, heel de lange avond, oom boven op zijn kamer en zij alleen beneden.

Ze keek om zich heen naar de voorbijvliegende fietsers en lawaaierig-bellende trams.

Kom, ze moest niet zoo kinderachtig doen....

Ze praatte weer met de anderen mee over al het nieuwe en vreemde van vandaag.

Eindelijk waren ze bij het station.

„O," herinnerde Stien zich, „ik moet nog een kaartje koopen, weet je nog van vanmorgen, wat lijkt dat lang geleden, hé?"

Weer zaten ze met hun vieren in de coupé.

Bij de eerste halte moest Loek er uit. De andere drie hingen weer als die morgen uit het raampje.

„Dag," zei Loek, „we zullen maar hopen, tot over zoo veel weken.... wat zou het fijn zijn, als we dan met...."

Ze reden alweer verder. Drie handen wuifden haar na tot ze niets meer zagen dan een kleine lichte stip.

„Nu moet ik er uit," zei Fré, „zoo gauw hij stilstaat."

Het duurde niet lang meer of ze maakte de deur al open: „Dag, tot ziens hoor."

„Hm," bromde Wil vanuit haar hoekje.

„Ja, jij ook," lachte Fré, „ik weet zeker, dat jij geslaagd bent, dag!"

Ook zij werd nagewuifd, toen reden de andere twee samen verder.

Langzaam liep Fré de lange breedè weg, die naar de Primulalaan leidde.

Wat een dag was dat geweest, zooveel onbekends en nieuws gezien en gehoord!

Ze ging het lage hekje door en belde aan.

Het meisje deed open. Binnen in de kamer zat juffrouw Bartels en stopte Fré's kousen.

„Ben je daar al? Is 't goed gegaan?”

„Ja hoor,” zei Fré en ging naar boven om haar tasch weg te brengen.

„Hier,” dacht ze, „is het toch wel fijn, een kamer, die heelemaal alleen van mij is.”

Ze ging voor het raam staan en keek naar buiten, waar het al donker begon te worden.... Leuk was het vandaag geweest, Stien en Wil....

„Freekje!” riep een zware mannenstem beneden in de gang.

Was oom nu al thuis?

Vlug streek ze voor de spiegel haar haar glad en ging dan de trap af naar beneden.

In de kamer zat oom al bij de tafel, de krant van die avond nog opgevouwen naast zich.

„Ga daar eens zitten.”

O, als oom nou eens echt belangstellend was, niet om die school, maar om haarzelf.

Ze was gaan zitten en wipte met haar stoel.

„Heb je alles gekend vandaag?”

„Ik weet niet oom, het ging nogal.... nee, ik weet 't eigenlijk niet.”

„Je kunt toch wel gewoon antwoord geven? Heb je alles gekend?”

„Nee, alles niet....”

„Wat dan niet?”

„Geschiedenis....”

„Ging rekenen goed?”

„Ja, nogal....”

„En Nederlandsche Taal?”

„O ja, dat wel.”

„Zoo, nu we zullen zien, je hebt toch je best gedaan?”

„Ja oom,” antwoordde Fré plichtmatig.

Die avond, op bed, overdacht ze rustiger nu, nog eens de heele dag. Stien, Wil en Loek.... en wie vind ik nou

het aardigst? Ze staarde lang in de donkerte van de kamer. — Stien was erg leuk geweest, zoo vroolijk en opgewekt — die durfde vast alles.

En Wil.... Wil was ook aardig, alleen wat zenuwachtig....

En Loek? dacht ze, dieper wegduikend tusschen de koele lakens, die had niet zooveel gezegd, maar toch . . . . Zij was de eenige geweest, die gevraagd had naar haar thuis, die tenminste ook nog over wat anders gepraat had dan over het examen.

Ja, soesde ze, al half in slaap, Loek, die vind ik toch, geloof ik, het echtste....

III.

VADER . . . .

DE twee weken, die volgden, waren saai en ver-
velend.

Riek was voor een paar weken uit logeeren bij familie en nu Fré niet meer naar school ging, wist ze met haar leege tijd geen raad.

Dikwijls ging ze dan maar op de fiets de hei op en lag daar uren lang te lezen.

Soms in één van haar ijverigste buien, bracht ze het zoover, een Geschiedenisboek mee te nemen, maar er kwam toch nooit veel van.

Als ze bedacht, dat ze immers best kon zakken, sloeg ze het dikke boek met de vervelend-kleine lettertjes met een zucht van verlichting dicht en greep haar leesboek weer.

Toen de twee weken eindelijk om waren, begon ze met spanning uit te zien naar de post, die 's morgens en 's avonds gebracht werd.

Op een avond stond ze te wachten, tegen het lage houten hekje geleund.

De vorige dag was Riek thuis gekomen en ze had haar beloofd, dadelijk te komen, als ze de uitslag wist.

Nu was ze in de tuin en wachtte den postbode af.

Vandaag zou het bericht toch wel komen, het was al over de twee weken.

Na ongeveer een kwartier zag ze hem in de verte naderkomen. Van de overkant stak hij recht over naar hun huis, in zijn eene hand een groote, gele enveloppe.

„Alsjeblieft,” zei hij, die aan Fré overgevend, en liep al weer door.

Ze stond stil tegen het hekje geleund. Stel je voor, bedacht ze met plotseling een angstig gevoel, als het nu eens mis is.

Even stond ze nog zoo, in haar ééne hand de belangrijke tijding, de andere op het lage hekje; toen rende ze naar binnen, de trap op, regelrecht de kamer in van mijnheer Van Duinen.

„Zeg,” schokte die op uit zijn gebogen houding, „is dat schrikken, kan dat niet wat zachter?”

Fré luisterde niet eens, ze legde de brief voor hem neer, op zijn bureau: „O, maakt u hem gauw open....”

Hij keek er naar, dan naar haar gespannen gezicht.

Toen nam hij een brievensnijder en maakte de enveloppe open.

Fré popelde....

Mijnheer Van Duinen vouwde het papier open en las.

Als hij 't nu nog niet zegt, lees ik stilletjes mee, bedacht ze.

Maar mijnheer Van Duinen keek haar aan: „Het is in orde hoor.”

„O,” zuchtte Fré, „ik vind het zoo heerlijk....”

Weer keek hij haar in het opgewonden gezicht: „Vind je 't zoo prettig, om onderwijzeres te worden?” vroeg hij verwonderd.

„O, wel nee,” ontviel haar. Maar ze verbeterde vlug: „Ja, dat natuurlijk ook wel, maar....”

Ze zweeg verward. Ja, wat moest ze nu zeggen? Dat het zoo fijn zou wezen, met al die andere meisjes samen te zijn?

Dat ze temidden van al die anderen misschien vergeten zou, dat zij zich zoo dikwijls alleen voelde,.... dat zij geen moeder had, die naar haar uitkeek, op haar wachtte? Dat kon ze toch niet zeggen?

„O,” zei ze toen, „ik vind het zoo fijn, naar de stad, er waren zulke aardige meisjes bij, met het examen....”

„Zoo.” Ooms belangstelling was alweer verdwenen, „denk er anders maar om, werk gaat voor vriendinnen.”

„Ja, oom.”

Zij ging de kamer uit.

Eenmaal buiten de deur sprong de blijheid weer in haar op. Vanuit de keuken riep ze Luus, de groote herdershond. Fré hield van hem, de groote lichtbruine hond met de kwiek-rechtopstaande ooren.

Toen vader nog leefde, was Luus er ook al geweest.

Vreemd, dacht ze, met de hond achter zich aan de voordeur uitlopend, Luus is altijd iets, dat me heel erg aan vroeger doet denken, toen vader er nog was — het komt misschien, omdat hij altijd mee mocht, 's avonds, als vader en ik gingen wandelen. Dan liep hij altijd achter ons aan.

Fré was van plan geweest regelrecht naar de Van Hulzens te gaan, om het nieuws te vertellen.

Maar in gedachten liep ze langs de Rozenlaan, verder de hoek om. Riek, dat kon eigenlijk straks nog wel.

Die kleine zijweg gindsch leidde naar het kerkhof. Luus kwam naast haar lopen. Gedachteloos streelde Fré hem soms even over de kop, „ja, ja, je bent zoet hoor, stil maar.”

Het dier scheen te begrijpen, waar ze heengingen.

Fré deed het ook wel meer . . . .

Haar overmoedige blijdschap van zoeven leek verdwenen, er bleef alleen in haar een dankbaar, rustig gevoel om het weten, dat ze nu naar die school zou mogen gaan, dat het nu gebeuren ging, dat, wat ze zoo graag wilde.

Maar dieper was de droefheid om vader, dat zijn warme stem nu niet zeggen kon: „Fijn hé Fré, wat zul je veel vriendinnen krijgen.”

Ze ging het kleine ronde poortje van het kerkhof door. Korvink, de doodgraver tikte aan zijn pet. Hij kende haar en wist wel, waarom ze kwam.

Even bleef hij haar staan nakijken, hoe ze ging langs het smal-gele grintpad, naast haar, de kop een beetje omhoog, de groote herdershond.

Toen ging hij het huisje weer binnen.

Heel achteraan stond zij stil bij de smalle grafsteen en ging zitten op het lage hekje, dat er omheen gemaakt was. Luus legde zich naast haar, zijn kop op haar voet.

Stil zat ze voor zich uit te kijken : links was een rij van hooge populieren, waaraan de blaadjes ritselend bewogen.

Wat is het hier rustig, dacht ze, er kwam om deze tijd zeker geen mensch.... gelukkig maar.

De hond drong zich dicht tegen haar aan.

„Ja, ja,” praatte ze zacht, „stil maar hoor, stil maar.”

„Och vader, dat u er niet meer bent, niet één oogenblik....”

Haar vochtig glanzende oogen zagen neer op de hond.

„Kom mee, Luus, we gaan weg.”

Even langzaam als ze gekomen was, ging ze weer terug.

De hond, traag, stapte achter haar aan.

Korvink hield haar staande: „En weet de juffrouw al, of ze naar die school toe kan gaan, ginder in de stad?”

Hier in het dorp wisten ze alles van elkaar, natuurlijk had Korvink het alweer gehoord.

„Ja hoor,” zei Fré, „ik heb juist vanmiddag bericht gekregen....”

„Zoo, zoo, en daarom kwam je nou even.... ja, ja ik begrijp dat wel....”

„Och,”..... zei Fré, ze wist niet goed, wat ze zeggen moest, achter haar oogen voelde ze de tranen.

„Nou, goed leeren maar hoor,” zei hij goedig, „dan word je de knapste van het heele dorp.”

„Vast,” beloofde ze lachend en liep het poortje uit, links om, de hei op.

Zoo gauw Luus de uitgestrekte heivlakte voor zich zag, rende hij vooruit, om na een honderd meter terug te keeren en weer weg te springen.

Hoog en helder was de lucht boven de bruine, nog dorre hei. Fré wierp zich op haar rug en vouwde de handen achter het hoofd. Heerlijk was het hier. Ze liet Luus maar begaan, straks kwam hij wel terug.

Een vogel wiekte langs de strak-blauwe lucht, de vlerken wijd uitgeslagen.

Dat moeder er niet meer is, dacht Fré, met haar oogen de vogel volgend in zijn snelle vlucht, is ook wel erg, maar ik heb haar nooit gekend, dan voel je het gemis niet zoo....

maar vader . . . . Ik wil niet huilen, ik wil immers niet kinderachtig zijn . . . . Maar haar gezicht wegduwend in haar handen, schreide ze . . . .

Luus, terug gekomen, likte haar handen . . . . Een bijzoemde gonzend langs haar hoofd.

„Och Luus, zoo'n domme meid nou ook, hé?” praatte ze door haar tranen heen tegen de hond, die naast haar was gaan liggen.

Nee, dacht ze, terwijl ze opstond om naar Riek te gaan, ik moet zoo niet doen, er is nu immers zooveel heerlijk, Stien en Wil en Loek . . . . als die tenminste ook geslaagd zijn.

Bij het huis van Riek van Hulzen, stuurde ze Luus weg.

De hond, gedwee, ging dadelijk.

Fré liep achterom, de tuin in. Ze vond Riek in het priëel, bezig met een handwerkje.

Ze sprong onmiddellijk overeind, toen ze Fré hoorde komen: „Kind, weet je 't al? Mag je komen?”

„Ja,” zei ze blij, met weer hetzelfde gelukkige gevoel, dat ze gehad had, toen ze op weg ging.

Riek haalde een stoel bij: „Daar fuiven we op, zeg,” zei ze hartelijk. „Wacht, ik zal even . . . .”

Een oogenblik later was ze alweer terug, met limonade en koekjes.

Ze zette alles neer op het kleine witte tafeltje.

„Wat een bol ben je toch, om zoo maar doodgewoon te slagen.”

„Jammer dat jij niet mee gaat, hé?” zei Fré.

„Ja,” Riek keek voor zich uit, de tuin in, „maar och, je weet, ik zou het nooit halen. Leeren is toch niets voor mij. Ik ben gelukkig dol op handwerken.”

„O ja en je kunt natuurlijk altijd gaan leeren voor leerares in Nuttige en Fraaie,” maakte Fré plannen.

„Blijf hier eten, zeg,” noodde Riek haar vriendin even later.

„Nee, nu maar niet, oom houdt er toch al niet van en dan juist vandaag. Ik ga nu maar gelijk, breng je me een eindje?”

„Je zal wel rustig slapen vannacht,” lachte Riek, toen ze buiten waren.

„Nou zeg....”

„Wanneer moet je er voor het eerst naar toe?”

„O, over een maand pas, ik heb dus nog een aardig lange vakantie.”

„Leuk, we kunnen dan nog eens gezellig wandelen of fietsen.”

Bij de hoek van de Middenweg ging Riek terug en liep Fré het laatste eindje alleen naar huis in de Primulalaan.

De weken, die nu volgden, leken veel vlugger voorbij te gaan, dan de vorige.

Fré werkte tamelijk hard voor Geschiedenis.

Met Riek samen trok ze dikwijls ver van huis.

En dan, ergens op een stil plekje, ging Riek zitten handwerken of lezen, terwijl Fré haar best deed, niet kwaad te worden en zich — zooals ze dan later tegen Riek beweerde — voortdurend zat tegen te gaan, het boek niet zoo ver mogelijk weg te gooien.

Maar Riek hield er de moed in en overhoorde, het dikke boek op haar knieën, tot Fré wanhopig informeerde, of ze nooit meer op zou houden.

„De drie laatste dagen doe ik absoluut niets,” beweerde Fré op een toon, die geen tegenspraak duldde.

„Fijn, dat ik jarig ben, voor je nog zoo hevig aan de gang gaat,” vond Riek opgewekt.

„Oud word je al,” plaagde Fré, „denk eens even, zestien!”

„Schep niet op, het duurt zoo lang niet meer, of je bent.... nee maar, kijk nou eens, daar komt mijn edele neef aangestapt.”

Louis van Hulzen, gewichtig een boek in de hand, liep voorovergebogen te studeeren.

„Ik wou,” fluisterde Fré nog, „dat ik met zoo'n gezicht naar de Kweek kon gaan, geloof je niet, dat ze dan....”

„Wat geloof je Fré?” vroeg hij met een stem, die altijd eenigszins gemaakt klonk. Hij stond al voor hen.

Fré kwam overeind: „Ik geloof, dat het meer dan tijd is, om naar huis te gaan....”

„Stoor ik de dames soms?” vroeg Louis een beetje beleedigd.

„Ik denk, dat we jou eerder storen,” kwam Riek haar vriendin te hulp, „je loopt zoo gewichtig te studeeren...”

„Och ja, dat moet wel hè, bij ons op 't gym....”

Maar Riek was nu ook opgesprongen: „We gaan Fré, bonjour Louis.”

„Bij ons op 't gym,” herhaalde Fré, toen ze een eindje uit het gezicht waren, „kind, als het jou neef niet geweest was, zou ik hem een flinke draai om z'n gymooren gegeven hebben!”

„Mijn volle toestemming in deze,” lachte Riek.

„Waarom is hij toch eigenlijk bij jullie; toch zeker niet voor de gezelligheid?”

„Nee, ze hebben bij mijn tante zoo'n groot huishouden en weinig gelegenheid om te studeeren, en dan, hier is het ook dichter bij de stad.”

Ze lachten nog na om zijn verbouwereerd gezicht, toen Fré plotseling opgestaan was.

Toen waren ze bij Rieks huis in de Rozenlaan: „Ik loop maar gelijk door; het is al zoo laat geworden.”

„Goed, dag!”

Het was de laatste avond voor Fré naar school zou gaan en samen liepen ze pratend het heipad terug naar het dorp.

Rieks verjaardag was de vorige dag luisterrijk gevierd.

„Het gaat nu wel heel anders worden dan vroeger,” zei Riek, „we wisten altijd alles van elkaar, nu kan dat toch niet meer.”

„Nee....” ze liepen een beetje stil, anders dan gewoonlijk, tot de bekende hoek van de Middenweg, waar ze meestal ieder een kant gingen.

„Morgen ga je dan,” zei Riek stilstaande, „je komt me gauw vertellen, hoe het er is, hè?”

„Natuurlijk,” beloofde Fré.

„O, daar komt Louis, hij komt me zeker al tegemoet, moeder is zoo gauw ongerust, ik ga dan tegelijk maar, tot ziens, hoor.”

Fré wuifde en liep alleen verder.

Ja, het was waar, wat Riek zei, zoo als het geweest was, werd het niet meer. Zijzelf zou andere vriendinnen krijgen en Riek.... wat was het toch jammer, dat ze niet samen konden gaan. Want al praatte Riek er nooit over, je kon toch dikwijls merken, dat ze dolgraag mee zou gaan. Er is toch bij iedereen wat, peinsde Fré, vlugger voortlopend door de avondstille straten, bij mij, dat ik geen vader en moeder heb en bij Riek weer, dat ze niet leeren kan....

IV.

HET NIEUWE LEVEN....

DE volgende morgen ging Fré, de nog wat slappe boekentasch onder haar arm, al vroeg naar de trein. Ze was nieuwsgierig, of Wil en Stien er ook zouden zijn, en dan later Loek.

Zou Loeks moeder haar vanmorgen nagekeken hebben?

Op het kleine perron moest ze nog tien minuten wachten.

Het leek haar heel lang te duren, eer ze de trein zag komen.

Gelukkig, daar was hij eindelijk.

Gespannen tuurden haar oogen naar de nog snel voorbischuivende portierraampjes.... toen ontdekte ze Stiens lachend gezicht in een der achterste wagens.

Op een drafje liep ze er heen.

Wil was er ook, zag ze, de coupé binnenkomend.

„Geslaagd?” riepen de twee vroolijk.

„Ja, o, Wil, zie je wel?”

Wil straalde. „O kind, hou op, ik weet me geen raad van geluk!”

Met z'n drieën zaten ze nu, de beenen lui uitgestrekt voor zich uit.

„We zijn in een betere bui dan de vorige keer,” merkte Wil op, „heb je al een abonnement, Fré?”

„Ja, jullie ook?”

„Nou,” vertelde Stien, „ik was bijna te laat, mijn vader moest een expres schrijven, anders had ik de eerste dagen een kaartje moeten koopen.”

„En ik zou mijn leven niet meer gewaagd hebben.”

lachte Fré, „als je dan 's morgens soms weer geen tijd had, er een te koopen. Ik ben zoo nieuwsgierig, of Loek Bergsma er is, jullie niet? We zijn geloof ik al haast bij het stationnetje.”

Ze ging uit het raam hangen. Ze hoopte maar, dat Loek er zou zijn. „Ik zie haar al,” riep ze een oogenblik later achterom, „een meisje zonder hoed, dat zal ze wel wezen, hè, de vorige keer kwam ze ook zonder . . .”

Ze boog zich zoo ver voorover, dat Wil en Stien zich verplicht voelden, aan haar mantel te gaan hangen: „Krijg alsjeblieft geen ongeluk de eerste dag,” bromde Wil. Maar Fré, ver uit het raam, hoorde niets.

Ze rekte zich uit, tot ze niet meer kon, toen viel ze lachend terug op de bank: „Ja hoor, ze is 't, ze zwaaide!”

De trein stond stil. Stien gooide de deur wijd open en met een sprong was Loek er in.

„Morgen,” groette ze.

„Alle vier, eenig hé?” zei Wil.

„Nou,” deed Loek verontwaardigd, „wat dacht jij dan?”

„Waarom wuifde je, zag je mij hangen?” vroeg Fré.

„Hangen . . . nee, ik heb niets gezien. Ik dacht, ik zal maar wuiven, als er iemand naar me uitkijkt, zien ze me alvast.”

„Nee maar, wat een gek kind ben jij,” zei Wil, „er kon toch best niemand geweest zijn.”

„Een groet in de vroege morgen is nooit voor niets, mijn kind en dan . . . niemand er zijn? Hoe kom je daar bij, Stien had alle, zegge: alle Geschiedenisvragen en Fré heeft de heele rij torren opgeschreven. Dacht jij, dat ze zulke menschen lieten zakken, Wilhelmina Dorsman?”

„Fré,” wendde ze zich onmiddellijk daarop tot deze, „mag ik alsjeblieft met Dierkunde altijd naast je zitten, ik weet er absoluut niets van.”

„Waar is je hoed?” informeerde Wil, zonder eenige overgang.

„M'n hoed? Ik heb geen hoed 's zomers,” lachte Loek.

„Het gaat vandaag gieten,” voorspelde Stien, somber naar de hooge heldere lucht kijkend.

„Mijn hoofd kan wel tegen regen,” lachte Loek.

„Nee maar,” Stien sprong overeind, „we zijn er al.”

Met een vlugge beweging duwde Fré een blauwe muts op haar donkerblond haar.

Stien stond al op het perron. Wil volgde haar en Loek op haar kalme manier, kwam het allerlaatst.

„Ik voel me al een heele heldin,” beweerde Stien, toen ze bij school waren, „dat ik zoo maar naar binnen mag gaan.”

Ze duwde de op een kier staande deur verder open en Stien voorop, stapten ze de gang binnen.

„Naar boven, eerste deur rechts,” wees de kleine magere Hoogendijk, onderaan de trap staande.

„Hoeveel trappen naar boven?” wilde Stien weten, „er zijn er hier zooveel.”

„Twee....” zei hij met een uithaal, en tegen ieder, die achter hen binnenkwam, wees hij: „Twee trappen naar boven, eerste deur rechts!”

Fré ging het eerst het lokaal binnen.

Er was nog haast niemand, twee jongens en een meisje stonden vooraan de klas met elkaar te praten.

Ze ging in een bank zitten, die tegen het raam stond.

Als je dwars ging zitten, zat je met je rug tegen het raam, fijn was dat, hier nam ze alvast haar plaats maar.

Loek, na haar het lokaal inkomend, nam dadelijk de bank achter Fré in beslag: „Leuk zeg, achter elkaar, en als we allebei dwars gaan zitten, zitten we naast elkaar.”

Stien en Wil zetten zich in de twee laatste banken van de rij ernaast.

„Is dat niet verdacht achteraan?” zei Wil bedenkelijk.

„Welnee, als het niet mag, is het nog tijd genoeg om te veranderen en het is zoo juist gemakkelijk, als we eens eerder weg moeten.”

„Eerder weg?”

„Nou,” legde Stien uit, „als de les eens erg lang duurt, later dan de trein van vijven gaan we nooit, vinden jullie wel?”

„Vast niet,” vonden de andere drie eenparig.

„Afgesproken,” herhaalde Stien nog eens duidelijk, „nooit later. Ik hou van vaste regels, zie je!”

De jongens en het meisje kwamen naar hen toe.

„Zeg,” begon Stien, „vertel me eerst, of jullie geen van tweeën leeraars zijn, want ik ben niet van plan, weer een flater te slaan.”

Ze vertelde het geval van het examen met Van Straaten, waar de drie groote schik om hadden.

„O,” herkende Fré toen plotseling één van de twee jongens, een kleine zwartkop, „jij bent die jongen, die naar zee wou en niet mocht, hé? Dus toch geslaagd?”

„Ja,” zuchtte hij met een tragisch gezicht, „ik kan er ook niets aan doen. Maar vertel jullie eerst, hoe je heet, ik ben Piet Aalders.”

Stien stelde voor . . . „Hoe heet jij?” vroeg ze aan den anderen jongen, die in een boekje stond te kijken.

„Ik? Edo van Vuuren.”

„Komen er veel?” vroeg Wil nu.

„Twintig,” vertelde Piet Aalders, „dat gaat best, hè? Vijftien meisjes en vijf jongens.”

Er kwamen nu anderen de klas binnen. Het lange, slanke meisje van het examen was er niet bij.

„Toch gezakt,” zei Loek tegen Fré.

Er werden namen genoemd, maar ze onthielden ze zoo gauw niet allemaal. Edo begon een gesprek met Piet Aalders, het liep natuurlijk over zee . . . ! Die twee schenen elkaar al te kennen. Maar Piet bleek niet lang geduld te hebben, een oogenblik later zag je hem al weer ergens anders, hij liep tenslotte overal, dan was hij vlak bij je en geen twee seconden daarna was hij nergens meer te zien; plotseling dook dan zijn klein donker hoofd achter één van de ruggen van de andere leerlingen op. „Dat is een kwast,” zei Stien, „daar kunnen we schik mee hebben, zeg!”

Toen kwam de directeur binnen en ieder zocht dadelijk zijn plaats op of, als hij er nog geen had, zocht hij of zij haastig naar een nog leege bank.

Het geroezemoes verstomde, het werd heel stil in de klas.

De directeur, mijnheer Wilkens, stond op het kleine podium, vooraan de klas.

Hij hield een korte toespraak, sprak van altijd ijverig en hard werken.... „en denk er om, nooit je leeraars plagen,.... anders, nou pas maar op hoor!”

Ze werden wat vrijer door de vriendelijkheid van mijnheer Wilkens.

De directeur liet nu de roosters ronddeelen.

Ze begonnen vandaag met Rekenen, zag Fré. Van Straaten zou dus straks komen.

Na de eerste twee uren, waarin de klas zich al meer op haar gemak begon te voelen, was er een korte pauze.

„Ik heb zoo'n honger,” beweerde Stien, „zou je nu in de keuken al melk of zoo kunnen krijgen?”

Met z'n vieren trokken ze er op uit.

„Wie zijn die vier toch?” hoorde Fré, die achter de andere drie de trap afliep, één van de jongens vragen.

„Die?” antwoordde de stem van Piet Aalders, „die komen van buiten. Ze hooren bij elkaar. Die kleine zwarte, met die lange, hooren samen en die met de vlechten bij de kleine, dikke, die vooraan loopt.”

Wil, die het laatste verstond, draaide zich verontwaardigd om: „Zeg, als je mij soms bedoelt....”

„Net geraden meisje, je schijnt je je kwaal ook wel bewust te zijn.”

Fré zag nog net zijn zwarte hoofd vlug tusschen de anderen verdwijnen.

„Hoe heet die jongen, die naar ons vroeg?” informeerde ze bij Edo van Vuuren, die, tegen den muur geleund, voor zich uit stond te kijken.

„Wat?”

„Hoe dat jog heet,” herhaalde ze ongeduldig.

„Ik weet niet, Verhoek of zooiets....” hij draaide zich om en ging de klas weer in.

Wat een vreemde jongen, dacht Fré, achter de anderen de trap aflopend, hij doet zoo onverschillig, alsof hij het hier niet naar zijn zin heeft.

„Leuk type die Aalders, hè?” zei ze beneden aan de trap.

„Ik zal hem zijn belediging betaald zetten,” beloofde Wil haatdragend.

Voor ze bij de keuken waren, ging het belletje van beginnen alweer.

„Ze zijn niet wijs,” bromde Wil, „noemen ze dat hier pauze?”

„Moeizaam met ons vieren,
stegen wij nu weer.”

declameerde Loek, terwijl ze naar boven trokken.

De dag leek wel voorbij te vliegen! Om kwart voor vijf zaten ze in de trein, Loek en Fré aan de ééne, Stien en Wil aan de andere kant.

„Het is een leuke school,” vond Stien tevreden, „zoo vrij en gezellig, vinden jullie ook niet?”

„Ja,” zei Loek, „ik had voortdurend het gevoel, of we één groot gezin waren; de directeur was dan de vader...”

En alle dagen schenen wel voorbij te vliegen!

Ook het reizen met de trein viel bij alle vier in de smaak en ieder van hen vond, zeer tevreden, dat ze een leuk groepje hadden om te reizen, en dat het ook best gekund had, dat je elke dag alleen had moeten gaan.

„Het is er reuze,” vertelde Fré op een avond aan Riek, „zoo gezellig en gewoon ze daar toch met elkaar omgaan! Het is er heel anders dan bij ons op de Mulo.”

Alleen één ding was er, wat voor Fré geen verschil uitmaakte met de Mulo van de vorige jaren.

En dat was het huiswerk!

Ze was nou eenmaal geen harde werker, ook nooit geweest.

Op de Mulo had ze vermaning op vermaning gekregen.

Maar altijd weer, als het rapport in 't zicht was, moest ze van 's morgens vroeg tot 's avonds heel laat blokken, om in te halen, wat ze maar had laten slossen.

Op de Kweek, had ze zichzelf beloofd, zou het beter zijn. Maar weer, als ze 's avonds heel alleen in de huis-kamer zat te werken, be kroop haar de lust, nog even, o, heusch héél even dat hoofdstuk van gisteren uit te lezen.

En bijna altijd werd het dan te laat om nog klaar te komen. Mijnheer van Duinen, boven op zijn kamer, leefde in de vaste overtuiging, dat zijn pupil rustig aan 't werk was . . . .

Nou ja, dacht Fré dan zorgeloos, als ze naar boven trok, ik haal het wel weer in, als de tijd van 't rapport nadert.

Op zekere dag had ze zich verslapen en moest een trein later dan de anderen gaan.

Op die morgen gebeurde het, dat ze gelijk met Voortema de gang binnenstapte.

„En,” vroeg hij, „heb je flink gewerkt?”

Fré tooverde een glimlach te voorschijn. Wat bedoelt de kerel, dacht ze in stilte.

In het lokaal was het rumoerig . . . .

„Hallo, Freek,” ontving Loek haar, „heb je 'r vanmorgen nog een uurtje bijgepakt? Je kent 't zeker schitterend?”

„Waar in vredesnaam hebben jullie 't over?”

„Repetitie Dierkunde toch . . . . ik kom naast je zitten, hoor.”

„Alle mensen,” verzuchtte Fré, boven op haar bank klimmend, waar ze verslagen bleef zitten, „ik heb 't totaal vergeten!” En twee uur daarna was de gevreesde les al.

Ze zaten allemaal naar blaadjes te zoeken, toen Voortema, met een gezicht, of hij een verrassing bedacht had, aankondigde: „We doen het mondeling.”

Fré vouwde haar armen over elkaar . . . .

„Kome, wat komen moet,” zei ze nog achterom tegen Loek.

Die schoot in de lach . . . .

Voortema bladerde in zijn boekje . . . . dan keek hij de rijen langs.

Fré trachtte er rustig uit te zien . . . . waagde zelfs onverschillig weg het raam uit te kijken . . . .

Of Voortema zich haar onnoozel gezicht van die morgen herinnerde, of dat hij dit onverschillige bij een leerling als Fré van Duinen niet erg vertrouwde . . . . het was niet na te gaan . . . . maar kalm klonk zijn stem door het stille

lokaal: „We zullen beginnen met.... eens kijken.... Fré van Duinen. Gaat u op de voorste bank zitten.”

Ze stond op.

„Noemt u mij” (als Voortema gewichtig wilde doen, zei hij altijd „u”) „noemt u mij maar eens de verschillende magen van de koe.”

Fré zocht wanhopig, er zweefde haar werkelijk iets voor de geest van een aantal magen.

„De koe,” begon ze diepzinnig, „heeft meer dan één maag.”

„Je zou zeggen,” zei tergend langzaam Voortema.

Ze zweeg.... keek nadenkend voor zich uit....

„Weet u dus niet? Vertel dan maar iets van de horens.”

Edo van Vuuren, in de bank achter haar, prevelde wat van een beenpit. Fré, op goed geluk af, praatte na....

„U kunt gaan zitten,” zei Voortema: „u hebt een drie.”

Terwijl ze opstond, voegde hij erbij: „u weet niets, kent niets, doet niets.”

„Juist,” zei Fré brutaal, in een plotseling opkomende woede.

„U zei?”

Ze zweeg, bleef aarzelend staan....

Voortema boog zich weer over zijn boekje: „Ik dacht u een drie te geven, ik zal er een één van maken.”

Langzaam zette hij het cijfer neer, intusschen zijn laatste aardigheid debiteerend: „Mooi cijfer wel, lang en dun.”

Nu denkt hij ook nog, dacht Fré, naar haar plaats teruggaande, dat hij geestig is!

De rest van het uur ging voor haar verloren, ze zat tegen het raam geleund, voor zich uit te kijken.

Een één,... ze kregen nog Natuurkunde, maar hoe kon ze dat ooit ophalen? Oom zou woedend wezen, als ze met een onvoldoende thuiskwam.... het was het tweede rapport pas.

Het eerste was zoo goed.... Toen.... ze glimlachte even voor zich heen, was alles nog zoo nieuw en was ze vol goede voornemens geweest. Vervelend ook, dat ze niet beter werkte, 't was haar eigen, domme schuld.

Wat zou oom Albert kwaad wezen, de vorige keer had hij er al wat van gezegd, dat ze maar met een zes voor Geschiedenis thuiskwam.

Ze luisterde even naar Edo, die nu een beurt had en natuurlijk alles wist. Toch aardig van hem, om haar voor te zeggen. Het uur was alweer om....

In de korte pauze, die volgde, praatten ze allemaal door elkaar.

„Aardig, dat je me voorzei,” knikte Fré tegen Edo, toen hij omkeek.

„Het hielp anders niet veel,” zei hij lachend en zag weer in zijn boek.

Plotseling stond Piet Aalders naast haar bank: „Ga nou eens zitten,” zei hij met een groot gebaar van zijn kleine, breede handen, „dan zal ik je 's wat zeggen, meisie.” Ze lachten, een kring om hem vormend. „Je kan 't nog best inhalen, zie je,” praatte Piet, zich in 't minst niet storend aan het gelach om hem heen. „Weet je, hoe Voort rekent? Tweemaal het Natuurkundecijfer, omdat dat het voornaamste is en dan éénmaal het Plant- en Dierkundecijfer; dat telt hij samen en deelt 't door drie. 't Is werkelijk waar, ik weet het van de andere klas en die spreekt uit ondervinding.”

„Fijn,” zei Fré dankbaar, „ik werk als een razende, als we Natuurkunde-repetitie hebben. Je bent een reuze boy, Peter!”

„Mijn moeder,” zei Piet, een dwaas gezicht trekkend, „klaagt altijd, dat ik zoo klein blijf, ik zal haar de boodschap overbrengen.”

Hij was alweer weg, onder de armen van de anderen door.

In de groote pauze, toen ze naar de keuken gingen, liepen Piet en Edo gelijk mee.

Piet schoot tusschen de meisjes door, maar Edo, achter Fré loopend, vroeg: „Waarom vond je 't zoo erg, een slecht cijfer te hebben?”

Verwonderd keerde ze zich om: Dacht hij daar nu nog aan?

Ze keek in zijn groote, lichte oogen . . . . „Wel,” zei ze toen, een beetje gewild vroolijk, „anders krijg ik er thuis van langs.”

„O, ...” hij zei niets meer, maar liep haar voorbij de gang in.

Terwijl Fré met de anderen de keuken binnenging, dacht ze: Het leek net, of hij teleurgesteld was, omdat ik dat antwoord gaf. Maar ik kan toch niet gaan zeggen, dat ik bij een oom in huis ben en overal standjes voor krijg? Wat een typische oogen heeft die jongen . . . .

Piet Aalders was al in de keuken, toen ze binnenkwamen.

Hij stond boven op een stoof tegen juffrouw Hoogendijk te redeneeren over zee en dat het toch zoo zonde was, dat iemand als hij nou geen zeeman worden kon.

„Zoo'n klein ventje,” plaagde de conciërge, „kunnen ze op een schip niet eens zien. Als het slecht weer was, zouden ze gedurig denken, dat je over boord geslagen was.”

Piet Aalders sloeg gelaten zijn armen over elkaar: „Ik word altijd miskend, altijd en overal!”

„Die Aalders,” zei Stien, toen ze even later weer naar boven liepen, „is altijd even opgewekt en toch heeft hij 't hier eigenlijk niet naar zijn zin.”

Boven gingen ze op de veranda zitten, die achter het heele huis liep. De anderen zaten er allemaal al. Het was zoo langzaam aan gewoonte geworden, daar hun brood op te eten, omdat de veranda toch overdekt was en de menschen je van buitenaf moeilijk konden onderscheiden.

Even later kwamen Piet en Edo ook, toen ze hun brood ophadden, begonnen ze tegen de balustrade geleund, druk te redeneeren.

„We hebben een reuze plan,” zei Piet ineens, zich naar de anderen omdraaiend. Ze keken hem dadelijk allemaal vol belangstelling aan . . . .

„We gaan een club oprichten . . . . Hoe zouden jullie dat vinden? Edo verzon het hoor, aan hem de eer,” besloot hij met een buiging in diens richting.

„Wat voor een club?” wou Stien weten.

Edo draaide zich om: „Nou, kijk,” begon hij op zijn

langzame, rustige manier. „Ik dacht een soort reciteervereeniging, zoo onder elkaar . . . . natuurlijk niet alleen reciteeren, we zouden ook met elkaar kunnen praten over wat we lezen. Als we dan bijvoorbeeld eens in de maand vergaderen . . . .”

Hij keek de kring eens rond. En het voorstel vond algemeen bijval. „We moeten maar een avond er voor afspreken, om alles rustig te bepraten . . . .” vond Johan van Duchteren.

„Laten we wachten tot over drie weken, dan zijn die vervelende rapportrepetities voorbij,” stelde Wil bedachtzaam voor, „en dan hebben we weer wat meer tijd.”

Dat werd goed gevonden en toen de bel ging, zochten ze allemaal, nog druk pratend over het nieuwe plan, hun plaatsen weer op.

V.

EEN GESTOLEN MIDDAG.

OP een middag liepen ze met hun vieren in de pauze te wandelen. Ze waren verder dan anders van school gegaan. Buiten de stad was een groot park met kleine, ronde vijvers.

„Laten we daar heengaan,” had Stien voorgesteld.

Om kwart over één moesten ze terug wezen. Die middag zou er geen les meer gegeven worden, omdat ze met z'n allen naar een tentoonstelling gingen, die ergens in de stad gehouden werd. Voortema zou als leider optreden en die had gezegd, dat zij om kwart over één voor de school bijéén moesten komen.

Het was half één....

„We hebben nog drie kwartier,” deelde Loek mee.

Toen kwam plotseling bij Stien het dwaze plan op niet terug te gaan voor die tentoonstelling. Ze hadden hun tassen toch al bij zich, omdat ze, dadelijk na de tocht met Voortema, naar huis mochten.

In stilte liep ze het plan te verwerken.

Fré merkte haar stilzwijgendheid op: „Wat loop jij diepzinnig te kijken?”

„Ik heb een schitterend plan bedacht,” zei Stien.

„Voor de dag ermee dan!”

„We gaan niet terug voor die tentoonstelling, we gaan doodgewoon niet terug, jongens, ze missen ons stellig niet bij zoo'n groep, denk eens even, twee klassen gelijk. Dat zijn er wel vijftig.”

„Ik weet niet, of ik durf,” zei Wil bedenkelijk, maar Loek en Fré waren er zoo voor, dat ze zwichtte.

Met z'n vieren stevig gearmd, stapten ze flink door, en waren na een klein kwartier in het park.

Boven hun hoofden bewogen de boomtakken met de jonge blaadjes zacht heen en weer....

Aan de strakblauwe hemel was geen wolkje....

„We hadden nooit een betere middag kunnen uitzoeken,” vond Stien tevreden.

„Ik heb het zoo warm,” klaagde Wil, „jullie loopen zoo vlug.”

„Warm!” — Fré bleef staan, „waarom zeg je zoiets, kind, nu merk ik ineens, dat ik geweldige trek in ijs heb!”

„Ijs!” herhaalde Stien smachtend, „kinderen, kom hier.”

Ze ging op een bank zitten, die in het laantje stond.

„Wie heeft er geld? Ik heb hier een schoone zakdoek, als ik die nou op mijn knieën uitsprei, — leëgen we alle vier onze portemonnaie hierop.”

„Dat kun je denken,” lachte Wil en hield haar tasch op de rug, „stel je voor, dat ik guldens heb en jullie bijvoorbeeld een dubbeltje!”

„Als jij guldens heb,” — Stien gebaarde boven de witte zakdoek — „dan géef je guldens, vrijheid, gelijkheid en broederschap! Maar zeg 'es guldens?” — Ze vouwde haar zakdoek weer op — „help jullie me eens, dat kind aan de kaak te stellen!”

Wil, de tasch op de rug, rende weg, het korte haar dansend om haar hoofd.

Stien zat haar achterna, de twee anderen schoten een zijlaantje in en in een oogenblik was ze gevangen en de tasch uit haar handen gehaald.

Wil, hijgend op de bank neervallend, beweerde, dat het oneerlijk was, twee tegen één, maar er werd niet de minste aandacht aan haar speech geschonken.

Stien diepte uit de veroverde tasch een kleine, bruine portemonnaie op.

„Nee maar,” toonde ze verontwaardigd de inhoud, „één kaal kwartje.”

„Praatjesmaakster....!”

Ze zaten nu weer alle vier op de bank.

„Nou,” deed Wil een laatste poging tot zelfverdediging, „ik wil zien, of jullie een kwartje hebben!”

Stien opende haar portemonnaie en stortte die leeg.

„O zoo dikzak, zestig cent!” zei ze triomfantelijk.

„Anders ook niet veel,” vond Loek.

„Wat heb jij dan?”

Ze bleek een dubbeltje te bezitten....

„Over zoo'n verregaande brutaliteit zullen we maar niet praten,” besloot Stien, het dubbeltje dwaas apart leggend.

„Wat heb jij, Fré?”

Die kwam met een gulden. „Natuurlijk, rijke Fré,” lachte Wil, „neem wat terug zeg, het is zooveel, als je naar ons kijkt.”

Maar Fré wilde daar niets van weten. Toen begon Stien overdreven langzaam op te tellen: „Een kwartje of vijf en twintig cent en zestig cent, dat is....”

„Schiet toch op,” gaf Wil haar een duw.

„Zwijg dame! Dat wordt met het....”

„In vredesnaam,” zei Wil opeens, „wat is dat nou, wie komen daar....?”

Ze keken alle vier de richting uit, die ze wees.

Tusschen de boomen door zagen ze een groep menschen naderen, aan het eind van de linksche laan.

„Het is de Kweek!” voorspelde Wil somber.

Een oogenblik bleven ze verslagen zitten....

„Kom hier!” Stien greep Wil bij haar arm, duwde haar achter de bank tusschen het lage kreupelhout.... Loek! Fré! er is geen tijd te verliezen....

Dicht tegen elkaar aan zaten ze weggedoken tusschen de lage boomtakken. „Als Voort ons op de bank gevonden had,” fluisterde Stien, „waren we verloren geweest.”

„Maar als ze ons nu zien?” — Wils onderdrukte stem klonk meer dan benauwd, „dan.... ik weet niet, wat er dan gebeurt! Het is te idioot, als je zestien bent....”

„Vooral voor iemand als jij,” spotte Stien nog terug.

„Au!” kreunde Fré, „je zit op mijn been, Loek, ga d'r af....”

De groep jongens en meisjes waren nu vlakbij gekomen. „Vijfentwintig cent van Wil,” telde Stien op onderdrukte toon verder, „en zestig van . . .”

„Schei uit.” Fré drukte de nagels in de palm van haar hand en beet haar lippen op elkaar . . .

Ze liepen nu langs de bank, aan de andere kant van het laantje, voorbij.

Voortema liep vooraan.

„Zou hij z'n verstand verloren hebben?” fluisterde Loek in Fré's oor, „ze loopen in de rij!”

„Stil toch!” Een scherpe, kleine tak prikte Fré in 't gezicht, maar ze durfde zich niet verroeren. Ze spiedde onder het groene loover door . . . Ja, ze liepen in de rij! Wat een geluk, dat ze niet meegegaan waren, liep je dan even voor gek, het leek de bewaarschool wel!

Alleen Piet Aalders en Edo kwamen ver achteraan. Die waren natuurlijk weer aan 't boomen . . . als Piet het maar over zee kon hebben, was hij tevreden, maar waar had Edo 't nou zoo druk over?

Lang nadat de laatsten uit het gezicht verdwenen waren, durfden ze nog niet opstaan. Eindelijk zei Stien: „als ik nu nog niet oprijs, verstijf ik.” Ze kwam overeind en rekte zich uit in het laantje.

„We lijken wel Indianen, jongens, komen jullie nog?”

„Ik kan niet,” kreunde Fré. „Loek heeft al die tijd op mijn been gezeten, het is heelemaal stijf!”

Met vereende krachten werd ze omhoog getrokken.

Ze zaten weer op de bank.

„Wisten jullie, dat die tentoonstelling hier dicht in de buurt was?” vroeg Loek, „ik op geen stukken na!”

„Ja,” zei Stien, „ik wist het wel, maar ze hoefden hier niet heen te komen. Het is in één van die straten, waar we daarstraks doorgekomen zijn. Voort heeft er hier in 't park natuurlijk een Plantkundeles aan vast willen knopen.”

„Ik wist geen raad,” herhaalde Wil nog eens.

„Eén gulden en vijf en negentig cent,” begon Stien weer, „nee maar zeg, ik weet wat. Achter het park is een groote plas, er hoort een uitspanning bij, waar je ijs kunt krijgen

en.... waar je bootjes kan huren. Zullen we daar heen gaan? Dan roeien we een eind. Fijn zeg — doen?"

Het plan werd goedgekeurd en met z'n vieren liepen ze tegenovergestelde kant heen, waarin de klas verdwenen was.

„Wat weet jij goed de weg,” bewonderde Fré.

„Ja, wisten jullie niet, dat ik vroeger in de stad gewoond heb? Daar komt het van, zie je.”

Achter het park lag de plas, wijd en stil te schitteren onder heldere, blauwe hemel....

Fré bestelde ijs en informeerde tegelijk, hoe duur het huren van een roeiboot was.

„Dertig cent per uur, dame,” deed de kellner beleefd.

„We kunnen twee uur varen,” deelde Stien mee, toen hij verdwenen was, „en dan houden we nog genoeg over, om chocolade te koopen!”

„Wie kan er goed roeien,” vroeg Fré, toen ze bij het bootje stonden en Wil hen er één voor één in hielp.

„Ik.” Stien zat al en nam de riemen....

Met flinke slagen van haar sterke handen bewoog ze de boot vooruit.

Dan dreven ze een tijdlang.... tot ze, uitgerust, de riemen weer nam.

Loek en Wil zaten op het bankje tegenover haar.

Fré zat achter in de boot op de grond.

Ze dacht aan een avond, dat ze met haar vader was gaan roeien. Het was in de vakantie geweest, ze waren uit logeeren.... Ze wist nog precies, hoe ze toen gezeten had, zooals Loek nu, op het bankje tegenover hem....

„Op het water,” had hij gezegd, „kun je altijd veel rustiger denken dan ergens anders, omdat alles zoo wijd is en zoo ruim....”

Vader, dacht Fré, had altijd met haar gepraat, of ze veel ouder was dan dertien.... het kwam, omdat ze maar samen geweest waren.... Dat was nu, peinsde ze, terwijl ze de droppels van haar hand terug liet glijden in het water, al meer dan drie jaar geleden....

Loek draaide zich om: „Zeg, kom eens wat dichterbij —

zullen wij samen eens roeien, dan kan Stien uitrusten."

„Ik kan anders nog best," weerstreefde die, maar ze gaf toch dadelijk de riemen over, toen Loek haar handen uitstak en ging op het bankje naast Wil zitten.

„Ho!" riep Fré verschrikt, toen Loek zoo hard haar riem liet neerplonsen, dat ze naar de rechterkant uitschoten, „we zitten in 't riet!"

Met Stiens hulp kwamen ze weer midden op de plas.

Nu ging het beter en Stien beweerde, dat het toch maar een groot geluk was, dat zij bestond, want zonder haar hulp konden ze niets beginnen, dat bleek nu maar weer . . . .

„Als die Voort ons eens gezien had, hè," lachte Wil, „zouden ze ons niet gemist hebben?"

„Nou, jou misschien wel," spotte Stien, „jij neemt zoo'n plaats in, moet je 's denken!"

„Zit stil," vermaande Loek Wil, die aanstalten maakte, om Stien te lijf te gaan, „anders kantelen we."

Ze lieten de boot een tijdlang drijven.

„Het is hier fijn," vond Loek genietend.

„Heerlijk," beaamde Stien, „maar zeg 's Fré, jij houdt die chocola zoo verdacht weg, kom er eens mee voor de dag. Of denk je, dat we ze wel vergeten?"

„Dank zij de guldens van Wil," lachte Loek, „kunnen we ons de weelde van chocola veroorloven!"

„Jullie hebben geen ontzag voor een menschenkind als ik," verzuchtte die tragisch.

Ze schoven langs de kant vooruit . . . . traag bewoog zich het bootje . . . .

„En heb je 't al gehoord
Ze loopen in de rij bij Voort!"

rijmde Loek, uitgelaten om zoo'n onverwachte heerlijke vrije middag.

„Als jij geen dichteres wordt," lachte Stien, „dan weet ik het niet."

„Maar zeg," zei Fré, „weten jullie wel hoe laat het is?"

„Drie uur?" . . . . „Half vier?"

„Kwart voor vier!” zei Fré, „we moeten heusch terug, anders halen we de trein van vijven niet eens.”

De twee anderen roeiden nu weer.

„Nog nooit heb ik zoo'n fijne middag gehad als vandaag,” zei Stien, toen ze door het park naar het station liepen. „Jullie?”

„Nou,” vonden de anderen eenparig, „vooral, als je bedenkt, dat de klas bij die vervelende tentoonstelling loopt. Het was een eenig plan van je, Stien.”

In de trein zaten ze alle vier in een hoek van de coupé met de beenen uitgestrekt op de bank, toen plotseling de conducteur binnenstapte.

„Wist u niet,” begon hij dadelijk tegen Stien, „dat die banken zijn om op te zitten en niet om er uw voeten op te leggen?”

Ze zette zoo'n verbouwereerd gezicht, dat Wil in een niet te weerhouden schaterlach uitbarstte....

De woede van den conducteur richtte zich nu tot haar: „Wat dacht u wel, dat u me uit kon lachen,” raasde hij in 't wilde weg tegen Wil.

„Ja....” zei Stien, zoo zacht, dat alleen Wil het verstond, die in een nieuwe schaterlach uitbarstte....

„Denkt u.... denkt u....”

Geen van zijn woorden hielp.

Wil, eenmaal aan 't lachen, kon onmogelijk meer ophouden.

„Ik zal uw abonnement afnemen,” dreigde hij naar Wils schokkend hoofd.

„Mijnheer,” hielp Loek, „het zijn zenuwen . . . heusch alleen maar zenuwen, 't kind is altijd dadelijk van streek. Ze heeft ook een heel bijzondere middag achter de rug, ziet u.”

De conducteur keek haar onderzoekend aan, maar Loeks gezicht stond zoo ernstig, dat hij de deur dicht slaande, zijn tocht maar elders voortzette.

„O,” sniklachte Wil, „dat gezicht van die Stien, zoo onnoozel ineens, toen die kerel binnenkwam, wat een gekke dag is dit toch!” Ze veegde de tranen van haar gloeiend

gezicht: „Eerst duwt ze me tusschen de struiken en dan maakt ze nog, dat mijn abonnement afgenomen wordt.”

„Zwijg, mijn dochter,” gebood Stien, „anders kom ik hedenavond niet bij u studeeren.”

Toen ze wegreden, keek ze uit het raampje: „De booze conducteur is in de achterste wagen, kinderen, ik heb hem toegeknikt, strek nu genoeglijk uw vermoeide beenen uit op deze vervelooze bank.”

De volgende morgen, toen Fré de coupé binnenstapte, die door Stien altijd bereidwillig werd opengehouden, zag ze Wil met een benauwd gezicht in de verste hoek zitten.

„Dat kind,” legde Stien uit, „zit me de heele morgen al te voorspellen, dat er iets vreeselijks gaat gebeuren. Eerst heb ik gisteravond geen leven gehad en nou is het nog niet over.”

„Ben je mal,” zei Fré luchtig, ... maar er trok toch een rimpel tusschen haar wenkbrauwen.

Aan het volgend station werd Loeks meening gevraagd.

„Afwachten maar,” vond die nuchter.

Toen ze op school kwamen, werden ze door Aalders blijmoedig ontvangen: „Zoo jongedames, jullie zijn 'm gepiept gisteren en . . . . gesnapt. Je kon toch zoo wel begrijpen, dat iemand als Voort zijn kudde telt, alvorens op weg te gaan!”

„Dat is de eenige mogelijkheid, waarmee ik niet gerekend heb, tellen! . . . .” zei Stien.

„Zie je wel,” zuchtte Wil driemaal achter elkaar.

Dadelijk onder de eerste les kwam de boodschap, dat de vier meisjes bij den directeur moesten komen.

In de gang stonden ze even naast elkaar.

„Wie gaat er voor?” vroeg Wil zenuwachtig.

„Ik natuurlijk,” besliste Stien, die geen oogenblik haar kalmte verloor, „gisteren ben ik jullie in het kwade voorgegaan, nu ook in 't goede, of eigenlijk zal dit het kwade wel zijn! Kom mee, kinderen.”

„Stien is nergens bang voor en durft alles maar,” dacht

Fré benijdend, met de anderen de trap aflopend, „ik wou, dat ik zoo was!”

Ze voelde zich werkelijk angstig, als ze eens naar huis gestuurd werden, wat zou oom . . . . ?

Ze stonden al voor de breede, hooge deur van de directeurskamer. Een kort oogenblik wachtten ze nog, toen klopte Stien aan en ging, de anderen achter haar aan, de kamer binnen.

Voor de smalle, groene tafel zat mijnheer Wilkens en schreef . . . .

Hij keek even op. „Ga daar zitten,” zei hij, naar de rij donkere leeren stoelen wijzend, die langs de wand stonden.

Zijn anders zoo vaderlijke, vriendelijke stem klonk kort en streng. Ze zaten nu met z'n vieren op een rij, recht tegen de muur. Het was zoo dwaas, dat zitten daar, dat Fré star voor zich uitkeek, om Loeks oogen, die ze af en toe op zich voelde, niet te ontmoeten.

Als ik haar aankijk, wist ze, haar zakdoek in elkaar frommelend, begin ik te lachen.

Stien zat op de punt, daarnaast Wil, dan volgde Loek en op de andere punt zat Fré.

Recht tegenover hen zat mijnheer Wilkens en schreef nog steeds. Achter hem stond de groote eikenhouten klok met de ontzaglijke slinger en de groote ronde wijzerplaat.

Onafgebroken tikte die voort in de doodstille kamer en onafgebroken telde Fré de cijfers van de wijzerplaat: Eén, twee, drie, vier . . . . tot twaalf en weer opnieuw.

Ik moet iets doen, dacht ze onder het tellen door, anders . . . .

De directeur legde zijn penhouder neer en leunde achterover in zijn stoel.

„Fré van Duinen, kom eens hier.”

Ze stond op en ging voor de tafel staan.

Hinderlijk voelde ze de oogen van de anderen in haar rug. Het bleef even stil . . . .

„Je weet zeker wel, waarom ik je hier geroepen heb?”

Fré knikte.

„Waarom zijn jullie gisteren niet teruggekomen voor de tentoonstelling?”

Weer bleef het even doodstil.

De directeur keek haar recht in 't gezicht.

Een oogenblik dacht ze nog: Zouden ze kwaad zijn, als ik....

Toen vertelde ze ronduit: „We liepen buiten meneer, het was zulk fijn weer, toen....” ze aarzelde even, maar mijnheer Wilkens sprak geen woord.... „spraken we af, niet terug te gaan, maar te gaan wandelen.”

Ze zweeg en bleef staan, de oogen neergeslagen.

„Ga maar zitten,” zei hij en nam zijn penhouder weer op.

Werktuigelijk schreef hij verder, terwijl de vier meisjes, nu zonder uitzondering, angstig wachtten.

In de heel stille kamer, waar alleen het vlugge gekras van mijnheer Wilkens pen was, leken de woorden nog na te klinken: „Het was zulk fijn weer.... toen spraken we af....”

Nee, hij mocht zoo iets niet toelaten, het was een schande!

Hij keek weer op, schoof zijn stoel wat achteruit en dacht een oogenblik aan Fré's woorden.

„Ik was van plan,” zijn stem klonk nog altijd kort en streng, „om jullie voor twee dagen weg te sturen, met een brief voor je vader. Ik zou je een één voor gedrag gegeven hebben.”

Een schrik schoot door Fré heen en Wils oogen keken angstig. Zelfs Stien bewoog niet meer.

Mijnheer Wilkens bleef nog zwijgen....

In de kamer hing benauwend de spanning....

„Ik dacht eigenlijk, dat jullie met een verzinsel voor de dag zouden komen.... het is nog eens gebeurd, een paar jaar geleden.... En niets maakt me zoo boos als liegen....”

„Omdat jij,” wendde hij zich plotseling tot Fré, „het zóó eerlijk verteld hebt, zal ik jullie voor deze ééne keer niet naar huis sturen.”

Wil herademde zichtbaar en ook de gezichten van de anderen ontspanden zich.

„Maar ik ben heel ontevreden over jullie en geef je ieder een vier voor gedrag. Zorg er voor, dat zoiets nooit meer gebeurt. Nee....” zei hij tegen Wil, die knikte, „je hoeft me niets te beloven, laat me maar zien, dat je je verder goed gedraagt. Nu kun je naar boven gaan, naar je eigen klas.”

Met z'n vieren verdwenen ze weer.

„Wat een geluk, dat je 't ronduit zei, zeg, een vier voor gedrag is niet zoo heel erg hè,” vond Stien.

„Ik weet niet,” aarzelde Fré, „mijn oom....”

„Och ja.... jij....” Loek stak haar arm hartelijk door die van haar vriendin.

En terwijl ze zoo naar boven liepen, voelde Fré zich blij, om Loeks begrijpen.

Ik heb het altijd wel geweten, dacht ze, die eerste dag al, dat ik Loek het echtste zou vinden....

VI.

LENTE....

DE repetities waren nu in volle gang. Op de dag, dat ze Natuurkunde moesten leeren, zat Fré 's avonds al om zes uur boven en leerde uren lang, haar gedachten dwingend bij haar werk, iedere keer, als ze op het punt was af te dwalen. Ze moest en ze zou het kennen morgen, want altijd was er nog die dreigende één van Voortema !

Pas toen ze volkomen overtuigd was een goed cijfer te móéten krijgen, sloeg ze het boek dicht en stond met een zucht van verlichting op.

Was dat werken vandaag !!

Maar het was toch ook een echt bevredigend gevoel te weten, dat je absoluut niet in angst hoefde te zitten, voor de volgende dag . . . . En voor de zooveelste maal nam ze zich voor, van nu af altijd hard te zullen werken !

Met een gerust hart zag ze Voortema de volgende dag de klas inkomen.

Het was zoo'n ongekende weelde niet bang te wezen, dat Fré genoeglijk glimlachend de klas rondkeek.

Ze merkte, dat Voortema haar in de gaten had.

„Fré van Duinen,” zei hij.

Met een haast triomphantelijk gevoel stond ze op en ging op dezelfde bank zitten, als de vorige keer.

En Voortema begon te vragen . . . .

Ze miste geen enkele maal; hoe lang en hoe veel hij ook vroeg, altijd kwam dadelijk haar antwoord.

„U kunt gaan,” zei hij eindelijk en zette een cijfer.

Vanaf haar plaats telefoneerde ze met Edo.

„Negen,” gaf die door.

Fré, tegen het raam geleund, rekende uit: Negen en negen is achttien en één is negentien, dat gedeeld door drie is een goeie zes. Mooi, dat was dus in orde. Nu was er alleen nog maar die vier voor gedrag.... Afwachten maar, misschien zou oom er wel niet zoo boos om zijn.

't Zou Voortema anders wel spijten van die negen.... Over een week kregen ze de rapporten mee. Voor Geschiedenis had ze 't nu tot een zeven weten te brengen, ze wist zelf wel niet, hoe het kon, maar dat kwam er minder op aan....”

Na de les kwam Aalders naar haar toe: „Zie je wel? Mijn felicitatie hoor!”

Edo keek ook om en knikte haar toe....

Dat was nou juist het fijne van deze school, dacht Fré, terwijl ze allemaal hun plaatsen weer opzochten, omdat Van Straaten binnenkwam,.... dat je hier met elkaar meeleeftde.

De volgende repetitie begon alweer.

Het was die week hard werken en toen ze eindelijk met hun rapport naar huis gingen, waren ze allemaal blij om de vacantie, al zou die ook maar tien dagen duren.

Beneden in de huiskamer wachtte Fré op de thuiskomst van mijnheer Van Duinen.

Het rapport was werkelijk goed, vond ze tevreden.... alleen dan die vier.

Ze hoorde een sleutel in 't slot steken. Vlug duwde ze het rapport weg onder het boek, waarin ze zat te lezen.

Vanavond maar, stelde ze uit.

Het volgend oogenblik kwam mijnheer Van Duinen al binnen.

Na het eten, toen oom Albert naar boven en juffrouw Bartels naar huis was gegaan, liep Fré dralend heen en weer.

Nou, vooruit, het moest nu maar.

Het rapportboekje onder haar arm, ging ze langzaam naar boven. De deur openduwend liep ze mijnheer Van

Duinens kamer binnen en legde het boekje op zijn schrijftafel.

Hij keek op: „Zoo, wat kom je er laat mee, het is toch wel in orde?”

Hij sloeg het open, vloog de cijfers langs.... rustte dan met de punt van zijn potlood bij de noodlottige vier....

Fré zag een driftkleur opvliegen naar zijn gezicht. Dan nam hij het boekje en wierp het van zich af op de grond. „Dit is het ergste, wat je me had kunnen laten zien,” barstte hij uit, „een vier voor gedrag.... moeten de menschen soms denken, dat ik je geen goede opvoeding geef? Hoe durf je er mee hier te komen, hoe dúrf je?”

In Fré kwam een machteloze woede op.

„U bent,” — met een vuurroode kleur stond ze vlák voor hem, — „U bent een akelig mensch, u geeft niks om me, niks, altijd even gemeen.... áltijd....” Haar stem sloeg over van drift, de oogen groot en gloeiend van boosheid stond ze uitdagend vlak voor hem, alles vergetend.

Mijnheer Van Duinens toorn zakte weg. Zijn gezicht werd strak en wit. „Ga naar je kamer,” zei hij kort en scherp.

Fré, de deur achter zich dicht gooiend, holde de gang over, haar kamer in. Daar wierp ze zich op het bed en snikte wild en onbedaarlijk: „Altijd was zij alleen, altijd... Anderen hadden een vader of moeder, die goed en lief voor hen was.... zij niet, zij nooit.” — — —

Tegen het groote, half openstaande raam tikte traag de regen, bleef één oogenblik in glanzende droppels hangen aan het raamkozijn, viel dan geruischloos neer beneden in de tuin....

Een milde voorjaarsgeur dreef naar binnen, stroomde over haar hoofd, langs haar haren....

Het werd stiller in de kamer, langzaam aan bedaarde Fré en ging rechtop zitten, de handen om de knieën geslagen.

En zoo, in haar geliefkoosde houding zat ze voor zich uit te kijken....

„Gemeen was het, om niet eens te vragen, hoe het gekomen was, geméén....”

Onwillekeurig keek ze de kamer rond. Haar oogen rustten op het portret van haar vader.... Ze wendde ze af, toen toch weer naar het portret.... Haar opgewondenheid begon te verdwijnen.... er kwam iets anders, in haar, iets zachters.... iets als heimwee....

„Vader,” zei ze zacht, „als u er nog maar was. Dan zou alles wel veel beter gaan dan nu....”

Ze zat heel stil, nog steeds haar armen om haar knieën geslagen.

Zeiden die oogen iets, daar op dat groote portret?

Ze stond op en ging voor het raam staan. Werktuigelijk ving ze de groote druppels op haar handen.... ze wilde de gedachte, die in haar opkwam verdringen.... maar het lukte niet....

Vader.... zou die ook niet ontevreden geweest zijn, als ze met een vier was thuisgekomen voor gedrag....? Het was haar, of ze zijn groote, blauwe oogen zag rusten bij het cijfer, hoe hij dan opgekeken zou hebben met dat zachtverwonderde in zijn oogen....

Nee, vader zou niet driftig geworden zijn als oom Albert, vader werd nóóit driftig.... Maar dat andere, dat bedroefde was toch eigenlijk nog erger. En dan.... driftig! Zijzelf dan?

Wat had ze gezegd? U bent een akelig mensch, u bent gemeen.... Hoe had ze dat durven doen?

Ze staaarde in de stille laan, naar de boomen met hun nieuwe, groene blaadjes.... Daarginds kwamen twee kinderen aan, het ééne trok een karretje voort.... Het was alles zoo stil en goed.

Hoe had ze één oogenblik geleden zoo leelijk kunnen doen? En hoe had ze zoo ontevreden kunnen denken, dat anderen alles maar hadden en zij niets? En er was juist de laatste tijd zooveel goeds.... de school en de meisjes, Loek en de anderen....

Ze draaide zich om en keek lang naar het portret.... Juffrouw Bartels had eens gezegd, dat ze het angstig vond, zoo'n groot portret van iemand, die gestorven was.... Maar voor haar, Fré, kon er nooit iets vreemds

of angstigs in zijn .... Vader en iets, dat angstig was .... Nee, dat waren twee tegenstrijdigheden, dacht ze met een glimlach .... Ze bleef nog even staan kijken, recht in zijn groote vriendelijke oogen: „Natuurlijk zal ik naar oom toegaan, natuurlijk, vader,” zei ze zacht.

Toen, met een resoluut gebaar liep ze, langs het portret, de kamer uit, de gang over, tot voor oom Alberts deur.

Even stond ze er, dan duwde ze die open.

Mijnheer Van Duinen zat weer voor zijn schrijftafel en werkte.

„Oom ....” zei ze zacht.

Hij wendde zich naar haar toe .... verwonderd ....

„Het spijt me,” zei ze met een plotseling opkomende kleur van verlegenheid, „dat ik zoo leelijk deed ....” Ze zweeg even .... „Die vier heb ik gekregen, omdat we op een middag zijn gaan wandelen, inplaats van naar een tentoonstelling te gaan. Het was toen zulk mooi weer ....”

Het bleef stil in de kamer. Mijnheer Van Duinen keek recht voor zich uit.

„Weet mijnheer Wilkens dat?”

„Ja,” knikte ze en vertelde alles van de directeurskamer en het cijfer voor gedrag ....

Mijnheer Van Duinen nam het rapportboekje weer op en deed het open: „Waarom heb je dat allemaal niet dadelijk gezegd?” De rimpel in zijn voorhoofd was verdwenen ....

„U vroeg er niet naar,” zei Fré laconiek.

Hij keek haar aan en lachte even: „Je hebt gelijk, nou neem het maar mee. Kom nooit meer met een vier voor gedrag thuis. En verdwijn nu maar, ik heb nog veel te doen ....”

Er was iets blij's en lichts in haar, toen ze de trap afliep om naar Riek te gaan en nog wat over de vakantie te praten ...

En onderweg bleef dat blijte in haar, dat alles nu weer goed was en dat ze ook weer rustig aan vader kon denken.

Bij het huis van de Van Hulzens gekomen, belde ze aan.

Louis deed open. „Gunst jij?” zei Fré niet al te vriendelijk, „is Riek er niet?”

„Ja, binnen, maar ik ging juist naar beneden en hoorde bellen, daarom deed ik maar even open.”

„Zoo....” ze zette een onverschillig gezicht.

„Wat kijk je toch altijd leelijk, als je me ziet,” deed hij sentimenteel, achter haar de gang doorlopend.

„Verbeelding,” beweerde Fré, „ik zág je niet eens....”

Riek kwam haar al tegemoet. „Hallo . . . . vakantie?”

„Ja, fijn hè?”

„Ik heb zulk groot nieuws,” vertelde Riek, „kom binnen zeg, en ga zitten.... Moet je luisteren, na de vakantie ga ik naar Berlijn, naar een soort kostschool.”

Fré zat verstomd.

„Ja, het is gisteren pas beslist moet je weten. Ik vind 't zoo fijn.... Ik kan er veel lessen in fraaie handwerken krijgen en er natuurlijk ook goed Duitsch leeren.”

„Maar Riek,” zei Fré, „ik ben er nog niet van gekomen, naar Duitschland heelemaal? En na de vakantie al?”

Ze zat even stil: „Dan zal ik niemand meer hebben hier, dat is toch wel jammer, zeg. 't Was altijd wel leuk als ik eens even hierheen kon.”

„Ja, dat heb ik ook gedacht. Maar voor mezelf vind ik het toch wel echt. Ik heb zoo weinig te doen en overdag heb ik aan jou ook niets en 's avonds had je toch weer je werk. Ik wist op 't laatst niet meer, wat ik doen moest de heele dag....”

„Ja, je hebt gelijk, ik dacht op 't oogenblik alleen maar aan mezelf. Toch vind ik 't jammer, dat je weggaat en zoo ineens....”

„Nou ja,” troostte Riek, „als je in de derde klas komt, zal je toch zeker hard moeten werken, dan zal je zooveel vrije tijd niet meer over hebben.... en overdag heb je de meisjes toch op school....”

„Je schrijft maar veel hoor,” lachte Fré, „interessant zeg! Naar een vreemd land.”

„In 't begin zal ik me wel eens een beetje alleen voelen,” zei Riek, „maar dat went wel gauw, denk je ook niet?”

„Natuurlijk, vooral jij; je voelt je altijd dadelijk met iedereen op je gemak.”

„Behalve met mij dan,” gooide Louis er onverwacht tusschen.

„Nee maar kerel, wat doe jij hier?” deed Riek verontwaardigd.

„Op thee wachten,” antwoordde het jongmensch met een buiging.

Riek ging naar de theetafel. — „Jij ook Fré?”

„Graag . . . . Louis, Louis . . . .” spotte ze, naar zijn schoenen kijkend, „wat ben je weer ijselijk deftig!”

„Och ja, op 't gym,” begon hij, „hebben ze . . . .”

„Als jij je mond niet houdt met je gym,” dreigde Riek vanaf de theetafel — „zet ik je buiten de deur, begrepen?”

„Edele nicht, wat ben je vanavond weer afgrijselijk tegen me,” antwoordde hij met een zucht.

Mevrouw Van Hulzen kwam de kamer binnen: „Ik hoorde boven zoo'n gepraat, dat ik dacht eens te gaan kijken . . . . Zoo Fré, jij hier, vacantie zeker? Zouden jullie niet 's wat musiceeren?”

Louis stond op om zijn viool te halen.

„O, heden,” verzuchtte Riek, „nou kan hij tenminste weer eens opscheppen!”

Hij kwam de kamer al in.

Fré ging in het salon voor de piano zitten.

Louis, achter haar, stemde zijn viool . . . .

En terwijl haar vlugge vingers over de toetsen vlogen, dacht ze, dat hij, als hij speelde, niet vervelend was . . . . maar verder . . . .

Later speelde ze met Riek nog een paar quatre-mains, toen stond ze op: „Ik moet nu gaan hoor, anders wordt het zoo laat.”

„Zal ik je brengen?” bood Louis galant aan.

Louis was altijd galant! Het kon wel wezen, bedacht Fré in stilte, dat hij dat op 't gym geleerd had!!

„Ja, dan loop ik ook nog even mee,” zei Riek, wetend dat haar vriendin er het land aan had, alleen met hem te gaan.

En een oogenblik daarna liepen ze met hun drieën in de laan.

„Wat is de wereld mooi, hè?” vond Louis met een zêêr bijzondere stem.... Ja, dacht Fré, uit de stemming ineens, vooral als je 't met zoo'n gezicht en zoo'n stem zegt!

Riek kneep in haar arm: „Prachtig!!” hoorde ze haar zeggen.

Een beetje wantrouwend keek Louis naar zijn nicht....

Maar die zette zoo'n effen gezicht, dat hij veilig durfde vervolgen: „Ja, en dan met dat zilveren maanlicht...”

Hij zuchtte.

„Waarom zucht je zoo?” vroeg Fré nuchter.

„Ach ja, als je dat eens weten kon!”

Riek bleef staan: „We zijn er, edele neef, dat wij nu naar ons eigen vaderland terugkeeren!”

„Dâg!” groette Fré, het hekje opduwend.

Boven op haar kamer keek ze nog even uit het raam.

De hemel boven haar was vol fonkelende sterren.... Helder glansde het maanlicht over de daken der huizen en tooverde lichtplekken op de straat tusschen de boomtakken door.... Ze lachte en schoof langzaam de gordijnen dicht: Dat vervelende jog ook, om met zoo'n aanstellerige stem te praten, dat je er een tijd later nog om in de lach schoot....!

Buiten waren Riek en Louis teruggelopen. Riek, in een pretstemming, neuriede een dwaas schoolliedje....

„Jij hebt geen gevoel voor de schoonheid om je heen,” zei Louis geërgerd.

„Juist neef Lodewijk,” lachte Riek en haar frissche stem klonk hoog en licht in de stille laan, „ik ben een doodgewone prozamensch! Maar zulke als jij zijn er ook niet veel, zie je. Jij bent en blijft altijd iets bijzonders, moet je denken!”

„Die Fré is een aardig meisje,” vond hij genadig, „alleen wat te jong....”

„Te jong?” vroeg Riek verbaasd.

„Ach nu ja.... jij....”

„Ach nu ja....” deed Riek hem na — „we zijn er hier, ga maar gauw naar bed en slaap eens flink uit, dat zal je goed doen....”

Voor hij antwoord kon geven, was ze langs hem heen de

gang ingelopen. Louis verdween toen maar, om te werken voor 't gym....

„Breng je me dan morgen naar de trein, Fré?”

Ze liepen op de hei, het was de laatste wandeling, die ze samen deden, voor Riek naar Berlijn zou vertrekken.

„Ja, natuurlijk....”

Ze waren stiller dan gewoonlijk.... Het was ook zoo vreemd, dat één van hen ver weg zou gaan.

„Je schrijft me maar gauw, hoe 't er is,” zei Fré voor de zooveelste maal.

„Ja.... ik ben blij, dat mevrouw zelf een Hollandsche is, dan zal ik me niet zoo erg vreemd voelen.... Maar we moeten nu terug, het wordt al donker.”

Ze liepen tot Rieks huis in de Rozenlaan. „Tot morgen dan, hè,” zei Fré, „gelukkig moet ik overmorgen weer naar school, ik zou anders geen raad weten met mijn leege tijd.” Ze stonden nog even.... Toen draaide Fré zich om. Gek.... dacht ze, ik kan er nooit goed tegen, tegen afscheidnemen... tegen iets, dat weggaat uit je leven. Nu Riek weer....

Ze huiverde in de koele avond en trok de kraag van haar lichte zomerjas hooger op.

Die Riek.... zoo alleen de wereld in opeens. Maar ze scheen het toch wel fijn te vinden. Och het was ook waar.... ze had thuis niet veel te doen.... En als ze nu later examen deed voor Fraaie Handwerken, dan zou ze daar les in kunnen geven. Thuis was ze toch nooit noodig voor het werk of zoo.... Fré dacht aan haar eigen leven.... aan alles, wat er bij hoorde. Het is allemaal zoo veel mooier geworden dan vroeger, vond ze dankbaar.

Loek en Wil en Stien.... Edo en Piet Aalders.... nee, ze zou dat alles niet meer kunnen missen.... Het hoorde zoo heelemaal in haar leven.... Loek vooral, hoewel de anderen toch ook, Piet en Edo....

Ze ging het hekje door de tuin in.

Morgen ging ze Riek naar het station brengen, als ze terug kwam, kon ze haar boeken alvast wel in orde gaan

maken. De dag daarop ging ze zelf weer naar school. De vakantie was gauw om ditmaal. Gelukkig maar eigenlijk. Ze verlangde naar de anderen, vooral nu Riek ook wegging. Fijn om ze allemaal weer terug te zien.... álles, het lokaal ook weer.... haar eigen plaatsje bij het raam.... het kleine plantsoen, beneden achter de school....

Dat ze zoo aan al die kleine dingen hechtte.... Deed iedereen dat nou.... of zij alleen maar?

De volgende morgen was ze om tien uur bij Rieks huis. Mevrouw Van Hulzen zou haar naar Berlijn brengen. Ze liepen een beetje vreemd, met z'n drieën naast elkaar, de beide meisjes ieder met een koffer.

Als ik een dochter had, dacht Fré, zou ik haar nooit zoo ver weg laten gaan, vooral niet, als het een eenigst kind was, zooals Riek. Dat ze nu nooit meer naar de Van Hulzens toe zou gaan.... Zou mevrouw het niet vervelend vinden, dat Riek wegging van huis? Ja, het was natuurlijk voor haar opvoeding....

„Fré dan toch.... je bent stokdoof vanmorgen, ik heb al twee keer wat gezegd,” lachte Riek, „wat droom je toch....”

„Ik liep er over te denken, hoe vreemd het zal wezen, als je weg bent en ik niet meer naar de Rozenlaan zal gaan.”

„Je kunt immers toch wel komen,” zei rustig de stem van mevrouw.

„O, jawel.... natuurlijk,” Fré kleurde even, had ze nu iets onbeleefds gezegd?

Ze waren bij het stationnetje en moesten nog wachten.

Dat ik nou nooit eens wat te zeggen weet, als er een derde bij is, dacht Fré, kwaad op zichzelf. Als Stien hier was, zou ze natuurlijk een heel gesprek beginnen.

De trein stoomde binnen.

Riek, in 't minst niet zenuwachtig, maakte een deur open, liet haar moeder instappen en ging daarna zelf ook naar binnen. Ze kwam uit het raam hangen.

„Fré....” ze stak haar hand uit, „nu vind ik het ineens zoo akelig, om weg te gaan, beslist, ik zou er zoo

wel uit willen.”

Maar even later lachte ze alweer: „Ellenlange brieven, hoor!” riep ze nog, terwijl de trein al vertrok, „ellenlang . . . .!”

Fré wuifde tot ze niets meer onderscheidde.

Ik lijk wel niet wijs, bestrafte ze zichzelf, met moeite de tranen, die ze achter haar oogen voelde branden, terughoudend, ik lijk wel een klein kind.

Langzaam liep ze de weg terug.

In de laan kwam iets aangesprongen . . . . een oogenblik later danste Luus met groote sprongen om haar heen.

Fré duwde zijn kop met de groote, trouwe hondenoogen tegen zich aan. Het lijkt wel, of hij het voelt, als er iets bijzonders is, dacht ze met plotseling een warm gevoel van binnen, altijd is hij er dan bij . . . .!

VII.

ZONNESTRALEN.

OP een morgen zat Fré in de kleine wachtkamer van het station tot vervelens toe te wachten.

De trein, die vertraging had door de mist, scheen maar niet te komen. De weinige andere menschen in de wachtkamer probeerden een saai gesprek gaande te houden.

„Het is anders erg mistig,” vond een boertje, door het beslagen raam naar buiten starend en op een toon, alsof hij dat nú pas merkte!

„Nou, zeg dat wel,” antwoordde een juffrouw, belangstellend met het boertje mee kijkend door het kleine raam.

Fré begon uit louter baldadigheid mee te zeuren: „En dat die trein nu zoo lang wegblijft!”

„Ja,” zei het boertje weer, „ik kom vast nog heelemaal te laat.”

Je kan natuurlijk niet half te laat komen, dacht Fré in stilte, wat zitten we elkaar bezig te houden!

Ze zon op een nieuwe zin: „En nog zoo koud, voor Juli, moet je 's denken!”

Ze keek op haar horloge en onderdrukte een geuw. „Goeie, nou,” deed het boertje instemmend en toen: „De juffer mot zeker naar school, is 't niet? Pas maar op, je komp vast te laat. Wat zal die meester kwaad wezen!” eindigde hij met een oolijke knipoog. De juffrouw scheen uitgepraat en zweeg....

De meester, dacht Fré.... even kijken, wie dat is.

Ze haalde haar rooster te voorschijn.... o, ja Voortema het eerst!

Geen twee minuten later stoomde de trein het station binnen.

De juffrouw mompelde een groet en slipte de deur uit.

Fré ontdekte Stiens zwaaiende arm en was een oogenblik later in de coupé verdwenen....

Ze vertelde van de juffrouw en het boertje in de wachtkamer.

Die morgen kwamen ze wel een kwartier te laat op school.

„Mist mijnheer, vertraging,” legde Stien kort en bondig uit.

„Zitten maar,” wees Voortema.

Fré kroop in haar hoekje bij het raam.

Wat een mist toch.... ze sloeg haar boek open en keek naar buiten.... Voortema gaf beurten.... Kijk, daar dook weer iemand op.

Leuk die mist.... het was telkens een verrassing, als je iemand uit zoo'n wazige wolk te voorschijn zag komen.

Als je buiten liep, had je een gevoel of je heelemaal alleen op de wereld was, je zag dan niets en niemand en ineens... Daar kwam weer iemand uit de nevel te voorschijn.... een man.... twee kleine meisjes achter hem.

Hè, nou zag ze ze niet meer, waar waren ze gebleven?

O, kijk daar.... waarom.... au! Met een schok zat ze plotseling recht.

Loek, achter haar, had haar een duw gegeven.

Wat was er, wat moest ze in vredesnaam?

Ze zag Voortema's oogen strak op haar gericht.

Hulpeloos keek ze rond....

„Doorlezen,” fluisterde Loek Bergsma.

„U heeft 't zeker niet noodig om op te letten,” smaalde de stem van Voortema, „u heeft altijd zulke mooie cijfers! Wilt u maar heengaan?”

Ze stond op.... liep langs de banken....

„Een bof!” hoorde ze Stien nog zeggen.... toen was ze op de gang.

Het lokaal ernaast zou wel leeg zijn. Ze liep het lokaal door de veranda op en leunde over de balustrade.

Nu is de meester toch kwaad op me, het boertje heeft gelijk gekregen. Ze lachte even.

Voortema kan me absoluut niet uitstaan, dacht ze toen, zich verder vooroverbuigend, om in het plantsoen te kijken, dat ik ook niet oplette....!

Achter haar werd de deur van het leege lokaal open gedaan.

Ze hoorde het niet.

Haar handen over elkaar op de balustrade, trachtten haar oogen door de mist heen te dringen, die al wat minder werd.... „Nee,” zei een stem naast haar, „sta jij hier.... ook te laat?”

Fré draaide zich om.... „Edo, jij? Ja, 't is waar, je was niet in de klas. Ben je zoo laat?”

„Ja, door de mist.... ik ga maar niet meer naar binnen, het is de moeite niet.... Maar hoe kom jij hier?”

„Ik? Er uit gestuurd natuurlijk....”

„Waarom, wat deed je?”

„Niks eigenlijk — ik weet niet — ik zat naar buiten te kijken en ik wist niet waar het was, toen ik verder moest lezen.”

„Zoo, zoo.... zat je weer te droomen?”

Ze kleurde even.

„Welnee, gekke jongen, ik keek naar een man met twee kleine meisjes, telkens waren ze weg zeg, door de mist, en dan ineens zag je ze weer. 't Was zoo leuk....”

Hij stond naast haar, ook over de balustrade geleund: „Vind je mist zoo fijn?”

„Ja, jij niet?”

„Nee, alleen maar als het aan 't optrekken gaat net als nu, dan zie je zoo mooi het licht doorbreken. Maar anders is het natuurlijk erg lastig op het water en zoo.... er gebeuren zooveel ongelukken mee....”

„O, ja, daar heb ik nou weer niet aan gedacht.... ik vond het zoo geheimzinnig, je leeft opeens allemaal in een apart wereldje....”

Ze stonden stil te kijken naar het nu al vaag te onderscheiden plantsoen.

„Straks....” voorspelde Edo.... „komt de zon door; kijk maar, hoe licht het daar wordt.... zie je wel?”

Fré volgde zijn uitgestrekte hand.

Ze gaf geen antwoord.... maar keek voor zich uit, naar de licht òpglanzende boombladeren.

„Was je vader erg boos om die vier voor gedrag?” vroeg hij plotseling, zonder eenige overgang.

„Ik heb geen vader meer,” zei ze zacht, „wist je dat niet?”

Hij zag haar aan, een beetje geschrokken.

Als een goudglanzende bol kwam soms de zon achter de nevels vandaan.

„Nee, dat wist ik niet.”

Ze zwegen . . . . ver in het Oosten lichtte de lucht helderder....

„Maar zeg.... pas zei je toch, met dat slechte cijfer.... weet je wel, het was op de trap... Zou je moeder dan?” ...

Ze drukte haar handen vast in elkaar.

„Nee.... ik heb geen moeder ook....”

Nu moet hij niets zeggen, dacht ze, ik kan er niet tegen, vooral niet als het over vader gaat....

Ze strekte haar hand naar het Oosten.

„Je hebt gelijk Edo, kijk, hoe licht het wordt, zie je wel. De boomen.... en het park, ik zie de overkant al, Edo, jij ook? En ginds....”

Ze voelde zich kalmer worden, omdat hij niets terug zei, maar haar rustig uit liet praten en niet meer sprak over dat andere....

„Ben je al zeventien?” vroeg hij, toen ze zweeg en ze weer samen stonden te kijken naar het plantsoen voor hen.

Vreemd, dacht Fré, altijd vroeg hij van die dingen, waar je op 't moment niet aan dacht.

„Nee, in 't laatst van deze zomer word ik het pas.”

„O, ik ben het al geweest. Ik was een beetje later, dan de gewoonte is, met het naar de Kweek gaan. Dat kwam, omdat ik na de Mulo eerst nog een jaar op kantoor ben geweest. Ik wou zoo graag doorstudeeren, maar het ging niet, om het geld, begrijp je? Maar nu kan ik toch alvast voor onderwijzer leeren. Ik had een oom, die dominee werd;

nu is hij verleden jaar klaar gekomen en in Ylst beroepen. Ik ben wel eens bij hem wezen kijken, ken je Friesland?"

„Nee, ik heb er nog wel een nicht wonen, in Sneek, maar ik ben er nooit geweest.”

„O, Ylst is vlak bij het Sneekermeer. Je had er zeker nooit van gehoord.”

„Nee — zeg, maar de Friesche meren zijn die niet mooi? Je hoort er altijd zooveel van . . . . Maar vertel nu van dien oom, Edo.”

„Ja . . . . hij is nog ongetrouwd, en toen hij eenmaal in Ylst was, schreef hij, dat hij me wilde laten studeeren. Ik was er zoo blij om.”

Hij stond, zijn armen over elkaar geslagen, voor zich uit te kijken.

„Ik heb natuurlijk onderwijzer gekozen, omdat ik zoo gauw mogelijk moet verdienen.”

„Ja, dat spreekt vanzelf, wat een eenige man anders, die oom van jou.”

„Ja . . . . nou en als ik eenmaal onderwijzer ben, kan ik toch altijd verder studeeren.”

Wat vreemd, dacht Fré, dat ik nu ineens zooveel van hem af weet en hij van mij . . . .

„Zie je, praatte Edo weer, „toen jij daarnet vertelde van jou . . . . thuis, moest ik aan mezelf denken. Ik heb zoo dikwijls 't land, dat ik niet dadelijk flink kon studeeren, dat ik niet naar 't gym kon gaan. Het lijkt me nu zoo schandelijk ondankbaar, want jij . . . . jij lijkt altijd zoo vroolijk en opgewekt en je hebt toch ook moeilijke dingen, veel erger dan ik . . . .”

Ze stonden even . . . . „Hoe laat is het toch?” vroeg Edo toen.

„Kwart voor tien.”

„Nou, dan ga ik maar vast, ik moet nog even naar Hoogendijk . . . .”

Fré bleef alleen op de veranda en tuurde naar de zonnestralen, die nog altijd kampten om de nevel te overwinnen.

Nee, zooals hij het gezegd had, was het niet . . . .

Ze was niet altijd vroolijk en opgewekt . . . . ze dacht aan

de middag met het rapport en de noodlottige vier, en aan de andere keeren, dat ze ontevreden was geweest.

Je moest altijd probeeren tevreden te zijn.

Ze keek ver voor zich uit. De zon moest het winnen. Altijd! Nu ook....

Het is buiten net als bij mij van binnen, dacht ze met een glimlach. Toen ik de klas uit moest, leek alles zoo akelig en vervelend en nu....

„Straks wint de zon het, je zal het zien!” had Edo voorspeld.

Bij mij heeft de zon het al glansrijk gewonnen! lachte Fré blij voor zich heen.

Toen ze 's avonds thuis kwam, was er een brief van Riek.

„Alles begint al zoo te wennen, Fré! — Het Duitsch valt erg mee, als je de heele dag niet anders hoort.

Mevrouw van Roemdaal is een vriendelijke, gezellige dame en de meisjes zijn ook wel aardig....

Alleen 's avonds verlang ik er dikwijls naar, dat jij hier ook maar was....

Anders gaat alles goed.... Een andere keer meer hoor! Mevrouw zegt, dat het tijd is, alles gaat hier zoo verschrikkelijk op de klok, daar moet ik nog aan wennen.

Dag hoor, tot ziens....”

Riek, dacht Fré, heeft het toch eigenlijk wel gemakkelijk, ze sluit zich dadelijk bij iedereen aan. Daarom kan ze ook best in een vreemde omgeving wennen. Ik zal haar eens gauw terugschrijven.

Morgen maar, vanavond was er nog zooveel te doen....

De volgende morgen in de pauze zei Piet Aalders: „Wanneer zullen we nu eens vergaderen voor het oprichten van de club? Kunnen jullie Maandagavond?”

Het bleek, ook met het huiswerk, de geschikte avond te zijn en zoo werd dan afgesproken Maandag bij elkaar te komen.

En op de bepaalde avond trokken ze met z'n vieren van het station naar het zaaltje, dat Piet genoemd had.

Hij stond al in de deur, toen ze binnenkwamen.

Na een kwartier waren ze er ongeveer allemaal.

„Eerst” — Piet bomde met een hamer op de tafel — „kiezen we een voorzitter. Weten jullie al,” praatte hij in één adem door, „dat we dit zaaltje voor niks krijgen? Het komt door mijn neef, zie je, die is de baas ervan. Jullie moeten dus ongetwijfeld geweldig dankbaar wezen!”

Edo deelde de briefjes rond.

„Als we een voorzitter hebben,” ging Aalders onverstoord verder, „zullen we alles bespreken, dames en heeren. Hou je mond Fré van Duinen, je zit weer met Loek te kletsen.”

„Praatjesmaker,” riep Loek van het andere eind, „wat verbeeld jij je wel?”

Het werd nu een strijd om een potlood te bemachtigen.

Toen werden de blaadjes weer opgehaald.

Aalders vouwde ze open en las voor: „Van Vuuren.... Van Vuuren.... Edo.... Verhoek.... Edo..... Van der Linden.... Aalders....”

Bij het oplezen van zijn eigen naam legde hij zorgvuldig alle blaadjes neer en keek de kring rond: „Welke dwaas heeft bedacht....”

„Schiet op....” gaf één van de jongens hem een por.

Toen vervolgde hij maar weer.

Het draaide er op uit, dat Edo van Vuuren voorzitter werd.

Aalders leidde hem triomfantelijk naar de eenige armstoel, die het zaaltje bezat: „Zoo — en nu leiden, vriendje!”

Ze lachten allemaal.

Maar Edo nam op zijn kalme manier de hamer en vroeg om stilte.

„We zullen maar beginnen met een naam voor onze club te bedenken,” begon hij; „weet iemand misschien iets?”

Hier en daar werd een naam genoemd, maar dadelijk weer verworpen.

Toen verhief Aalders zich.

„Luister,” zei hij plechtig — „ik weet er één . . . „Propo”.”

„Propo??”

„Wat beteekent dat?”

„Leg uit, Aalders!”

„Het beteekent,” met een eigenwijs gezicht wachtte hij, tot het weer stil was, „proza en poëzie, de beginletters van die woorden dan.” Hij hief zijn korte armen omhoog: „Ik zeg jullie, als je die naam niet neemt, krijg je nooit, nooit zeg ik je, het zaaltje meer voor niets!”

Hij zat alweer en genoot van het succes, dat hij altijd met zijn dwaze onzin had . . . .

Na nog wat over en weer gepraat, werd werkelijk tot de naam „Propo” besloten.

Verder werd nog vastgesteld, dat ze eens in de maand zouden vergaderen. Iedereen moest op zoo'n avond wat ten beste geven.

„Kritiek is vrij,” vond Aalders.

„Natuurlijk,” zei Edo, „het gaat er om goed te leeren voordragen en lezen en dan later het gelezene te bespreken met elkaar.”

„Jawel mijnheer de voorzitter,” deed Aalders onderdanig.

„Misschien heeft er wel iemand iets voor vanavond,” vroeg Edo, de kring rondziende.

Bertha Dijkman kwam voor de tafel staan en droeg een gedichtje voor van A. van Scheltema.

Er volgden nog enkelen.

Toen zwaaide, zonder dat iemand er erg in had, de deur open — een mijnheer stapte binnen.

Aalders stond op: „Dit is mijn neef,” stelde hij voor, „geachte dames en heeren, hij geeft het zaaltje voor niets! Betuigt hem uw dankbaarheid!”

Onder veel gelach werd de neef bedankt.

De jongens waren plotseling zoo uitgelaten, dat ze hem optilden boven de hoofden van de anderen uit.

„Ik ben gekomen,” verzuchtte de neef, vergeefsche moeite doende, om zich verstaanbaar te maken, „om te zeggen . . . .”

„Hij wil wat zeggen,” berichtte Aalders, met zijn armen over elkaar tegen de tafel geleund.

„Het is tien uur,” zei de neef, weer op de grond aangeland, „langer mogen jullie niet blijven, hoor. Dat zal altijd de vaste tijd zijn van vertrekken.”

Dus namen de leden van de „Propo” afscheid van elkaar en vertrokken in kleine groepjes.

„Het is vlak bij het station, dat treft,” zei Stien, toen ze met z'n vieren buiten liepen.

„Ik was eerst bang, dat ik niet zou mogen,” vertelde Fré, „maar dat viel erg mee. Gezellig zoo'n club, vinden jullie niet? Het geeft zoo'n band, het is net, of je nog veel meer bij elkaar hoort dan anders . . . .”

En de club bloeide!

„We worden nog sprekers en spreeksters,” lachte Edo op een avond toen ze na een inleiding van Stien, in de pauze er nog eens over napraatten en voortdurend weer, iemand iets te betoogen of te weerleggen had. Ze zaten in een groote kring bij elkaar.

„Over een week beginnen de repetities alweer,” zei Aalders met een zucht.

„Afschuwelijk,” vond Fré, „zoo iets moesten ze in de wet verbieden!”

„Ik blijf vast zitten,” bromde Wil.

„Nee maar! nu krijgen we dat weer!” Stien was opgestaan en stond voor Wil te gesticuleeren, dat de anderen lachend luisterden.

„Eerst slaagt ze niet voor het toelatingsexamen en nu blijft ze weer zitten. Als je 't nog eens zegt!” dreigde Stien . . . .

Na de pauze droeg Loek „Het schrijverke” voor, waarop maar weinig kritiek werd uitgebracht.

Op Loek volgde Fré.

Ze legde het boekje voor zich op de tafel en begon „Moeder” van Jacqueline van der Waals voor te dragen. Haar stem beefde licht bij de eerste regels :

Moeder, naar wier liefde mijn verlangen
Sinds mijn kinderjaren heeft geschreid....

Na de laatste woorden bleef het even stil in het zaaltje. Edo zat een beetje voorovergebogen. Een oogenblik later noemde hij de naam van de volgende, zonder gelegenheid tot kritiek te geven.

Onder het terugloopen naar de trein verlangde Fré alleen te wezen. Maar later thuis en op haar kamer voelde ze zich blij en gerust.

Ze stond voor het raam en keek in de donkere laan....

Edo, peinsde ze, heeft niet om kritiek gevraagd. Komt het door Edo, dat ik me zoo blij en rustig voel?

De volgende week waren de repetities weer in volle gang.

Ze hadden de helft alweer gehad, berekende Fré op een avond.

En nou was het erge, dat ze Rekenen totaal verknoeid had! Het was zoo gek gegaan. Ze had nou eenmaal op veel meer Rekenkunde vraagstukken gerekend en toen ze de opgaven op het bord zag, waren het tot haar schrik bijna allemaal raadseltjes geweest!

Een man en een fiets en een weg, had ze in stilte gezocht, wie er toch zin in heeft, daar zulke onmogelijke sommen van te maken!

Ze had niet verder kunnen komen dan tot de derde, want toen ze daar, na veel getob ook de oplossing van wist, was het al tijd geweest.

En nou had ze een vier!

Het ergste was, dat het nu juist de overgangsrepetities waren.

En dan Rekenen, één van de voornaamste vakken!

Ze verlegde haar boek en steunde nadenkend haar hoofd in de handen.

Als er nu maar niets meer bij kwam....

Nog één onvoldoende en ze was verloren. Blijven zitten zou vreeselijk zijn. En oom.... zou die ooit willen, dat ze bleef zitten?

Dan haalde hij haar vast en zeker van school.

En van school....

Ze trok haar schouders samen bij die gedachte: Nou ja, onzin ook. Ze had die tweede onvoldoende toch nog niet en ze kon immers zorgen, dat ze hem niet kreeg.

Morgenavond Geschiedenis . . . . als dat nu maar voorbij was.

De volgende dag zat ze na het eten nog even met juffrouw Bartels te praten.

Daarstraks had ze zorgvuldig vouwtjes gelegd bij het begin en het eind van het stuk Vaderlandsche Geschiedenis, dat ze moest leeren....

Met geweld had ze de weezin voor het fijngedrukte boek verduwd.

„Zeg Fré,” begon juffriuw Bartels, „het is vandaag zoo druk geweest en mijn moeder zit alleen, zou jij dit pakje niet even bij de weduwe Collen willen brengen? Op de fiets is het maar een minuut of tien en als ik ga loopen wordt het zoo laat. Maar als je geen tijd hebt, dan zeg je 't maar, dan kan ik morgen desnoods wel gaan....”

Fré stond op: „Welnee, ik kan 't best even doen, ik loop toch altijd om, voor ik aan 't werk ga, dan werk ik veel vlugger.”

Ze haalde haar fiets uit de tuin en stopte het pakje in de fietstasch.

Langzaam reed ze het smalle heipad af.

Fijn was het buiten.

Nu moest Loek hier zijn of Edo....

Leuk zou het wezen, om al de mooie plekjes te laten zien hier op de hei. De luchtheuvel en het dennenbosch, waar ze haar sprookjeslaan had....

De sprookjeslaan, ja, daar kon ze nog best even heen, heel even maar.... Het was nog zoo vroeg....

Buiten hing nog de zoelte van de gloeiend-warme dag...

Geschiedenis.... nou ja, ze trapte een beetje vlugger door — straks — ze had tijd genoeg immers.

Ze bleef maar even. Het was ook jammer van zoo'n mooie zomeravond om al die tijd thuis te zitten.

Hier boog het pad rechts om.... ginds donkerde het dennenbosch al.... Ze sprong van de fiets en legde die neer op de hei, het laatste eindje liep ze, onder de hooge dennen door.

Hier was het....

Voorzichtig duwde ze een breede, lage sparretak opzij.

Altijd weer was het een verrassing, als dan ineens de breede, groene sprookjeslaan voor haar lag.

Aan iedere kant stond een rij sparren, die beneden op de grond zoo laag waren, dat er tusschen de boomtakken geen opening bleef.

De grond, van donkergroen mos, was als een zacht tapijt....

Zoo was het nergens in het heele bosch.

Altijd weer, als ze hier kwam, had ze het gevoel, of hier nooit iemand anders geweest was....

Nee, 't kon natuurlijk niet waar zijn, maar het was zoo heerlijk om dat te denken. Ze ging op het mos zitten en keek voor zich uit....

Misschien zouden de anderen het wel kinderachtig vinden als ze wisten, dat ze er nog een sprookjeslaan op na hield. Ze leunde op zij, op haar rechterarm. Nou ja, misschien was het dat ook wel....

Ze ging achterover liggen en tuurde naar de lichte lucht boven haar. Het gaf ook niet, wat de anderen dachten, ze zou 't immers toch nooit zeggen, tegen niemand....

Niemand? Ja Loek misschien en Edo.... nee, onzin, waarom dacht ze nu aan Edo....?

Wat was het stil buiten....

Ze vouwde haar handen achter het hoofd, dat was haar geliefkoosde houding.... altijd geweest, vroeger ook....

Soezend lag ze nog even.... Moest ze nou niet weg?

Het werd anders heusch te laat.

Ze ging weer rechtop zitten....

Stil was het overal.... Leek dit nu niet net een sprookje... alsof straks een klein, fijn handje die lage tak op zou tillen en binnen treden in dit paleisje — een fee — een —

Achter haar ritselde iets....

Fré draaide zich om, en zóó verdiept was ze in haar sprookjespaleis, dat ze een oogenblik onbeweeglijk bleef zitten, toen een klein, licht figuurtje op haar toestapte....

„Dag” zei ze toen, haar hand uitstekend.

Het was een klein meisje, dat tusschen de sparren doorgekropen, naar haar toekwam.

Blonde krulletjes dansten om het fijne gezichtje en twee groote, blauwe kinderoogen keken haar aan.

„Kleine elf,” zei Fré, „waar ben je vandaan gekomen?”

Het kind stond stil en antwoordde niet.

Haar vroolijke oogen bleven Fré aanzien met dezelfde stralende lach....

Ze trok het meisje tegen zich aan en vroeg: „Vertel eens, hoe heet je en hoeveel jaar ben je wel?”

„Mimi drie jaar,” praatte het kind en gelijk er achter: „Tante lief!”

Ze duwde met een lief gebaartje haar krullebol tegen Fré aan.

„Ja maar,” zei die, „waar is moeder nou?”

Het kind trok de schouder op.

„Weet Mimi dat niet?”

„Mimi weggelopen,” zei het meisje en haar groote, blauwe oogen keken guitig naar Fré, om instemming met dat prachtige bedenksel.

„O, maar Mimi.” Ze sprong op en nam het kind bij de hand — „wat zal moeder bang wezen, kom maar....”

„Bang,” praatte Mimi haar na en lachte een hoog, kirrend lachje.

Fré stond in gedachten — waar moest ze het kind naar toe brengen?

Wacht, ze zou haar meenemen naar juffrouw Collen, die wist misschien wel waar ze hoorde.

Vreemd, ze had dit kind nog nooit gezien.

Met Mimi aan haar hand liep ze terug tot het plekje, waar ze haar fiets gelegd had.

Ze zette haar op het zadel.

Mimi, dolgelukkig, pakte het stuur in allebei haar handjes

en babbelde honderd uit, in een taaltje, dat Fré maar half verstond.

Langs het heipad zag ze een vrouw aankomen. Toen ze vlakbij was, herkende ze juffrouw Collen.

„O, hebt u haar gevonden?” begroette die Fré, „gelukkig....”

Ze tilde Mimi van de fiets: „Ik was al zoo bang geworden!”

„Hoort ze dan bij u?” vroeg Fré verwonderd, denkend aan de vijf kinderen van juffrouw Collen, die ze allemaal bij naam kende.

„Ja, ze is bij mij gelogeed, maar Jantje wou maar niet slapen vanavond en toen ben ik even naar boven gegaan. In dat oogenblik is ze weggesnapt. Ik ben haar natuurlijk dadelijk achterna gelooopen, maar precies de verkeerde kant uit. Ik heb toch zoo in angst gezeten.”

Met z'n drieën gingen ze nu naar het huisje van juffrouw Collen.

Mimi spartelde met de beentjes om weer op de fiets te mogen.

Lachend nam Fré haar over en zette het kind weer op het zadel.

„Ik was juist op weg naar u toe,” vertelde ze, „maar ik was nog even het bosch ingegaan, toen kwam Mimi daar ook.”

„O, juffrouw Bartels had zeker geen tijd, hè?”

„Nee, 't was zoo druk geweest vandaag.... daarom ging ik maar even.”

Dankbaar nam juffrouw Collen het pakje van haar over.

Af en toe gaf juffrouw Bartels wat oude kleeven om voor de kinderen te vermaken.

„Ze kunnen ook zooveel aan,” zei ze tegen Fré, „gaat u even mee naar binnen, u zal wel moe zijn, het heele eind moeten loopen voor die ondeugende Mimi!”

Toen ze de deur ingingen, kwam hen kindergeschrei tegemoet.

„O, heden,” zuchtte juffrouw Collen, „nu zijn ze natuurlijk allemaal wakker geworden. Maar ik moet eerst de pap

roeren, als ze aanbrandt, zal Jaap zoo kwaad zijn."

Jaap was de eenige kostganger, die juffrouw Collen er op na hield, wist Fré.

Boven klonk nog steeds het geschrei van de kinderen en Mimi, moe en zeurig, zat half te slapen, in een groote armstoel....

„Geef mij de lepel maar," zei Fré, „ik zal wel roeren en zorgen, dat het niet aanbrandt, gaat u gauw naar de kinderen."

„O, graag," zei juffrouw Collen dankbaar, en dan bedenkelijk, „maar kan dat wel.... moet u niet....?"

„Het kan," lachte Fré, „gaat u maar gauw, hoor die kinderen toch en kijkt u eens naar die arme, kleine Mimi."

Even later was ze alleen in de kleine keuken.

Als er ook vijf kinderen waren.... die geen van allen wilden slapen.... en dan nog een kostganger, die boos werd, als de pap aangebrand was....

Geschiedenis, dacht ze, over de groote pan gebogen, 102 bladzij's — of was het 106? — morgen kan ik vroeg opstaan. Wel ja — het is zomer, ik laat de wekker om vijf uur afloopen....

VIII.

WIE ZICHZELF OVERWINT ....

DE volgende morgen, precies om vijf uur rinkelde het belletje van de wekker door de doodstille kamer.

Fré schrok wakker.

Wat was er? De wekker? .... o ja, natuurlijk.

Ze had de vorige avond de gordijnen maar open gelaten, — dan was het licht in de kamer.

Ze vocht tegen de slaap, die haar oogen leek dicht te trekken.

Op de stoel, vlak bij haar bed lag het dikke Geschiedenisboek. Ze moest nog zestig bladzij's.

Ze nam het boek van de stoel en zocht naar het vouwtje.

Gisteravond had ze nog 42 bladzij's klaargekregen, nu moest ze nog .... eens kijken .... ja 63 .... zoowat.

Ze had nog twee-en-een-half uur. Dat kon nog wel.

Zoo, hier was het .... tijdens het twaalfjarig bestand —

Wat zat ze zoo ongemakkelijk.

Ze ging op haar zij liggen .... nou leek het beter, waar was 't ook weer? Ja, hier ....

Een minuut of tien leerde ze zoo — af en toe geeuwend, dat de tranen in haar oogen kwamen.

Gisteravond .... dwaalde ze af, wat een schat van een kind, die kleine Mimi ....

Het twaalfjarig bestand .... o ja, toen waren .... Leuk zoo'n klein meisje en het leek ....

Fré's hand om het boek verslapt ....

Al half in slaap maakte ze nog een beweging .... toen sliep ze weer, vast en rustig. —

Buiten zongen de vogels, jubelend in de vroege, lichte morgen.

Op het tafeltje stond de wekker en tikte rustig voort in de doodstille kamer.

En Fré, onwetend, sliep . . . .

Toen, met een schok kwam ze plotseling overeind.

Verbaasd zat ze een oogenblik te kijken . . . . zag het Geschiedenisboek . . . . de wekker . . . . Half acht!

Ze sprong uit bed, kleepte zich in een oogenblik tijd aan — spelde onder het naar beneden loopen haar vlechten nog vast . . . .

En in de vensterbank, haar rug naar het raam, leerde ze, voorovergebogen, af en toe ingewikkelde zinnen nog eens herhalend.

Maar na een kwartier hoorde ze juffrouw Bartels de gang inkomen. Ze maakte Fré's ontbijt klaar: „Vlug maar,” maande ze, „het is al laat, hoor!”

Ze moest ten slotte nog hollen om de trein te halen.

Aan Wil en Stien vertelde ze het geval, almaar met het boek op haar knieën en onder alles door leerend . . . .

En het gevreesde uur was al dadelijk de eerste les.

Misschien, hoopte Fré nog, zijn de meeste vragen uit het eerste deel . . . . Maar toen de blaadjes met de opgaven rondgedeeld werden, zag ze met één vluchtig overkijken . . . nee, het was mis . . . . totaal mis . . . .

Ze kende zeker zeven van de tien vragen niet, het werd een onvoldoende.

En dan . . . . nee, ze moest er wat op vinden.

Om haar heen klonk het vlugge gekras van pennen . . . .

Ze zat nogal achteraan, misschien merkte Van Dalen het niet . . . .

Voorzichtig, steeds haar hoofd vlak op het blaadje, trok ze het boek uit haar tasch — en zocht — voortdurend spiedend of Van Dalen het niet merkte . . . .

Vooruit maar, dacht ze toen, als hij 't ziet, dan ziet hij het, maar als ik 't niet doe, krijg ik toch ook een onvoldoende.

En wonder boven wonder, Van Dalen zag niets!

Na de negende vraag stopte ze verlicht het boek weer weg in haar tasch.

Toen ze klaar was, las ze alles nog eens rustig over.

't Is vast wel een acht, dacht ze bij zichzelf, ik heb 't nog nooit zoo goed gemaakt. Dat is gelukkig in orde.

Ze streek het haar weg uit haar gloeiend gezicht.

Ja, in orde, maar hoe?

Bah, dat was nou kinderachtig, ze moest er nu niet over gaan piekeren. Het had immers onmogelijk anders gekund?

Het zou vast een onvoldoende geworden zijn . . . en dan bleef ze zitten. Ze moest er niet aan denken.

Na een minuut of vijf haalde Van Dalen de blaadjes op.

Gelukkig was 't maar weg, dacht ze verlicht, nu was er niets meer aan te doen.

De volgende dag las Van Dalen de cijfers voor . . .

Loek Bergsma $7\frac{1}{2}$ . . . Fré van Duinen 8 . . .

Ze boog voorover . . . Van Dalen las al weer verder.

Een week later kwam de directeur de rapporten voorlezen.

„Voor zoover ik weet, blijft er niemand zitten,” zei hij met een oolijk lachje, dat je nooit verwachtte, als je naar zijn streng gezicht keek.

„Niks zeggen hoor,” voegde hij er nog bij, „morgen is de officieele uitslag pas.”

Die avond na het eten pakte Fré haar fiets en reed de hei op. Er was nu niets meer te leeren, maar er was nu ook niets meer, waardoor ze haar gedachten verduwen kon.

En ze wilde 't ook niet langer.

Ze wou nu eerlijk zichzelf nagaan en er niet meer omheen draaien. Het was gemeen, om zoo over te gaan.

Ze wou het zoo niet . . .

Als ze 't ook maar niet gedaan had!

Of als ze 't anders maar dadelijk gezegd had.

Maar oom dan, wat had ze moeten doen? Een onvoldoende?

En blijven zitten, zij alleen in klas 2 zonder al de anderen?

Of heelemaal van school af misschien?

Nee, dat niet . . . dat niet . . . ja maar wat dan?

Snel trapte ze voort.

Bij het dennenbosch stapte ze af en wierp zich achterover op de hei.

Zoo lag ze heel lang te denken, de handen onder het hoofd.

Als vader er nu maar was.... hem zou ze alles gezegd hebben en dan zou....

Vader?.... ze duwde haar handen voor het gezicht.... Het was plotseling of ze zijn stem weer hoorde: God zelf zal je Vader zijn, Freeke, wees altijd oprecht, kind, beloof je me dat?

Dat was het laatste, wat vader tegen haar gezegd had, bedacht ze geschrokken.... Oprecht....

Ze lag heel stil....

Achter haar vluchtte een eekhoorn met snelle, kwieke sprongen van boom tot boom....

Ze stond op en keek over de hei.

Nee, ze moest het zeggen, het móest... morgen dan maar.

Ze zou naar mijnheer Wilkens gaan.

Morgen.... er kon alles van komen. Ze kon blijven zitten, ja, het was ook haar eigen schuld.

Maar, dacht ze, als ik van school afmoet, of alleen in de tweede? Het zou vreeselijk zijn, maar zooals nu was het ook afschuwelijk. Nee, ze ging het zeggen, ze wist het nu zeker....

In het Westen zonk de zon.... Achter haar viel soms een dennenappel....

Het is al laat, dacht Fré, de zon gaat onder, maar het geeft niet, ik heb toch niets te doen, misschien wel nooit meer.

Nee, zoo moest ze niet denken, nu....

Zou mijnheer Wilkens erg boos zijn?

Ze draaide zich om en greep haar fiets.

Vlug trapte ze het korte eind naar huis terug.

En rustiger dan de vorige avonden lag ze in bed te denken aan school.

Nu alles weer eerlijk werd en goed, voelde ze zich ook kalmer.

Morgen, het was haar laatste gedachte, voor ze insliep. De volgende dag ging ze een trein later dan anders.

Ik wil de anderen niet zien, had ze besloten, ze zullen natuurlijk dadelijk merken, dat er wat is en zeggen kan ik het toch niet.

In de trein kroop ze in het verste hoekje.

Achter de spoorweg donkerde het dennenbosch. Met de sprookjeslaan, glimlachte ze vóór zich heen.

Hoe zou het nu met Mimi gaan . . . . of misschien was ze er al niet meer.

Vreemd, dacht ze, door het raampje naar buiten kijkend, dat ik zoo gewoon aan al die dingen zit te denken . . . . terwijl straks . . . . Het lijkt niets vreemd, dat ik het ga vertellen. Het komt misschien, dat ik toch eigenlijk aldoor wel geweten heb, dat ik 't zóó niet zou laten, dat ik zóó toch niet zou willen overgaan . . . .

Bij de school gekomen, liep ze langzamer dan gewoonlijk de gang door en kleedde zich uit.

Daar hingen de hoeden en mantels van de anderen, die zaten nu gewoon in de klas, als elke dag.

Van Dalen gaf les . . . . Haar plaats zou leeg zijn . . . .

Het gaf haar een verlaten gevoel opeens.

Toen liep ze, vastbesloten naar de kamer, waar ze wist den directeur te kunnen vinden.

Even stond ze voor de deur: Straks, als ik hier weer op de gang sta, hoe zal het dan zijn? . . . .

Ze klopte aan.

„Binnen” — riep de stem van mijnheer Wilkens en Fré deed de deur open.

Wat lijkt het alweer lang geleden, dacht ze nog, naar de rij rechte, leeren stoelen kijkend, dat we hier met z'n vieren zaten.

Mijnheer Wilkens schreef nog door, hij had het altijd druk.

„Ja, wat is er?”

„Ik wou u wat zeggen, mijnheer.”

„O ja, een oogenblik . . . . ga daar even zitten . . . . 95 . . . . en 77 . . . . dan komt er nog bij . . . . ja, ja en hier . . . .”

Hij rekende nu hardop, maakte aantekeningen.

Fré zat voor zich uit te kijken.

Wat voel ik me vreemd rustig, dacht ze nog eens verwonderd.

Toen legde de directeur zijn pen neer.

„Zoo en meisje.... wat is er? Wat had je me te vertellen?”

Zijn stem klonk vriendelijk en aanmoedigend.

Fré stond op en leunde tegen de tafel.

„Mijnheer,” begon ze, „ik wou u zeggen, dat ik een oneerlijk cijfer op mijn rapport heb.”

„Een oneerlijk cijfer?”

„Ja mijnheer — ik bedoel — ik was — ik heb afgekeken.” En vlugger nu, praatte ze: „Ik heb alles uit mijn boek overgeschreven voor Geschiedenis — nu heb ik een acht, maar als het eerlijk gegaan was, verdiende ik niet meer dan een vier. Ik wou u vragen of u dat cijfer veranderen wilde. Het spijt me zoo.”

Mijnheer Wilkens keek haar verwonderd aan, er trok een diepe rimpel in zijn voorhoofd.

Hij nam het groote cijferboek en bladerde er in.

„Hier is het,” zijn vinger wees — „ja, Fré van Duinen — acht. En kom je daar nu pas mee? Ik heb alle rapporten al voorgelezen.” Hij bladerde weer, zocht naar andere cijfers.

Zijn vinger rustte bij de vier voor Rekenen.

Hij zag op en keek haar aan: „Je hebt een vier voor Rekenen, dat zou twee onvoldoendes worden.... en je weet toch?....”

„Ja, mijnheer,” zei Fré en wendde haar hoofd af.

Mijnheer Wilkens zweeg.

Ze is dus toch gekomen, al wist ze, dat het dan mis zou zijn, dacht hij bij zichzelf.

Hij keek naar haar afgewend gezicht.... Zoo'n kind zonder vader en moeder, wat moest ze de laatste dagen wel gedacht en gevochten hebben.... Maar ze had natuurlijk moeten zorgen, dat ze haar Geschiedenis kende, toen het opgegeven was....

„Ga eens zitten,” zei hij, en trok een stoel bij de tafel.

Verwonderd om zijn vriendelijke stem, zette ze zich.

„Vertel me nu eerst eens, waarom je de Geschiedenis niet geleerd had en waarom je nu ineens naar me toekomt.”

Hij sprak zoo rustig en gewoon, dat Fré begon te vertellen, geregeld en langzaam.... van het bosch op de hei en kleine Mimi. Van de volgende morgen om half vijf, toen ze tenslotte toch haar tijd versliep, en van het overschrijven.

Onder het vertellen had ze heel sterk het gevoel, of het was als vroeger, of vader er weer was en luisterde naar wat ze hem zeggen kwam.

„O, ik was zoo bang om te blijven zitten,” praatte ze, „bij de anderen vandaan en weer alleen.... Het was juist zoo fijn met al die meisjes.... toen pakte ik mijn boek en schreef het over.”

Ze kleurde en zweeg....

„Ja.... ja, en verder, hoe komt het dat je nu....”

„Gisteravond buiten, moest ik ineens denken, hoe vader gezegd had, dat ik altijd oprecht moest zijn.... ik heb het hem beloofd en ik.... had u en allemaal bedrogen. Toen wist ik zeker, dat ik 't zou gaan zeggen, al moest ik dan blijven zitten.”

Het leek of ze vergeten was, dat de directeur van de Kweekschool naast haar zat.

Voor Fré was daar alleen maar iemand, die naar haar luisterde, vriendelijk, met zachte oogen, iemand, ouder dan zij, die zeker wel zou weten, hoe het nu verder gaan moest....

„Heb je zooveel van je vader gehouden?”

„O, ja mijnheer....” in haar oogen glansde iets lichts.

„En van je moeder?”

„Ik heb moeder nooit gekend,” zei ze zacht, „ze stierf al, toen ik één jaar was.”

Het bleef even stil...

„Zeg....” zei hij toen en zijn oogen lachten naar Fré, „zullen wij wat afspreken samen? Jij belooft me, in de vacantie zoo goed je Geschiedenis te leeren, dat je wel een 9 zou verdienen, als het overhoord werd.... en....” — één oogenblik liet hij haar in spanning — „we zeggen

tegen niemand iets. Beloof je me hard te leeren?"

„O, ja mijnheer," Fré hield met moeite haar tranen terug, zoo heerlijk, goed en gewoon alles nu weer was, „en . . . ik zal niet blijven zitten?"

„Nee — maar je begrijpt . . . nooit meer hè?"

„Nee," knikte ze, haar blijde oogen straalden . . . .

„Ga nu maar gauw naar je klas, anders komt er misschien iemand."

Toen ze al bij de deur was, riep hij haar nog even terug. Ze stond tegen de wand geleund en keek naar hem.

Zijn oogen stonden heel ernstig nu . . . .

„Je bent nog erg jong Fré, maar misschien kun je nu wel een beetje de bede begrijpen : Leid ons niet in verzoeking. Dit lijkt misschien erg onbelangrijk, maar toen die morgen, was er toch voor jou de verzoeking : „zal ik overschrijven of niet." Je kon er geen weerstand aan bieden, kind. Voel je wel, hoe zwak we zijn in onszelf, jij zoo goed als ik? Ga nu maar naar boven, ik wou je dit nog even zeggen. Later, als je ouder bent, zal je het nog wel beter begrijpen."

Ze keek een oogenblik naar zijn gebogen hoofd met het glanzende, witte haar.

Deze morgen, dacht ze, zal ik nooit meer vergeten. Het was of vader er weer was en met me praatte — of alles weer als vroeger was . . . .

„Ziezoo," zei Stien 's avonds in de trein, „dit jaar is om, nou hebben we een fijne, lange vacantie."

Op het station, waar Loek uitstapte, kwamen ze uit het raam hangen.

„Tot over zes weken hoor," riep Stien nog, toen ze alweer verder reden. Ze zagen nog net Loeks zwaaiende arm.

Even later verdween Fré ook.

Na het avondeten zei jufvrouw Bartels : „Zeg Fré, weet je wel dat jongste kind van de weduwe Collen?"

„Ja, Jantje bedoelt u?"

„Juist . . . . hij zag er altijd erg zwak uit, hè? Ze hadden hem al eens laten onderzoeken, ... nu gisteren weer. Hij klaagde de laatste dagen zoo en wilde maar niet eten. Nu

heeft de dokter gezegd, dat het werkelijk t. b. c. is. Ze waren daar altijd al bang voor, zie je. En die andere dokter uit de stad, die gisteren geweest is, heeft gezegd, dat hij liggen moest, ze denken, dat hij niet meer beter kan worden...."

„Och, wat erg, als ik 'm vroeger zag, wou hij altijd mee op de fiets en dan vertelde hij over later, als hij groot zou zijn.

Later, als al mijn broertjes en zusjes weg zijn uit huis, blijf ik toch voor moeder zorgen, zei hij eens een keer.... En kan hij nu niet meer beter worden? Hij zag er altijd wel erg teer uit, hè? Zoo'n fijn rood kleurtje.... maar dat dacht ik toch niet."

„De dokter had gezegd, dat hij erg goed eten moest hebben, een paar anderen en ik hebben nu afgesproken, voor hem te koken, om de beurt twee dagen. Vandaag is 't mijn beurt. Ik zal er straks even heen gaan."

„Wil ik het brengen?" bood Fré aan, „op de fiets ben ik er zoo en ik heb toch niets te doen."

„Och, zou je wel? Het is misschien zoo raar met dat keteltje."

„Welnee, ik kan het best doen, en ik wil Jantje wel eens zien ook. Je kunt nooit weten, hoe gauw zoo iets afloopt."

„Nou als je wilt, graag, dan ga ik nu maar tegelijk naar huis."

Even later fietste Fré in haar lichte zomerjurk langs het helgele heipad....

Wat was het nog warm buiten.

Nog een paar weken en de hei zou op zijn mooist zijn, met zoo'n diepe, paarse gloed....

De zomer was toch fijn....

Ja, maar de winter ook.... Dan was de sprookjeslaan het meest sprookjesachtig....

Dan vlokte op het donkergroen van de sparren wat glanzige sneeuw, alsof die daar was neergelegd door fijne, teere handen....

O, het was allemaal heerlijk.... de zomer en de winter, de herfst.... alles....

Ze keek voor zich uit.

In het Westen was de lucht van een glanzend goud, dat lichtte ver en stralend over de bloeiende hei.

Zoo'n goud-glanzige horizon, dacht Fré, wat is dat heerlijk om naar te kijken....

Een horizon, peinsde ze toen, is iets, waar je naar uitkijkt, iets verafs en moois....

Zoo iets had je ook in je leven, háár horizon was de school en later haar eigen klas.

En wat een mooie horizon was dat!

Moest ze eigenlijk niet veel tevredener en dankbaarder zijn?

In gedachten rustten haar voeten op de trappers.

De weg, even dalend, voerde haar vanzelf verder....

Allemaal op school hadden ze die horizon, allemaal dezelfde en toch ieder weer anders.

De één verwachtte dit en de ander weer wat anders....

Ze keek naar het Westen....

Natuurlijk.... er zouden wel eens wolken zijn.... als de zon het maar won.... Als de zon het maar altijd won!

Kom, ze moest nu vlugger doortrappen.... Jan zou misschien al liggen wachten....

Jan?.... weer rustten haar voeten op de trappers.

Die had geen horizon meer.... De dokter had gezegd, dat hij niet meer beter kon worden.

Arme, kleine jongen en hij had juist altijd zoo blij over later gepraat.

In gedachten trapte ze nu langzaam voort — ginds was het huisje van de weduwe Collen....

Ze stapte van de fiets en zette die in het kleine voortuintje. Voor het raam zag ze Jan al liggen.... hij stak een bleek handje op, en wuifde....

Fré dacht even aan kleine Mimi en hoe Jan die avond al niet had kunnen slapen.

Toen ging ze het huis binnen.

Jufvrouw Collen kwam haar in de gang tegemoet: „Maar juffrouw, bent u zelf gekomen?”

„Ja,” zei Fré, „ik wou Jan zoo graag eens zien, ik wist niet, dat hij ziek was.”

„Gisteren is de dokter weer geweest . . . hij keek zoo bedenkelijk,” vertelde juffrouw Collen, „toen heb ik gevraagd, of hij het maar eerlijk zeggen wilde . . . Hij zei toen, dat ze erg bang waren, dat Jantje niet meer beter werd . . . Maar hij zei ook: Het kan heel goed, dat u hem nog lang hebben mag, als hij maar stil blijft liggen en veel eet.”

„Arm kereltje,” zei Fré, „hij was ook altijd zoo zwak en teer . . .”

Ze gingen het voorkamertje in.

„Dag Jan,” groette ze, „kijk eens, ik heb een mooi boekje voor je meegebracht, dan kun je lezen, als je zoo stil voor het raam ligt te kijken.”

„O, dank u wel,” zei het kind dankbaar en stak haar zijn mager, witte handje toe.

Samen met zijn moeder zaten ze bij het bedje.

Door het raam zag je, ver over de hei, de gouden Westelijke hemel . . .

„Juffrouw . . .” Jan's handje wees er naar . . . „kijkt u eens, wat een licht en een goud, hè juffrouw? Moeder heeft verteld, dat het in de hemel ook zoo mooi is . . . Nog veel mooier, zegt moeder . . . moeder heeft ook gezegd, dat de Heere Jezus me misschien wel gauw komt halen.”

„Och kind,” zei Fré ontroerd.

„Nee, u moet niet huilen, moeder zegt dat de Heere Jezus graag wil, dat ik kom . . . dan wil ik er ook wel naar toe . . .”

„Jantje wordt moe,” zei juffrouw Collen . . . „zal je probeeren een poosje te slapen?”

Fré stond op en gaf het kind een hand.

Hij glimlachte tegen haar . . . „niet huilen,” zei zijn stem, haast fluisterend nu . . .

Het witte slappe handje viel terug op de deken . . .

Toen ze bij de deur nog eens omkeek, lag hij met gesloten oogen, op het teere kindergezichtje lichtte de stille glans van de ondergaande zon.

Fré gaf juffrouw Collen een hand en nam haar fiets uit het tuintje. Langzaam reed ze de zijweg heen, die naar het dennenbosch leidde, dat bijna zwart opdonkerde tegen

de helderlichte hemel....

Vlak bij gekomen sprong ze van de fiets en zette die tegen een boom. Bij de sprookjeslaan duwde ze de sparren op zij en stond in gedachten voor zich uit te kijken.

Door de boomen heen straalde het licht van de zon.

Fré zag het niet.

Ze dacht aan Jan, aan wat hij gezegd had van de hemel...

En zij.... Fré, had meelij gehad met hem, omdat hij geen horizon meer had....

Geen horizon?

Jan's horizon was de hemel!.... en was dat niet de allerbeste?

In gedachten liet ze een sparretak door haar handen glijden....

Toen liep ze terug naar haar fiets en reed langs het helgele heipad naar huis....

IX.

NAAR FRIESLAND.

ZES weken van nietsdoen, dacht Fré, wat moest ze toch met al die weken. Ze begon met haar Geschiedenis te leeren, zoo lang en met zooveel ijver, dat ze er van overtuigd was, wel een negen te zullen krijgen, als het nu overhoord werd.

Pas toen ze dat zeker wist, sloot ze met een zucht het dikke boek en legde het bij de andere, die in keurige stapels lagen te wachten op de tijd, dat haar handen kans zouden zien, er in één kort oogenblik weer een hopelooze chaos van te maken . . . .

Nu Riek van Hulzen er ook niet was, wist ze met haar leege tijd geen raad . . . .

Op een avond, toen ze doelloos in de leege huiskamer ronddwaalde, kwam mijnheer Van Duinen naar beneden, in zijn hand een witte enveloppe. „Hier is een schrijven van nicht Constance uit Sneek,” vertelde hij, „ze vraagt, of jij . . . . ja hier, kijk zelf maar . . . .”

Fré, over de tafel gebogen, las de brief, die hij voor haar neerlegde.

„Zou het niet kunnen, dat Freekje eens een paar weken naar me toe kwam ?

Ik woon de laatste tijd alleen en voel me hoe langer hoe zwakker.

Het zou me nog eens wat afleiding geven een jong meisje om me heen.

Ze is immers oud genoeg om alleen te reizen ?

Maar als zij zelf er geen zin in heeft, dan moet ze het vooral niet doen.

Misschien is er wel iemand, waar ze al heen zou gaan....

Ik hoor dan wel van je, Albert...."

Constance.

Fré keek nadenkend voor zich uit. Nicht Constance, ze kende haar niet eens. Wat moest ze daar doen? Nee hoor, ze voelde er niet veel voor.

Ze las de brief nog eens over. „Ik woon de laatste tijd alleen, het zou nog eens afleiding geven...."

Nicht Constance was al oud en altijd zwak geweest, dat had vader haar wel eens verteld.

Als vader nog leefde, zou hij wel gewild hebben, dat ze er heen ging.... Vreemd, dat ze altijd moest denken, wat vader gewild zou hebben. Ze kon ook best gaan.... ze had natuurlijk weer alleen zitten denken of het voor h aar wel leuk zou zijn.

Inplaats dat ze nou ook eens om nicht Constance dacht. Als je altijd alleen leefde....

Trouwens, het kon er immers best gezellig zijn....

„En?" vroeg mijnheer Van Duinen, uit de andere kamer naar haar toekomend.

„Ik kan wel gaan, vindt u niet?"

„Och, als je zin hebt, is 't mij goed, mij blijft het natuurlijk hetzelfde. Wil ik schrijven of doe je 't zelf maar even?"

„Ja, ik kan het zelf wel doen...."

Toen Fr e weer alleen in de kamer was, dacht ze: Dat is juist het erge, dat het voor oom hetzelfde blijft of ik wegga of niet.

Ze nam een blad papier en begon te schrijven aan nicht Constance.

Toen ze klaar was, bracht ze zelf even de brief op de post.

's Avonds zocht ze naar het vergeelde portret van nicht Constance, dat vader haar vroeger eens gegeven had.

Hier leek ze al wel zestig jaar . . . dan moest ze nu . . . eens kijken, misschien wel zeventig zijn . . . of ouder. Vader had gezegd, toen hij haar het portret gegeven had, dat het al een heel oud was.

Twee dagen daarna gingen mijnheer Van Duinen en Fré, gewapend met een koffer, naar de trein.

Oom Albert zou haar tot de boot brengen, want er was besloten, dat ze over het IJsselmeer zou gaan.

Verder ging ze dan alleen. Mijnheer Van Duinen kon moeilijk langer dan een morgen weg van kantoor en bovendien vond Fré het wel gewichtig om alleen te reizen.

Bij de boot gekomen, ging ze, toen oom Albert verdwenen was, achterop zitten.

Fijn zoo te varen, dacht ze, in het water kijkend, terwijl de kust al verder week.

Hoog aan de hemel straalde de zomerzon . . . gouden schittering werpend over de kalme, deinende golven.

Ze zat achterovergeleund te genieten.

Wat zouden de anderen nu toch doen allemaal?

Ze moesten haar eens zien zitten, op weg naar een nicht, die ze absoluut niet kende.

Het was eigenlijk een reuze avontuur!

Stel je voor, dat ze bij een verkeerde in huis stapte!

Nee, dat was natuurlijk onzin, er zou immers wel iemand wezen om haar af te halen?

In gedachten herhaalde ze nog even de vertrekuren van de trein . . . Toen keek ze weer uit over het wijde, lichte water . . . .

Kijk, daar in 't Westen was weer zoo'n rood-gouden horizon . . . .

Ze dacht aan Jantje Collen . . . , hij scheen steeds zwakker te worden . . . .

Wat was de lucht hoog en helder . . . . Ze dacht aan Friesland — ze was er nooit geweest.

Toch wel fijn, om er heen te gaan. Je hoorde altijd zooveel van de Friesche meren en zoo . . . nu zou ze die zelf zien . . . . Alleen zag ze een beetje tegen de kennis-

making met nicht Constance op. Een vreemde, ze vond dat altijd zoo beklemmend....

Toen de boot aanlegde, vond ze het jammer er af te moeten.

Ik zou wel zoo door willen varen naar Sneek, dacht ze, aan wal stappend.

Ze vroeg de weg naar het station.

Het lijkt, of het zoo mijn gewoonte is, elke dag reizen te maken, lachte ze in zichzelf, toen ze voor het laatst was overgestapt en nu — in een coupé „dames”! — kon blijven zitten tot Sneek.

Wat viel reizen mee!.... Maar ze kon toch niet ontkennen, dat ze zich vreemd voelde, zóóver van huis, zonder meer iets bekends om haar heen.

Wat was alles hier anders dan thuis in het dorp met de hei vlak bij en het bosch!

Hier akkers en weilanden.... toch óók echt met de zon over die blinkende sloten....

Een poos daarna stond ze in Sneek op het perron....

Heden nog toe!.... Was er werkelijk geen mensch om haar af te halen? Dan loop ik heel Sneek af, om te vragen, of ze ook een nicht Constance kennen.... besloot ze heldhaftig en liep naar de uitgang.

„Juffrouw?”

Een man in een donkerblauw pak met koperen knopen, hield haar staande.

„Bent u misschien juffrouw Van Duinen?”

„Ja,” antwoordde Fré verwonderd, „dat hebt u goed.”

„Ik wacht met de auto,” legde hij beleefd uit.

Fré voelde zich heel gewichtig, toen ze voor hem uit de contrôle doorliep.

Ik wist niet, dacht ze even later, behaaglijk in de kussens wegduikend, dat ik er een nicht op nahield met zoo'n pracht van een auto!

Na een minuut of vijf stond de wagen stil.

Fré stapte uit en zag een hoog smal huis in een rechte breede straat. Toen kwam toch weer, ondanks haarzelf, dat vreemd-beklemmende over haar, dat ze nu eenmaal altijd

had, als er iets onbekends zou zijn . . . .

Een dienstmeisje deed de deur open en ging haar voor naar de huiskamer.

Die kamer scheen aan de straat te liggen, het meisje deed tenminste de voorste deur open en liet haar binnengaan.

„Ben je daar?” verwelkomde haar een stem uit een hoek van de kamer, „kom wat dichterbij, wil je, ik kan je zoo niet zien.”

Fré ging naar de linker kamerhoek, waar een divan stond en een oude dame, het witte hoofd tegen een kussen geleund, lag te rusten.

„Dag nicht,” zei ze, haar hand uitstekend.

„Zoo kind, wat ben ik blij je eens te zien, vertel 's, hoe word je eigenlijk altijd genoemd?”

„Fré, vindt u het goed, dat ik „tante” zeg? Nicht vind ik zoo stijf klinken.”

„Graag hoor,” glimlachte de oude dame vriendelijk, „ik vind tante ook aardiger . . . .”

„Ik ben zoo blij,” zei ze nog eens, „dat je gekomen bent Fré, we hebben nu eenmaal maar een heel kleine familie en jou kende ik niet eens.”

Ze had zich een beetje opgericht en lag naar Fré te kijken, terwijl die haar hoed en mantel uitdeed.

„Het was zeker wel een heele reis hè? Maar je bent gelukkig goed terecht gekomen. Ik had zoo'n beetje uitgerekend, hoe laat je van huis zou gegaan zijn. Werkelijk was ik toch wat ongerust, die tijd, dat je onder weg was . . . .”

„O, ik kon immers vragen,” lachte Fré. „Je hoort altijd van meisjes, die verdwalen, of in verkeerde treinen stappen, maar ik ben zoo nuchter geweest, om alles goed te doen . . . .”

Juffrouw Van Duinen lachte. „Ik had dus niet in de war hoeven te zitten . . . . Och ja, ik zie misschien wel een beetje te gauw bezwaar, ik ben ook al oud, moet je denken en als je altijd liggen moet, vergeet je langzaam aan, dat je zelf vroeger ook alles licht telde.”

„Gaat u toch weer gemakkelijk liggen,” zei Fré, zorgzaam het divankleed recht schikkend, „zoo zal u misschien moe worden. Ik had nog een portret van u,” vertelde ze

verder, „dat had vader me eens gegeven. Daar heb ik de laatste dagen maar veel naar gekeken, dan leek het toch een beetje bekend te worden.”

„Ja, we hadden elkaar nooit gezien hè? Het werd ook eens tijd. Je was nu oud genoeg om alleen te reizen, want oom Albert heeft het zeker nog altijd even druk?”

Fré voelde zich al volkomen op haar gemak met juffrouw Van Duinen en vertelde van school en het dorp. Dat ze eerst niet had willen gaan, kon ze zich al niet meer indenken.

„Je zult hier wel een paar kennissen vinden, Fré, de dochters van dokter Dalsma zijn een paar aardige meisjes. Ik heb ze al verteld, dat je kwam. Er zal hier dan weer eens wat jong leven in huis zijn. Als je 't al te bont maakt, laat ik jullie het huis uit zetten,” lachte ze.

De volgende morgen, toen ze samen in de huiskamer zaten en het meisje koffie had binnengebracht, zei tante Constance: „Kijk eens Fré, daar heb je de meisjes Dalsma. Ze komen zien, of je er bent.”

Twee meisjes met lichte zomerjurken, stonden stil voor het raam, en keken lachend naar binnen.

Fré wenkte en een oogenblik later was heel de kamer vol drukte en beweeg.

De kleinste van de twee stelde voor: „Hier mijn zuster Joes, twee jaar ouder dan ik en ikzelf, Ada, om u te dienen.”

Fré lachte en trok stoelen bij: „Gaan jullie zitten zeg, o ja, ik vergeet nog, . . . Fré van Duinen, hoor. Leuk, dat jullie gekomen zijn, ik ken hier natuurlijk niemand. Jullie willen toch ook wel koffie? Ik ben hier aangesteld als huisvrouw, nietwaar tante?”

„Ja,” lachte juffrouw Van Duinen, „en het gaat je al aardig af.”

„Straks moet je eens meegaan, dan kun je onze schoone stad Sneek bewonderen,” vond Ada.

Vragend keek Fré naar haar tante.

„Natuurlijk,” knikte die hartelijk, „dacht je nou, dat ik je de heele dag hier wou houden? Er komen nog uren

genoeg voor ons samen."

Voor ons samen, dacht Fré dankbaar, wat klinkt dat gezellig.

Ze bracht de koffie rond, terwijl tante Constance praatte tegen Joes en Ada: „Toen juffrouw Van Zuilen nog leefde, was het hier niet zoo stil, maar nu verlangde ik toch wel erg, dat er weer eens iemand bij me kwam, al was het maar voor een poosje."

„Wie is juffrouw Van Zuilen?" vroeg Fré.

„Een vriendin van me, die altijd met me heeft samengewoond, verleden jaar is ze gestorven. Als ik niet zoo alleen geweest was, had ik je nooit gevraagd te komen, hoor. Je moet een oud eenzaam mensch maar niet kwalijk nemen, dat ze wat egoïst is."

„Tante," lachte Fré tegen de beide meisjes, „bezwaart zich maar, dat ze me hier naar toe gehaald heeft — en als u toch eens wist, hoe fijn ik het vind."

Ze schikte het kleed op de divan nog wat beter over de voeten van de oude dame.

„Kom," stond Joes op, „zullen we dan nu gaan?"

Joes, lang en slank in een nieuwmodisch zomerjaponnetje, liep in 't midden. Ada was de kleinste van de drie.

„Kijk," wees Joes, „daar in 't Oosten ligt het meer, langs het water moet je, om er te komen. We zullen er nog wel eens heen gaan, je hebt je fiets toch meegebracht? En hier in deze straat wonen wij."

„Leuk huis, zeg."

Na een eind gewandeld te hebben — Sneek bleek niet zoo groot te zijn — brachten Joes en Ada haar weer tot huis terug. In de straat bleven ze nog even staan praten.

„Morgen," vertelde Ada, „moeten we uit de stad, is het goed als we je overmorgen weer komen halen, om te fietsen of zoo?"

„Ja graag...."

„Weet je wat we eens doen moesten," verzon Joes, „een picnic met ons allen — de jongens kunnen ook mee en er komen nog een paar nichtjes logeeren, volgende week, dan zijn we met een heel groepje, zou dat niet

leuk zijn?"

Met dat vooruitzicht scheidden ze en verdween Fré in het huis, dat haar al niets vreemd meer voorkwam.

's Avonds zaten ze weer samen in de kamer. Nadat ze een poosje hadden zitten praten, stond Fré op en begon thee te schenken.

Voor ze weer ging zitten scharrelde ze nog wat rond in de kamer, verschikte de rozen, die ze voor tante Constance in de tuin had geplukt, in de lage glazen vaas.

Het was zoo'n nieuw ongekend gevoel, voor iemand te mogen zorgen, niet alleen in een kamer te zitten, waar niemand was, die zich met je bemoeide....

„Je kunt niet begrijpen, wat een gezellig gevoel ik heb,” zei de oude dame, tevreden rondkijkend in de kamer, die er met de geurige rozen haast feestelijk uitzag.

Ze leunde het witte hoofd dicht tegen de kussens.

„Als ik niet op school was, tante, kwam ik vast en zeker uw huishouding doen.”

„Och nee,” — de oude dame glimlachte tegen haar, „het zou niet goed zijn kind, het is beter, dat je een doel in je leven hebt, dat er iets is, waar je je aan geven kunt, later.”

Ze ging rechtop zitten: „Zeg Fré, je weet toch, dat ik ook onderwijzeres geweest ben?”

„U?.... nee — vertel u daar eens van. Of zou dat te vermoeiend zijn misschien?”

„Welnee kind, als ik stil blijf liggen niet.”

Fré nam een handwerkje en ging voor het raam zitten... Een zoele zomerwind speelde af en toe met de gordijnen en bewoog haar haren heen en weer....

„Ik was zoo ongeveer zestien jaar — hoe oud ben jij?”

„Pas zeventien geweest....”

„O, nou ik was al zestien, toen ik met mijn plan voor de dag kwam om onderwijzeres te worden.

Natuurlijk had ik er al lang over loopen piekeren, maar het niet durven zeggen.

Vroeger was het heelemaal de gewoonte niet, dat een meisje ging leren en zeker niet, dat ze iets ging worden.

Thuis waren ze er eerst heel erg tegen.

Ik was in de huishouding en wat het geld betreft, was het niet noodig.

Maar ik wilde zoo graag en ik vroeg net zoo lang, tot vader het goed vond.

Jammer genoeg heb ik na het examen maar twee jaar voor de klas kunnen staan, toen werd het me door den dokter verboden.

Mijn moeder heeft wel eens gezegd later: „Had ook maar naar ons geluisterd, nu heb je voor niets zoo hard moeten werken en ben je nog zwakker dan vroeger.”

Maar Fré, al was het alleen maar om die twee jaar, dan ben ik er toch dankbaar voor.

Het waren zulke mooie, goede jaren, het was zulk heerlijk werk....”

Ze zweeg even en Fré stond op, om nog eens thee te schenken.

Toen ze weer zat, vertelde tante Constance verder: „Het is ook wel eens moeilijk en verdrietig werk. Het gebeurde een keer, dat een meisje uit mijn klas ziek werd en stierf.... dan is het net, of er wat van jezelf wordt weggenomen.

Het lijkt ook, of de klas één groot gezin is en je zelf aan 't hoofd staat.

Tenminste, zoo heb ik het altijd gevoeld.... al die hartjes, allemaal weer anders, die ieder afzonderlijk wat van je vragen.... altijd mag je geven.... altijd.... en ik heb het maar zoo kort mogen doen.”

Haar stem was zachter geworden.

„U moet nu niet meer praten, tante,” zei Fré bezorgd, „ik kan best zien, dat het u vermoeit. Probeert u wat te slapen....”

De oude dame glimlachte: „Ja kind, ik ben heel moe...” en terwijl Fré de kussens wat gemakkelijker schikte: „Je bent zoo goed voor me, ik ben zoo blij dat je gekomen bent.”

Ik heb niet willen gaan, dacht Fré beschaamd, hoe heb ik toch zoo egoïst kunnen denken thuis?

De volgende morgen trok ze er alleen op uit.

De meisjes zouden niet komen vandaag en tante bleef

's morgens heel lang op haar kamer.

Ze nam haar fiets en reed langzaam door de straten.

Wat was het hier anders dan op het dorp!

De hei en de bosschen leken nu iets vreemds en verafs...

Kijk, daar was een kilometerpaal.... even kijken, wat er op stond.

O, die kant ging naar het Sneekermeer. Zou ze er eens heen gaan? Het kon nooit ver zijn, en je moest voortdurend langs het water rijden.

Na een poosje gereden te hebben, zag ze in de verte het meer, dat helder lag te blinken.

Vlakbij gekomen, sprong ze van de fiets en leunde tegen een hekje, aan de kant van de weg.

Hè, ze was moe.

Ze klom boven op het hekje om wat uit te rusten.

Er was ook zooveel wind vanmorgen, veel meer dan gisteren.

Straks terug, had ze hem achter....

Het was anders nog een aardig eindje — gelukkig, dat de weg zoo gemakkelijk te vinden was — als je maar steeds langs het water fietste, kwam je er vanzelf.

Ze keek naar het meer — het was roerig en een beetje wild. —

Wat zat ze hier nou leuk, heelemaal in Friesland, op verkenning uit, ze zou toch wel graag willen weten, wat de anderen uitvoerden op 't oogenblik.

Kijk, daar ginds kwam een fietser, die had wind achter hoor!

Die vloog langs het water, angstig hard haast.

Vol aandacht keek ze nu, vanaf haar plaatsje op het kleine hek.

Straks zou zij ook zoo gaan.... fijn!

Was 't een meisje of een man?

Met een sprong was ze van het hekje.

Nee — dat kon niet.... het leek net.... nee onzin....

De fietser was vlakbij gekomen en remde op een hevige manier....

„Fré.... nee maar Fré!!!....”

Hij sprong van de fiets en stak haar zijn hand toe.

„Had ik dat nou ooit kunnen denken!”

„O, Edo, ik zag het ineens, toen je je hoofd achterover gooide.... dat doe je op school ook altijd.

„Maar hoe kan dat nou, jij hier.... o, wacht es, dat is waar ook, je bent natuurlijk bij dien oom, hoe heet het daar ook.... IJlst hè? Ja, nou weet ik 't weer, je vertelde 't me toen, o, nee éénig!”

„Ja, weet je nog? Toen, die morgen op de veranda, jij was weggestuurd omdat het mistte.”

„Dwaas!” lachte Fré en toen zachter.... „ja, weet je nog, je vertelde toen zooveel.”

„En jij,....” zei Edo.

Ze stonden samen tegen het vervelooze hekje en keken naar het rumoerige water.

„Je had de wind achter zeg, je rénde!”

„Ja, ik vloog je haast voorbij, je stond ook zoo weggescholen....

Je kan niet begrijpen, hoe blij ik ben, dat ik je hier zie.... En jij....?”

„Ja, ik ook,” ze kleurde even....

Ze keken naar het wilde water, naar de overelkaar-slaande golven....

„Op zulke dagen als nu,” vond Fré, „kan je zoo gemakkelijk gelooven, dat op de bodem van het water zeemeerminnen leven. Moet jij dat ook niet denken, als het zoo roerig en wild is, Edo?”

Ze keek hem aan: „Vind je 't kinderachtig?”

„Welnee — natuurlijk niet, maar weet je, wat ik denk?”

„Nee?”

„Op een dag duwden ze zoo'n zeemeermin uit het water omhoog en zetten haar op de kant.

Het was de beste van allemaal.... ze stond hier te wachten om weer in het water te springen. Maar juist kwam ik er aan en gebod, dat ze voor altijd —”

„Hou op fantast, die je bent — Zeg liever hoe laat het is. Ga je mee naar Sneek, mijn tante opzoeken? Ze zal het vast gezellig vinden.”

„Natuurlijk ga ik mee. Wat dacht jij dan? Vooruit, daar gaat 'ie!”

Edo reed voorop.

Er was op het smalle pad geen plaats genoeg om samen te rijden. Hij riep wat achterom, maar de wind nam zijn woorden mee. —

„Ik kan je niet verstaan!” haar stem, hoog en licht, leek te zingen. —

Het ging nu zeker twee maal zoo vlug als heen.

De wind speelde aldoor maar zijn spel met de golven en Fré's haren raakten verward.

Edo moest onophoudelijk zijn hoofd naar achteren gooien om de haarlok, die op zijn voorhoofd woei, weg te schudden.

„Schep niet zoo op, kereltje,” riep Fré, achter hem, „je bent toch weerloos, zeg maar niets terug. De wind neemt al je woorden mee, en brengt alleen de mijne over!”

Toen ze bij de eerste straat gekomen waren, hield hij zijn vaart in, tot ze naast hem reed.

„Als jij zooveel te vertellen hebt meisje, zal ik je in het water terugduwen, versta je?”

„Je hebt een pracht van een kuif, Edo,” plaagde Fré uitgelaten, „je bent toch maar een echte Germaan! Weet je wat, ik zal je voortaan zoo noemen.”

„Als je 't durft,” dreigde hij, met een vervaarlijke stem, zoodat een boer, van de markt komend, verbluft bleef staan kijken, „noem ik jou zeemeermin, zomaar, waar iedereen bij is.”

Fré sprong van haar fiets.

„Hier is 't al, zeg. Je kunt je fiets wel in de tuin zetten.”

Tante Constance richtte zich verwonderd op, toen ze de deur inkwamen.

„Maar kind, heb je een ridder meegebracht?”

„Ja tante, mag ik u voorstellen, Edo van Vuuren, hij is me heelemaal tot in Friesland nagereisd!”

Ze keken elkaar aan en lachten. —

„Zoo, dus jullie gaan bij elkaar op school zeker?”

„We zitten bij elkaar in de klas,” legde Edo uit.

„Ga zitten,” noodde tante Constance, „je wilt immers wel koffie? Fré is hier huisvrouw, zie je, je moet maar eens kijken, hoe handig ze al is.”

Terwijl hij met tante Constance praatte over school en over hun ontmoeting bij het meer, schonk Fré de koffie in.

„Kijk, daar heb je Joes en Ada,” zei juffrouw Van Duinen even later.

„Joes en Ada? En die waren de stad uit, dacht ik.”

Ze kwamen de gang al in.

„Dag!” zei Ada's stem om de kamerdeur, „we waren zoo fijn vroeg terug, we kwamen 't je nog even zeggen.... Nee maar,” schrok ze toen, „neem me niet kwalijk, ik wist niet, dat er visite was.”

„Het is ook geen visite,” lachte Fré en stelde voor, „gaan jullie zitten zeg, dan zal ik koffie inschenken.”

Edo vertelde intusschen voor de tweede maal van hun ontmoeting.

Fré, bij de theetafel, dacht: Zal hij ook vertellen van het woeste water en de zeemeermin?

Nee, hij zei alleen van het hekje en het smalle pad en de wind. Natuurlijk, dat andere was immers van hem en haar alleen....

Toen ze hem zijn koffie reikte, keken ze elkaar aan....

Ze knikte, bijna zonder dat ze er erg in had.

Het was of zijn oogen vroegen: „Nietwaar, zoo wilde jij 't toch ook?”

„Weet je wat,” zei Ada, „kom volgende week ook Edo, als we een picnic hebben. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd! Doe je 't?”

„Graag,” nam hij aan en stond tegelijk op.

Ze spraken nog af, wanneer het precies zou zijn, toen bracht Fré hem tot de deur.

„Volgende week,” zei ze, „leuk hè?”

„Nou — denk eens even aan de Kweek en al de anderen, dan lijkt dit net een droom.... Heelemaal in Friesland en dat jij nu ook hier bent. — Ik ga hoor, mijn oom zal niet weten, waar ik gebleven ben. Tot volgende

week," riep hij achterom, al op de fiets, „tot ziens!"

„Tot ziens!" riep ze terug en zwaaide. —

's Avonds zaten ze weer samen in de huiskamer.

Het was nu frisscher en ze hadden de ramen dichtgehouden. Buiten dreven vreemd-getinte wolken langs de lucht, die nog herinnerden aan het onweer, dat, een uur geleden, boven het stadje had gewoed.

Nu was het weer rustig.... Fré keek naar de hooge, blauwe lucht en naar de ros-gekleurde wolkenrafels, die voorbij zweefden. —

„Het raam moet maar dicht blijven," zei ze achterom, „anders vat u misschien kou."

De oude dame lag op haar gewone plaatsje op de divan, rechts van het raam, naast de breede, zwart-marmeren schoorsteen.

„Misschien kun je wel eens wat voorlezen, daar in die portefeuille is wel wat."

Fré zocht even en kwam terug met een tijdschrift.

„Dit," zei ze, na even gezocht te hebben, „is geloof ik wel mooi tante, zal ik dit maar nemen? Het heet „Eenzaamheid."

„Goed kind...."

Rustig begon Fré te lezen.

Haar stem, kalm eerst, werd langzaam aan boeiender, ze raakte er tenslotte heelemaal in.

Het ging over een meisje en een jongen, die samen heel gelukkig waren. Maar de jongen werd ziek en stierf.

Toen het uit was, bleef het stil in de kamer.

Fré keek in gedachten de rustige straat in. —

Dat was toch wel heel erg. Juist als je dacht zoo gelukkig te zijn en dan —

Tante Constance lag met gesloten oogen. Haar gezicht, heel oud en mat leek witter dan ooit.

Fré draaide zich om.

Ze schrok: Wat zag tante er slecht uit vanavond.... zoo teer en zwak.

„Voelt u zich niet goed?" vroeg ze, zich over de divan

heenbuigend.

„Mijn hart klopt zoo wild en mijn hoofd bonst,” zei juffrouw Van Duinen, de oogen opslaande, „maar je hoeft niet bang te zijn. Ik heb het wel eens meer, het zakt al weer een beetje.”

Fré goot wat eau de cologne op een zakdoek....

„Ja, gòed, kind, het gaat al weer over hoor. De dokter heeft gezegd, dat ik me heel rustig moet houden, zie je.”

Fré was bij de divan gaan zitten: „Misschien is het te vermoeiend, als ik voorlees, dat had ik ook eigenlijk moeten weten, maar toen ik eenmaal bezig was, vergat ik alles. Ik ben geen goeie verpleegster, tante.”

„Och nee kind — dat is het niet....” Het gezicht van de oude dame leek wat bij te trekken, en was niet meer zoo wit als een oogenblik te voren.

„Het kwam, omdat het stukje zoo heel erg op mijn leven leek . . . . begrijp je? Nee, ik zou het je natuurlijk niet gezegd hebben, als je niet juist zoo'n stukje voor-gelezen had.”

Fré zat heel stil....

Was er zooveel verdriet zoo dicht bij je, dat je niet eens wist, waar je niet eens over dacht?

„U moet probeeren stil te blijven liggen, tante,” zei ze, „anders kan u vannacht vast niet slapen. Zal ik thee voor u inschenken?”

Voor ze naar boven ging, die avond, zei tante Constance: „Je hebt zoo mooi gelezen Fré, je voelde mee met dat meisje, is 't niet kind? Je hebt zoo'n goed hart....”

„Och nee tante, stil toch.” Fré dacht aan haar boosheid die avond met het rapport, aan haar oneerlijkheid met het geschiedenisboek en.... aan de middag, dat de brief gekomen was van tante Constance. Ze had immers niet eens willen gaan, omdat het voor haar wel es niet gezellig zou kunnen zijn! Goed? — Zij?

„Zeg Fré, wat ben je toch nog heerlijk jong, het heele leven staat nog voor je.”

„Ja tante, maar als je denkt — vroeger dacht ik er niet aan — maar als je denkt, dat er zooveel verdriet kan komen,

zoals . . . in het stukje . . .”

„Och nee,” de oogen van de oude dame glansden, „zoo moet je niet denken. Je krijgt immers nooit méér verdriet, dan je dragen kunt. En dan kind, je durft toch wel vertrouwend het leven in te gaan, je weet toch, bij Wien je altijd komen kan, als het heel moeilijk worden zou?”

„Ja,” antwoordde Fré zacht: „Toen vader stierf, heeft hij gezegd: „God zelf zal voor je zorgen.”

„Zoo is het Fré, Hij is een Vader der weezen — ook — jou Vader, kind . . .”

X.

DE PICNIC.

DE dagen gingen vlug voorbij.
Tè vlug, vond Fré, als ze 's avonds op haar kamer nadacht over alles, wat er die dag gebeurd was...

En nu morgen de dag van de picnic!

Zou het mooi weer zijn?

Ze keek uit het raam. Ja, de lucht was vol sterren, het werd vast een prachtige dag!

Edo zou om acht uur komen. De andere jongens kende ze nu ook, de twee broers van Joes en Ada.

Leuke jongens, het kon een gezellige dag worden....

Vanavond waren de twee logee's gekomen, waar de meisjes Dalsma over gesproken hadden, twee nichtjes van hen.

Ze sloot het raam en liep de kamer in....

En de volgende morgen was het prachtig weer!

Acht uur bij Dalsma, was de afspraak en klokslag acht stond Fré, het taschje achter op haar fiets gebonden, op het breede trottoir van het doktershuis.

Edo was er al.

„Dâg!” groette ze.

Ze droeg een heel lichtblauwe zomerjurk.

„Je ziet er leuk uit,” maakte hij haar een compliment, „de zeemeermin in hemelsblauw gewaad!”

„Pas op,” dreigde Fré, „anders....”

„Wat anders?” vroeg een stem achter haar. De anderen waren intusschen naar buiten gekomen en Joes greep

haar dreigend geheven hand: „Wat anders? Krijgen we nu al een duel?”

„Vandaag heeten we allemaal Dalsma,” kondigde Ada aan, „dat is veel gemakkelijker. Aldus: De familie Dalsma gaat op weg!”

„Ik protesteer,” beweerde Edo, „ik vind Van Vuuren een veel deftiger naam, aldus: „De familie Van Vuuren gaat op weg!”

Eenparig werd besloten, straks Edo zijn aanmatiging betaald te zetten. Toen reden ze weg.

Karel, Ada's oudste broer met een vlag op de fiets voorop met Edo. Dan volgde één van de nichtjes met Wim, den jongeren broer, daarachter reed Ada met het andere nichtje en Joes en Fré sloten de rij.

„Hoe heeten de meisjes nou ook weer?” vroeg Fré, „gisteren heb je het gezegd, maar ik ben 't weer vergeten.”

„Ko en Nora, die naast Wim rijdt is de jongste, dat is Ko.”

Karel zette een lied in. Hij bleek onuitputtelijk te wezen in het verzen verzinnen.

Het heele eind klonk hun vroolijk gezang over de verre landen en over het water, waar ze bij tijden vlak langs moesten rijden.

„Hoe lang is het fietsen?” informeerde Fré, tusschen het zingen door.

„Anderhalf uur, geloof ik.” Karel zette alweer in: „Wien Neêrlands bloed door de ad'ren vloeit....”

„Je hebt een stem, kerel,” lachte Edo, „om jaloersch op te worden.”

„Hou je mond en zing mee,” gebood Karel krachtig.

En altijd maar was de zon stralend en hoog aan de strakblauwe hemel!

Na bijna twee uur fietsen stak Karel de vlag omhoog:

„Hier is 't jongelui!”

Ze zagen een uitgestrekt weiland, omringd door laag kreupelhout.

Links was het water en dan, aan de andere kant, strekten zich nieuwe weiden uit, een onafzienbare vlakte.

Fré gooide zich languit op de grond bij het kreupelhout:

„Kinderen, ik zeg een kwartier lang geen woord, is dat rijden, ik kan niet meer!”

Ze zaten in een gezellig kringetje te bekomen van hun tocht.

„Het wordt al weer warm,” vond Joes. „Wat een vakantie is dit toch, elke dag even schitterend weer.”

„Ik heb een razende honger,” beweerde Karel, „gaan we haast eten?”

„Je ziet ze vliegen,” lachte Wim, „het is pas kwart over tien! Na het eten zetten we onze tocht langs het kanaal voort, dan na een rusttijd rijden we om het meer heen, terug naar Sneek; wisten jullie dat al? Ben je al bijgekomen, Fré? Luister dan, Karel en ik geven een concert.” Hij haalde een mondharmónica voor de dag en Karel een kleine fluit. Het klonk vroolijk en aardig over de weiden en verder weg, over de bouwlanden heen.

Toen het uit was, stelde Karel voor nu op onderzoek uit te gaan. „Maar één moet er hier blijven, bij de pakjes,” voegde hij er bij.

„Ik maar,” bood Fré aan, „ik ben toch nog zoo moe.”

„Welnee,” Edo stond achter haar, „ga jij mee, ik kan wel hier blijven, tóe nou.”

Maar het draaide er tenslotte toch op uit, dat Fré bleef en de anderen op onderzoek uittrokken.

Ze lag tusschen het lage kreupelhout heen te staren naar de blauwe lucht boven haar.

Dat het zulk fijn weer was .... Wat was ze nog moe ....

Behaaglijk strekte ze haar voeten voor zich uit.

Wat zouden oom Albert en juffrouw Bartels nou doen? Gek, het was de eerste keer, dat ze aan hen dacht, zoo lang als ze weg was.

Nou ja .... ze had hier ook zooveel, vooral nu Edo er ook was ....

Ja .... Edo .... hè, wat was ze moe, warm was het hier ook.

Tante Constance en de meisjes, het leek alles nu zoo bekend en Edo .... langzaam zakten haar oogen dicht, loom en warm als ze was ....

En boven het lage kreupelhout en de groene weiden schaterde het helle zonlicht....

„Nee maar!”

„Nee, kijk nou 'es!!”

„Wel nou nog mooier!!”

Tal van verontwaardigde uitroepen wekten Fré plotse-
ling uit haar rustige slaap....

Onmiddellijk zat ze recht overeind: „Zijn jullie er nu al?
Hoe kan dat? Heb ik dan....?”

„Nu al!” deed Karel verontwaardigd.... je hebt ge-
slapen meisje, beken het maar, het is al bijna half twaalf!”

„Een doornroos in ons midden,” lachte Wim, „die naam
hou je je leven lang, jonge dame.”

„Er zijn slechtere bijnamen,” bromde Karel, „tel jij de
pakjes eens Edo, of tijdens mejuffrouw Van Duinens
middagslaap de helft niet weggehaald is.”

„Als je niet ophoudt,” dreigde Fré, „zal ik jou es
even leeren!”

Joes had intusschen een tafelkleed te voorschijn gehaald
en begon het uit te spreiden. Vroolijk kleurde het helderwit
op het lichtgroen van de wei. „Borden zijn er niet, spreid
jij die servetjes eens uit Ada.” Er bleek een overvloed
van proviand te wezen en de jongens deden hun uiterste
best zooveel mogelijk naar binnen te werken. Tenslotte
moest Joes er tusschen komen om nog wat te redden voor
het verdere van de dag.

Tegen de stammetjes van het lage kreupelhout geleund,
zaten ze, nadat het laken weer opgevouwen en wegge-
borgen was, in een kleine kring.

„Een spel,” vroeg Wim, „wie weet er een spel?”

Maar de meesten voelden zich te lui om veel beweging
te maken.

„Afgeketst dus!”

„Ik weet wat anders,” zei Karel.

„Vertel op, kerel.”

„Luister, ieder op zijn beurt vertelt iets uit zijn leven,
het moet natuurlijk echt gebeurd zijn. Het geeft niet, al is
't nog zoo onbelangrijk, als het maar geen fantasie is. Het

zij ernst of luim," eindigde hij met verheffing van stem, maar het zij iets, dat ons op aangename wijze bezighoudt!"

„Hou op met die vervelende stem," zei Ada, „maar leuk bedacht is 't. En weet je wat? We gaan op de rij af, allo Wim, jij bent de jongste."

Fré ging wat gemakkelijker zitten, plantte haar elleboog op de grond en steunde het hoofd in haar rechterhand.

„Eens," begon Wim, „was ik met een clubje jongens en meisjes uitgegaan. Tijdens de maaltijd verzon iemand uit ons midden, dat ieder op de beurt een verhaal moest vertellen, dat echt gebeurd was."

„Hou op, flauwe vent," gebood Karel....

„Ik was," ging Wim onverstoord verder, onder de uitroepen van de anderen door, „het eerst aan de beurt, dat was het schoonste uur van mijn leven."

„Praten we niet eens over," nam Karel het woord, „nou jij Ko...."

Ze vertelde een aardig voorvalletje van het dorp, waar ze woonde en op school ging....

Op haar volgde Ada, ze vertelde op haar gezellige manier over een ijstocht, hoe ze te ver gegaan en tenslotte verdwaald waren.

„We hebben ten einde raad allemaal bij een boer moeten slapen, omdat het te laat geworden was. om terug te gaan."

De stemming was opgewekter geworden, door het vroolijk gepraat van Ada....

„Wie volgt," zei Wim, die van opschieten scheen te houden.

Fré nam het geval van het park en het kreupelhout.

Vooraf het vertellen over Stien, die aldoor maar geld bleef tellen, nog tusschen de struiken ook, wekte de lachlust van de anderen.

„Daar wist ik niets van," lachte Edo, „en zijn we allemaal voorbij gekomen? Waarom heb je dat nooit eens verteld? Ik dacht, dat jullie zoo maar naar huis gestapt waren...."

„Die verbeeldt zich nou," bromde Karel, „dat doornroos

hem alles vertellen zal . . . . Nu is het jou beurt, Joes."

Ze bleef in haar luie houding achterover liggen en begon : „Op een dag waren we in de vakantie gaan fietsen naar de bollenvelden, van Leiden uit. Het was net zoo'n mooie dag als nu, zoo'n stralende zon en heerlijk warm . . . .

Het was zoo mooi, dat groene gras en de helder blauwe lucht met de verschillende kleuren van de bollenvelden . . . .

We genoten, want geen van ons allen had nog ooit de bloembollenvelden gezien. Toen keek ik naar het meisje naast me om te zeggen, hoe fijn ik alles vond . . . . en ineens ergerde ik me aan haar jurk en hoed : groen en blauw . . . .

Eerst dacht ik, maar dat is toch onzin . . . . de wei met de lucht er boven is immers ook groen en blauw.

Maar later dacht ik : De natuur is mooi zooals ze is, welke kleuren er ook vlak bij elkaar komen. Omdat alles zoo zuiver en goed is, of eigenlijk, omdat God het zoo gemaakt heeft."

„Ja," zei Nora, „we maken alles na, en soms kan het ook wel mooi zijn . . . . maar als je bijvoorbeeld denkt aan kunstbloemen ! Dat is dan wel de natuur op zijn allerleelijkst nagebootst."

„Dus," zei Wim, wien het gesprek al lang veel te ernstig was, „nooit, — later ook niet, denk er om, nooit kunstbloemen in je huis. Ik zal zorgen voor een voortdurende inspectie. En nou broeder Karel, steek van wal !!"

„Luister aanwezig !

Op zekere dag was ik na schooltijd, — ik ging al twee jaar op 't gym, — nog even wat schriften wezen halen. Eenmaal onderweg besloot ik een eindje om te gaan.

Toen ik een minuut of tien buiten de stad was, zag ik in de verte een vrouw met een kinderwagen aankomen. Op een gegeven oogenblik bleef ze staan en toen ik vlakbij gekomen was, zag ik, dat haar gezicht vertrokken was van pijn.

Ik vroeg heel beleefd, of ik haar ergens mee helpen kon.

„O, mijnheer" — ik groeide natuurlijk om dat „mijnheer" — „daar verstuik ik mijn voet, ik kan haast niet verder en de

wagen is zoo zwaar, om te duwen."

Wat te doen?

Geen bank, geen huis in de gansche omtrek!

Heldhaftig verborg ik mijn boekentasch onder het dekentje van de wagen en bood aan die voort te duwen.

Maar die verstuijkte voet!

Ze kon bijna niet meer loopen, toen bood ik haar ook nog ridderlijk mijn arm aan. Zoo zijn we die dag gearmd over de aardbol gewandeld.

Nog nooit van mijn leven heb ik zoo in angst gezeten, dat ik de jongens van school tegen zou komen. Tot overmaat van ramp riep een straatjongen ons na: „Kijk! Hij mot douwe voor zijn vrouw!"

En het ergste, op de hoek van de Breestraat zag ik Joost en Gerard, lui uit mijn klas, aankomen.

Ze bleven verbouwereerd staan kijken, en ik begreep, dat zij een dubbelganger van mij dachten voor te hebben. Dat leek me zoo'n prachtige uitkomst, dat ik strak voor me uitkijkend, doorgestapt ben. —

Toen ze 't me de volgende dag kwamen vertellen, heb ik maar gezegd, dat ik het zelf geweest was.

Nu is het natuurlijk gedurig nog: „Kerel, heb je je vrouw niet meegebracht?" Of: „Hoe gaat het met de kleine, Karel?"

„O," zuchtte Wim, toen hij uitverteld was, „dat ik nou toch zoo'n doodgewone jongen ben, dat mij nou nóóit es zoiets overkomt!"

Toen ze er over uitgepraat waren, was de beurt aan Edo.

„Ik weet eigenlijk niks," zei hij nadenkend, „weet je wat? Ik zal dan maar vertellen van onze eerste clubvergadering, vind je niet Fré?"

„Hebben jullie een club?" wilde Ada weten, „wat voor één?"

„Een soort reciteer-vereeniging," legde Edo uit, „de leden zijn allemaal jongens en meisjes uit onze eigen klas."

Hij vertelde van de eerste vergadering, van Piet Aalders en zijn dwaze gezicht, toen hij ook een stem als voorzitter gekregen had. Van den neef van Piet, die tot zijn schrik

in de hoogte getild was, omdat hij het zaaltje voor niets gaf, één avond in de maand.

En toen, hoe aardig het was, zoo'n band tusschen alle klasgenooten en dat het eigenlijk ook wel goed was een beetje „durven” te leeren.

„Weet je, wat ik bedacht heb,” zei Ada, „volgende week is Joes jarig, nu hadden we afgesproken, jullie allemaal uit te noodigen. Als we nu eens zóó deden, dat we er een heele gezellige avond van maakten. Nora en Karel geven muziek, Ko kent wel een aardig versje om voor te dragen, je weet wel, dat heb je de vorige vakantie ook gedaan. En dan dragen Fré en Edo wat moois voor. Zullen we dat afspreken? Wim speelt natuurlijk op zijn viool. — Ik zorg voor het bedienen, en Joes is, als de jarige, vanzelf rustende.”

Een best plan, vonden de anderen. —

„Nu jij nog Nora,” zei Fré, „je bent de laatste.”

„Ik weet niets,” zei ze, „alleen.... ja — ik heb eens gedroomd — een vreemde droom. Maar de jongens gaan zich vast vervelen, daarstraks heb ik Wim al stilletjes zien geeuwen, dus —”

„Weet je wat,” verzon Wim, „laten we dan met z'n drieën versche melk gaan halen op de boerderij, die we daarstraks ontdekt hebben.

Ze hebben vast en zeker ook wel appels en peren — kom mee jongens.”

„Ik blijf hier,” besloot Edo, „naar het verhaal van Nora luisteren.” Maar met vereende krachten van Wim en Karel werd hij omhooggehesen en meegevoerd.

„Ben je mal,” hoorden ze achter het kreupelhout nog Wim's stem, „wou jij ons alleen laten zeulen? Vooruit jongens, wie het eerst bij die witte paal is!”

De vijf meisjes waren nu alleen gebleven. —

Fré lag nog altijd achterover, haar hoofd weg in de schaduw van het kreupelhout.

Door de lichtgroene blaadjes heen tuurde ze, zonder gedachten, naar de blauwe lucht. —

Nora naast haar, de knieën opgetrokken, keek peinzend

voor zich uit. —

Ko zat met Ada te praten en Joes volgde nauwkeurig de loop van een lieveheersbeestje op het blad van een lage struik.

„Vertel nu Nora,” vroeg Ada toen, terwijl ze ook wat gemakkelijker ging zitten.

Nora vouwde haar handen om haar knieën. —

„Het was zoo'n wondermooie avond,” begon ze, „zoo stil en rustig. Ik was heel ver langs de landen gefietst, heelemaal alleen. — Die avond kon ik bijna niet in slaap komen, de ramen stonden wijd open, maar het leek, of de warme zoelte van de dag overal hangen bleef. — Eindelijk sliep ik dan toch in. —

Toen droomde ik. —

Ik liep langs een korenveld, de wuivende halmen leken van goud. Het was heel stil en als vanzelf ging ik denken aan mijn leven, hoe dat worden zou later. —

Zou het mooi en gelukkig zijn, dacht ik — of...

Ik keek opzij en zag plotseling, dat er iemand naast me liep, een slanke, lichte gestalte....

Haar haren waren blond als het gouden koren op het veld en haar oogen — die waren zoo licht en stralend.... nog nooit heb ik zulke oogen gezien....

Ze was in het wit gekleed, waarover teere, fijne kant was gespreid. — Ver vielen de mouwen over de kleine, smalle handen.

„Wie ben je?” vroeg ik zacht.

„Geluk,” zei ze, en haar stem leek van zilver te zijn.

Toen vertelde ik, hoe ik had loopen denken aan mijn leven, of het mooi en gelukkig zou worden later. —

„Ben je Geluk?” vroeg ik, „vertel me toch, zal je dikwijls komen in mijn leven?”

Ik wilde opzij zien naar het gouden koren — toen zag ik, dat aan mijn andere kant nog iemand liep.

Haar kleed was van donkerpaarse zijde en haar haren waren zwart en mooi.

„Wie ben je?” vroeg ik haar.

„Droefheid,” zei ze zacht.

Ik keek naar Geluk en vroeg: „Waarom is dit? Waarom sluit je me tusschen jullie beiden in?”

Geluk zag mij aan, en tegelijk voelde ik, hoe Droefheid mijn hand greep: „Kind, omdat het leven altijd geluk en droefheid is — nooit alleen geluk — nooit alleen droefheid. Wist je dat niet? Als er later veel verdriet komt in je leven, — dan zul je merken, dat er toch ook nog zooveel heerlijk is en schoons.”

We liepen lang met ons drieën voort. —

„Mag ik nog wat vragen,” zei ik toen, „hoe zal ik oprecht geluk vinden in mijn leven?”

Toen zag Geluk mij heel lang aan en vroeg: „Weet je 't niet? Waar je dat kunt vinden?” En terwijl ze het vroeg, wist ik het, natuurlijk, waar anders dan bij God?

Op dat oogenblik zweefden ze weg en juist toen ik me afvroeg, waarom ze me alweer zoo gauw verlaten hadden, schrok ik wakker van de eerste onweersslag.

Het is die nacht verschrikkelijk weer geworden en ik dacht niet meer aan wat ik gedroomd had.

Maar de volgende dag heb ik alles opgeschreven — omdat ik het zoo graag onthouden wilde.

Toen Nora zweeg, bleef het stil. —

Fré staarde nog steeds omhoog, — al die tijd had ze zoo onbeweeglijk liggen luisteren. — Je kunt wel merken, dat Nora ouder is dan wij.... dacht ze.... Ze vouwde de handen achter het hoofd.

Nora, peinsde ze, is een meisje, dat niet opvalt, ik heb niet veel op haar gelet, omdat ik haar, ja — eigenlijk een beetje gewoon vond. En nu. — Ze dacht aan tante Constance, het was waar, je zou denken, dat die alleen maar verdriet gehad had in haar leven, en als je dan zag, hoe lief en opgewekt ze altijd was — nee, tante Constance kon je toch nooit ongelukkig noemen....

„Wat zijn we stil,” zei Ko onverwacht, „je hebt me dit nooit verteld Noor....”

„Nee, daar kom je zoo niet toe.... maar hier buiten — het leek eigenlijk zoo erg op die avond, daarom dacht ik er ineens aan.”

Ko keek over het kreupelboschje heen: „Daar heb je de jongens....”

„En —” vroeg Wim, „heeft Nora schoon verteld? Wat droomde ze, vertel es doornroos?”

Fré was opgesprongen en nam een appel uit zijn boordevolle armen: „Ze droomde, dat jij nu eindelijk eens een galante jongeheer was geworden en ons appels en peren uitdeelde, zonder dat we daar eerst weer om vragen moesten.”

Karel vertelde van den boer, die zooveel appels mee had willen geven, dat ze bezwaken zouden zijn, als ze alles meegenomen hadden.

„We hebben van de boerin ook nog een stuk koek gehad, weten jullie buitenlanders wel, dat de Friezen zoo geweldig veel koek eten?”

„Aan jou te zien,” lachte Fré, „wist ik het eigenlijk wel, dikzak die je bent!”

„Nu moeten we opstappen hoor,” maande Karel, „het blijkt onder alles door al even half vier geworden en het is nog een heel eind het meer om.”

In optocht gingen ze weer.

Edo kwam achteraan naast Fré rijden.

Voor hen reden de anderen, allen twee aan twee.

Aan de rechterkant lag het water stil en effen. —

„Heel anders dan verleden week,” zei Edo.

„Ja.” —

Vlug en licht gleden ze voort over de blanke landweg.

„Nu denk je niet aan zeemeerminnen, is 't wel Fré, als het zoo stil is op het water?”

„Nee — jij?”

„Ik? — als ik er één vlak bij me heb.”

„Houd je mond, of ik ga bij de anderen rijden.”

„Dat doe je immers toch niet!” lachte hij.

Ze reden nu heel dicht langs het meer.

De zon leek een gouden pad te maken over het water.

Fré neuriede zacht voor zich heen.

Edo nam het wijsje over en ten slotte zongen ze weer allemaal.

Zoo iemand als Nora, dacht Fré onder het zingen door, vergeet je nooit meer, als ik thuis ben, zal ik probeeren, die droom op te schrijven.

Thuis! — Nee.... gelukkig, dat duurde nog heerlijk lang, het was hier zoo fijn, niet aan denken maar....

„Wat kijk je somber, Fré, waar denk je aan?”

Hij ziet altijd alles, dacht ze vluchtig.

„Aan huis,” zei ze toen, „de dagen vliegen hier voorbij. Thuis is er niemand, zie je.... Mijn vriendin is naar het buitenland, het zal zoo anders zijn.”

„Ja.” Edo keek ver voor zich uit.

Karel stak zijn vlag omhoog: „Hier zijn we er!”

Ze stapten af.

„Waar eigenlijk?” informeerde Ada.

„Ergens, waar je limonade krijgen kan.”

„Nee maar,” deed Ko verontwaardigd, „en dat besluit hij zoo maar, zonder het te vragen.”

„Niet kletsen, jongelui, allo, hier is een tafeltje.”

Een oogenblik later zaten ze heel genoeglijk om de kleine, witte tafel en werden groote glazen ranja gebracht.

Wim stond op, een glas in zijn hand.

„Menschen, ik drink op jullie aller welzijn!”

„Ik op deze schoone tocht,” zei Edo, ook opstaande.

„Ik op de club van Fré en Edo,” riep Karel er met een vervaarlijke stem boven uit.

„Volgende week,” vroeg Ada, toen ze weer zaten, „dan komen jullie toch vast met z'n allen?”

„Natuurlijk! Ongetwijfeld!”

„Fijn nog een avond met z'n allen,” vond Ko, „het is onze laatste dag, hè Noor?”

„Ja, de dag daarop moeten we weer weg....”

„En twee dagen daarna ga ik ook,” zei Fré, „jammer, ik vind het hier zoo fijn. Maar jullie moeten toch zeker ook weer aan 't werk? Hoe lang blijf jij eigenlijk nog, Edo?”

„Nog anderhalve week. —”

„Dus na mijn verjaardag,” rekende Joes uit, „gaan we allemaal weer uit elkaar. —”

Fré keek voor zich uit....

Ja, peinsde ze, dan gíng je weer allemaal en je wist niet, of je elkander wel ooit terug zou zien of anders, wanneer . . .

Later onder het naar huis rijden zei Edo: „Je weet niet, hoe blij ik ben Fré, dat wij elkaar dadelijk na de vakantie terug zien, dat wij toch allebei hetzelfde gaan doen — elke dag. —”

En dat zeggen van Edo deed haar het weggaan van de anderen niet zoo zwaar meer tellen en maakte haar weer blij en opgewekt.

XI.

AVONDSTEMMING....

FREÉ zocht iets, dat ze op Nora's verjaardag zou kunnen voordragen.

Aan tante Constance vroeg ze of die misschien iets wist.

„Je moet maar eens boven in mijn boekenkast kijken,” raadde die aan, „daar zal wel wat bij wezen.”

En op een morgen was ze naar de kamer gewipt, waar ze de boekenkast wist te staan.

Even had ze zoekend langs de rijen boeken gekeken.... hier, twee bundeltjes gedichten, in één van die twee zou wel wat te vinden zijn....

Eens kijken.... In een oogenblik zat ze naast de kast op de grond.

Dit — nee, daar kende ze den schrijver niet van en dat andere, „Iris” van Jacq. van der Waals.... ja, daar zou wel wat in staan.

Langzaam bladerde ze het door.... achterin vond ze een paar proza stukjes.

Ja.... dit, „Avondstemming”, zou ze dat maar nemen? Vanavond op bed kon ze het wel even uit haar hoofd leeren.

Besloten legde ze het boekje op de tafel en nam het andere op, om het weg te zetten.

De kaft ervan sloeg terug....

Zonder er bij te denken, zonder het te weten haast, had ze al gelezen, wat op de eerste, witte bladzij stond.

„Aan Constance van Duinen, H. G. L.”

Ze sloot het boekje en zette het tusschen de andere in. In gedachten leunde ze tegen het deurtje van de boekenkast.

H. G. L. . . . zou dat die man zijn, waar tante over gepraat had, toen die avond? Of eigenlijk had ze er heelemaal niet over gepraat.

Ze had alleen maar gezegd na het voorlezen van het stukje „Eenzaamheid”, dat het zoo op haar leek.

Zou die H. G. L. dan veel van tante Constance gehouden hebben en later — in het stukje was de man gestorven . . . was die H. G. L. dan ook . . . ?

Langzaam sloot ze het deurtje van de boekenkast en nam „Iris” van de tafel. —

Tante Constance, had die zooveel verdriet gehad? En toch was ze altijd zoo lief en goed.

Daar had ze die dag van de picnic, op de wei met het kreupelhout, ook over liggen denken.

Hoe kon het toch? —

Als ik later veel verdriet zal krijgen, dacht ze, de trap aflopend naar beneden, dan zal ik blij zijn, als ik net zoo worden mag als tante Constance . . . .

Op de avond van Joes' verjaardag, waren de twee nichtjes met Ada druk bezig achter in de tuin een gezellig zitje te maken.

Nora en Ko droegen stoelen aan en Ada was bezig bloemen te schikken in een lage vaas.

„Is het zoo goed, Noor?”

Nora kwam er bij staan . . . haalde enkele van de donkerroode rozen wat meer uit en liet het fijne groen wat verder overhangen . . . „Ja . . . mooi.”

„Hier heb ik nog wat andere, deze gele kunnen wel in die donkere vaas, is 't niet?”

In de kamer zette mevrouw Dalsma de noodige verfrissingen klaar.

„Ik hoor een fietsbel,” riep Ko achter uit de tuin, „dat is vast en zeker Edo.”

Geen minuut later kwam hij de tuin al ingestapt.

„Ben ik zoo vroeg? De eerste? Ik had wind achter, zie je en ik rénde! Weet je wat! Ik zal Fré halen.”

Met een vlugge zwaai van zijn fiets was hij de tuin al weer uit, Fré tegemoet.

Bij het huis van juffrouw Van Duinen gekomen belde hij aan. Het meisje deed hem open en bracht hem in de kamer. „Zoo Edo,” groette de oude dame, „ben je daar? Ga even zitten, Fré is zich nog aan 't kleeden, ze zal zoo wel komen. Wil je misschien het raam even open doen? Het is hier zoo warm.”

Hij stond op en voldeed aan haar verzoek.

„Het is eigenlijk schandalig,” zei hij met een lach, „dat we Fré telkens bij u vandaan halen.”

„Welnee,” glimlachte de oude dame vriendelijk, „ik ben juist zoo blij, dat ze jullie heeft . . . anders zou het hier veel te saai en vervelend voor haar wezen.”

„Fré houdt zooveel van u,” zei Edo met iets warms in zijn stem, „ik denk niet, dat ze zich zoo gauw vervelen zou.”

Ik weet niet, wat het is, dacht hij, het raam uitkijkend, dat Fré zoo op haar tante doet lijken . . . dat peinzende misschien . . . ?

„Roep maar eens aan de trap,” zei juffrouw Van Duinen, „ze heeft je zeker niet gehoord, anders was ze vast al hier geweest.”

Donker riep zijn sterke jongensstem in de gang: „Zeg, kom je haast?”

Boven werd een deur opengedaan: „Ben jij daar, Edo? Leuk! Ja, ik kom zoo! Dat gekke haar wil niet . . .”

Even later kwam ze de kamer in: „Nou tantetje, dan gaan we maar gelijk. Ik vind het eigenlijk zoo akelig, om u de heele avond alleen te laten.”

„Welnee kind, ik slaap een poosje en als ik wakker word, ben je er al weer. Ga nu maar gauw, het is al laat geworden. —”

„Laat je fiets hier maar staan,” vond Fré, toen ze in de tuin waren, „dan kun je 'm vanavond wel even halen.”

„De meisjes waren zoo druk bezig,” vertelde Edo onderweg, „dat 'k maar naar jou toegegaan ben.”

Bij het huis van de Dalsma's maakte hij het lage ijzeren hek voor haar open. Opzij langs het huis heen, kwamen ze achter in de tuin. Ze zaten er allemaal al.

„Wat hebben jullie het gezellig gemaakt,” prees Fré, „dag Joes, mijn gelukwensen hoor.”

Ze reikte haar een pakje over, een kleine penteekening.

„Het is net bij ons thuis,” vertelde ze, „die boomen daar en verder zoo ruim en stil.”

„Fijn zeg,” bedankte Joes haar, „ik ga het vanavond ophangen in mijn kamer, wil je eens zien, wat ik allemaal gekregen heb?”

Ada schonk intusschen thee. Er was dadelijk een geanimeerd gesprek.

Mevrouw en mijnheer Dalsma kwamen even kijken, maar gingen dadelijk weer weg: „Ik denk, dat jullie ons wel missen kunt, is 't niet?” lachte de dokter en verdween met zijn vrouw weer in huis.

Het was onder het loover van de lindeboom, achter in de tuin, alsof ze in een klein prieel zaten. —

Fré, gemakkelijk achterover leunend in een lage ligstoel, voelde zich behagelijk.

Het was stil in de tuin.

De wind leek zich behoedzaam schuil te houden tusschen de lichtgroene lindebladeren. —

Een vogel floot en vluchtte met kleppende vleugels, hoog boven hun hoofden voorbij. —

In de kleine kring werd het nu ook rustiger.

„Het is nog warm,” vond Ko.

Nadat ze een poosje hadden zitten praten en hun thee op hadden, zei Ada: „Zullen we nu beginnen? Heb jij je viool al beneden, Wim?”

„Ja, in de kamer. —”

„De piano staat in de serre,” vertelde Joes, „maar de deuren zijn wijd open, we kunnen hier dus rustig blijven zitten.”

Karel stond op en Wim begon zijn viool te stemmen. —

Kort daarop klonk stil en zacht de muziek tot ver in de tuin, waar ze luisterend zaten.

Toen het uit was en Karel en Wim de tuin inkwamen, leefde het gesprek weer op.

„Het ging heel goed,” vond Nora, „heb jij al lang les, Wim?”

„Hij heeft veel aanleg,” antwoordde Ada voor hem, „nee, werkelijk —, hij lacht er zelf om, maar het is beslist waar.”

„Je krijgt een klap met de strijkstok,” zei Wim broederlijk-vriendelijk, „als je niet ophoudt met je gezeur.”

„Nu Edo hè?” zei Joes, „het is zoo'n heerlijk gevoel alleen maar te hoeven luisteren.”

Edo droeg een gedicht voor van Boutens. —

Hij stond er zoo kalm en zijn stem zonder eenige aanstellerij klonk zoo rustig, dat Fré in stilte dacht: dat is het, wat ik zoo fijn vind van Edo, dat hij nooit opgeschroefd, maar zoo heel gewoon doet altijd.

„Je hebt het er goed afgebracht hoor,” prees Karel, „ze kunnen jou gerust als voorzitter houden.”

Na Edo speelden Nora en Karel een quatre-mains.

En nadat Ko nog een geestig stukje had voorgedragen, kondigde Ada aan, dat het nu pauze was.

„Kom je even mee Ko, om de limonade en gebakjes en andere benodigdheden voor de dames en heeren aan te dragen?”

Toen ieder van gebak en limonade was voorzien, praatten ze over hun verschillende scholen.

Wim klaagde hevig over het vele huiswerk op de H.B.S. en dat er bijna nooit eens tijd overschoot, om viool te spelen. „Heb je wel gemerkt,” voegde hij er in één adem bij, „wat een ontzag mijn zus voor het mannelijk geslacht heeft?”

„Ik, waarom?”

„Je hebt vanavond de jongens eerst een beurt gegeven en daarna de meisjes pas, zoo hoort het ook, zie je, heeren gaan voor!”

„Welnee,” weerlegde Ada, „dat was alleen maar om de meisjes wat meer vrijmoedigheid te geven. Zoo dient ons het mannelijk geslacht! Zullen we nu maar verder gaan? Anders wordt het misschien te laat.”

„Jij hè, Fré?” vroeg Nora, „jij hebt toch ook wat?”

„Ja” — ze stond op.

Ze leek heel lang en slank in haar lichtgroene jurk, staande tegen de stam van de lindeboom.

Achter haar, tusschen de boombladeren door, goudde het licht van de ondergaande zon.

„Het heet „Avondstemming” van J. van der Waals,” zei ze toen.

Een beetje zacht, maar langzaam aan duidelijker, begon ze:

„Het is stil — de blaadjes van den popel trillen slechts even; nauw merkbaar beweegt de bonte eschdoorn, beweegt de bruine beuk zijn takken op en neer....”

Ze zaten stil te luisteren, tot de laatste regels:

„Als eenmaal het lijden komt ook over mij, zoo moge ik de kracht hebben het te dragen, met den glimlach, waarmee ik het lijden van anderen draag....”

Ze ging weer zitten. —

Even bleven ze allemaal zwijgen, tot Wim de stilte verbrak: „Ik ga tegen de H.B.S.ers zeggen, dat ze ook zoo'n club moeten oprichten, jullie hebben 't allebei zoo best gedaan. Zullen we nog wat spelen, Karel?”

Samen gingen ze naar de serre. —

Fré, weer achterover liggend in haar stoel, luisterde naar de zachte vioolmuziek, waar doorheen, als kleine zilveren belletjes, af en toe de pianomuziek weerklonk. —

Ze zag niet, hoe Edo naar haar zat te kijken. — Ze zag niets — ze dacht aan tante Constance. —

Onder het lezen had ze aldoor heel sterk aan haar moeten denken, het kwam misschien, doordat ze steeds dacht aan die letters, H. G. L.... thuis in het boekje in de boekenkast.... ze wist het niet....

Tante Constance heeft zeker het lijden wel gedragen met een glimlach, peinsde ze, hoe kon het toch?

Ze dacht aan de droom van Nora.

Geluk had gezegd: „Je weet toch wel, waar je dát kunt vinden, oprecht geluk?”

Was tante Constance dan zoo blij en berustend geworden, omdat ze haar geluk bij God gezocht had?

Fré's voorhoofd rimpelde zich.

Wat was dat alles moeilijk te begrijpen. — En als ze zelf nu later veel verdriet kreeg, zou ze dan ook zoo kunnen worden als tante? —

De muziek was opgehouden — het was intusschen al laat geworden. In het Westen glansde goud de lucht — fijn en scherp staken de takken van de donkere boomen daartegen af. Enkele sterren tintelden . . .

„Morgen gaan we weg,” zei Nora, „ik vind het zoo jammer.”

„En dan ik,” zei Fré, „één dag later dan jij, hè Edo?”

„Ja. —”

Wim zat op het gras, de beenen gekruist.

Leuke jongen, dacht Fré, vooral als hij speelt, dan lijkt hij opeens veel ouder dan hij is. Als hij zoo zit, zie je wel dat hij een paar jaar jonger is dan Karel.

„Kom,” stond ze op „ik moet nu weg, anders wordt het voor tante te laat.”

„Ja,” zei Edo, overeind komend uit zijn luie houding, „ik ga met je mee, ik moet toch ook mijn fiets nog halen,”

Fré gaf Nora en Ko een hand: „Ik zie je niet meer, hè? We zullen maar zeggen tot ziens. —”

In de kamer groetten ze den dokter en mevrouw.

Toen gingen ze samen door de avondstille straten naar huis.

„Fré,” zei Edo, toen hij de fiets uit de tuin gehaald had en ze bij het hekje stonden, „weet je nog van die morgen op de veranda met de mist?”

Hij keek haar aan en zag haar groote, lichte oogen recht in de zijne. „Vanavond, toen je „Avondstemming” voordroeg, moest ik aldoor aan die morgen denken, toen we keken, of de zon doorbrak . . . weet je nog, Fré?”

„Ja . . .”

„Over een week gaan we weer elke dag naar school, ben je niet blij?”

„Ja,” zei ze weer . . . .

Ze stonden even . . . .

„Zie je die vogel, Edo? Wat is hij laat . . . .”

„Ja . . . . en kijk die jasmijn, Fré, wat bloeit ze lang en wat is ze wit, hè? Het lijkt, of ze druipt langs de struiken, zooveel bloemen zijn eraan.”

Hij zette zijn voet op de trapper . . . .

Met één flinke afzet zat hij erop: „Ik ga, tot volgende week Fré, tot ziens!” Zijn hand wuifde . . . .

Ze bleef hem staan nakijken, tot hij bij de hoek was, daar keek hij om en wuifde weer . . . . Toen was hij uit het gezicht verdwenen.

„Komen Joes en Ada vandaag niet?” vroeg tante Constance de volgende morgen.

„Nee, ze zijn Ko en Nora wegbrengen en zouden met de laatste trein vanavond weer terugkomen.”

Na het koffiedrinken trok Fré er alleen op uit, omdat de oude dame nooit wilde, dat ze de heele dag in huis bleef zitten.

„Dan heb ik voortdurend het gevoel, dat ik je te veel voor me opeisch,” had ze ook nu weer gezegd, „ga gerust maar een poosje, dan kun je immers vanmiddag wel thuis blijven.”

En dus was ze er in haar eentje op uit getrokken.

Ze zou om de hoeve van boer Jonkma, die buiten de stad lag, heenlopen, en dan langs de Zandweg terug. Dat was een flinke verre wandeling.

Ze was nu maar niet op de fiets gegaan, gefietst hadden ze al zooveel de laatste weken . . . .

Fijn was het buiten. Het onweer van vannacht had het heerlijk afgekoeld, het was ook wel erg warm geweest de laatste dagen.

Ze liep, zonder hoed en mantel, met vlugge, lichte stappen, af en toe zacht neuriënd . . . .

Hier was de weg al, die, langs de wei- en bouwlanden,

om de hoeve van boer Jonkma heenliep.

Recht en stil lagen de blinkende slooten . . . .

Kijk, wat een schapen daar liepen.

Ze holden weg, als ze dicht bij hen wilde komen, alleen die ééne niet. Wat gek, die bleef rustig liggen.

Over het gras liep ze naar het dier toe.

Waarom nam het de vlucht niet? Schapen waren altijd bang.

Wat was hij nog klein, zou het misschien wat schelen?

Ze aaide het beest over de zachte, wollen yacht, maar het trok schuw de kop terug.

Met een beweging van de achterpooten probeerde het om op te staan, maar viel dadelijk slap neer, toen het de rechtersvooroot wilde neerzetten.

Het heeft zijn poot gebroken, begreep Fré.

Wat moest dat nu? Ze kon hem toch hier zoo zielig niet laten liggen? Het schaap was natuurlijk van boer Jonkma, zou ze hem er naar toe dragen? Zoekend keek ze om zich heen.

Kwam er nou eens niemand langs, geen enkele boerenwagen of zoo . . . .? Nee . . . . nou, het ging misschien wel.

Ze tilde het dier in haar armen en ging op weg.

Na een minuut of vijf moest ze even gaan zitten, om uit te rusten.

Ze keek achterom, in een groep stonden de andere schapen haar na te kijken. Leuke dieren, dacht ze met een lach . . . . Hoorde ze daar geen wagen aanbolderen? Ze draaide zich om . . . .

Ja hoor, even wachten tot hij vlak bij was . . . . toen stak ze haar hand op.

Een jonge boer sprong van de wagen en kwam naar haar toe.

Ze moest moeite doen om hem te verstaan, toen hij in zijn Friesche taaltje beduidde achter op de wagen te gaan zitten en het schaap bij zich te houden.

Dan zou hij haar bij boer Jonkma brengen.

Fré meende te begrijpen, dat hij een zoon van hem was.

Bonkend reed de leege kar weer verder.

Dat is wat anders dan de zachtveerende auto van tante Constance, dacht ze lachend.

De landweg slingerde met groote bochten door de groene weiden . . . . Wat zat ze hier nou met dat arme dier op haar knieën, in die harde boerenwagen met het zwarte paard ervoor.

Leuk, dat moesten ze op school eens zien . . . .

O heden, Stans van der Linden, wat zou die haar neus optrekken . . . die zou het natuurlijk niet „lady-like” vinden. Lastig anders, als je van alles gek en niet netjes moest vinden . . . . Dan was er ook nooit eens iets onverwachts en avontuurlijks . . . .

Kijk dat paard nou draven! Het ging in volle galop!

Zou het schaap geen pijn hebben? Het leek zoo moe . . . .

De jongen voor op de wagen riep wat achterom en een oogenblik later stond de kar stil met een laatste hevige schok.

Ze bleef zitten tot hij het schaap van haar overnam . . . . toen klom ze zelf er af.

Boer Jonkma kwam al aanloopen, hij bedankte haar hartelijk en noodde haar zeer gastvrij een kopje koffie te drinken.

De boerin sneed met gulle hand dikke, breede stukken koek erbij.

Fré dacht aan de picnic, het was waar, Friesland en koek schenen bij elkaar te hooren.

Toen de koffie met koek naar binnen was, vroeg het dochttertje, of de juffrouw mee op het erf ging kijken.

Fré bewonderde alles, ook de kuikens en de nog heel kleine witte poesjes. „Ze zijn van mij,” vertelde het meisje, dat Tika bleek te heeten, trotsch, „en ik mag ze allemaal houden, er hoeft geen één verdronken te worden, juffrouw.”

Het kind bracht haar bij een hooge schommel: „Zullen we?” vroeg ze met groote vragende lachoogen.

„Ja hoor,” zei Fré, „kom, hou je goed vast, dan mag jij zitten.”

In een oogenblik zweefden ze tusschen hemel en aarde . . . . Fré's lichte zomerjurk wapperde op de wind . . . . tot ze met vuurroode, warme gezichten weer op de begane

grond stonden . . . Tika vertelde stralend, dat ze nog nooit zóó hoog geweest was.

Samen gingen ze nog even naar het schaap kijken, dat met een gespalkte poot in de hooiberg lag. Toen zei Fré, dat ze nu weg moest. Ze groette de boerin en den boer, gaf Tika een hand en liep naar huis terug, waar tante Constance zeker wel zou wachten, om samen koffie te drinken.

's Avonds zaten de oude dame en Fré voor het laatst samen in de kamer.

Het was al laat en buiten hing de schemer . . .

Aan de dagenlang zoo wolkenlooze hemel waren groote wolken met goudgetinte randen.

Af en toe viel de regen, geruischloos en stil. —

„Wat zal het vreemd zijn tante, als ik nu morgen weer gewoon thuis ben, alles weer zoo anders dan hier. —”

„Ja, kind, en zie je, ik denk wel eens, misschien zullen we elkander wel nooit meer terug zien. — Ik ben al zoo oud en voel me heel zwak de laatste tijd.”

„Och nee,” zei Fré zacht, „dat moet u niet zeggen; volgend jaar, als ik vacantie heb, mag ik immers weer komen.”

„Natuurlijk, maar een jaar is zoo lang en wie zegt, dat ik dan nog leven zal? —”

Fré keek naar de oude dame en vond, dat ze er heel teer en wit uitzag: —

„Wanneer komt de zuster bij u, waar u het kort geleden over had?”

„Ik heb haar vanmorgen geschreven, toen jij weg was, dat ze maar dadelijk komen moest.”

„O, gelukkig, ik vond het zoo'n akelige gedachte, dat u alleen met het dienstmeisje achterbleef. —”

„Ja, weet je, wat je me beloven moet, kind? Dat je me af en toe eens schrijft . . . Je zal het nu wel druk krijgen, maar zoo es een keertje, 's Zondags misschien.”

„Graag tante, u moest eigenlijk mee kunnen gaan, en bij ons in huis wonen — wat zou dat fijn wezen. —”

De oude dame glimlachte: „Je kent het spreekwoord, oude boomen moet je niet verplanten. — Ik zou het nooit

meer wennen. —”

„Nee —”

Zacht tikten de droppels van de boombladeren naar beneden. —

„Ik had niet gedacht, dat het hier zoo fijn zou wezen,” zei Fré met iets dankbaars in haar stem.

„Nee — maar je wist ook niet, dat je hier zoo gauw vriendinnen en kennissen zou krijgen. —”

Fré bleef even zwijgen. — „Nee,” zei ze toen, „het kwam in de eerste plaats door u. U was zoo goed en lief voor me . . . .”

„En door Edo . . . . is 't niet, kind?” —

Fré kleurde . . . .

„Kom, ga nu slapen, morgen heb je een heele reis, dan moet je goed uitgerust zijn.”

Fré stond op en ging naar boven.

Op haar kamer leunde ze uit het open raam.

Beneden in de tuin geurde de jasmijn . . . .

Het is of ze druipt langs de struiken . . . . Dat had Edo gezegd. —

Ze leunde verder naar buiten, haar ellebogen op het vensterkozijn . . . .

Morgen ging ze naar huis en dan al gauw naar school. —

Ze ging hard werken, vast en zeker . . . .

De maan, achter de wolkengevaarten heen, belichtte de glanzend-witte jasmijn. —

„Hallo burchtvrouwe, wat ziet gij uit in de nacht?” riep een stem beneden in de straat.

Fré boog zich voorover. „Dag!” riep ze terug, „zijn jullie er al weer?”

Joës en Ada stonden lachend op te kijken naar haar raam.

„Het is zoo fijn buiten, kom je niet even beneden?”

„Ja, wacht dan.”

Zacht ging ze de trap af, in het huis leek het nacht, tante sliep misschien al. Ze zou heel stil doen.

Buiten stonden de twee nu in de tuin.

„Stil hé?” zei Joës, „het is hier ook gauw nacht hoor,

de mensen gaan hier vroeg naar bed."

„We hebben Edo nog gezien," vertelde Ada, „je moet de groeten hebben, hij fietste langs het stationnetje, waar Ko en Noor uitstapten."

„O, ja?" zei Fré.

Ze stonden nog even te praten.

„Morgen om elf uur komen we jou halen," beloofde Joes toen, „om half twaalf gaat de trein, hé? Dan gaan we nu weg hoor, ze zullen thuis niet weten, waar we blijven."

„Ik zal jullie nawuiven," zei Fré, vlug de deur inwippend. En een oogenblik later klonk van boven nog een groet door de stille straat. Toen werd het rustig en scheen het stadje weer kalmpjes door te slapen . . .

Fré sloot het raam en begon zich uit te kleeden.

De volgende morgen waren de meisjes er om half elf al.

Fré had de dag te voren alles ingepakt en weggestuurd, alleen één handkoffer was achtergebleven, die ze zelf meenam.

De laatste drie kwartier waren vlug voorbij.

Nu is het er weer, het afscheid nemen, dacht Fré, en wie weet voor hoe lang, weer iets, dat weggaat uit je leven . . ."

„Dag kind," zei de oude dame, toen ze zich over de divan boog en haar op het voorhoofd kuste.

Fré had zoo graag veel willen zeggen, maar ze wist niets dan: „Ik vond het hier zoo fijn tante, ik ben u zoo dankbaar."

„Stil toch," zei juffrouw Van Duinen, „ik heb je immers gevraagd voor me zelf, ik ben zoo blij, dat je geweest bent, we kennen elkaar nu zoo goed. En je schrijft maar eens gauw . . ."

„Ja." . . .

Voor de deur wachtte de auto, met z'n vieren stapten ze in.

Fré boog zich uit het raampje en wuifde . . .

Vanuit de kamer wuifde de smalle, witte hand van tante Constance terug.

Toen voor het eerst dacht ook Fré: „Zal ik haar nog wel ooit terug zien? Haar gezicht lijkt in die weken nog teerder en witter geworden. Ze reden al weg; bij de hoek van de straat wuifde ze nog eens door het achterraampje, toen ging het in snelle vaart naar het station.

„Zal je eens gauw schrijven?” vroeg Ada.

„Ik zal zoo veel te schrijven krijgen, dat ik het niet bij kan houden,” lachte Fré.

In de trein zocht ze een gemakkelijk plaatsje en kwam uit het raam hangen: „Zeg je iedereen nog eens gendag van me? Je vader en moeder ook? Ik heb nog nooit zoo'n gezellige vakantie gehad.”

„Wij ook niet, hé Joes,” zei Ada hartelijk.

Ze sprong van de treeplank: „Hij gaat, Fré!”

Langzaam zette de trein zich in beweging.

„Dag!!” wuifden de meisjes vanaf het station, dat in een minimum van tijd kleiner en kleiner werd. —

Lang nadat ze uit het gezicht verdwenen waren, leunde Fré nog uit het raampje en tuurde naar de uitgestrekte bouw- en weilanden, waar de sneltrein in vliegende vaart voorbij stoomde. —

XII.

WAT GOD DOET, DAT IS WELGEDAAN.

ZE gingen nu weer naar school. Elke morgen stapte Fré met een dikke boekentasch door de Primula-laan naar het kleine station en elke morgen hing Stiens arm uit het portierraam en duwde ze, zoo gauw de trein stilstond, de deur open.

Ze werkten nu hard.

„Er zijn zooveel vakken, ik kan ze niet meer tellen,” zuchtte Wil op een morgen.

„Wat vind jij nou eigenlijk het echtste?” vroeg Fré.

„Plant- en dierkunde,” geloof ik.

„Jij Stien?”

„Geschiedenis, en jij?”

„Ik weet niet, Nederlandsche taal geloof ik, maar ik denk, dat het komt, omdat Van Velzen er les in geeft. Vroeger op de Mulo vond ik plantkunde ook zoo fijn, nu met Voort niet meer. Ik vind Van Velzen zoo aardig altijd, hij doet tenminste een beetje kalm en gewoon.”

„Ja,” zei Stien, „Van Dalen — en Voort trouwens ook — doen altijd hun best, het examen zoo vreeselijk mogelijk voor te stellen, Van Velzen nooit hè?”

„Nee,” vond Wil.

„Hij heeft zulke vriendelijke blauwe oogen,” zei Fré, „als we eenmaal bezig zijn, heb ik nooit meer het gevoel, of hij leeraar is, maar een vriend of een vader. —”

De trein stond stil en Loek stapte binnen.

„Wat vind jij het fijnste vak,” vroeg Wil ook háár meening.

„Het fijnste vak? Taal geloof ik, maar dat komt misschien wel door Van Velzen . . . .”

„Je zegt precies hetzelfde als Fré,” lachte Stien, „we hebben het er trouwens net over, dat we hem allemaal zoo aardig vinden.”

„Ja hè, als we les van hem hebben, denk ik altijd: Gelukkig, nu eens een rustig uurtje, eens mooie dingen lezen en bespreken. Zijn stem alleen maakt je kalm. — Maar vind je niet, dat hij er slecht uitziet? Gisteren hoorde ik den directeur nog tegen Voort zeggen, dat hij de laatste weken niet erg gezond is. Heb je wel opgemerkt, hoe langzaam hij loopt?”

„Maar hij is ook zoo jong niet meer,” zei Wil.

„Nee, maar toch jonger dan de directeur en als je dien ziet lopen, zoo statig en rechtop.”

„Ja die,” lachte Stien, „ik zit altijd hevig in de war, dat ik een boodschap moet doen voor hem. Ik kan nooit vinden wat hij hebben wil. — Gisteren kwam ik te laat, je weet wel, net wou ik heel zacht zijn kamer voorbij stappen, toen hij de gang opkwam. Ik liep natuurlijk nog heel gewoon door, maar het was al te laat. „Wacht es, wacht es even meisje, kom eens terug. Hoe heet je ook weer?” Ik zei heel netjes: „Stien, mijnheer.” „O ja, natuurlijk, Stien — haal jij dan es even . . . . kijken, beneden, in de kast, links van het raam, op de derde plank aan de rechterkant een stapel witte vellen.”

Ik toog al op weg. —

„De bovenste vijf moet je bij mij brengen, meisje, en de rest bij mijnheer Van Dalen boven. —”

„Ja, mijnheer.”

Ik heb zeker een minuut of tien wanhopig staan zoeken, toen hij zelf naar beneden kwam.

Ik stond te mompelen: Links van het raam — de derde, nee, het was rechts. —

„Wat doe je hier?” zei toen ineens zijn stem achter me.

„O, mijnheer ik zoek die vellen voor u.”

„Dat is waar ook, ik heb ze al gevonden, ga maar naar je klas, ik dacht er niet meer aan, dat je nog aan 't zoeken was.”

„Nou vraag ik je....” eindigde Stien verontwaardigd haar betoog, „toen ik eindelijk boven kwam, en Van Dalen vroeg, waarom ik zoo laat was, kon ik natuurlijk veilig zeggen, dat ik een boodschap voor den directeur had moeten doen.”

„Dat was toch weer de goeie kant,” lachte Loek....

Fré dacht aan de dag voor de vacantie met het rapport. „Toch is hij een reuze goeie man,” zei ze, „ik geloof niet, dat ze op één school zoo'n directeur hebben als wij.”

„Neen,” zei Loek, „dat is waar, al vergeet hij een hoop dingen, dat doet Van Velzen trouwens ook. Die kan absoluut geen naam onthouden, mij noemt hij dan maar zwartkop en Fré blauwoog. —”

„Dat is tenminste nog iets,” zuchtte Wil, „tegen mij zegt hij heel gewoon: Die kleine dikke daar. —”

Ze stoomden het station binnen, Stien maakte de deur open. „Voor mij heeft hij heelemaal geen naam weten te verzinnen,” lachte ze, op het perron springend, „dan zegt hij maar: Voorste bank ga verder. — Wat is het al koud voor September hé?” —

Het was ongeveer een week daarna. —

In de schoolgang, waar ze met z'n vieren binnenstapten, heerschte een vreemde, angstige stilte. —

„Lijkt het maar zoo?” vroeg Loek, „of vinden jullie het ook zoo stil?”

„Ja, mij viel het ook op,” zei Fré. —

Zij gingen hun lokaal binnen.

Het was nog vroeg en er waren nog maar een paar jongens en meisjes, die in een groep stonden te praten, met ernstige bedrukte gezichten.

„Wat is er toch?” vroeg Fré aan Edo. Hij was de eenige die op zijn plaats zat.

„Mijnheer Van Velzen is niet goed geworden, er is daar straks bericht gekomen, een beroerte, geloof ik — het moet heel erg zijn.”

Ze had even een gevoel of ze duizelde, van heel ver leek haar Edo's stem te komen: „Je moet niet schrikken —

ik geloof. —”

Ze stonden achteraan bij zijn bank, de anderen waren doorgelopen naar het groepje vooraan.

Fré keek hem aan, een vraag in haar oogen. —

„Ja,” zei hij zacht, zonder dat ze wat gezegd had, „kom even buiten op de veranda, je ziet zoo wit....”

Buiten tegen de balustrade geleund, kwam haar kleur terug: „Ik vind het zoo erg,” zei ze zacht, „hoe weet je 't?”

„Van den directeur, hij zal straks wel komen.”

„Loek vond verleden week al, dat hij er zoo slecht uitzag, toen hebben we 't nog over hem gehad.”

De bel ging en ze zochten allemaal hun plaatsen op.

Niemand zei meer wat — het was alles zoo vreeselijk onverwacht gekomen, dat niemand er over praten kon. —

Een kwartier daarna kwam de directeur binnen.

„Ik ben al in klas vier geweest,” zei hij, vooraan de klas staande. „Je hebt het zeker al gehoord, dat mijnheer Van Velzen vanmorgen plotseling overleden is. —” Hij zweeg — ze zagen allemaal, hoe ontroerd hij was.

Hij kwam op de voorste bank zitten. — „Ik ben vanmorgen om vijf uur geroepen, toen was mijnheer al heel min. Ik zag, dat hij wat zeggen wou en ik boog me heel ver over hem heen, want het spreken ging al zoo moeilijk. —

„Groet ze allemaal van me, Wilkens,” zei hij, „ze moeten niet verdrietig zijn. Hij was zoo rustig.”

Fré borg haar hoofd in haar handen en schreide zacht, weggedoken tegen het raam. — Na de laatste woorden bleef het een oogenblik heel stil in het lokaal.

„Jongens en meisjes,” zei de directeur, „als mijnheer Van Velzen zoo rustig kon zijn, moeten wij maar probeeren dat ook te zijn. — Hij glimlachte zoo gelukkig — ik wilde wel, dat jullie het had kunnen zien. Ik kon op dat oogenblik niet bedroefd zijn, wel voor ons, omdat hij nooit meer hier zal wezen, maar niet om hemzelf.”

Fré keek op.

„Ja,” zei de directeur opstaande, „tot het laatste toe heeft hij om ons gedacht, ik denk niet, dat mijnheer Van Velzen

door ons vergeten zal worden."

Toen ging hij langzaam, nadenkend de klas uit.

Die dag bleef de vreemde stilte hangen op school.

In de pauze liep Fré de trap af naar buiten. —

Achter de school om ging ze het plantsoen in.

„Fré!"

Ze stond stil en keek om. Loek Bergsma kwam haar achterna.

„Ik ga mee met je, is het goed?"

Ze gaf haar een arm. Samen liepen ze het plantsoen in.

Het was er stil — om deze tijd waren er altijd weinig menschen. Vergeelde en goud-kleurige beukeblaren lagen op de grond. —

„Ik kan het maar niet begrijpen," zei Fré, terwijl ze achter in het park op een bank gingen zitten. —

„Ik hield zooveel van hem," zei Loek zacht, „wat is het erg, als er iets moois uit je leven weggaat. — Toen mijn broertje stierf, was ik nog te jong om het gemis te voelen... Het is nu eigenlijk voor het eerst, dat er iets voor goed uit mijn leven weggaat, het is nog nooit gebeurd. —"

„Bij mij wel —" zei Fré zacht.

„Ja...."

Een koele Septemberwind joeg de bruine bladeren op, streek langs hun hoofden. Ze stonden op om terug te gaan.

„Wat is het toch moeilijk te begrijpen Loek, waarom nu juist mijnheer Van Velzen sterven moest. — Van hem hielden we toch haast het allermeeest. —"

„Het is ook niet te begrijpen," zei Loek zacht, „je moet alleen maar gelooven.... dat het goed is, zooals het is."

En 's avonds op bed dacht Fré: Het komt, doordat onze school net één groot gezin is — dat je het gemis zoo heel erg voelt.... Gelooven, dat het goed is, zooals het is.... Plotseling dacht ze aan een verhaaltje, dat ze als kind op school had hooren vertellen.... Nooit had ze het meer kunnen vergeten. Het ging over een man, die niets bezat dan een ezel, waarmee hij de dorpen afreisde met koopwaar. Op een dag stierf de ezel. — Het was het eenige

bekende geweest, het eenige wat zijn eigendom was, het eenige dat hij nog had liefgehad.... Maar hij was niet toornig of opstandig geworden, hij had alleen gezegd: „Wat God doet, dat is welgedaan....”

Later werd hij zelf ernstig ziek, er was niemand, die hem kende, die voor hem zorgen kon. Toch had hij altijd weer gezegd: „Wat God doet, dat is welgedaan.” Zoo was hij tenslotte eenzaam en ellendig gestorven, met de groote rijkdom in zijn hart, te weten, dat het goed was, zooals God het had beschikt.

Ze herinnerde zich nog heel goed, hoe de meester het had zitten vertellen, ze was niet ouder dan acht geweest.

Maar het had haar getroffen en ze had het nooit meer vergeten....

Wat God doet, dat is welgedaan. Gelooven, dat het goed is....

Ja, als je dat geloofde, als je dat deed, werd je rustig. —
Met die gedachte sliep ze die avond in. —

Het was de dag van de begrafenis.

Het graf lag ver buiten de stad en ze hadden de tram moeten nemen.

Er liepen al veel leerlingen van school in de lanen van het kerkhof, toen ze aankwamen. De directeur stond aan de ingang van de kleine kapel en wenkte.

Stil, zonder spreken gingen ze allen naar binnen.

Zacht speelde het orgel: „Als ik maar weet, dat hier mijn weg, mij nader brengt tot U. —”

Toen ze allemaal binnen waren, sprak de dominee een kort woord.

Het leven, dacht Fré, is zoo ernstig — hoe kun je toch altijd zoo vroolijk en luchthartig doen, als je weet — zooals de dominee zegt, — dat het de reis naar de eeuwigheid is.

Ze gingen van de kapel naar de open groeve. De leeraars zelf droegen de baar.

Toen de stoet langs de leerlingen heentrok, greep Fré, in hevige ontroering Loek's hand en schreide. —

„Stil” — zei die zacht en drukte haar arm vast tegen

zich aan.

„O, het is net of vader weer . . . .”

„Stil maar,” zei Loek, „ik weet het wel.” —

Ze stonden om de groeve geschaard . . . .

„Ik kan het haast niet gelooven,” zei Loek fluisterend, „dat dit nu mijnheer Van Velzen is.” —

Ze klemde haar tanden vast opeen. Nee — ze moest zich goed houden. — Maar met Fré's hand in de hare, schreide ze, de andere hand voor het gezicht. Op het graf legde één van de leeraren een enkele tak witte seringen, die de school had willen geven.

Toen, nadat mijnheer Wilkens een kort woord gesproken had, gingen ze langzaam terug. De directeur, het witte, ontbloote hoofd diep gebogen, vooraan.

Ze gingen allemaal naar huis en spraken weinig.

Die avond kon Fré niet in slaap komen.

Het had al twee uur geslagen, toen ze nog met open oogen voor zich uit lag te kijken . . . . Het was, of ze weer het orgel hoorde spelen: „Als ik maar weet, dat hier mijn weg mij nader brengt tot U.”

„Daar gaat het eigenlijk alleen maar om,” had de directeur gezegd in zijn spreken bij het graf, „of we dat weten.”

Fré vouwde de handen achter het hoofd en staarde de donkere kamer in . . . . Ja, als je dat wist was alles goed, dat vader gestorven was en nu mijnheer Van Velzen. —

„God is een Vader der weezen, kind, ook jóú Vader,” had tante Constance gezegd.

En zou het dan niet goed zijn wat haar Vader deed?

Zoo sliep ze, rustiger nu, na korte tijd, toch eindelijk in.

Een week later schreef ze aan tante Constance over het sterven van mijnheer Van Velzen: „'s Avonds in bed, toen ik maar niet in slaap kon komen, heb ik nog gedacht aan die avond bij het open raam. U zei toen, dat God een Vader der weezen is. Weet u nog wel, tante? En in de kapel dacht ik: hoe kunnen we toch altijd zoo vroolijk en luidruchtig doen, als het leven zoo heel ernstig is.

Weet u, hoe dat kan?

Want na deze dagen praten en lachen we toch dikwijls al weer als vroeger. —

Is dat dan verkeerd en zonde?

Schrijft u me gauw terug? Natuurlijk alleen, als u niet te moe er voor bent. — Ik wou, dat ik bij u was en u weer met me praatte als in de vakantie.” —

En twee dagen later was er al een brief uit Sneek.

Met een blij gevoel, dat ze altijd had wanneer er een brief van tante Constance gekomen was, liep ze de trap op naar boven.

Ze ging in haar lage stoeltje zitten bij het raam en maakte hem open.

Lieve Fré,

Nee, vroolijk en opgewekt zijn is geen zonde, kind. Denk dat toch nooit. God heeft juist die vroolijkheid in ons leven gegeven als een schoone gave, als iets, waar we niet dankbaar genoeg voor kunnen zijn.

Natuurlijk is er wel veel ernstigs en droevigs, maar wees er zeker van, dat het leven zelf je wel brengt in de ernstige oogenblikken, zooals nu bij het sterven van je leeraar. Maar God heeft nooit gezegd, dat we niet vroolijk en blij mochten zijn, al heeft Hij ook nooit gezegd, dat we langs de ernst moesten heenzien. Maar daar ben ik bij jou niet bang voor.

Zie je, kind, als je maar heel oprecht in God gelooft, als je maar bij alles denken kunt: „Mag Hij zien, wat ik doe en denk,” wees dan gerust maar vroolijk en opgewekt.

Wees maar blij, dat je het zijn kunt . . .

Je tante Constance.

De dagen en weken gingen voorbij . . .

Stilller en ernstiger waren hun clubavonden, waar ze in de pauze dikwijls praatten over mijnheer Van Velzen.

„Hij is het toch geweest, die ons heeft leeren zien, hoe mooi een boek of een gedicht kan zijn,” zei Edo op een

avond, toen ze in de pauze weer in een kring bij elkaar zaten.

„Hij was schilder en toch deed hij altijd zoo eenvoudig,” zei één van de andere jongens. —

„Ik herinner me nog,” vertelde Bertha Dykers, die al van de eerste af op school was, „dat hij een keer binnenkwam, toen het buiten zoo hevig sneeuwde en stormde. Hij was heelemaal witgesneeuwd. „Kijk eens jongens,” zei hij toen, „hoe wit ik ben, zoo blank moesten we van binnen wezen.” — Dat heb ik altijd onthouden.”

Ze zaten heel stil bij elkaar. Wil deelde de thee rond.

„Weet je wat het geloof ik is,” zei Fré, „er ging zooveel liefde van hem uit. Het was net, of hij van alle menschen, zonder uitzondering, hield. Ik wou, dat ik dat ook maar kon. Maar het is zoo gek, je hebt soms menschen, waar je zoo maar hevig het land aan hebt. — En ik had altijd 't gevoel, of mijnheer Van Velzen dat niet had.”

„Het komt misschien,” zei Loek peinzend, „omdat hij er nooit over nadacht, of hij iemand aardig vond of niet. Hij was heel eenvoudig vriendelijk tegen iedereen en daarom was iedereen ook vriendelijk tegen hem.”

„Ja,” zei Bertha, „zoo voelde ik het ook, of er altijd liefde van hem uitging.” —

Liefde, ... peinsde Loek.

„Liefde . . . .” zei Johan van Duchteren, „wat is liefde eigenlijk?”

Nee, dacht Fré, dat is iets, waar je niet over praten moet, alleen maar aan denken, als aan iets goeds . . . .

„Liefde,” zei Loek toen, „is zoo iets lichts en verafs, iets waar je niet over praten moet, omdat het dan zoo mooi niet meer is.”

Edo tikte met de hamer op de tafel, een teeken, dat de pauze om was en ze weer begonnen. Op dat oogenblik keken hij en Fré elkander aan. Ze begreep: hij had er ook niet over willen praten. Hij lachte tegen haar en ze lachte stil terug.

Toen boog hij zijn hoofd over het nog af te werken rooster, dat voor hem lag.

XIII.

EEN DROEVE KERSTMIS.

HET eerste rapport van het nieuwe leerjaar was alweer voorbij.

Deze dagen hadden ze het niet zoo druk en op zoo'n avond bedacht Fré, dat ze toch nog eens naar de familie Van Hulzen moest gaan.

Ze kwam er zoo weinig en mevrouw leek er op gesteld te wezen. —

Ze begreep niet, wat Riek's moeder er toch aan vond.

Ze ging rechtop op een stoel zitten en praatte over Riek's brieven, dan over het dorp en ze verdween weer.

Bah, saaie beweging, hoor.

Boven op haar kamer trok ze haar mooie jurk aan, dan voelde ze zich tenminste een beetje op haar gemak, mevrouw keek zoo nauw. Haar vlechten, zaten die keurig glad? Had ze geen gat in haar kous? Nee, nou zoo moest het dan maar.

Als die vervelende Louis er nu maar niet was....

Vlug stapte ze een oogenblik later door de stille laan.

Wat was het koud, misschien kwam er wel sneeuw vanavond. Fijn — morgen alles wit....

Hier was ze er alweer. In de kamer vond ze alleen mevrouw.

Terwijl ze thee zaten te drinken, Fré met een vervelend rechtop gevoel, vertelde ze over Riek's brieven van de laatste weken.

„Met de Kerstvacantie komt ze naar huis,” vertelde mevrouw, „dat is dan, eens kijken — morgen over een week. — Gisteren schreef ze, dat het mocht....”

„Ja, fijn,” vond Fré.

Nadat ze nog een poosje hadden zitten praten en Fré zich juist zat af te vragen, of ze nu al weg zou kunnen gaan, hoorde ze de trap kraken. O, heden, heer Louis natuurlijk . . . .

Hij kwam de kamer in, een zwarte haarlok zeer artistiek over zijn blanke voorhoofd.

Onder zijn rechterarm droeg hij de viool.

Ook dat nog, verzuchtte Fré in stilte. —

„Ik hoorde je in de gang,” praatte hij. „Maar ik moest even een ingewikkelde bewerking afmaken, nu kunnen we nog wel wat spelen, vind je ook niet?”

„Ik ken niets nieuws,” weerstreefde ze, maar mevrouw's oogen deden haar zwijgen.

Ik wou, dacht ze hardvochtig, dat je de heele avond aan die bewerking bezig had moeten zijn.

Voor de piano, haar handen vluchtig over de toetsen, haar voeten snel bewegend met het telkens wisselend pedaal, vergat ze Louis, die achter haar stond.

Hoorde ze alleen maar de zachte vioolmuziek door haar pianospel heen, wat haar aan de avond in Friesland deed denken, Karel, die speelde met Wim. — En zichzelf, achterover in een stoel, boven haar de blauwe lucht, een enkele ster, die al tintelde. — . . . .

Toen ze een poosje later opstond om weg te gaan, bood Louis aan, haar weg te brengen.

Fré begreep, dat ze niet weigeren kon.

Ik loop duizendmaal liever alleen, dacht ze, maar mevrouw vindt dat natuurlijk niet betamelijk voor een jong meisje.

„Je moest eens meer komen,” zei Louis onderweg, „dan kunnen we ook nog eens wat meer spelen.”

„Ik heb het zoo druk tegenwoordig,” ontweek ze.

„Ach, een enkele keer, ik ben zoo blij als je komt, wanneer ik je voor de piano zie zitten, en je vlotte voetjes, zie bewegen . . . .”

„Voetjes!!” grinnikte Fré onderdrukt, „ik heb maat 39!”

„Wat zeg je?”

„O, niets,” ze ging wat rechter op loopen, „ik geloof, dat ik over een steen struikelde....”

„Wil ik je een arm geven?”

„O nee, zeg....” zei Fré verschrikt, „ik loop veel liever los. —”

En alleen — dacht ze er achter....

„Je bent nooit eens aardig tegen me,” klaagde hij sentimenteel met zijn mooiste stemgeluid. —

„Waarom zou ik ook —” zei ze er dadelijk kattig over heen. Die vervelende Louis altijd, dat jog irriteerde haar geweldig!

„Ach,” zei hij smachtend, „als je wist....”

„Dat heb je al eens meer gezegd, geloof ik, maar ik weet niets dan dat het hier geweldig koud is.” Ze onderdrukte een geeuw, „en dat ik morgen weer vroeg op moet staan.”

Ze dook dieper weg in haar warme bontkraag en duwde het hekje open: „Nacht Louis — tot ziens hoor.”

Wat hij antwoordde, hoorde ze al niet meer, omdat ze in een oogenblik tijd in huis verdwenen was.

De Kerstvacantie was begonnen en op een koude morgen ging Fré op weg, om Riek van de trein te halen.

Ze kwam juist op het perron, toen de trein met een schok stil stond. —

Uit één van de voorste coupé's zag ze Riek naar haar toekomen en als van ouds stevig gearmd gingen ze de bekende Stationsweg.

„Nee maar zeg, wat ben jij veranderd,” vond Fré, „je bent een heele dame geworden, hoor! Wonder dat je je haar er nog niet af hebt.”

„Ze hebben daar geen van allen kort haar,” vertelde Riek, „ze vinden het ordinair, beweren ze.”

„Vind je het er nog altijd even fijn?”

„O ja, het is eigenlijk een soort huishoudschool, maar nogal uitgebreid, je kunt allemaal een vak kiezen als hoofdvak. Ik heb natuurlijk „Fraaie” genomen. En je leert vanzelf vlot Duitsch spreken, hè? De meisjes zijn ook erg

aardig hoor, er is nog een Hollandsche, uit Drente, daar kan ik het beste mee opschieten. Vanwege het Nederlander zijn, zie je.

Maar vertel toch, Fré, hoe is alles hier, hoe gaat het op school en is Louis nog zoo ijselijk vervelend?"

„Je bent niet erg vleierend voor je neef, en hij heeft me juist gezegd, dat ik voetjes had.”

„Voetjes — wat?"

Fré vertelde het geval.

„Het was op een avond met heldere maneschijn, Louis en ik wandelden langs de stille wegen, we gingen arm in . . .”

„Nee Fré, hou op, je bent niet wijs, vertel es precies . . .”

„Nou zie je, eigenlijk was er geen maan, maar natte sneeuw — en die arm, . . . zoover kwam het niet . . .”

Ze vertelde van Louis' gezicht, toen hij zei: „Ach, als je wist . . .”

„Het is eigenlijk wel gemeen,” eindigde ze, „om hem zoo uit te lachen, maar vind je ook niet, dat hij het meer dan verdiend heeft?"

„Nou, of 't-ie . . .” lachte Riek.

Ze waren bij haar huis gekomen, mevrouw Van Hulzen stond voor het raam. „Nee,” zei Fré, toen Riek vroeg, of ze mee naar binnen ging, „ik ga maar terug, dat is toch voor je moeder ook veel aardiger . . .”

„Goed dan, morgen hè, en overmorgen, wel tien lange dagen zeg, om weer 'es fijn te praten en gezellig te wandelen samen . . .”

„Nou reuze! Dág . . .!!”

Thuis in de kamer vond Fré een brief van tante Constance.

Boven op haar gewone plekje voor het raam, maakte ze hem open.

Ze las:

Lieve Fré,

De laatste tijd voel ik me heel zwak en daarom dacht ik, dat ik je nog eens moest schrijven . . .

Ik doe het dan maar bij stukjes en beetjes, iedere dag wat, anders vermoeit het te veel en krijg ik vermaningen van de zuster.

Het kan wel zijn, dat dit de laatste keer is, kind-lief.... Nu de dokter het ronduit gezegd heeft, mag ik het niet meer verzwijgen.

Nee, nu moet je niet bedroefd zijn....

Je weet, ik ben maar heel alleen op de wereld de laatste jaren, en ik voel me zoo zwak en moe, ik heb soms zulke pijnen, dat ik dikwijls ernaar verlang, naar de hemel te gaan. —

Ik ben zoo heel blij, dat je deze zomer geweest bent, in de lange winteravonden, als het hier zoo stil en koud is, denk ik aan de zomer, toen jij bij het raam zat, weet je nog wel?

Dan zie ik weer je zorgzame handen, die de deken schikten over mijn voeten.... En weet je nog van de avond, dat je me dat stukje voorlas? Ik heb toen geloof ik gezegd, dat het op mij leek, is 't niet?

Ik voelde me toen zoo naar en akelig, dat ik 't niet precies meer weet.

Maar zal je nooit denken, later als je ouder geworden zal zijn ook niet, dat ik ongelukkig geweest ben? Zal je me nooit beklagen, kindje? Want zie je, er was zooveel goeds in mijn leven, zooveel liefs en heerlijks. Ik was tevreden, zooals het was, ook al is dat wel eens moeilijk geweest vroeger....

Ik hoop zoo, dat je gelukkig zal worden, Fré.

Maar ik hoop nog veel meer, dat je God zult liefhebben en dat je tevreden zult zijn, over alles, wat Hij je geeft of onthoudt....

Je bent nog wel heel jong, maar dit wil ik je toch zeggen: dat tevreden menschen het gelukkigst zijn.

Nu moet ik eindigen, kindje, ik ben zoo moe.... Wees niet al te bedroefd, wanneer ik er niet meer zijn zal....

Probeer maar.... (hier werd het schrift bijna onleesbaar en moest ze zich heel diep erover buigen) ...

om in alles op je vader te lijken. — Dag kind . . . .
Je tante Constance.

Lang zat Fré te kijken door het hooge raam in de Primulalaan . . . .

Zou tante Constance gaan sterven? Ging al het goede dan weg uit haar leven? Vader en mijnheer Van Velzen en nu . . . . tante Constance? Ze was altijd zoo blij geweest met haar brieven, zou ze die nu ook niet meer hebben?

Ze nam hem weer op en las alles nog eens langzaam over. —

Tevreden over alles, wat God je geeft of onthoudt . . . . Het is zoo moeilijk, dacht ze, de handen om de knieën gevouwen.

Plotseling moest ze weer aan het oude verhaaltje denken: „Wat God doet, dat is welgedaan.”

Ze tuurde voor zich uit.

Het werd al donker buiten. —

Tante Constance . . . . de avonden in Friesland, avondstemming . . . . wat was er toch veel gebeurd de laatste tijd . . . . Mijnheer Van Velzen . . . .

Ze stond langzaam op, om de brief weg te bergen, ze zou hem heel goed bewaren. En terwijl ze terug schreef, dacht ze: Als het maar niet waar is, dat dit de laatste brief is geweest . . . .

De volgende dagen wandelde ze veel met Riek van Hulzen.

Er was zooveel te praten, na de lange tijd, dat ze elkander niet gezien hadden.

Riek vertelde van Berlijn en de meisjes.

En Fré van haar kant van de vakantie in Friesland, over tante Constance en de meisjes Dalsma. Maar over Edo zweeg ze . . . Ze vertelde alleen, dat er ook nog een jongen uit de klas van de Kweek was geweest, die in IJlst logeerde. Ook van Nora's droom vertelde ze niet.

Nee, dacht ze, zooals Nora het zei, was het zoo mooi,

als ik het navertel, zal het zijn, of er iets moois van weg gaat.... Ik zal het Riek later wel eens laten lezen....

De dagen gingen vlug voorbij; de dag was al weer bijna aangebroken, dat Riek naar Berlijn terug zou gaan, toen op de tweede Kerstdag bij Fré aan huis een telegram bezorgd werd.

Ze zat beneden in de kamer te wachten op Riek, die beloofd had haar te komen halen.

Mijnheer van Duinen maakte het open.... Fré had nóg geen erg.... Hij legde het neer.... „Nicht Constance is heel ziek,” zei hij, „ik moet er dadelijk heen....”

Het eerste oogenblik kon ze geen antwoord geven, bleef ze onbeweeglijk zitten, waar ze zat voor het raam.... Toen stond ze op, las over zijn schouder: Juffrouw Van Duinen plotseling ernstig ziek, Dalsma.

„Wie is Dalsma?” vroeg mijnheer Van Duinen. —

„De dokter.... de vader van Joes en Ada.... er waren.... die meisjes waren mijn vriendinnen....” praatte Fré verward. „Kan ik meegaan, oom? Ja toch?....”

„Mee?” Hij keek haar aan.

„O, ik kan toch best meegaan? Tante Constance en ik hielden zooveel van elkaar....”

„Goed,” zei hij en zijn stem leek zachter te klinken dan anders, „we kunnen wel samen gaan.... Maak je vlug klaar, ik zoek de trein op, we gaan zoo gauw mogelijk.”

En op die koude Decemberdag reisden ze nog geen uur later de lange treinreis naar het verre Sneek — meestal uitkijkend over de wintersche hei en naar de donkergroene bosschen tegen de scherpheidere winterlucht.

En Fré dacht aldoor alleen aan dat ééne, dat ze te laat zouden komen.... te laat.... Ze had de trein wel willen voortduwen. Kwam er nooit een eind aan die reis?

Van de zomer leek het tien keer zoo gauw te gaan.

„Noemde je nicht Constance „tante”?” vroeg mijnheer Van Duinen toen.

„Ja, nicht klonk zoo akelig, tante leek veel bekender...”

Het was door dit vragen van oom Albert op eenmaal, of ze veel meer bij elkander hoorden dan anders.

„Hield je van haar?” vroeg hij weer.

„Ja —” Fré slikte haar tranen weg — „zooveel . . .”

Ze keek weer door het raampje naar buiten. Eindeloos lang leek het haar te duren . . . stationnetjes vlogen af en toe voorbij.

Mijnheer Van Duinen pakte een paar broodjes, door juffrouw Bartels inderhaast klaargemaakt, uit het papier.

„Probeer wat te eten,” zei hij tegen Fré, „het is zoo'n lange reis.”

Maar het was haar onmogelijk.

Ze kon er alleen maar aan denken, of ze nog vroeg genoeg zouden komen, of, dat tante Constance . . .

Nee, ze durfde verder niet denken . . .

O, ze zouden immers nog wel op tijd zijn? Als die trein ook maar wat opschoot . . . Weer keek ze uit het raampje.

Het werd al donker buiten. Mijnheer Van Duinen, in het andere hoekje, praatte nu ook niet meer, hij hield zijn oogen gesloten en leunde tegen de kussens.

Eindelijk, na herhaalde malen overgestapt te zijn, waren ze op het voor Fré bekende station van Sneek.

Het raam uitkijkend, zag ze de beide meisjes Dalsma staan. En alles vergetend, duwde ze het portier open, terwijl de trein nog niet eens goed stil stond en haastte zich, van de treeplank springend, naar hen toe.

„Hoe is het?” vroeg ze, zonder groet.

Ada wendde haar hoofd af . . . „Is tante Constance . . . ?”

„Ja,” knikte Joes stil, haar arm troostend om Fré heen-slaande.

„Nee, o nee,” zei die zacht, „ik had zoo gehoopt, dat we nog . . .”

„Stil maar,” troostte Joes, „kom maar mee, je mag haar zien, je tante ziet er zoo gewoon en rustig uit . . .”

Achter hen aan kwamen mijnheer Van Duinen en Ada.

Stil en zonder praten liepen ze door de vreemd lijkende straten. Voor een bloemenwinkel bleef Fré plotseling staan; vragend keek ze naar Joes . . .

„Ja,” knikte die hartelijk, „doe het maar. —”

In de winkel kocht ze een tak witte lelies en droeg die

behoedzaam tusschen hen in met zich mee....

„Tante hield zoo veel van bloemen....” zei ze zacht.

In de huiskamer vonden ze de zuster met een paar vreemde dames.

Fré, vergetend te groeten, liep dadelijk naar de slaapkamer van tante Constance....

Een stille glimlach om de lippen, de magere, witte handen gevouwen over elkaar, lag ze er, alsof ze sliep.

Zacht ging Joes de kamer uit. Fré legde een witte, broze lelie op de handen van de doode, en ging in het stoeltje naast het bed zitten.

Het kwam geen oogenblik in haar op, dit alles vreemd of angstig te vinden. — Dit was tante Constance van verleden zomer, tante Constance, met wie ze uren lang had gepraat, beneden voor het open raam. — Alleen even, toen ze haar hand op die van tante Constance wilde leggen, schrok ze onwillekeurig terug, omdat ze zoo koud waren...

Lang zat ze onbeweeglijk bij het bed.

Ze waren te laat gekomen, oom Albert en zij....
Of.... te laat?

Ze keek naar de vredige glimlach om de smalle mond. Toen, haar hoofd gebogen over het bed, schreide ze stil en zacht....

Achter haar werd de deur opengedaan.... „Fré,” zei Joes zacht, „je moet hier niet zoo alleen blijven zitten, ga maar mee met ons, je oom wil ook nog even hier komen, en daarna heeft hij nog één en ander te doen, dan komt hij straks wel naar ons toe, kom maar, moeder wacht op je.”

Fré stond op en keek lang naar het witte gezicht van tante Constance.

Het is voor het laatst, wist ze, ik zal niet meer terug gaan na deze keer. Toen ging ze met Joes langzaam de kamer uit....

Twee dagen bleven mijnheer Van Duinen en Fré bij de familie Dalsma om bij de begrafenis te kunnen zijn.

Het leek alles nu zoo koud en leeg, de kille straten en de korte, donkere dagen, het huis van tante Constance —

dat vreemd en somber aandeed, nu ze tante zelf er niet meer wist....

Wat anders was alles toch dan van de zomer, met de lange, lichte avonden — de gesprekken met tante Constance — de nichtjes en Edo....

Op de avond na de begrafenis ging Fré al vroeg naar boven.

Joës en Ada lieten haar gaan, wel begrijpend, dat ze nu alleen wilde zijn. —

En boven, diep weggedoken onder de dekens, lag ze heel lang te denken aan tante Constance en alles, wat bij haar hoorde.

Toen mijnheer Van Velzen gestorven was, had de directeur verteld, dat hij zoo rustig was geweest. Tante had geschreven: „Ik verlang naar de hemel, wees toch niet bedroefd, kind.”

In de donkere kamer staarde ze lange tijd voor zich uit.

Wat moest dat heerlijk zijn, als je het niet erg vond, om te moeten sterven.... Wat een vreemde Kerstmis was dit toch. —

Juist nu ze de geboorte van Jezus herdachten, was tante gestorven....

En ze had zoo vredig en kalm gelegen, de witte handen over elkaar. Als ze daar weer aan dacht, dan kon ze eigenlijk niet bedroefd zijn. — Vredig ja, zoo was heel tante's leven geweest.

Tevreden menschen zijn de gelukkigste menschen, had ze geschreven. —

Maar wat was het moeilijk om tevreden te zijn!

Buiten sloeg de torenklok. —

Op de eerste Kerstdag had de klok op het dorp geluid, heel lang, toen had ze ook zoo naar liggen luisteren....

Kerstmis, het feest van Jezus' geboorte. — Toen kwam op eenmaal iets blij's in Fré.

Eén is er toch, Die nooit weggaat — dacht ze. Die ééne is Jezus, dat is God Zelf. Al gaat dan alles weg, al het lieve en bekende, Hij blijft altijd.

En Hij wil mijn Vader zijn, een Vader, die nooit weg-

gaat . . . . nooit . . . .

Het maakte haar rustig, het denken hieraan en zich omkeerend naar de raamkant, trok ze de dekens verder over zich heen. —

Toen later Ada en Joes de kamer binnen kwamen, vonden ze tot hun verwondering, Fré rustig slapend, de rechterhand onder het hoofd. —

Stil kleedden de beide meisjes zich uit, zonder te praten, om haar niet wakker te maken. —

De volgende morgen, een koude dag, met sneeuw- en hagelbuien, spoorden mijnheer Van Duinen en Fré terug naar hun eigen dorp en hun eigen huis.

XIV.

VRIENDINNEN.

WEKEN en maanden waren voorbij gegaan. — Het liep alweer tegen de overgang. Fré wist zich nu volkomen zeker van haar zaak, ze had de laatste maanden hard gewerkt.

Maar . . . nu was het Wil, die in de war zat.

Iedere morgen en avond in de trein troostte Stien, dat ze een voorbeeldige leerling als Wil was, onmogelijk konden laten zitten. Maar iedere keer betrok Wils gezicht bij de gedachte aan de twee dreigende vieren. —

Voortdurend weer berekenden ze met elkaar Wils kansen.

„Twee vieren,” zei Stien op een mooie zomermorgen, toen ze puffend langs de Stationsweg liepen, „maar je moet bedenken, een vier voor Aardrijkskunde is niet zoo heel erg, ja voor Natuurkunde weer wel . . . O, maar kind, je komt er vast . . .”

Diezelfde morgen hoorden ze, dat het de volgende dag gezegd zou worden. En de morgen daarop liep Fré, voor deze keer heel vroeg, vlug naar het station. Het bleef altijd iets gewichtigs, al was je er in je hart van overtuigd, dat je overging.

Op het laatste oogenblik — het was zoo gek — ging je tóch weer twijfelen. Maar alles was zoo heerlijk anders dan verleden jaar, want als ze even rustig haar cijfers naging, wist ze het wel. —

Dan was er dat heerlijk, veilige gevoel weer.

Hè, verleden jaar, toen alles zoo akelig en oneerlijk

was . . . als Wil nu maar overging, ze hielden dan gezellig hun eigen clubje. Warm was het anders vandaag . . . nu al, en het was nog niet eens acht uur. — Dit jaar leek omgevlogen! Nou nog klas vier en dan was het al examen!

Gewichtig hoor!

Vlug wipte ze, toen de trein het station binnenstoomde, de openstaande coupé in . . .

„En?” vroeg ze, naar Wil en Stien kijkend.

„Zeg maar niets,” bromde Wil vanuit haar hoekje, „het is al erg genoeg.”

„Nog één morgen,” voorspelde Stien optimist, „dan staat de barometer weer op schoon weder.”

Fré ging zitten voor het raam, tegenover Wil . . .

Maar wat Stien ook probeerde, ze kon haar vriendin in geen betere stemming brengen. Er was zoo iets verdrietigs op haar gezicht, dat ook Fré er stil van werd.

Langs de heete Stationsweg liepen ze naast elkaar.

„Jullie allemaal zoo vol moed — en ik arme,” zuchtte Wil, zelf lachend om haar tragische stem.

„Ik weet zeker,” beweerde Stien, „dat we allemaal over zijn. Allemaal! Beslist, ik weet het! Ik heb een voor-gevoel . . .”

„Ik geef geen steek om voorgevoelens . . .”

„Die van Stien zijn anders de moeite waard,” zei Loek lachend, „wat is het gloeiend, ik weet geen raad.”

Toen ze met hun vieren het lokaal binnenkwamen, zat Van Straaten voor in de klas, over een boek gebogen.

Van Straaten was nu eenmaal de jongste leeraar en fungeerde als „oppasser” bij bijzondere gelegenheden.

„Mijnheer —” vroeg Stien, het lokaal binnenstappend, „is het waar, dat we allemaal over zijn?”

Maar Van Straaten las ijverig door en veinsde niets te hooren!

„Zie je wel?” triomfeerde Stien, „we zijn er allemaal!” Ze ging boven op een bank zitten.

Edo kwam bij hen staan. —

„Ben je bang?” vroeg hij aan Fré, „heb je onvoldoendes?”

„Geen één,” zei ze blij en keek naar hem.

Er hing iets spannends in de klas.... Bijna iedereen had wel een zwakke kant, waar hij bang voor was, nu het er opaan kwam.

Loek praatte met Van Straaten over een som van de repetitie, Stien deed aan één stuk door pogingen om Wil op te fleuren....

De uitslag moest nu maar beginnen, dacht Fré. Ze liep de veranda op.

Edo en Piet Aalders, die evenmin raad wisten met hun leege tijd, kwamen ook naar buiten, maar Piet glipte weg, toen hij zijn naam hoorde noemen. —

„Ze moesten nu maar opschieten, hè?” vond Edo.

„Nou — het is zoo'n fijn gevoel,” zei Fré tevreden, „nergens bang voor te hoeven zijn.”

Ze stonden even.

„Waar denk je aan?” vroeg hij, „als je zóó kijkt, denk je aan iets bijzonders.”

Ze lachte: „Nou, bijzonders — ik dacht er aan, dat het nu haast weer vacantie is.... het zal heel anders wezen, als verleden jaar.”

„Ja.... weet je nog van de zeemeermin?”

„En al het andere.” —

„Eén ding heb je me nooit verteld,” zei Edo, „die droom van Nora. Jullie stuurden ons zoo netjes weg en later heb je het ook nooit verteld.”

„Nee,” — ze kleurde even — „ik vind het zoo moeilijk om over zoo iets te praten.”

„Later dan?” vroeg hij, zijn hoofd even naar haar toe buigend.

„Ja, later,” zei ze.

En in die enkele woorden scheen een blijde toekomstbelofte te liggen. — „Hé, jullie moeten allang komen, dat staat maar te redeneeren en vergeet, dat je toch ook wel eens zou kunnen blijven zitten. Vooral jij Edo!” kwam Piet naar hen toe.

„Edo, de bol,” plaagde Fré, voor hem uit het lokaal inlopend.

Met z'n allen daalden ze de verschillende trappen af. „Moeten we allemaal tegelijk?” vroeg Fré verwonderd. „Ja,” riep Stien van omlaag, „omdat we immers allemaal over zijn!”

Wil gaf haar een duw met het stopwoord: „Stil toch,” „Ik wéét het,” zei Stien nog eens, nu zoo overtuigend, dat Wils gezicht werkelijk ophelderde.

Even later stonden ze allen in de groote teekenzaal.

Mijnheer Wilkens stond vooraan op hen te wachten. Hij keek de kring rond met lachende vriendelijke oogen.

Een oogenblik was het doodstil. Op dat oogenblik waren ze zonder eenige uitzondering in spanning, toen zei de directeur: „Jullie zijn er allemaal, gelukkig.”

Het werd even een geroezemoes. Stien zei: „O zoo, mijn voorgevoel . . . .” Toen ging hij verder: „Morgen vertel ik je nog wel, wat je zwakke kanten zijn. Dan lees ik tegelijk jullie cijfers voor en is het vacantie. Ga nu maar naar je lokaal terug. Alleen één ding nog. Denk erom, na deze vacantie is het laatste jaar! Werk hard en doe je best, werk ook weer niet te hard . . . . dat is evenmin goed. Ga nu maar . . . .”

In de gang zag Fré Stiens arm troostend om Wil heen.

„Ik ben zoo'n gek kind,” zei die, toen ze met z'n vieren de trap opliepen. Ze droogde haar tranen af: „Het is van blijdschap, hoor, ik heb zoo in de war gezeten.”

Fré dacht aan het vorig jaar, hoe vreeselijk ze de gedachte had gevonden, te moeten blijven zitten.

„Ik begrijp het best,” zei ze hartelijk, Wils andere arm pakkend.

„Wat reuze, hè,” kwam Loek achter hen, „dat we nu ons eigen clubje houden, dat we nu weer met z'n vieren zijn, als het nieuwe jaar begint!”

Meestal gingen ze in de pauze niet weg, omdat er na het boterham-eten bijna geen tijd overbleef.

Maar met dit warme weer, beweerde Stien geen oogenblik langer binnen te kunnen blijven en trokken ze naar buiten.

„O,” zuchtte Wil, „morgen vacantie, vind je 't niet fijn?”

Ik heb zoo'n gelukkig gevoel, dat ik er ben!"

„Ja, dat begrijp ik," beaamde Stien, „en nu es fijn een poosje niets doen."

„Heerlijk," zei Loek, „je bemoeit je eigenlijk haast nooit met thuis, omdat je er te weinig tijd voor hebt, in de vacantie haal ik dat altijd in."

Ze zwegen even.... „Kom," zei Loek, „wat ben je stil Fré, je zegt er niets van, vind jij 't niet fijn, vacantie?"

„O, wel ja, natuurlijk...."

Maar terwijl ze doorliepen, dacht ze: Nee, het is niet waar, ik vind het akelig, wat moet ik met al die leege dagen.... ik kan nu ook niet meer naar tante Constance en Riek is weg....

Na een minuut of tien gingen ze weer terug naar school, klagend over de warmte, die in de stad nog erger was dan in de lokalen.

Onder de eerste les kwam Loek naast Fré zitten.

Haar bank stond bij het raam, als ze een beetje om schikte, kon het wel, samen....

Rozenboom, de nieuwe leeraar, die ook aardrijkskunde gaf, zei er nooit wat van, als ze naast elkaar gingen zitten en daarom hadden ze 't onder zijn lessen maar als een vaste gewoonte aangenomen.

Hij kon zoo langdradig doen, dat Loek en Fré onder alles door soms heele gesprekken voerden, waarvan Rozenboom bijna nooit wat merkte.

Hij stak al weer van wal, zijn uitgebreide handen streken in groot gebaar over Java's bergen....

Fré tuurde naar zijn op- en neer bewegende handen.... Vacantie.... ze hoopte maar, dat het gauw om zou gaan. 's Morgens kon ze wat leeren en 's middags zou ze de hei maar opgaan en een poos lezen. Als tante nu nog leefde, wat zou het heerlijk zijn om er weer heen te gaan.... Die mooie lange avonden van verleden jaar.... Ze leunde tegen het raam en keek naar buiten.

Hoog boven in de lucht gleden traag wat witte wolken voorbij.

Thuis op de hei zou het toch wel fijn wezen.... als ze

maar niet altijd zoo alleen moest....

„Fré....?” fluisterend zei Loek haar naam.

„Ja?”

„Ik weet wat fijns, zeg.”

„Wat dan?”

„Twee vriendinnen van me gaan in de vakantie uit logeeren, ik weet geen raad, ik blijf natuurlijk heelemaal alleen.... met de twee kleintjes dan.... zeg, zou jij niet kunnen komen logeeren?”

Rozenboom keek hun kant uit. Loek sloeg onmiddellijk een bladzij om van het schrift, dat open voor haar lag en nam een potlood op.... Toen gebaarden zijn handen weer verder — zijn stem praatzeurde weer door het stille lokaal....

„Fré,”.... fluisterde Loek nog eens, toen er geen antwoord kwam. —

Voorzichtig keek ze opzij, maar dadelijk weer recht voor zich uit, toen ze Fré's oogen zag. —

„Als je komt zeg, dan moet je bij mij op 't kamertje slapen, het is bij ons maar heel gewoontjes, dat geeft niet, hè? Want denk 'es, vlak achter ons huis begint de hei, vlak er achter Fré....”

Weer zagen Rozenbooms oogen hun kant uit.

„Er wordt gesproken, als je je mond niet kunt houden, Loek Bergsma, moet je maar weggaan.”

Fré zat stil en keek weer zonder eenige aandacht naar Java's gebergten. Loek, dacht ze, heeft dadelijk geweten, dat ik tegen de vakantie opzag, ze heeft natuurlijk wel begrepen waarom. Gevraagd heeft ze niets, alleen maar dit er op bedacht.... En nu stelt ze het ook nog voor, of ik om háár zou komen....

Ze keek even door het raam naar buiten....

Dat Loek en ik vriendinnen zijn geworden, daar ben ik toch zoo blij en dankbaar om, dacht ze toen.

„Doe je 't?” vroeg Loek, dadelijk toen Rozenboom was weggegaan en een geroes opleefde in het lokaal.

„Moeder vindt het best, dat weet ik vooruit, ze zal

het prettig vinden je eens te zien, ik heb zooveel over je gepraat...."

„Ik vind het heerlijk natuurlijk,” zei Fré. Haar stem klonk warm.

„Wat is er heerlijk te vinden?” kwam Stien uit de andere rij naar hen toe. „Ga zitten, geachte dame,” gebaarde Loek, „dan zal ik het geval vertellen. Luister. Ik moet mijn vakantie in eenzaamheid doorbrengen, want mijn twee vriendinnen gaan uit logeeren. Mij hebben ze nou eenmaal niet gevraagd. Toen heb ik er wat op bedacht: Fré komt bij me logeeren, is dat geen reuzeplan?”

„Eenig zeg,” vond Stien, „vind je 't niet leuk, Fré?”

Achter hen ging de deur open en Van Dalen stapte binnen. Ieder zocht zijn eigen plaats weer op.

Toen Loek die avond thuis kwam, vond mevrouw Bergsma haar stiller dan anders.

's Avonds tegen theetijd bracht ze haar een kopje boven. Ze wilde al weer het kamertje uitgaan, toen Loek vroeg: „Zeg, moeder?”

„Ja?”

„U weet wel, dat ik u zoo vaak vertelde van Fré van Duinen, hè? Ze woont alleen met een oom en een huishoudster, ze heeft geen vader en moeder meer.”

Mevrouw Bergsma was gaan zitten en bladerde in een algebraboek.

„Ja?” zei ze, toen Loek bleef zwijgen.

„Vanmiddag merkte ik ineens, dat ze tegen de vakantie opzag, ze zei het natuurlijk niet — Toen heb ik gevraagd, of ze in de vakantie een poosje logeeren kwam.”

Lachend keek ze op. —

„Ik heb het wel niet eerst met u besproken, maar het was toch goed?”

En toen haar moeder nog zweeg, herhaalde ze: „Ja toch, moeder? Denkt u eens, een heele vakantie met zoo'n brombeer van een oom en een saaie huishoudster.”

„Natuurlijk is het goed, dat weet je immers wel, ik zit alleen maar even te denken aan Fré's leven thuis.... Hoe weet jij, dat die oom een brombeer is?”

„Nou ja, dat is t-ie misschien wel niet, maar Fré was altijd zoo geweldig bang vroeger, als ze een onvoldoende had, dus zoo gezellig zal hij wel niet wezen en dan moeder, wat heb je nou aan een oom!”

Mevrouw Bergsma lachte. „Laat jij je vriendin dan maar een poosje hier komen, jeugd hoort bij jeugd. — Het is ook verdrietig, als je geen ouders meer hebt — maar zeg 'es, vertelde je laatst niet, dat ze 't zoo goed gewend is thuis? Weet ze, dat het hier maar heel gewoon is? Ze zal zich moeten schikken vanzelf.”

„O, maar dat geeft niet, als u gezien had, hoe blij ze keek, moeder, toen ik het vroeg, u had het moeten zien....”

„Nou,” mevrouw Bergsma stond op, „dan is dat dus in orde, zeg maar, dat ze gerust kan komen en dat ik het prettig vind, de vriendin van mijn geleerde dochter eens te leeren kennen.”

Ze lachte en trok de deur achter zich dicht.

Moeder, peinsde Loek, wat is die lief en goed, wat zal Fré blij zijn hier te komen, misschien wel drie weken lang....

En terwijl ze haar boeken weer naar zich toetrok, dacht ze nog: Als je toch heelemaal geen moeder had....

Diezelfde avond ging Fré naar oom Alberts studeerkamer.

Hij was druk aan 't werk. Fré kwam de kamer in en ver-zette wat op de tafel.

Vervelend, dat ze nooit goed kon beginnen.

Een oogenblik stond ze voor het raam en in dat oog-enblik bedacht ze met schrik, dat oom het wel eens beter zou kunnen vinden, dat ze niet ging. Alle menschen, stel je voor! Ze moest het nu dadelijk maar weten en zich om-draaiend, vroeg ze: „Oom?”

Hij zag op, een rimpel tusschen de wenkbrauwen.

„Het is morgen vacantie,” begon ze.... „en —”

Ze zweeg even, onbewust haast de beslissing uitstellend.

„Wat is daarmee?”

„Loek Bergsma heeft gevraagd of ik een poosje kwam logeeren,” zei ze toen maar vlug.

„Wie is Loek Bergsma en logeeren, waarom?”

Het schoot nog door Fré heen, dat het vroeger een onmogelijkheid geweest zou zijn, dat vader niet geweten had, wie Loek Bergsma was. En dan vroeg oom nog, waarom...

„Ik ben hier altijd alleen,” zei ze, „nu Riek van Hulzen weg is en Loek Bergsma en ik zijn vriendinnen, daarom vroeg ze het ook.” Er kwam geen antwoord en ze dacht, het raam uitkijkend: Als oom het niet goed vindt, weet ik geen raad, ik wil zóó graag....

Mijnheer van Duinen keek naar haar. — Het was eigenlijk wel waar, dat ze in zoo'n vakantie alleen was. Wat moest ze hier al die tijd uitvoeren.... Hoe was dat dan verleden jaar gegaan? O, ja Constance....

„'t Is goed hoor, dat moet je dan maar doen,” zei zijn donkere stem in de groote kamer, „als je terugkomt, kan je dat meisje wel een poosje meebrengen.”

„Meebrengen?” herhaalde Fré een beetje geschrokken...

„Nu ja, of anders niet.... ik heb nog veel te doen.” —

Hij zat alweer over zijn schrijftafel gebogen. Ik kan dan wel verdwijnen, dacht Fré, en lachte voor zich heen.

Langzaam ging ze de trap af. Beneden in de huiskamer vertelde ze aan juffrouw Bartels, dat ze de eerste weken van de vakantie uit logeeren ging. Toen kroop ze met een boek in de vensterbank.

Fijn, dat oom geen bezwaren had, hij was toch heelemaal zoo kwaad niet, het kwam misschien wel, omdat ze hem gedurig met vader vergeleek.

Loek hier brengen?

Het zou eigenlijk wel leuk wezen, dan wisten ze ook alles van elkaar af. Dan kon ze haar de mooie plekjes laten zien, de sprookjeslaan en de luchtheuvel en o, er was immers zooveel....

Buiten in de tuin tjlpten wat bedrijvige musschen. —

Fré keek er naar, zonder aandacht....

Welja, ze zou het doen, Loek hier vragen.

Het was toch wel aardig van oom, hij had het zelf bedacht.

Zou Loek al met haar moeder gepraat hebben? In gedachten maakte ze een voorstelling, waar ze wel zou wonen

en hoe mevrouw Bergsma er uit zou zien....

Toen ongeveer een uur daarna mijnheer Van Duinen beneden kwam, zei ze: „Ik vind het toch wel leuk oom, als Loek ook nog een poosje hier komt.”

„O, ja — goed,” antwoordde hij verstrooid, zoodat Fré niet eens wist, of hij begreep, wat ze bedoelde.

Een oogenblik later was hij alweer in de gang verdwenen en hoorde ze zijn zware stap op de trap.

Nou ja, het gaf ook niet, als Loek er eenmaal was, zag hij het wel, het andere moest ze toch met juffrouw Bartels bespreken.

XV.

HET HUISJE MET KLIMOP. I.

DE vakantie was aangebroken. Ze hadden afgesproken, dat ze eerst allebei een week thuis zouden blijven, dan zou Fré een poosje bij Loek komen en daarna konden ze samen naar Fré's huis terugkeeren.

Vanaf het perron, waar Loek voor het laatst uitstapte en de andere drie uit het raam kwamen hangen, had ze beloofd: „Ik zal je nog schrijven over de trein en zoo....”

Dinsdag was de afspraak en 's Maandags kreeg Fré haar brief:

„Kom je morgen met de trein van half drie? Dan hoop ik je af te halen. —

Ik ben zoo blij, dat je komt, Fré.... als je wist, hoe mooi de hei al wordt.... ja, dat weet je natuurlijk wel, maar als we samen zijn. — Ik heb een fijn boek zeg! Zullen we dat samen eens lezen? Kom maar gauw. — Tot morgen, hoor. —

Je Loek.”

Fré kwam er door in een gelukkige stemming en de volgende dag ging ze met het zelfde blij gevoel naar de trein.

Het lijkt, of ik weer gewoon naar school ga, dacht ze, maar het is alles veel heerlijker!

Toen ze op het kleine stationnetje uitstapte, stond Loek al te wachten.

„Dag!” kom maar gauw, moeder wacht op ons met de thee.”

Nu, ging het door Fré heen — en ze had een gevoel, of haar hart vol warmte stroomde, — wacht haar moeder ook op mij!

Ze drukte Loeks arm: Fijn hè?

Het was maar een klein eindje langs een breede stationsweg met hooge rechte iepen, dan na een paar minuten een straat rechts....

„Daar is 't,” wees Loek.

Fré zag een wit huisje, heelemaal met klimop begroeid, beneden rechts van de voordeur waren twee lage ramen — de verdieping erboven had alleen een klein zolderraam.

„Wat gezellig, Loek.”

„Ja, het geeft niet, dat het klein is, omdat het 't zoo aardig doet met dat klimop, hè? Daarom wilde moeder juist zoo graag dit hebben. We woonden eerst op een bovenhuis, zie je, daar hadden we wel meer ruimte, maar moeder vond dit veel mooier....”

Loek en haar moeder, dacht Fré, die hooren bij elkaar.

Voor ze nog bij de deur waren, ging die al open.

Lachend kwam mevrouw Bergsma hen tegemoet. „Ben jij nou Fré van Duinen? Ik ken je eigenlijk al lang, hoor. Loek heeft zoo veel van je verteld.”

Fré voelde zich door dat zeggen van mevrouw ineens volkomen op haar gemak. —

Er kwam iets zachts op haar gezicht, toen ze met z'n drieën de smalle gang binnen gingen, de kamer in, die aan de straat lag.

„Vader,” vertelde Loek, „lacht ons altijd uit, nietwaar moeder, omdat we 't hier zoo fijn vinden, dan zegt hij: „Ik kan niet eens rechtop staan.... alles even popperig en klein. Maar 's zomers is vader er wel tevreden mee, want dan kan hij uren lang in de tuin zitten, 's avonds, als het op kantoor zoo druk geweest is. — Je weet toch, dat vader boekhouder is?”

„Nee. —”

„O, ik dacht, dat ik het je wel eens verteld had....”

Mevrouw Bergsma stond op: „Je lust zeker wel een kopje thee, Fré?”

„Graag mevrouw . . . .”

„Straks,” praatte Loek al weer verder, „ga je even mee naar mijn hokje boven, hè? Fijn uitzicht . . . ! En dan kunnen we misschien nog wel even weg, niet moeder?”

„Dat zou je wel willen, wou je vanavond soms niets eten? Hoe moet het met de aardappels en groente gaan, meisje? Ja,” wendde mevrouw zich tot Fré, „we doen hier alles zelf, daar zal je aan moeten wennen — en —” ze lachte even — „mee moeten helpen!”

En zoo gebeurde het, dat de beide meisjes een kwartiertje later haar krachten beproefden op een schaal met aardappels . . . .

Ze waren in het kleine tuintje gaan zitten.

Fré had een schort voor gekregen en Loek kwam met twee paar handschoenen aan dragen.

„Dat kind is zoo bang voor haar handen,” lachte mevrouw Bergsma, „jij zeker ook wel Fré? Ik zal jullie even helpen . . . .”

„Geen sprake van,” kwam Fré plotseling uit de hoek, waarom ze met z'n drieën hartelijk lachten.

Dan zal ik Loeks kousen maar nemen . . . . bedacht mevrouw toen.

In het kleine tuintje stonden wat lage rozenstruiken . . . . een fijne geur dreef om hun gebogen hoofden. Spelend gleed de zon langs de werkzame handen.

Af en toe zoemde een bij en een vlinder danste van bloem tot bloem. —

En hoog boven dit alles was de stralende lucht ijl en licht, zonder wolken . . . .

„Het is, of ik hier al dagen ben,” zei Fré en haar stem klonk zoo warm, dat de andere twee even opzagen.

„Ja,” knikte mevrouw hartelijk „en je moet nu maar denken, dat ik ook een beetje jòu moeder ben. —”

Toen alles klaar was, gingen ze samen naar boven om Loeks hokje te bekijken.

Het was een zolderkamertje aan de achterkant van het huis.

„In het voorkamertje aan de straat,” vertelde Loek,

„slapen vader en moeder; en de tweelingen op een hoekje van de zolder.”

„Meer heb je ook niet nodig,” vond Fré....

„Nee — mijn kamertje is wel erg klein, hè? Maar kom eens hier, zeg.”

Ze stonden samen voor het open ronde raam.

Ver en wijd lag de bloeiende hei voor hen uit. Hier en daar stond een jonge, pasgeplante denneboom.... Heel ver in het Westen begon de zon te dalen, een gloed werpend op de paarse hei.

„O Loek, wat mooi....”

„Kijk, het raam kan er heelemaal uit, zie je?”

Ze konden net met z'n tweeën naast elkaar er uit leunen.

Fré's hand wees naar de stralende zon, die als een roodgouden bol verder en verder zonk....

„Kom,” zei Loek toen, „laten we nu naar beneden gaan, we trekken eens heel ver de hei op, hè? Tenminste....” lachte ze.... „als we met het huishouden klaar zijn, eerder kunnen we niet verdwijnen....”

„Ik vind het leuk om te helpen,” zei Fré, „het komt misschien omdat je met elkaar bent.... of misschien komt het door je moeder....”

„Ja....” in Loek's oogen lichtte iets, „moeder.... die kan maken, dat ik kousenstoppen niet eens meer vervelend vind.”

Naast elkaar liepen ze de trap af.

„Waar zijn de kleintjes toch?” vroeg Fré.

„Die mochten vanmiddag op het erf van boer Konings spelen, ze zullen zoo wel komen.”

Beneden vonden ze mevrouw bezig met het dekken van de tafel.

„Zeg Loek,” vroeg ze, toen de meisjes binnenkwamen, „pluk jij wat hei achter het huis, dan hebben we ter eere van Fré toch bloemen op tafel.”

„Insteede van weeld'rige tulpen,
Kleurde wat schamele hei,”

fantaseerde Loek.

„Mijn man houdt zooveel van hei,” vertelde mevrouw Bergsma aan Fré, „hij schildert een beetje in zijn vrije tijd, heeft Loek het nooit verteld? Dat kleine stukje in de voorkamer heeft hij ook zelf gemaakt. Dit —” wees ze, de kamer inlopend.

Op een donkere achtergrond zag Fré een vaas met een enkele witte lelie erin — op het tafelkleed onder de vaas, lag een afgefallen kelk.

„Wat mooi mevrouw, ja, Loek vertelde me wel eens, maar ik had natuurlijk nooit wat gezien.”

„Nee — we hebben trouwens alleen dit ééne maar — we vonden dit altijd het mooiste, daarom wilden we 't ook nooit verkoopen, begrijp je. Al het andere moet natuurlijk altijd zoo gauw mogelijk verkocht worden . . . .

Het is wel jammer, dat er zoo weinig van komt, er blijft haast geen tijd over, alleen 's zomers, als de avonden zoo lang worden.”

In de gang hoorden ze Loeks stem alweer.

„Nou,” kwam ze binnen, „wat zeg je van . . . .” lachend bleef ze staan, „nee, maar moeder, bent u vader weer aan 't prijzen?”

Ze lachten alle drie en mevrouw en Fré kwamen de kleine achterkamer weer in.

Op dat oogenblik werd er gebeld. „Dat zullen de kinderen zijn,” zei Loek, „ik zal ze halen.”

Aan elke hand één van de tweelingen kwam ze de kamer weer binnen en stelde met een buiging aan Fré voor: „Dit is Dineke en dat Ben, om u te dienen!”

Bennie's bruine kraalogen zagen haar lachend aan: „Ben jij nou de nieuwe tante?”

Fré lachte: „Hoe oud ben je wel?” vroeg ze aan het jongetje.

„We zijn bijna zes,” antwoordde hij gewichtig, gewend de meervoudsvorm te gebruiken.

Dineke, haar hoofdje tegen moeder aangedrukt, stond naar haar te kijken. De groote blauwe oogen namen alles nauwkeurig op. —

„Dag —” zei Fré en stak haar hand uit.

„Nee,” schudde het kleine ding.

„Gunst nee, zeg,” lachte Loek, „wat dacht jij wel? Dineke moet eerst weten, wat voor een tante jij bent, niet kleuter? Dat komt wel in orde, als je maar geduld hebt.”

Met een ernstig gezicht liet het kind zich een schortje voordoen door Loek, in wie ze een groot vertrouwen bleek te hebben.

Ondertusschen probeerde Bennie twee keer achter elkaar over zijn hoofd te buitelen, wat hem na een keer of vijf eindelijk gelukte.

Toen pakte Loek hem met een resoluut gebaar op en zette hem op zijn stoel bij de tafel.... „Ik zal het jou ook wel es leeren,” beloofde hij aan Fré, „het gaat zoo makkelijk, je moet gewoon....”

De bel ging over en Ben rolde hals over kop weer van de stoel af, de gang in, zijn blijе jongensstem juichend: „Daar komt vader!”

Een oogenblik later kwam mijnheer Bergsma de kamer in, Bennie hoog op zijn schouders.

„Zoo Fré, welkom hier hoor, al een beetje kennis maakt? Allo rakker in de lucht, zit eens stil, straks rol je naar beneden.”

Fré zag, dat mijnheer Bergsma net zulke lichtblauwe oogen had als Dineke.

Eindelijk zaten ze dan allemaal om de tafel.

„Ja,” zei mijnheer, „het is hier alles even klein, dat heb je zeker wel gemerkt, die twee daar waren zoo wèg van het klimop om de ramen, dat ze aan de rest niet eens meer gedacht hebben.”

„Stil nou maar,” lachte Loek, „want toen u het huis zag, keek u ook het eerst naar het klimop!”

„Dat kind heeft altijd gelijk,” lachte hij, „en als ze 't niet heeft, geven we 't haar maar.”

Fré zat tusschen Dineke en Loek in, over haar zaten mevrouw en mijnheer met Bennie tusschen hen in, omdat hij naast Dineke geen oogenblik stilzat.

Fré zag zijn vroolijk pretgezicht stralen!

„Nu mogen de kleintjes straks eens vertellen, wat ze

vanmiddag uitgevoerd hebben," zei mijnheer, terwijl Loek de schalen binnenbracht.

Toen alles klaar was, sprak hij een kort gebed uit.

„Nu maar geen oogenblik verlegen zijn, hoor," moedigde mevrouw haar aan, „je moet je hier maar heelemaal thuis voelen."

„Zoo, en vertel eens Dineke, was het fijn?"

„O ja, vader, er was zooveel leuks — en de poesjes achter in de stal... Ze waren nog maar zóó klein, vader!"

„Pf!" deed Ben minachtend, „poesen, wat heb ie nou an poesen! Nee de hooiberg, vader, boven van de hooiberg mocht je glijden, d'r boven af, dat was fijn!"

Zijn oogen schitterden.

In Fré's linkerhand kroop een klein verlegen handje.

Ze boog dadelijk haar hoofd naar het kind toe.

„Ben jij gauw boos?" vroeg Dineke's zachte stemmetje.

„Wel nee kindje," stelde Fré haar gerust, „en op jou heelemaal niet hoor." „O," zuchtte het kind verlicht. —

's Avonds toen de tweelingen naar bed waren, vertelde Loek: „Dat is nou altijd Dineke's angst, als ik maar even boos kijk, begint dat kleine hartje te kloppen van bangheid. Na moeder is ze het liefst bij mij, omdat ik het bijna nooit vergeet. Moeder vergeet natuurlijk heelemaal nooit, dat ze niet boos mag worden, maar moeder verwent haar ook wel een beetje.

Zie je, als Dineke wat verkeerd gedaan heeft, gaat moeder met haar „praten," zoo noemt Dineke het zelf, en als je ziet, wat een vreeselijk berouw ze heeft, dan is het ook eigenlijk niet noodig om ooit boos te worden op het kind.

Nee, dan is Ben anders, dat is een ondeugende rakker hoor, een echte jongen...."

Na het theedrinken trokken de beide meisjes naar buiten. En nadat ze het dorp bekeken en doorgewandeld hadden, liepen ze weer naar huis terug. Die avond gingen ze niet al te laat naar boven.

„Je kunt niet begrijpen, Fré, hoe heerlijk ik het vind, dat je gekomen bent, het is net, of ik een zus gekregen heb,"

zei Loek, toen ze in het kamertje voor het open ronde raampje stonden.

Even stonden ze zwijgend uit te kijken.

„Loek,” zei Fré toen, „je doet nu aldoor maar, of ik alleen om jou gekomen ben en ik weet toch best....”

„Stil Fré, ik zal het raam eruit halen, dan moet je luisteren, er is geen geluid....”

Ze leunden naast elkaar uit de ronde opening.

„Hoor je wel?”

Het was doodstil buiten. Aan de hemel, onmetelijk hoog, tintelden miljoenen sterren.... Een vleermuis fladderde voorbij, angstig de vlerken bewegend.

„Als je nu aan school denkt, aan Voortema en Van Dalen — wat lijkt dat alles dan onwezenlijk en veraf....

Als je es denkt aan al die vervelende boeken — algebra en geschiedenis — en je kijkt dan hier op de donkere hei, en naar al die sterren — zie je de maan wel, Fré?.... daar boven die dennen.... het is net zilver, zoo mooi en stil....”

Fré legde haar handen over elkaar.

„Als je wist, Loek, hoe dankbaar ik me voel, dat ik hier gekomen ben.” —

In de stilte van de komende nacht vloog een late vogel, en van heel ver kwam het ruischen van de wind, die de dennekronen zachtjes heen en weer deed bewegen....

De volgende morgen, toen mijnheer Bergsma weggegaan was en de tweelingen in het tuintje speelden, trokken ze gedrieën ijverig aan 't werk. Mevrouw beloofde voor de kamer beneden te zorgen en de beide meisjes gingen naar boven, gewapend met stoffer en blik.

Midden op de trap bleef Loek staan: „O heden, stofdoeken vergeten, haal je ze even....” Fré, die achter haar stond, daalde alweer.

Toen togen ze aan 't werk.

„Eerst vegen,” leeraarde Loek, „en dan stof afnemen.... Allereerst het bed opmaken natuurlijk, doe jij dat? Dan zorg ik voor de waschtafel.”

Maar toen ze met een groote kan vol water het kamertje weer inkwam, hing Fré uit het raam: „Kom es hier, zeg, dat smalle paadje, gaan we dat ook es fietsen? Kijk hoe fijn, net of....”

Maar Loek trok haar achteruit tot bij het ledikant: „Nou je mond houden over smalle paadjes en eerst het bed opmaken. Alsjeblieft dame, eerst plicht, dan genoeg.”

In een wip was het kamertje klaar en trokken ze over de zolder naar de voorkant.

„Er wordt gebeld, Fré, ik kom zoo terug....”

Een minuut later was ze alweer boven.

„Je hebt er geen idee van, wat ik eigenlijk allemaal voor functie's bekleed. Dienstbode — bellemeisje en dan zoo tersluiks leer ik nog voor onderwijzeres.... schooljuffrouw zeggen ze hier op het dorp.”

„Ja hoor,” prees Fré plagend, „je bent een bol.”

„Hoe laat is het al?” vroeg Loek vanaf de grond.

„Kwart over tien....”

„Dat gaat — we moeten de groente ook nog schoonmaken. Vanavond eten we spinazie.... vind jij die ook zoo vreeselijk, zeg? Ik weet niets ergers dan spinazie en jij?”

„Nee, ik ook niet,” bekende Fré, terwijl ze boven op het opgemaakte bed ging zitten.

„En dat eten we elke Woensdag,” kwam Loek's stem weer van af de grond, „omdat vader ze zoo graag lust, zie je....” Ze keek op: „Nee maar, ga je van dat bed af! Dat heb ik notabene net gedaan.... kom mee, het is hier klaar, dan gaan we naar beneden.... naar de spinazie!”

Ze vonden mevrouw bezig met de koffie. „Als jullie de groente klaar hebt, zullen we een kopje koffie drinken en dan ben je klaar hoor en ga je er maar gauw op uit.”

„Dan gaan we een eind de hei op,” vond Loek.

En na het koffiedrinken trokken ze er op uit.... zonder hoeden en mantels.

Ze liepen pratend over school en het examen zoo ver, dat Loek plotseling vroeg: „Hoe laat is het eigenlijk al?”

Het bleek al bijna half één te wezen en ze moesten nog vlug loopen om op tijd terug te zijn.

's Middags zaten ze in het tuintje en dronken thee.

Fré verzon een spelletje met de tweelingen en Dineke werd langzaam aan vertrouwelijker. Ze vertelde, dat ze nu heusch al bijna naar school gingen! Toen ze 's avonds de twee kleintjes naar bed gebracht hadden, stelde Loek voor, nu buiten nog wat te gaan lezen.

„Het is niet meer zoo warm als vanmiddag en ik heb een prachtig boek.” Maar toen ze lui uigestrekt lagen op de paarse hei, kwam er van lezen niet veel.

Te loom om te praten, lagen ze maar stil te kijken naar de roodgekleurde avondlucht.

's Avonds, dacht Fré, haar oogen even sluitend, lijkt het wel of alle druk gepraat stoort — 's avonds, dan wordt alles veel beter dan midden op de dag, als het rumoerig is en zoo warm.

Ze vouwde haar handen achter het hoofd.

Het was alles zoo goed nu, zoo stil en vertrouwd.

In het Westen daalde snel de zon. Nog kleurde de hemel rood.... Ja, nòg.... peinsde Fré, straks was het weer voorbij, was het weer weg....

Ze richtte zich half op.... „Loek?”

„Ja?”

„Wat droom je toch?”

„Ik weet niet, zoo maar, zie je die wolkjes, Fré? Net goud, hè? zoo mooi.”

„Nou, ik lag juist te denken, dat het zoo gauw weer weggaat, kijk de zon, als ze straks heelemaal weg is, wordt de lucht weer grauw....”

„Ja.... zeg Fré, zoo is het eigenlijk met alles, wat jammer hè.... al het mooie gaat voorbij....”

Het bleef even stil.

„Maar als je denkt, dat het toch weer terugkomt, zoo'n fijne zonsondergang, misschien morgen al weer....”

„Ja,” zei Loek, met iets blij's in haar stem, „als je daar maar altijd aan denkt, hè? Ik bedoel ook in de andere dingen, als je maar altijd denkt, als er eens wat te tobben is, aan de mooie goede dagen, die toch vast en zeker ook weer zullen komen. En, o Fré, wat zijn er niet veel mooie

---

dingen, zoo'n avond als nu. Moeder heeft eens gezegd:
„Dat zijn van die lichten in je leven, waar je altijd naar
kijken moet, als je 't eens moeilijk hebt.”

Ze zwegen weer even....

„Ja.... jou moeder,” zei Fré toen....

XVI.

HET HUISJE MET KLIMOP. II.

DE dagen leken wel voorbij te vliegen!
's Morgens zorgden ze met elkaar voor het huishoudelijk werk en 's middags gingen ze meestal op de fiets er op uit en reden lange einden over de hei.

En dan 's avonds, als op de hei niet meer de gloeiend warme zon brandde, trokken ze samen naar buiten om te lezen of te leeren.

Af en toe, in een ijverige bui, namen ze wel leerboeken mee, maar er kwam bijna nooit wat van.

„Deze weken,” zei Fré op een keer, „zal ik nooit meer vergeten, wat een mooie tijd is dit, Loek.”

Ze zat, de handen om de opgetrokken knieën geslagen, voor zich uit te kijken. Het boek lag, als bijna iedereen avond, vergeten naast hen.

Loek lag voorover op de grond, het hoofd gesteund in haar handen.

„Over een week is het alweer om,” zei ze.

Toen er geen antwoord kwam, draaide ze zich om.

„Nee,” zei ze geschrokken, „waarom doe je dat? Waarom huil je Fré?”

„Och — jij...” Fré borg haar hoofd weg in haar handen.

„Fré....”

„Nee, stil maar Loek, het is immers al over....”

Maar ze hield haar hoofd weg achter haar handen.

„Bij ons,” zei Loek en ze schoof een beetje dichter bij haar vriendin, „is het ook niet altijd zoo gemakkelijk, als je misschien wel denkt. We hebben het vaak zoo moeilijk

gehad, het is voor jou haast niet om in te denken, maar geldzorgen, zie je, echt geldzorgen, die hebben we, vooral vroeger dikwijls gehad. Moeder zei er nooit wat van, maar ik was de oudste, en ik merkte het toch wel...."

„Och ja,” zei Fré zacht, „dat is ook wel erg, maar bij jullie is er zooveel.... ik weet niet.... zooveel liefde voor elkaar — en ik — vader en ik waren eigenlijk net zoo — en toen.... waarom is hij toen gestorven? We hielden zooveel van elkaar....”

Het bleef stil.

Dit.... dacht Loek, kan ik dit eigenlijk wel begrijpen? Geen vader en moeder meer....

Fré lichtte haar hoofd op en keek haar aan.

„Och,” praatte ze „ik weet natuurlijk ook wel, dat we 't over moeten geven, dat het alles gaat en goed is, zooals God het goedvindt .... maar het is zoo moeilijk soms.... ineens.”

„Ja,” aarzelde Loek en ze dacht, hoe moeilijk het was om te troosten, als iemand werkelijk verdriet had.

Of zou zij het alleen maar zoo moeilijk kunnen?

„Zég,” zei ze, toen ze terugliepen naar huis, „je moet maar veel naar ons toe komen, moeder kan immers ook wel een beetje jou moeder zijn....”

Thuisgekomen vonden ze mijnheer Bergsma aan het teekenen. Hij was zoo ingespannen bezig, dat hij hen niet hoorde binnenkomen.

Mevrouw zat in een stoel. Het viel Fré op, dat ze een beetje bleek zag.

„Bent u niet goed, moeder?” vroeg Loek dadelijk bezorgd.

„Jawel hoor, alleen maar wat hoofdpijn, morgen is het wel weer beter.”

Maar de volgende dag was de hoofdpijn weinig geminderd en hoewel mevrouw tóch opstond, wilden de meisjes niet, dat zij iets van het werk voor haar rekening nam. Het was afgesproken, dat Loek en Fré die middag naar de stad zouden gaan om enkele dingen te kopen, die mevrouw Bergsma de volgende dag nodig had.

„We kunnen nu niet samen weggaan,” vond Loek, „dan maakt u zich veel te druk met de kinderen.”

„Ga jij dan,” bedacht Fré, „dan blijf ik thuis.”

Zoo ging Loek na het koffiedrinken alleen op stap en zat Fré bij mevrouw in de tuin.

De tweelingen mochten een poosje bij de kinderen van de burenen spelen en Fré zelf had ze even gebracht.

„Het zakt wat hoor,” zei mevrouw, „het was ook zoo warm, nu wordt het wel wat koeler hè? Misschien is er ergens onweer geweest.”

Fré zat met een handwerkje. Ze dacht, dat het alles nu leek op het vorig jaar bij tante Constance, zij met een handwerkje bij het raam en tante op de divan . . .

„Is het nooit vreemd voor je, dat 't hier zoo gewoontjes is?” vroeg mevrouw. „Loek is 't gewend, nog wel minder als nu, maar jij toch niet . . .”

„O nee, mevrouw” — in Fré's oogen was zóó iets warmes en dankbaars, dat mevrouw met een glimlach dacht: wat is ze weinig gewend, dit kind.

„Vertel me eens wat van je vader, leek je uiterlijk op hem?”

„Ja,” zei Fré peinzend; haar handen rustten op het handwerkje en ze zag recht voor zich uit . . . „de menschen zeiden het altijd . . . vader . . . ik hield zooveel van hem, 's avonds gingen we dikwijls wandelen. Ik was pas dertien jaar, maar vader bepraatte alles met me, we waren ook maar samen . . .”

„Ja, wat moet je gelukkig en dankbaar wezen, dat je zoo'n vader gehad hebt — al is hij dan nu ook gestorven . . . Ik begrijp wel . . .” zei ze zachter, „hoe moeilijk het dikwijls voor je zijn zal. Maar al die jaren, toen hij nog leefde, die heb je toch gehad, daar kun je altijd dankbaar om zijn!”

„Ja,” knikte Fré, „maar mevrouw, thuis bij oom . . . oom Albert is een broer van vader, maar je kunt het haast niet begrijpen, hij is zoo heelemaal anders, zoo stug en kortaf . . . Nu ik hier geweest ben, lijkt het nog veel erger. Thuis — ben ik eigenlijk altijd alleen . . .”

Mevrouw leunde wat meer achterover.

„Ja, Fré, maar weet je, wat ik eens iemand heb hooren zeggen? Jonge menschen zijn er niet in de eerste plaats om liefde te ontvangen maar om liefde te geven . . . Begrijp je kind? . . . Jou oom — hij is dan misschien wat stug en teruggetrokken, maar heb jij zelf wel eens geprobeerd hem het leven zonnig te maken? Of — zeg, heb je misschien een beetje heel erg aan je zelf gedacht?”

Fré kleurde en even bleef het stil.

„Ja,” zei ze toen, „dat geloof ik nu eigenlijk ook wel.”

„Zie je, ik ken je oom natuurlijk niet, maar wie weet hoe moeilijk zijn leven geweest is? Wie zal zeggen, hoe hij zoo geworden is? Wat weten de menschen ervan? En nu heb jij alleen maar een beetje bitter gedacht: Ik ben altijd alleen, ik heb eens niemand om mee te praten. Maar hij dan Fré?”

Ze zaten stil —, de muggen dansten . . . op en neer. Een koolwitje toefde bij een bloemkelk . . . zweefde verder . . .

„Als we alleen maar houden van menschen, die erg veel van óns houden, dan zou het immers heel gemakkelijk zijn.”

De kamerdeur werd met een zwaai oengegegooid, de tweelingen stoven naar binnen . . . Ben voorop: „Moeder, we hebben zoo fijn gespeeld, moeder, Gerard wist een spelletje en ik heb het wel vijf keer van Dineke gewonnen!!”

„Nee, drie keer maar . . .” zei Dineke's zachte stemmetje, maar Ben hoorde het niet eens. „Fijn dat het was, o die Dineke was toch zoo dom, moeder.”

„Als u nu nog een poos gaat liggen, mevrouw,” raadde Fré bezorgd, „dan zal ik de kinderen bezig houden in de tuin.”

Ze installeerde mevrouw in de gemakkelijkste stoel van het voorkamertje en zette het raam open. „Hebt u nu heusch niets meer noodig?” vroeg ze.

„Heusch niet,” lachte mevrouw, „in de tuin is bijna heel mijn hoofdpijn verdwenen. En zeg” — ze pakte Fré's hand — „als je me ooit noodig hebt, dan weet je wel, dat je komen kunt, hè!”

„Ik heb een gevoel,” zei Fré en er trilde iets om haar mond, „of ik nu ook een moeder heb . . .”

* * *

Op een Woensdagmiddag gingen de beide meisjes naar het huis van mijnheer Van Duinen.

Mevrouw zelf bracht hen naar het station. Toen ze in een coupé zaten, drukte ze Fré's hand lang en vast: „Tot ziens, hè? Je zult ons toch niet vergeten? En er komen nog meer vacantie's hoor!”

Fré wilde wat zeggen, bedanken voor alles wat Loek's moeder voor haar geweest was deze weken....

„Stil maar,” zei mevrouw, „ik wéét het wel, je komt maar eens heel gauw terug, we zullen allemaal even blij zijn, als je komt.... en jij Loek, pas op dat je je netjes gedraagt hoor, anders stuurt Fré je per omgaande terug.”

Toen de trein vertrok, wuifden ze zoo lang tot ze niets meer zagen.

„Zou moeder het niet te druk hebben,” zei Loek bezorgd, in een hoek neervallend. „Maar ze heeft toch zelf gezegd, dat ik gerust kon gaan, hè?”

„Natuurlijk, ga je nu niet bezorgd maken, je moeder heeft gisteren nog gezegd tegen me, dat ze blij was, dat jij nu eens echt vacantie zoudt hebben en es heelemaal niets te doen had.”

„En zelf heeft moeder nooit vacantie,” zei Loek met een lach, „als ik terug kom, zal ik dubbel helpen.”

Op het stationnetje waren ze de eenigen, die uitstapten.

„Leuk dorp,” vond Loek, toen ze door de Stationslaan naar huis liepen.

„Kind, ik ben toch zoo benieuwd waar je woont!”

„We zijn er al,” lachte Fré, „je geduld wordt niet lang op de proef gesteld, kijk, hier is het.”

„Hier? Nee maar, wat een kerel van een huis! Daar kan het onze in dansen zeg!”

Ze vonden juffrouw Bartels in de huiskamer.

Ze stond op, toen de meisjes binnenkwamen en begroette hen vriendelijk.

„Hoe laat komt oom thuis?” vroeg Fré.

„Gewoon om zes uur, zal ik thee voor jullie inschenken?”

„Ja graag.”

Onder het theedrinken voelde Fré zich dankbaar, dat

Loek meegekomen was, het leek, of met haar, toch iets van de innigheid van het Bergsma-gezin in hun huis gekomen was.

Nadat ze nog even hadden zitten praten, troonde Fré haar vriendin mee naar haar kamer.

„Kind, kind,” bewonderde Loek in extase, „hoe eenig!” Ze bekeek elk vaasje op de boekenkast, stond in vereering voor de groote lijsten met vogels en leuke kinderfiguren en tuurde lange tijd uit het hooge breede raam.

Fré kwam naast haar staan. „Wat een reuze mooie spullen heb je zeg, ik ben er haast jaloersch op, wil je dat gelooven, als ik weer in mijn eigen hokje ben, zal het wezen of ik in een kooitje opgesloten word . . . Die oom van jou moet een rijkaard zijn, is 't niet?”

„Nooit gevraagd,” lachte Fré, „maar zullen we nu naar beneden gaan? We kunnen nog gemakkelijk een eindje wandelen voor het eten, dan ken je tegelijk de omgeving een beetje.”

„Ja fijn, kom mee . . .”

De hei was er niet zoo wijd en uitgestrekt als in Loek's woonplaats, maar er was meer bosch en hier en daar waren heuvels met dennen begroeid.

Toen ze een eindje geloopt hadden, klonk er plotseling in de verte een luid geflaf.

„O, nee daar komt Luus, kijk eens Loek.”

„Luus?”

„Ja, mijn hond, hij is ons nagekomen, zeker gemerkt, dat ik terug was, kijk t-ie hollen!”

Met groote sprongen van zijn lange, stevige pooten kwam hij aangerend en vloog op Fré af, luid blaffend en dansend van plezier.

„Wat een fijn beest,” zei Loek verrukt, „nee, kijk nou!”

Met een sprong had het dier zijn beide voorpooten op Fré's schouders gezet. „Ja, ja,” praatte die, „stil maar, je bent zoet, beste jongen . . .”

Tevreden — nog af en toe zacht jankend van blijdschap liep Luus achter hen aan.

„Daar heel ver,” wees Fré — „op die hooge heuvel, kan

je een lichte streep zien, dat is de zee, daar zullen we morgen eens heen gaan op de fiets, hè? Nu moeten we terug, anders komen we te laat aan tafel."

„En we hebben nog niet eens aardappels geschild,” lachte Loek.

„Nee.... we zijn nu renteniers geworden.”

Om zes uur kwam mijnheer Van Duinen thuis, juist toen de meisjes in de kamer zaten en uitgerust waren van hun wandeling.

Hij begroette Loek vriendelijk en kort daarop gingen ze aan tafel.

Er is hier iets vreemd-beklemmends, dacht Loek in stilte, komt het door mijnheers zwijgzaamheid of ook een beetje door Fré? Ze zegt zoo weinig.

Ze kreeg een gevoel, of ook zij niets meer zeggen mocht.... dat was toch onzin, schudde ze de beklemdheid van zich af en rustig wendde ze zich tot mijnheer Van Duinen: „Ik moest u nog de groeten doen van vader en moeder, al kenden ze u dan ook niet persoonlijk . . . .”

„Dank je,” antwoordde hij en vroeg één en ander over Loek's ouders, maar een gezellig gesprek als bij haar thuis werd het toch niet.

Na het eten trok mijnheer naar boven en belde juffrouw Bartels het meisje om af te nemen.

„Ik zou vanavond wel graag naar mijn zuster willen,” zei ze tegen Fré, „het kan wel hè? Je hebt nu toch je vriendin en dan ben je misschien ook wel liever samen.”

„Zit je 's avonds altijd met juffrouw Bartels?” vroeg Loek, toen ze weggegaan was.

„Nee, ik leer op mijn kamer, alleen kom ik wel beneden theedrinken, dat is nog een beetje gezellig hè? Vroeger ging ze altijd 's avonds naar huis, en sliep daar, omdat ze nog een moeder had, maar die is een poos geleden gestorven.”

„Ik dacht, dat je oom veel ouder was,” praatte Loek even later, „hoe oud is hij eigenlijk?”

„Negenendertig.... geloof ik.”

„O, waarom is hij nu boven? Hij kon toch even goed beneden werken? Heb je 't nooit es gevraagd?”

„Gevraagd?” schrok Fré, „welnee, oom zit veel liever alleen, als ik wat te vragen heb, zegt hij, dat hij nog veel te werken heeft....”

„Met andere woorden, dat je wel verdwijnen kunt,” lachte Loek, „het laat in ieder geval niets aan duidelijkheid te wenschen over.... Ja, die oom van jou is wel iemand, waar je niet veel aan hebt....”

„Nee,” zei Fré.... ze dacht aan wat mevrouw Bergsma gezegd had, die middag in de tuin, maar ze kwam er niet toe, er met Loek over te praten.

„Zeg,” begon die alweer, „schenk jij thee in, dan zal ik je oom gaan halen en vragen, of hij thee komt drinken.”

Ze was al bij de kamerdeur.

„Ik bréng het altijd even,” riep Fré haar nog na, maar ze was al in de gang verdwenen.

Loek wipte de trap op. Het was toch afschuwelijk, zooals Fré.... nee ze zei het niet tegen haar, dat sprak vanzelf... maar als er nooit eens een moeder was, die zoo heerlijk gezellig met je kwam praten, of anders een vader.... Ze stond boven in de gang en keek naar de hooge donkere deuren.... Goeie help, hoeveel kamers waren hier wel? Ze dacht aan hun kleine voorkamertje met het schilderstukje van vader en het kamertje er achter, o ja, wel lastig klein.... maar moeder daar bezig met de tafel of met de tweelingen. Of.... eens kijken, het was al acht uur, ze was nu stellig bezig met aardappels schillen.

In de gang alleen, was er een lach op haar té wit gezicht. Nee, ze zou dit groote mooie huis niet willen ruilen voor het hare, omdat moeder daar was en vader en de tweelingen en álles!

Ze schrok op door het verschuiven van een stoel.

Dat was waar ook, ze ging Fré's oom halen. Even nog stond ze voor de deur van de studeerkamer, die Fré haar die middag geweest had. Ze aarzelde: Als hij eens kwaad werd? Ze kende hem nog zoo weinig. Nee.... welnee, natuurlijk niet.

Ze klopte en met een resoluut gebaar duwde ze de deur open.

„Zet maar neer,” kwam mijnheer Van Duinens stem.

„Ik heb niets.” Loek lachte voluit.

Hij keek op: „Ben jij het?”

„Ja mijnheer, ik kwam vragen, of u beneden thee komt drinken, dat is toch veel gezelliger?”

Hij keek in het even opblozende meisjesgezicht en glimlachte.

„U moet denken,” overreedde Loek, „u hebt nu twee nichten.”

„Ik heb zoo weinig tijd,” antwoordde hij, maar schoof toch zijn stoel achteruit en kwam na haar de breede gangtrap af.

In de kamer vonden ze Fré bezig bij de theetafel.

Mijnheer Van Duinen zette zich in zijn stoel en zag de krant in.

„Ik lees hier, dat er volgende week een avond van het jeugdverband gehouden wordt, waarbij een dominee Jaarsma optreedt, moeten jullie daar niet eens heengaan?”

„Ja Fré, dat doen we, hè?”

„Best,” knikte die en terwijl ze de thee rondgaf, dacht ze: Loek, wat lijkt die op haar moeder, dadelijk bedenkt ze, dat oom toch gezelliger beneden thee kan drinken. Ik heb 't hem nooit gevraagd....

Mijnheer Van Duinen stond op: „Amuseer jullie je, ik moet weer aan 't werk.”

Fré troonde haar vriendin mee naar de achterkamer, waar de piano stond en begon te spelen.

„Zing jij wat, zeg?”

„Dit maar?” vroeg Loek en Fré begon te spelen.

Zuiver en donker klonk haar lage alt door de stille kamer:

„Heer, mijn hert is boos en schuldig,
maar Gij zijt barmhertig....”

Het klonk zacht en gedragen door het avondstille huis.

Boven op zijn studeerkamer hief mijnheer Van Duinen even het hoofd en luisterde.

Het is wel goed voor Fré, dacht hij, dat ze een vriendin heeft.... Zei ze laatst niet, dat ze zich zoo veel alleen voelde?.... Hij dacht zich wel zooiets te herinneren.... Hij luisterde nog, tot de stem beneden zweeg, toen boog hij zich weer over zijn boeken en werkte verder...

XVII.

BOSCH EN HEL.

OP een morgen vroeg juffrouw Bartels: „Zouden jullie vanmiddag niet even naar Hanna de Oude willen gaan, om het eten te brengen? Het is vandaag zoo druk en jullie gaan misschien toch de hei op?”

„Goed hoor,” zei Fré, „dan gaan we vanmorgen maar naar de luchtheuvel, waar je de zee kunt zien, doen Loek?”

Op de fiets gingen ze er opuit.

„Wie is die Hanna de Oude?” informeerde Loek onderweg.

„Een vrouwtje, dat alleen leeft.... Jaren — ik geloof wel vijftien jaren geleden is haar man weggelopen en nooit meer teruggekomen, na die tijd is ze niet meer goed bij haar verstand geweest, zielig hè? De menschen koken voor haar, wanneer ze het niet doen, eet ze doodeenvoudig niet..... We hebben hier allerlei menschen, waar voor gekookt wordt, bij jullie niet? Dat doen ze dan om beurten een week lang, nu van de week jufvrouw Bartels....”

Het was helder zomerweer en ze hadden de wind achter, zoodat ze binnen een half uur fietsen bij de luchtheuvel waren.

„Kom eens hier, zeg,” riep Fré, die al vooruit gelopen was.

Haar vinger wees naar het Noorden, naar een lichte streep aan de horizon, daar, waar de lucht de aarde scheen te raken.....

„Ja leuk, maar het is zeker wel ver, hè?”

„Vast wel anderhalf uur op de fiets hiervan daan.”

Loek was in een dwaze bui en gaf Fré een duw, dat die, of ze wilde of niet, de heuvel af moest draven.

Beneden bleef ze dreigend staan wachten, maar Loek kwam onverwachts van de linkerkant op haar af.

Ze zaten in dolle vaart elkander na tusschen de hooge dennen en de lagere, pas geplante, die nog heel klein en nietig waren.

Tot ze eindelijk doodmoe neervielen op de hei met vuur-roode gezichten en losgeraakte haren.

„Weet je wat Stans van der Linden eens tegen me zei, Freek? Ik vroeg haar, of ze 't niet vervelend vond, om altijd in de stad te wezen, altijd te moeten letten op voorbij vliegende auto's en fietsen. Waar je nooit eens echt buiten kon zijn.

„O kind,” zei ze, „hou op, stel je voor, dat ik in zoo'n dorp moest wonen als jij, jezelf begraven noem ik dat.”

„Maar zeg, Fré, vind je 't niet fijn buiten?”

Ze strekte haar voeten met de gemakkelijke sandalen ver voor zich uit en gooide zich met een gevoel van behaaglijkheid achterover.

„We moeten weg hoor,” waarschuwde Fré, wanhopige pogingen doende om haar vlechten weer om haar hoofd te spelden en er toonbaar uit te zien.

„Onze fietsen zijn nog bij de luchtheuvel . . . .”

Met een flinke vaart reden ze terug en waren nog voor het koffiedrinken thuis.

„Er is een pakje gekomen voor je, Fré,” zei juffrouw Bartels, zoo gauw ze de kamer binnenkwamen.

„Voor mij? Een pakje?”

Het lag op de tafel, langwerpig en plat.

„Het lijkt een boekje of zoiets,” vond Loek nieuwsgierig meekijkend, terwijl Fré het touwtje losmaakte.

Het bleek een bundeltje gedichten te zijn.

„Iris,” las Loek, „van Jacq. van der Waals, nee maar wat fijn, waar komt dat opeens vandaan?”

Fré sloeg het open. Op de eerste witte bladzij stond een hoofdletter „E”, verder niets, maar in het boekje lag een witte enveloppe. Ze kreeg een kleur . . . .

„Van Edo, hè?” zei Loek, „ga het gauw boven lezen, het kan nog net en ik houd terwijl juffrouw Bartels gezelschap. Die kwam al weer van de keuken de kamer in en Fré wipte met twee treden tegelijk de trap op naar boven. Daar trok ze het lage stoeltje voor het raam en maakte de enveloppe open. Ze las:

Lieve Fré.

Nu is het weer zomervacantie en ben ik weer in Friesland.

Het lijkt alles zoo heel erg op verleden jaar, alleen, dat jij er niet bent, dat is jammer, want als je wist, wat een nieuwe, mooie plekjes ik ontdekt heb!

Ik ben een keer in Sneek geweest, maar toen ik het huis van je tante zag, waar allemaal vreemde menschen in de tuin zaten, ben ik weer gauw weggefietsd en niet meer terug geweest. De meisjes Dalsma heb ik niet gezien, maar ik herinner me, dat het verleden week de verjaardag van Joes was . . . .

Weet je nog van die avond, Fré? Weet je nog, dat je Avondstemming voordroeg? Je vond het zoo mooi, ik kon het hooren aan je stem. Toen later zijn we samen weggegaan. O, je weet het zelf allemaal nog wel, de tuin van tante Constance, waar het zoo stil was . . . .

Mag ik je dit boekje geven, als een herinnering aan die avond, ja toch? Tot ziens hoor,

Je vriend Edo.
Ijlst.

Fré keek het raam uit . . . . Of ze het nog wist van die avond! De jasmijn, die zoo geurde en zij met Edo samen . . .

Ze stond op en nam een vel postpapier. Langzaam begon ze te schrijven.

Beste Edo.

Het was een echte verrassing voor me. Ik ben er zoo blij mee . . . .

Ja, ik zal het bewaren als een herinnering aan die

mooie zomeravond. Verder een prettige vakantie hoor en tot ziens,

Je vriendin Fré.

Ze las het nog eens over. Het was misschien wel een beetje gewoontjes en kort. Och, maar Edo zou het wel begrijpen, het werd anders zoo gauw opgeschroefd en aanstellerig . . . .

Met een gelukkig gevoel zette ze het boekje in haar kast en liep met de brief naar beneden.

„Even posten,” zei ze om de kamerdeur, waar ze Loek in een druk gesprek vond over verschillende soorten boonen, „loop je mee?”

Toen ze terug kwamen, was het tijd van koffiedrinken. Vlug schoven ze aan tafel.

Mijnheer Van Duinen was er 's middags nooit en ze zaten met z'n drieën.

De stemming was heel opgewekt.

Er straalde zóó iets blij's uit Fré's oogen, dat het de anderen opgewekt maakte.

Als Edo veel van haar houdt, dacht Loek, en zij van hem, dan hoeft ze zich nooit meer alleen te voelen . . . .

„Willen jullie dan even gaan?” vroeg juffrouw Bartels, toen ze opstonden van tafel.

„O ja, dat is waar ook,” herinnerde Fré zich, „ik was het totaal vergeten.” Met de eetketel tusschen hen in, liepen ze langs het smalle heipad, waar ze die morgen gefietst hadden.

Fré was stil en liep in gedachten. Loek stoorde haar niet, zij liep te genieten van het heerlijke weer en van de geurige dennelucht.

„Is het ver?” vroeg ze eindelijk, toen ze een eind geloopt hadden.

„Nog een paar minuten, we zijn er zoo.”

Toen het smalle pad om het dennenbosch heenboog, stonden ze voor een klein armoedig huisje.

Voor het raampje aan de voorkant zat een vrouwtje en breide aan een zwart-wollen kous.

Fré duwde de deur open.

„Kom maar,” zei ze achterom tegen Loek en samen gingen ze het vervelooze gangetje door, het kamertje binnen.

„Dag Hanna,” groette Fré, „kijk es, hier hebben we wat fijns voor je meegebracht.”

Het vrouwtje voor het raam draaide zich naar hen toe. Ze had spierwit haar.... Loek schatte haar ver in de zestig.

„Dag Hanna,” groette ook zij.

„Zoo, zoo, zijn jullie daar, dat is goed, dat is goed,” praatte ze, maar verroerde zich niet.

Fré gaf haar vriendin één van de twee stoelen, die in het kamertje stonden en beduidde haar te gaan zitten.

Loek vond, terwijl Fré hier zoo rond scharrelde, dat die plotseling veel ouder leek dan vanmiddag, toen ze het pakje openmaakte. Ze deed nu zoo zorgzaam en moederlijk.... „Wel Hanna,” vroeg Loek toen aan het vrouwtje, dat maar steeds zwijgend bij het raam bleef zitten, „zit je daar graag? Kijk je zoo graag naar buiten?”

Maar de oogen, waarmee het vrouwtje Loek aan keek, bleven dof: „Als t-ie komt, moet ie me toch kenne zien.... moet t-ie me dadelijk kenne zien,” mompelde ze met onduidelijke stem en zag het raampje weer uit.

„Het is heelemaal mis,” zei Fré op onderdrukte toon, „laten we maar weggaan, het gebeurt wel eens, dat ze met me praat, maar als ze zoo doet....

„Hanna,” zei ze luider, „pak je even uit? Wil ik je helpen?”

Handig leegde ze de schaaltes op een paar borden, die ze uit de kast haalde, terwijl Loek toekeek.

Nu kwam Hanna ook bij de tafel en zette werktuigelijk de borden weer in het kastje terug.

„Dan gaan we nu maar, hoor,” begon Fré weer, maar Hanna scheen haar niet eens te hooren.

„Als t-ie terug komt....” mompelde ze onophoudelijk voor zich heen.

„Kom maar,” zei Fré.

Stil liepen de beide meisjes langs het heipad terug.

„O,” begon Loek, nadat ze een tijd lang zwijgend geloopt hadden, „en dan denken wij soms al, dat we 't moeilijk hebben, als je dan zoo iemand ziet. Zoo'n groot verdriet te hebben, dat het krankzinnig maakt.... Hoe oud is ze, Fré?”

„Bijna zestig....”

„O, 'k dacht veel ouder....”

„Nee — een poos geleden vertelde de dominee, dat ze zei: „Hanna verlangt ernaar, naar de hemel te gaan, dominee, ze heeft nu al zoo lang gewacht, hij zal zeker nu wel niet meer komen?”

Dominee zei toen, dat ze niet moest blijven denken aan dien man, die misschien nooit kwam, dat ze moest wachten en uitzien naar Jezus, dat Hij haar niet alleen zou laten.... Dan luistert ze wel naar hem, maar later is 't toch weer net zoo.... Soms denk je, waarom moet een mensch toch zóóveel verdriet hebben, als deze vrouw bijvoorbeeld.... Maar dat mag je natuurlijk niet vragen....”

„Nee,” zei Loek zacht, „ik heb eens een paar regels gelezen, ik weet niet meer waar, en het was maar heel eenvoudig:

Ik heb begrepen, dat het leven,
Één vraag, één groot waarom zou zijn,
Als w'ons aan God niet overgeven....

Ik heb het altijd onthouden, het gebeurt zoo dikwijls, dat je denkt: „Waarom moet dit of dat nu zoo.... En jijzelf toch ook, Fré, herinner je je, dat je zei: „Ik weet wel, dat alles gaat, zooals God het goedvindt?” —

's Avonds kon Loek niet in slaap komen. Ze lag achterover met de handen onder 't hoofd.

Er was zooveel te denken — Hanna en dan Edo. — Zou Fré al slapen?

„Fré?” vroeg ze zacht.

Uit het andere bed kwam dadelijk antwoord: „Ja? Slaap jij ook niet?”

„Nee, ik dacht van jij wel.”

„Ik lig al uren wakker, maar ik hield me stil voor jou.”

„En ik voor jou,” lachte Loek.

Fré kwam op het ledikant van haar vriendin zitten: „Het is ook zoo warm, vind je niet? Waar lag je aan te denken, Loek?”

„Aan alles van vandaag, jij ook niet? Aan Hanna en — aan jou.”

„Aan mij?”

„Ja, aan jou,” zei Loek eenvoudig, „aan jou en aan Edo.”

Het bleef even stil. In het donker van de kamer voelde Fré zich kleuren.

„Ik ben zoo blij voor je, Fré,” zei Loek toen, „juist voor jou, omdat je geen vader en moeder hebt en je zoo dikwijls alleen bent — en, nou ja — we zijn nog wel jong, maar hij is toch je vriend en Edo is zoo'n oprechte jongen .... en later” —

Weer bleef het even stil.

Loek lag te denken, hoe vreemd ze hier nu waren, zij samen midden in de nacht. Wat hield ze veel van Fré....

„Ja,” zei Fré toen zacht, „later....”

Ze stond op en liep naar het hooge, breede raam.

„De lucht is zoo licht en helder, Loek, kom je niet kijken, zooveel sterren.” —

Samen voor het raam, met de nu los-hangende vlechten, leken ze heel jong, kinderen nog bijna, Fré wat langer en slanker dan Loek.

„Wat is het stil nu, hè? Hoe laat zou het zijn?”

Fré nam haar horloge van het tafeltje en hield het bij het raam: „Half twee al.... Iedereen slaapt nu natuurlijk, behalve wij, dwaze kinderen.... We moeten 't nu ook maar weer probeeren, hè?”

Even nog stonden ze.

Toen doken ze vlug onder de nu weer koele lakens.

„Wel te rusten....”

„Slaap lekker,” klonk het uit het andere bed.

Het werd stil in de kamer.

„Eerst vond ik het zoo'n vreemde gedachte Loek, jou

hier te brengen en nu je er bent, gaat alles zoo gewoon. Oom is zelfs spraakzamer dan anders."

Het was een paar dagen daarna. Ze liepen samen op de hei en plukten nu en dan de al paarse takjes.

„Ja, maar jij bent zelf ook wel een beetje anders tegen hem dan de eerste dag, toen ik hier was. Toen vond ik je tenminste zoo vreemd stil, zoo teruggetrokken."

„Werkelijk? Ik heb er nooit op gelet...."

Ze zwegen. Loek dwaalde een beetje af naar links, waar ze mooie hei meende te zien.

Weer dacht Fré aan die middag met mevrouw Bergsma in het tuintje. Ja, het was waar, ze deed nu anders en het was toch wel wat gezelliger geworden. Het had dus ook wel aan haarzelf gelegen.

„Nee maar," kwam Loek naar haar toe, „ik wist niet, dat je hier ook nog menschen tegen kon komen, wie komt daar aan?"

„O, heden, dat is Louis van Hulzen, een neef van Riek, vervelend jog," lichtte ze nog gauw in.

Louis sprong van de fiets en nam met een zwaai zijn hoed af.

„Dèmes!"

„Louis van Hulzen, Loek Bergsma," stelde Fré voor.

Er was een spotlach in haar oogen en ze durfde niet goed naar Loek kijken.

„Aangenaam, aangenaam," boog Louis.

„Hm," kuchte Fré onderdrukt.

„Ik heb je in een tijd niet gezien," wendde Louis zich tot haar.

„Dat heeft je zeker wel gespeten."

„Ja, heel erg, dat weet je trouwens wel."

Nee, dacht Fré, nou gaan we de verkeerde kant uit. Ze keek op haar horloge: „Half twaalf," zei ze tegen Loek, „we zullen heusch een beetje voort moeten maken."

Als die zich nu maar goed hield, ze hadden heelemaal niet afgesproken ergens heen te gaan....

„Waar is de tocht heen," informeerde Louis belangstellend.

„Naar de luchtheuvel,” hielp Loek, die de zaak dóórhad. „Misschien mag ik de dames vergezellen, of hebben die soms geheimen te bespreken?”

„Ja, het spijt me ontzettend,” zei Loek met een uitgestreken gezicht, „maar dat is werkelijk wel een beetje het geval, we zien elkaar nog maar enkele dagen, terwijl u en Fré . . . au!” eindigde ze plotseling, want Fré had haar in haar arm geknepen, „ik geloof, dat hier wespen rondzweven met booze bedoelingen . . .”

Louis had een flauw lachje en zette zijn lichtbruin-geschoeide voet op de trapper: „Dan zal ik natuurlijk niet storen, tot ziens hoop ik . . .”

En hij peddelde weg . . .

„Wat een licht,” smaalde Loek, „wat doet mijnheer?”

„Student, hij vindt, dat hij omvalt van geleerdheid, maar jij bent niet wijs Loek, om te zeggen: u en Fré . . .”

Dreigend kwam ze op haar af . . .

„Kind,” riep Loek, weghollend, „hij is doodelijk van je, zegt Stans het zoo niet? En ik moest toch wàt zeggen, om niet al te onbeleefd zijn verzoek te weigeren? Wie het eerst bij dat witte paaltje is, Fré!”

Jongensachtig holden ze over de hobbelige hei . . . Fré won, maar dat kwam, volgens Loek, omdat zij langere beenen had, als je 't goed beschouwde, was zij eigenlijk de winnares!

Uitrustend midden op de bloeiende hei lachten ze nog na om Louis en bootste Loek meesterlijk zijn stem na. Toen vertelde Fré over Riek, die met een maand alweer naar huis zou komen.

Het was de avond van het jeugdverband en samen gingen de meisjes na het eten naar de kerk, waar de vergadering gehouden werd.

Na een paar gedichten, die voorgedragen werden, beklom Ds. Jaarsma de preekstoel.

Het onderwerp was op het programma aangegeven: „Ja en neen in de poort van het leven.”

„Bijna allen, die hier vergaderd zijn,” begon hij met

rustige stem, „zijn jeugdige, jonge menschen. En juist tot hen is het, dat ik vanavond spreken wil.”

De beide meisjes, dadelijk geboeid, luisterden aandachtig. „Er zijn,” vervolgde hij, „twee verschillende typen menschen te onderscheiden bij hen, die in de poort van het leven staan.

Dat zijn allereerst zij, die staan voor wat nog nieuw en onbekend is en die zeggen: „Hoe schoon moet dat leven zijn, hoe verlang ik mij daarin te dompelen, te beleven, te doorleven al de heerlijkheden, de genoeglijkheden van dat leven! O, ik brand van verlangen, uit de poort te treden, dat groote, mooie leven in.”

Dàt zijn de ja-zeggers.

Maar er zijn ook anderen, die spreken met angst: „Laat me toch niet gaan in dat moeilijke leven. Want ik durf niet, ik durf het niet aan.

Zal er misschien geen verdriet komen, zal ik geen droefheid ondervinden. De menschen zullen lachen om mij, omdat ik niet mee kan doen. O, ik durf niet uit de poort het leven in te gaan!”

En dàt zijn de neen-zeggers.

Maar ik zeg u, waar de eersten bonte, dartele vlinders zijn, die de ernst voorbij zien, daar zijn de laatsten zwaar-moedige tobbers.

Hoort, mijn vrienden, uw leven zal zijn: Ja — en neen! Neen — en ja!

Ja, tegenover Gods eischen en geboden, neen, tegen de verzoeking en verleiding, die zeker komen zal.

Ja — en neen. Neen — en ja.

Treedt zóó uit de poort, waarin gij nu staat naar voren en ga het leven in. Dúrf het leven in te gaan!

En hoe zult ge gaan?

Met deze bede:

Houdt Gij mijn handen beide,
Met kracht omvat.
Wees Gij mijn vast geleide
Op 't smalle pad....”

„Al heb je me eerst niet hier willen brengen, dan ben ik nu maar blij, dat je 't toch gedaan hebt,” zei Loek, toen ze later terugliepen naar huis.

„Ja, deze weken waren heerlijk, al was het niet zoo intiem en gezellig als bij jullie . . . .”

„Ik weet niet eens, wat beter was,” zei Loek nadenkend, „hier hebben we zooveel gezien en geleerd . . . . Hanna en nu vanavond deze dominee . . . .”

Ze wandelden nog een eind voor ze naar huis gingen . . . .

Edo, dacht Fré, die had er bij moeten zijn vanavond . . . .

Maar ik zal het opschrijven en het hem later laten lezen . . . .

Alweer „later”, dacht ze met een lach.

XVIII.

ZOMER....

DE laatste dag, dat Loek bij haar vriendin logeerde, zouden ze 's middags heel ver de hei op gaan, om nog één keer langs de luchtheuvel en de sprookjeslaan te rijden.

Maar toen ze een uur onderweg waren, kwam in het Westen een donkere lucht opzetten.

Fré merkte het 't eerst: „Onweer, Loek, je zult het zien.”

„Misschien waait het nog over,” bedacht die optimist.

Maar het duurde niet lang, of het begon te regenen.... groote, dikke droppels. De zon was weggescholen achter dikke wolkengevaarten en in de verte rommelde het al.

„Wat moeten we, Fré? Het is zoo gevaarlijk alleen op de hei en zonder mantels zullen we doornat worden.”

„Laten we vlug doorrijden, we zullen hier of daar toch wel een huis tegenkomen, zou 't niet?”

Achter elkaar over het stuur gebogen vlogen ze voort. Af en toe lichtte de bliksem, het onweer werd heviger.

„Daar!” wees Fré plotseling verlicht, „zie je 't, Loek, een huis!”

Links van het heipad, achter een kleine groep dennen stond een eenzame boerenwoning. En een paar minuten later sprongen ze van de fiets en liepen het erf over tot de openstaande buitendeur.

Ergens uit een kamer klonk kindergeschrei.

„Zeker bang,” veronderstelde Fré, „zullen we eens roepen?”

Maar er kwam geen antwoord. En het weer werd steeds erger.

„Laten we in vredesnaam die deur daar maar opendoen,” besloot Loek, „misschien hooren ze ons niet en we kunnen onmogelijk buiten blijven.”

Toen ze de deur openduwden, zagen ze twee kinderen in een hoekje van het vertrek weggedoken.

Ze keken eens rond, nee, verder was er niemand.

Fré ging naar hen toe.

„Waar is moeder?” vroeg ze aan het meisje.

„Weg,” huilde het kind, „ik ben zoo bang,” in haar angst drukte ze zich tegen de vreemde aan, en schreide, haar hoofdje weg achter haar armen, met korte, bange snikjes.

„Stil maar,” troostte ze het kind, „je hoeft niet zoo bang te zijn en straks zal moeder wel weer terugkomen.”

„Niet weggaan, Liesje bang, als ze alleen is,” smeekte het meisje.

„Natuurlijk niet,” stelde ze haar gerust, „we zullen wachten tot moeder weer terug is, is dat goed?”

Loek had intusschen het jongetje op haar schoot genomen. Hij leek jonger dan het meisje en keek met groote oogen naar de twee vreemde menschen, die daar opeens de kamer waren binnengestapt.

Het onweer scheen nog steeds heviger te worden. Het meisje schokte op bij elke nieuwe bliksemstraal en onder het schreien door zei ze wat tegen Fré.

Die was gaan zitten en boog zich over het kind heen: „Wat is er?”

„Moeder bidt altijd als het zoo erg is.”

Het ontroerde haar. „Dat kan nu ook wel,” zei ze zacht.

Loek, die naast haar was gaan zitten, hoorde het. Ze sloeg haar arm om het jongetje heen en zat heel stil.

Fré vouwde haar handen om Liesje's handen heen.

Buiten woedde nog steeds het onweer, dat tot noodweer leek te worden; met snelle, zwiepende slagen van een plotseling opkomende wind, ketste de regen tegen de smalle ruiten.

„Heere,” bad ze toen in de vreemde kamer, „wees Gij

met ons en maak ons rustig. Wil Gij alle bangheid van ons wegnemen."

Het meisje had opgehouden met schreien.

Een poosje zaten ze stil, zonder praten, toen schoof Loek wat dichtër naar het raam.... „Het schijnt wat minder te worden.... het licht niet meer zoo snel achter elkaar. En ginds, in het Westen, wordt het wat lichter...."

Het jongetje op haar schoot was ingeslapen.

Toen werd met een snelle beweging de deur open-gedraaid en kwam een boerenvrouw het vertrek binnen, het haar nat om de ooren en de kleeren bijna totaal doorweekt.

Verwonderd bleef ze staan bij de ingang van de deur.

Fré vertelde.

„Ja," zei de boerin, toen ze uitgepraat was, „ik moest naar de boerderij hiernaast, en plotseling begon het te onweeren, we hadden het geen van allen aan zien komen. Ik ben dadelijk naar huis gegaan, door het noodweer heen, ik was zoo bezorgd voor de kinderen, maar ik kon bijna niet vooruitkomen. Wat ben ik blij, dat jullie hier geweest zijn."

„De juffrouw heeft met ons gebid," kwam plotseling het stemmetje van Liesje, „en toen waren we heelemaal niet bang meer."

Fré kleurde even.

„Dat was lief van de juffrouw, vind je niet, Lies?" vroeg de moeder en lachte vriendelijk tegen de beide meisjes.

Ja, knikte het kind en bleef dicht tegen Fré aangeleund staan.

De boerin bracht het jongetje naar bed en trok andere, droge kleeren aan. Toen kwam ze de kamer weer binnen.

„Jullie lusten zeker wel wat versche melk hè?" vroeg ze aan de twee meisjes, die met Liesje zaten te praten.

„Graag," zeiden ze allebei, plotseling merkend, dat ze dorst hadden.

Ze schoven gezellig wat dichtër bij elkaar, de meisjes bij het raam en de boerin bij de tafel.

„We zaten hier zoo vreemd," lachte Loek, „zoo maar

binnengestapt in een vreemde kamer, maar het was ook zulk verschrikkelijk weer."

„Natuurlijk, je had groot gelijk, naar binnen te gaan, kwamen jullie van het dorp?"

„Ja," vertelde Fré, „ik woon in de Primulalaan en zij logeert bij ons."

De boerin had intusschen de melk in groote, wijde glazen geschonken.

„Je zal wel honger gekregen hebben van het fietsen, lusten jullie een paar sneedjes eigen gebakken brood er bij? De meeste menschen vinden het lekker, als ze 't niet gewend zijn."

Met graagte namen ze het gulle aanbod van de boerin aan.

„Heeft u nog meer kinderen?" vroeg Loek, naar Liesje kijkend.

„Nee, alleen deze twee maar, de juffrouw heeft haar hartje gewonnen hoor, ze blijft zoo dicht bij u staan," lachte ze tegen Fré.

„Zegt u maar gerust Fré," zei die.

„Dat is nou met recht een fietstocht, die in 't water gevallen is," praatte de boerin alweer.

„Ja, en 't was nogal onze laatste dag!"

„Zoo, jullie hebben zeker vakantie, waar ga je op school?"

Loek vertelde, dat ze voor onderwijzeres leerden in de stad.

„Zoo.... zoo...." De hand met het groote broodmes rustte even op de kleine, houten plank. — „Nou, jullie zullen wel met kinderen kunnen opschieten, maar ik geloof niet, dat het meevalt hoor, om juffrouw te zijn."

„Waarom denkt u dat?" vroeg Fré.

„Dat zal ik je vertellen.... toen ik zelf nog op school ging, heb ik es een plaatje meegebracht voor mijn juffrouw.... toen zag ik het later in de papiermand liggen. Nou weet ik natuurlijk wel, dat het ergens tusschen geraakt zal zijn en dan, het was maar een onooglijk dingetje....

Maar willen jullie wel gelooven, dat ik er toen om kon

huilen? En als je juffrouw wordt, om er dan altijd aan te denken, wat een kind wel voelt bij dit of bij dat . . . . dat is een moeilijk werk. — Want als je je werk met hart en ziel doet, vind je het toch akelig als zoo'n hummeltje verdriet heeft door jou schuld . . . .”

„Ja,” zei Loek peinzend, „zoo denk je eigenlijk haast nooit aan je werk in de toekomst. We moeten nu zoo hard leeren, we krijgen alleen het laatste jaar nog maar, ziet u. En je denkt dan meestal: Nog één jaartje en wat zal ik het dan gemakkelijk krijgen, als dit jaar maar eenmaal achter de rug is. Zoo kom je er haast niet toe, aan dat andere te denken.

Ik ben blij, dat u dit verteld heeft, het is toch iets, dat je niet meer vergeet. Maar dat is natuurlijk allemaal later pas.”

Alweer later, dacht Fré, over Liesje's krullen streelend. Leeft iedereen zoo in de toekomst, of alleen wij maar, omdat we nog zoo jong zijn?

Onder het praten door had de boerin lange, dunne sneden brood klaargemaakt.

„Nu moet je maar eens proeven,” noodde ze, „hier is een potje honig, houden jullie daarvan!”

„Lekker,” vond Fré, „ik had werkelijk honger gekregen.”

Liesje mocht ook mee proeven . . . . toen stonden ze op.

„We moeten nu heusch gaan, Loek, als we nog op tijd thuis willen zijn.”

Ze gaven de boerin een hand en bedankten haar voor haar gastvrijheid.

Liesje liep mee het erf op. „Dag!” riepen ze, op de fiets springend.

Toen ze even later omkeken, stond de boerin hen na te kijken . . . . Liesje wuifde uitbundig . . . .

Het was koeler, haast kil geworden buiten . . . .

In het Oosten zagen ze de grauw-gele onweerswolken langzaam wegzakken.

In het Westen kleurde de hemel blauw en rood, vol vreemde schakeeringen . . . . Regelmatig trappend reden ze vlug en licht over de hei.

„Het kon nog wel eens gaan regenen,” zei Loek.

„Ja.” —

Ze praatten niet veel.

Het was zoo heerlijk buiten . . . . De dennen, de hei — alles was frisch en geurig en diep ademden ze de denne-lucht in.

„Over een week gaan we naar school, Freek, kan je 't je indenken?”

„Nee, haast niet, jij? Het zal toch fijn wezen, om ze allemaal weer te zien . . . . Wat is er toch veel heerlijks, Loek!”

Haar stem klonk zoo blij en gelukkig, dat Loek haar even verwonderd aanzag.

Het komt door Edo, dat Fré zoo anders, veel opgewekter en luchtiger is, dacht ze dan. —

Toen ze met de fietsen het hekje wilden binnengaan, kwam van de andere kant mijnheer Van Duinen aan.

„Da's gelijk,” zei hij en zijn gewoonlijk zoo donkere stem klonk haast vroolijk . . . .

Zijn we allemaal zoo blij vandaag, dacht Loek, of lijkt het maar zoo?

's Avonds, toen juffrouw Bartels het dorp in was om inkoop te doen, zei Fré: „Het is zoo nat buiten, we zullen maar thuis blijven, hè? We kunnen nu toch niet op de hei zitten.”

„Ja, goed, dan spelen en zingen we nog wat voor de laatste keer.”

Een lange tijd zaten ze bij het raam, Fré in de vensterbank, wat altijd haar geliefkoosde plekje was geweest.

Hoog en roerloos stonden de druipende boomen in de laan. Soms dreven donkere wolken voorbij.

„Wat woon je hier toch prachtig, zeg . . . .”

„Ja.” —

Ze zaten weer stil . . . .

„Zeg . . . .” vroeg Fré toen — ze keek uit het raam naar buiten — „verlang je soms niet naar je moeder?”

„Ja,” Loek kleurde even . . . . „vind je 't kinderachtig?”

Fré wond langzaam het gordijnkoord om haar vingers en maakte het weer los.

„Natuurlijk niet,” zei ze zacht.
Het bleef even stil.
„Speel je nog wat?” vroeg Loek na een poos.
Fré stond op, liep achter haar de andere kamer in en sloeg een bundel open....
„Dit maar, vind je niet? Zing jij tweede stem?”
Zacht en zuiver begeleidde Fré's hooge sopraan Loek's donkere alt....

'k Sla d' oogen naar 't gebergte heen....
Vanwaar ik dag en nacht....
Des Hoogsten bijstand wacht....

Fré wist niet, waarom ze juist dit genomen had, maar toen ze het uitgezongen hadden, sloot ze dadelijk het boek en liep langzaam, in gedachten, de andere kamer weer in, naar het raam.

„Het lijkt nu droog, Loek, zullen we nog een eindje omloopen, voor we naar boven gaan?”

Onder het wandelen door de hooge laan, praatten ze over school en het examen — volgend jaar....

Vreemd, dacht Loek, we denken allebei aan heel andere dingen. Fré ook, ik hoor het aan haar stem, waarom prâten we dan over volgende week, over het nieuwe jaar en het examen?

De volgende morgen bracht Fré haar vriendin naar de trein.

Loek leunde uit het raampje.

„Weet je 't nog, Freek, die dag van het toelatings-examen, toen hingen jullie ook uit het raam?”

„Ja, we riepen aan je en we kenden je niet eens. Toen hadden we niet kunnen denken, dat we nog eens bij elkaar logeeren zouden.”

„En dat we zulke dikke vriendinnen zouden worden.”

De stationschef stak zijn bordje omhoog. —

„Dag!” riep ze, ver uit het raampje buigend, „tot volgende week, denk er om, dat je de 80-jarige oorlog nog

moet leeren, die is er heelemaal bij ingeschoten!"

„Denk jij maar om de kevers en torren, je kent er geen één!" riep Fré lachend terug.

Loek zei nog wat, maar ze verstond het niet meer.

Ze bleef staan wuiven, tot bij een kromming van de spoorweg, de zwaaiende hand uit het gezicht verdween.

Haar handen op de rug, liep ze naar huis terug.

Het zou wel een beetje stil wezen deze dagen, maar ze ging hard werken.... geschiedenis maar eerst — ze lachte — de 80-jarige oorlog! Gekke Loek.... en dan nog wat natuurkunde.

En volgende week, wat was dat al niet gauw, dan ging ze weer naar school. Elke dag met de anderen.... Fijn!

Ze keek omhoog.

Er zong een vroolijk wijsje in haar hoofd. Zoo kwam ze thuis en wipte zingend met twee treden tegelijk de trap op, naar haar kamer, om te gaan werken. —

XIX.

DE AFSCHEIDSAVOND VAN „DE PROPO”.

ZE gingen weer elke dag naar school. Hard werken was nu voor allemaal het wachtwoord geworden en Fré merkte tot haar verwondering en blijdschap tegelijk, dat óók zij werkelijk ijverig kon zijn!

Op een morgen in de pauze, kwam de directeur hun lokaal binnen.

„Ik kom eens met jullie praten,” begon hij en ging op de eerste bank zitten. In groepjes stonden en zaten ze allen om hem heen, benieuwd, wat hij hun te zeggen had.

„Het gaat over die club van jullie. Je weet wel, dat ik het altijd heel aardig gevonden heb en met lezen was het ook werkelijk wel te merken, dat jullie jezelf voortdurend oefenden.

Maar toch — zie je, kinderen” (de directeur bleef altijd kinderen zeggen, al waren er wel van bijna twintig), „je zit nu in de vierde en ik geloof, dat de club te veel van je aandacht gaat vragen voor dit laatste jaar. Nee, kijk nu niet zoo verontwaardigd, Wil, je weet, dat ik het altijd goed met jullie gemeend heb, maar — al vind ik het zelf ook jammer, zou ik je toch aanraden, een jaartje de clubavonden te staken. Je zult het nu druk krijgen en als het met het examen eens verkeerd afliep, zou je er zelf spijt van hebben.”

Mijnheer Wilkens keek de kring eens rond en de klas moest toestemmen, dat mijnheer gelijk had en hoewel het iedereen speet, werd gezamenlijk besloten, de club voor minstens een jaar te ontbinden.

Het was ook waar, dacht Fré, ze hadden bijna nergens tijd voor, ze had niet eens tijd meer om zich alleen te voelen.... Ze lachte even. Zoo als ze thuis kwam, ging ze eten, omdat ze tegenwoordig ook al zoo onmogelijk lang les hadden en dan dadelijk na tafel trok ze naar boven. 's Avonds op bed was ze te moe om ergens aan te denken en 's morgens moest ze dikwijls vroeg opstaan om nog te leeren, wat ze 's avonds niet had klaar gekregen.

Alleen de Zaterdagavond had ze vrij gehouden. Dat was háár avond, dan deed ze wat ze wilde, wandelen of fietsen.

Dat was dan ook het lichtpunt van de heele week geworden, die Zaterdagavond, dan kon je je verbeelden, dat er niets bijzonders gebeurde, dat er geen examen en andere vervelende dingen op komst waren, maar ging je heel genoeglijk doen, wat je wou.

Alleen 's Zondags.... ja, dat was de moeilijkste dag, vond Fré.

Juffrouw Bartels het dorp in, of anders beneden in de kamer, zwiingend en lezend en oom Albert en zij ieder in een stoel en, ja, ook maar lezend.... Tot het tijd was, om naar de kerk te gaan en 's avonds weer precies eender... Dat die Riek er ook niet was!

Het duurde nu anders niet lang meer, over een half jaar kwam ze voor goed thuis. Zoo af en toe schreef ze nog wel eens, maar zij had bijna geen tijd om terug te schrijven.

Geen tijd! gek, dat hoorde je tot vervelens toe. Ze hadden Wil er een keer op betrapt, dat die, toen ze vroegen, of ze even mee ging om melk te halen, zei: „Geen tijd,” en weer hevig verder leerde.

Niemand had tijd! De leeraars niet, die geen oogenblik verloren durfden laten gaan en de leerlingen niet.... Dat wou zeggen, menschen als Piet Aalders natuurlijk wel, die vertelde van heele fietstochten, maar dien kon het ook niet schelen, of hij slaagde of niet.

Op een morgen stelde Edo in de pauze voor een afscheidsavond van de club te geven. Het kon nu nog best, het was nog in het begin van het laatste jaar. Op

een Donderdag of zoo.

„Maar we hebben voor Vrijdags altijd zooveel huiswerk,” bedacht Wil, als altijd de practische....

„We vragen vrij van huiswerk, dat kan best,” beweerde Piet Aalders, „leuk verzonnen Edo.”

De heele club bleek er gloeiend voor.

Heel plechtig werden drie afgevaardigden gekozen om den directeur om toestemming te gaan vragen. „Neem de welbespraaksten en vrijmoedigsten maar,” raadde Wil. Toen viel de keus op Stien met Piet en Edo.

Vol verwachting zaten ze in de klas te wachten.

Een minuut of vijf daarna kwamen ze alweer terug, met de boodschap, dat het goed was en dat het nu nog aan de andere leeraars gevraagd moest worden.

En een kwartier later zat Edo al met een vel papier op zijn knie, om een rooster te maken. Hij had als voorzitter natuurlijk ook de leiding van de avond.

„Ik zal opschrijven, wat doe jij, Stien?”

Stien fronste gewichtig de wenkbrauwen....

„Idylle,” van Alice Nahon, dat ken ik nog wel.”

„Mooi. Jij, Wil?” Edo schreef al.

„Ik doe „De Zelfmoordenaar” van Piet Paaltjes, ken ik ook nog.”

Hij schreef weer.

„Fré?” hij keek haar aan, „wil jij „Avondstemming” doen?”

„Avondstemming?” vroegen een paar, „hoe kom je daar zoo ineens aan?”

„O, zoo maar,” zei Edo, „ik dacht.... dat kent ze geloof ik al, is 't niet?”

„Ja,” zei Fré en boog zich voorover om wat op te rapen, „schrijf maar op.” —

Ze hoeven er niets van te weten, dacht ze in stilte, niets van het boekje en niets van Friesland. — Ja, het boekje, ik zal het meenemen, die avond....

„We moeten allemaal maar iets nemen, wat we al kennen,” hoorde ze Edo zeggen, „dat is het beste, dan hoeft er geen tijd af, om te gaan leeren.” Na een uur was een

heel rooster bij elkaar gebracht.

Loek had „Schrijverke” van Gezelle genomen.

Edo en Piet Aalders zouden samen een stukje muziek geven.

„Speel jij dan viool?” vroeg Loek aan Edo, „wat leuk, ik wist het niet.”

Fré dacht aan het salon van de Van Hulzens en aan Louis.

„Vlugge voetjes,” had dat jog gezegd!

Ze keek naar haar stevige voeten in de lage, lichte schoenen.

„Wat zit jij te lachen?” gaf Wil haar een duw, „die zit gewoon in haar eentje ons allemaal uit te lachen, jongens!”

„Ik zal het programma voorlezen,” kwam Edo naar hen toe. Er bleken heel wat punten te zijn.

„Het zal vast een lange avond worden,” voorspelde Piet Aalders.

„Donderdag over een week dan, hè?...” Er werd nu de volgende dagen bijna over niets anders gedacht dan over de afscheidsavond van de club, zoodat mijnheer Wilkens tenslotte beweerde, dat hij blij zou wezen, als het maar Donderdag was, er was niets meer in te krijgen haast!

En het wèrd Donderdag!

De zaal van Piet's neef was te klein gebleken en ze hadden daarom een andere moeten huren. „Er komen er aardig wat,” voorspelde Piet, „als je eens denkt, dat ieder clublid minstens twee kennissen mee kan brengen.”

Die middag waren de meisjes na de laatste les druk bezig de zaal gezellig te maken.

Hier en daar kleurden wat rozen en andere bloemen op de tafeltjes.

Om de lampen plooidde Wil's vaardige hand zachtgroene kapjes. En over het witte papier, waarmee de tafeltjes bedekt werden, schikte ze lange slingers groen.

„Het doet erg gezellig aan zoo,” vond Fré, van achter uit de zaal het geheel bekijkend.

„Ja” — een paar vlugge handen schikten nog gauw wat bloemen recht, want Wil beweerde, dat het nu heusch

tijd was en dat ieder oogenblik de eerste menschen konden binnenstappen.

„Acht uur,” kwam ook Edo waarschuwen, „waar zijn de meisjes met de bloempjes en de twee om het goed op te hangen?”

Loek Bergsma ging ze opsporen en kwam een oogenblik later terug.

Wil en Bertha Dijkman spelden ieder, die binnenkwam een bloempje op en twee andere meisjes zorgden voor het weghangen van de verschillende mantels en jassen, met bijbehorende hoeden.

Edo, in 't minst niet zenuwachtig om de leiding, die hij die avond hebben zou, stond op het podium toe te kijken, hoe bij groepjes de menschen binnen kwamen.

Loek en Fré waren bij het tooneel bezig.

„Wat staat het feestelijk, al die lichte jurken en die witte bloemen,” vond Fré, „kijk Loek, daar is je moeder ook.”

Mevrouw Bergsma was al in druk gesprek met Bertha Dijkman en Piet Aalders toen de meisjes naar haar toekwamen.

„Is vader niet meegekomen?” vroeg Loek verwonderd.

Mevrouw Bergsma draaide zich om en drukte Fré's uitgestoken hand.

„Nee, Dineke kreeg zoo'n oorpijn vanmiddag. Ik wou thuisblijven natuurlijk, maar vader zei, dat jullie er veel meer op gesteld zouden zijn, wanneer ik alleen kwam, dan hij alleen, dus ben ik er maar op uit getrokken.”

Dat jullie er meer op gesteld.... dacht Fré, nu is alles weer als van de zomer, toen het leek, of ik een zus van Loek was....

Mevrouw scheen over hetzelfde na te denken, want ze zei: „Mijn man noemt jou en Loek altijd in één adem, hij heeft je heel eenvoudig als dochter aangenomen.” Ze lachte tegen Fré.

Samen gaven de meisjes haar een plaats dicht bij het tooneel en bleven naast haar nog een oogenblikje zitten praten.

„De directeur is er ook al,” berichtte Loek. „Voort komt

gelukkig niet, hè Freek?”

„Foei,” bestrafte mevrouw Bergsma, „is dat nou praten over een leeraar?”

„Moeder.... hij heeft Fré een keer een één gegeven, nou ja,” ze lachte tegen haar vriendin — „ze kende er natuurlijk ook wel niets van, maar hij zei, dat het een lang en dun cijfer was. Heeft u nou ooit groter flauwiteit gehoord?”

„Weet je dat nog?” verwonderde Fré zich.

„Als je maar eenmaal examen gedaan hebt en van school af bent, zal ik je die brutaliteit wel afleeren,” zuchtte mevrouw quasi wanhopig.

„Dan had u toch eigenlijk eerder moeten beginnen....” lachte Loek.

„Ja, maar je zegt altijd, dat je geen tijd hebt.”

„O nee,” lachte Fré, „tijd hebben we nergens meer voor....”

„Ik weet wat beters,” zei Loek, „als ik examen gedaan heb, moeder, kom ik es fijn een poosje thuis.”

Fré wendde zich af en keek de zaal in. Ze zag in de oogen, waarmee die twee elkaar aan zagen een verlangen naar die tijd en ze had plotseling het gevoel, of zij er niet bijhoorde....

„Als jij examen gedaan hebt,” hoorde ze mevrouw Bergsma zeggen, „dan komt Fré nog eens een poosje logeeren, en dan wat langer dan de vorige keer, niet kind?”

Verrast draaide ze zich om en keek mevrouw aan: „O,” zei ze, „ik kom zoo graag.”

Edo was het tooneel opgegaan en klopte met een houten hamer op tafel.

„Het is tijd, ga je mee Loek?” Ze gingen bij de andere clubleden zitten aan de linkerkant van de zaal.

Edo opende de avond en sprak een heel kort woord, na het voorlezen van Psalm 121.

De psalm, die we samen zongen de laatste avond, dat Loek bij me was, dacht Fré.

Daarna gaf hij het woord aan mijnheer Wilkens.

Die stond op, lang en recht, zooals ze hem altijd gekend hadden, imponeerend door zijn statige gestalte.

Hij sprak over het bestaan van de club, hoe hij hoopte, dat die na het examen zou voortbestaan, hoe mooi hij het altijd gevonden had, zoo'n band tusschen de leerlingen van de klas. Maar ja, nu kwam het examen en het werd geweldig hard werken en daarom.... een jaartje moesten de clubavonden dan maar afgeschaft worden tot later.

Hij sprak ook over het schoone in gedicht en natuur. „Ook dat schoone moeten wij waardeeren en daar mogen we God voor danken.”

„En nu,” eindigde hij even later, „zal ik maar ophouden, want ik denk niet, dat deze menschen hier gekomen zijn om mij te hooren, maar de club Propo.”

Punt één van het programma was nu aan de beurt, een stukje viool en piano van Edo en Piet.

Fré vergeleek in stilte het sterke, blonde gezicht van Edo, met het aanstellerig opzij gehouden hoofd van Louis, wanneer hij speelde.

Hij speelde mooi. Piet Aalders trouwens ook, dat zou je nu weer niet zoeken achter dat dwaze kereltje, dat hij zoo fijn spelen kon.

Het eerste nummer was alweer voorbij en Loek Bergsma was aan de beurt.

Schrijverke.... dacht Fré, het is altijd weer mooi, al hoor je 't meer dan één keer.... Het zwarte haar in het midden gescheiden, leek Loeks gezicht heel wit... Na haar kwam Fré zelf.

Op het tooneel staande keek ze even Edo's kant uit; zijn boekje lag naast haar. Het deed haar aan verleden jaar denken.... Sneek, de tuin.... en later de witte, geurende jasmijn.... tegen de heg van Tante Constance's huis.

Toen begon ze Avondstemming voor te dragen.

Weer op haar plaats gezeten naast Loek, zag ze Edo opstaan.

„We krijgen nu een tableau, waar alle meisjes aan meedoen,” kondigde hij aan, „in de tijd, dat ze zich klaar maken, zullen drie jongens een tooneelstukje voordragen.”

„Roep je even, als jullie klaar zijn?” vroeg hij aan Fré, want er was besloten, dat hij bij de eerste twee tableaux, Avond en Nacht, zingen zou, om een wat donkere toon te krijgen, terwijl Wil bij de laatste twee, Dageraad en Dag zou zingen.

„Ik zal mijn hand door de gordijnen steken,” beloofde ze, „ik kan natuurlijk niet met losse haren verschijnen.”

De meisjes verdwenen nu.

Na een poos, waarin het tooneelstukje was voorgedragen, zag Edo Fré's hand tusschen de gordijnen door.

Hij stond op en verdween op het tooneel.

Fré, die Avond moest voorstellen, wachtte hem in een lichtrood tarlatan gewaad, dat tot de grond reikte.

„Wat zie je er schitterend uit,” bewonderde hij, „jullie moesten altijd van die lange jurken dragen,” wat Wil zenuwachtig in de lach deed schieten, omdat ze nu „voortdurend denken moest, dat ze zoo buiten op de Vliet liepen!”

„Ach, wat zijn de dames schoon,” zong Piet Aalders plotseling vlak achter hen, in 't minst niet onder de indruk van de feeënverschijningen.

Met vereende krachten werd hij van het podium afgezet en de zaal ingestuurd, om de stemming erin te houden.

Loek, die aan het eerste tableau niet mee hoefde te doen, hielp bij de verschillende houdingen.

De meisjes, bloemen voorstellend, lagen op het donker-groene kleed dat in breede plooiën was neergelegd.

„Klaar?” vroeg Edo zacht vanachter de schermen.

„Ja,” zei Loek even zacht terug en ging den jongen bij de gordijnen waarschuwen.

In de zaal gingen de lichten uit. Langzaam schoven de gordijnen open. Zacht donkerrood licht gloeide over de meisjesfiguren.

Avond stond, het hoofd licht voorover neigend, de ééne hand steunend op één der bloemen, onbeweeglijk.

Zacht zette Piet Aalders voor de piano gezeten in, en Edo's lage stem zong zuiver: „De bloemen gingen slapen, ze waren geurensme...”

Nadat zijn stem zweeg, klonk nog even het pianospel, toen

schoof langzaam en onhoorbaar het gordijn weer dicht.

Enkele van de jongens, die toeschouwers geweest waren, kwamen achter de schermen en vertelden, dat de menschen met verlangen wachtten op het volgende. „Het was ook zoo mooi,” prees Johan van Duchteren voldaan.

Fré hielp nu bij het volgende tableau.

Bij Nacht moesten de meisjes allemaal een liggende houding aannemen.

Piet wisselde intusschen het roode licht in paars, wat donkerder en somberder aandeed.

Toen schoven de gordijnen voor de tweede maal open.

Loek Bergsma, die Nacht voorstelde, met een wijde zwarte mantel om, waarop Wil hier en daar wat zilveren sterren gestoken had, hield de handen in de wijdneerhangende mouwen, uitgebreid over de slapende bloemen heen.

Haar zwarte haar hing los.

De piano speelde alweer.

Edo zong met een langzame, sterke stem: „Stijg o nacht . . .”

In de zaal was het doodstil. Je merkte de spanning, dacht Fré achter de schermen weggescholen.

Langzaam gleden de gordijnen dicht.

„Nu jij, Bertha.” Loek hielp haar met aankleeden, Fré met de standen van de andere meisjes. Edo, die niet meer behoefde te zingen, was in de zaal verdwenen om de laatste twee tableaux zelf ook te kunnen zien.

„Klaar,” waarschuwde Fré den jongen bij de gordijnen.

In de zaal werd het donker. Op het tooneel was weer het roode licht, maar nu lichter dan bij Avond.

Achter de schermen zong Wil's hooge sopraan: „Heila, gij bloemen, slaapt gij nu nog?”

Dan schoven voor de derde maal de gordijnen dicht.

„Het is zoo mooi,” kwam Edo zeggen, „je kunt het niet gelooven, als je hier op het tooneel staat, wat een fijn effect dat roode licht geeft met al die lichte kleuren. Kom bij het laatste tableau ook in de zaal, Fré, je ziet het daar veel beter.”

„Nee, ik durf niet met die jurk en ik kan het zoo

wel zien.”

„Dan blijf ik ook hier,” besloot hij. Met Loek samen zorgde ze nu voor het laatste tableau, dat de Dag voorstelde.

Boven op een kleine troon, in der haast neergezet, zat Stien Korthout. Ze was in 't wit, onder aan de langafhangende jurk was een gouden zon vastgehecht.

De bloemen waren in twee rijen verdeeld, aan elke kant van Dag een rij. Ze hielden elkander bij de hand en hieven die op, luchtig en licht. De linker voet rustte geheel, de rechter, een beetje opzij, alleen met de punt van de voet op de grond.

Helder straalde het ongekleurde licht over de opgeheven hoofden.

De gordijnen werden voor de vierde maal open geschoven.

Licht en hoog zong Wil's stem: „'t Zonnetje kijkt zoo plezierig door 't raam. 't Lacht in haar stralen ons tegen!”

Langer dan de andere keeren speelde de piano.

Toen trok de jongen de gordijnen dicht. Op het hevig handgeklap haalde Loek ze nog één keer open.... Toen was het voorbij.

„Het heeft een uur geduurd, alles bij elkaar,” zei Wil.

Ze zaten, door elkaar nog, in de lichte jurken na te praten. „Zeg, zien jullie ze vliegen?” kwam Piet er plotseling tusschen, „denk je, dat je die menschen voor d'r plezier een tijdje kan laten wachten? Vooruit, gaan jullie je aankleeden.”

Lachend verdwenen ze in de kleedkamer.

Wat later kwamen ze de zaal weer binnen, waar limonade en andere verfrisschingen werden rondgediend.

„Hoe was 't?” vroeg Loek aan haar moeder.

„Mooi,” zei mevrouw Bergsma, „werkelijk heel mooi.”

„Als moeder het zegt, is het zoo,” zei Loek tevreden, „we kunnen gerust zijn, Freek.”

De pauze was om en de andere nummers van het programma volgden nu.

„Wat is er veel,” vond mevrouw Bergsma, „maar ja, jullie zijn ook met z'n twintigen, is 't niet? Maar hoe laat

is het toch?”

„Hoe laat? Eens kijken, nee maar moeder, elf uur al!”

„Elf uur?” schrok Fré, „maar dan moet ik zóó weg, onze laatste trein gaat om tien voor half twaalf.”

„Voor ons gaat er nog één om half één, maar die komt niet verder dan ons station,” zei Loek, „vervelend als je wegmoet.”

Edo kwam er ook bij staan. „Weg? Kan daar niet wat op gevonden worden. Het zou jammer zijn, het is onze laatste avond en als jullie nu midden in weggaat, want Stien en Wil moeten dan zeker ook?”

Mevrouw Bergsma en Loek keken elkaar aan.

„Welja, moeder, het kan wel hè?” Mevrouw Bergsma knikte lachend.

„Jullie gaan vanavond allemaal met ons mee,” legde Loek uit, „alle drie.” „Het is behelpen, hoor,” kwam mevrouw er tusschen, „als je daar niet om geeft, kun je gerust meegaan.”

„Moet je die Fré ongeloovig zien lachen, die begrijpt natuurlijk niet, hoe het kan,” lachte Loek. „Weet je nog die groote deur in mijn hokje? Daar achter is een bedstee — wij samen, dat kan toch wel, Freek? Jij bent bij ons gewend en Stien en Wil gaan dan prinsheerlijk in mijn bed. Met z'n vieren in mijn hokje, het zal wel een beetje benauwd zijn, maar de nacht is toch al haast om, als we thuiskomen.

Ga jij de diverse vaders en moeders opbellen, Edo? dan ben je een reuze jongen.” „Wat zou je daar al niet voor doen,” lachte hij en nam de telefoonnummers op. Toen verdween hij in de andere zaal.

Na een tijd kwam hij weer terug en Fré informeerde, wat oom Albert gezegd had.

„Hij vroeg, met wie hij sprak,” vertelde Edo, „ik zei natuurlijk, met Edo van Vuuren en vertelde maar gauw, dat je met Loek Bergsma meeinging vannacht. Toen vond hij het dadelijk goed, hij scheen Loek nog te kennen van de vakantie of zoo iets, kan dat?” „Ja, ze heeft bij ons gelogeed.”

„Jij moest de groeten hebben Stien en ik moest zeggen, dat je moeder nu maar dadelijk naar bed ging, en blij was, dat ze niet langer op die lastpost van een dochter behoefde te wachten.”

„Wacht maar,” zei Stien dreigend...

„Jou vader kwam aan de telefoon, Wil. Hij vroeg, of ik er voor in kon staan, dat het goed afliep met je, in de nacht naar vreemde mensen, ik heb vanzelf beloofd mijn leven voor je te zetten.”

Het volgende nummer was aan de beurt gekomen en met kleine tusschenpoozen werd het rooster afgewerkt.

Tegen twaalfen was het laatste nummer van het programma: „Sluiting” aan de beurt.

De directeur wilde nog een kort woord spreken.

„Ik moet eerlijk bekennen,” zei hij lachend, „dat ik niet gedacht had, dat jullie er zoo’n mooie avond van zouden maken. Ik hoef me voor de ouders en kennissen van de clubleden niet te schamen, ik geloof zelfs wel, dat ik trotsch op jullie zijn kan. En nu, laten we zeggen, tot over een jaar, eerst plicht, dan genoeg... Laten we dan nu nog tot slot zingen: „U alleen U loven wij,” want we moeten toch bij alle dingen, ook bij jullie clubavonden bedenken, dat het gaat om de eer van God.”

Na het zingen bedankte Edo den directeur en al de anderen, dat ze hadden willen komen en verzocht hij mijnheer Wilkens te danken.

Toen, na veel handgedruk verdwenen mevrouw Bergsma met de vier meisjes in allerijl, om vooral de laatste trein niet te verlopen.

Eenmaal rustig in de coupé gezeten, praatten ze gezellig na. „Het is een geslaagde avond,” vond mevrouw Bergsma, „en dan geloof ik ook, dat jullie nooit een beteren directeur konden hebben dan mijnheer Wilkens.”

„Nee,” zei Fré, „van hem houden we ook allemaal even veel, hij is zoo hartelijk voor iedereen, zonder uitzondering.”

„Hij heeft een hart van goud,” zei Stien.

„Ik geloof, dat we er zijn, is ’t niet?” vroeg mevrouw Bergsma.

„Kom maar, aan elke kant twee dochters.”

„Hè, moeder, laten we nog een eindje wandelen,” bedacht Loek, „kijk die maan eens en het is zoo stil.”

Mevrouw Bergsma lachte: „Als ik jou je gang liet gaan, haalde je nog wel dwazer dingen uit. Er komt niets van in hoor, kom maar gauw, morgen schijnt de maan wel weer en het is nu hoog tijd om te gaan slapen. En vader wacht op ons .”

„Wat lijkt het nu ineens weer kort geleden,” vond Fré, „dat ik hier vandaan ging.” Ze drukte mevrouw's arm hartelijker.

Ze waren bij het huisje gekomen.

Maanden later herinnerde Fré zich het verblufte gezicht van mijnheer Bergsma, toen ze de één na de ander, de smalle gang binnenwandelden. Loek vertelde het geval.

„Nee maar,” zei mevrouw, de kamer binnenkomend, „kijk nu toch wat een rommel.”

Mijnheer trok een ongelukkig gezicht. „En ik heb juist geprobeerd alles zoo opgeruimd mogelijk te houden.”

„Hebt u al die tijd de leege theepot op het lichtje laten staan, pipa?” lachte Loek, „en kijk hier wat een asch, natuurlijk weer de grond voor aschbak gebruikt.”

Hij luisterde al niet meer, maar liep Fré, die naar de voorkamer geloopt was, achterna.

„Hoe mooi,” zei ze, zich over de teekening buigend, waar hij aan bezig was, „dat huisje, zoo heel oud en dan de plas . . .”

Stien en Wil kwamen ook kijken.

„Ja, kijk,” legde hij uit, „Loek wou zoo graag iets aardigs hebben op het kamertje. Bij het raam is de eenige plek, waar het licht goed valt, zie je. En het was vanavond zoo stil hier. Dineke ging dadelijk slapen en ik dacht, dat ik er nu wel aan beginnen kon. Het is de plas bij de stad, zijn jullie er wel eens geweest? Het ging zoo goed vanavond, het lukte zoo.”

„Wat een eenige man bent u,” zei Stien plotseling openhartig.

„Die Stien,” lachte Wil.

„Weten jullie, dat het over éénen is?” kwam mevrouw hen waarschuwen. En de bedden . . .”

„Stil moeder, de bedden, daar hebt u niets mee te maken, Fré en ik zullen er samen voor zorgen. We slapen doodgewoon zonder lakens vannacht, als Fré het niet erg vindt. Denk er om,” wendde ze zich tot de anderen, „je brengt ons niet over de straat hoor, we hebben stápels lakens, maar eenvoudig geen zin om ze op te gaan zoeken.”

Achter elkaar trokken ze naar boven, de smalle trap op.

Op het kamertje haalde Fré het raam eruit, terwijl Loek op zoek naar dekens was.

Stien en Wil hingen dadelijk uit de opening.

Buiten was het donker, soms schoven dikke wolken voor de maan, die lichtglanzen goot op de sombere hei.

Loek kwam het kamertje weer in.

„Kijk,” ze maakte de deur open, „zie je wel, Fré? Een bed en kussens en hier zijn de dekens, mijn liefste, wat wil je nog meer? Hangen jullie uit het raam? Fijn uitzicht hè? Maar kom nou hoor, heb je de torenklok daarstraks geen half twee hooren slaan?”

Even later kwam mevrouw nog kijken.

Ze ging op de rand van het ledikant zitten. „Moeten jullie morgen vroeg op school zijn?”

„Nee, elf uur pas! U moet een heele stapel boterhammen snijden, moeder, voor vier menschen, denk eens even!”

Fré en Loek zaten op de rand van de bedstee met slingerende beenen, Wil stond met haar rug tegen het raampje geleund en Stien was bezig om haar ceintuur los te maken.

„Hebben jullie een voldaan gevoel?” vroeg mevrouw.

„Ja,” bekende Fré, „ik vond het zoo echt goed en rustig gaan.”

„Ik ook,” zei mevrouw, „vooral de tableaux waren zoo mooi. Die jongen, die de leiding had, heette hij geen Edo? leek me ook echt geschikt ervoor. Aardige jongen vond ik dat.”

Fré boog haar hoofd voorover en haalde de haarspelden uit haar vlechten.

Vervelend, waarom kreeg ze toch altijd dadelijk

een kleur?

„De directeur en de andere leeraars, ze waren allemaal even tevreden,” praatte mevrouw alweer, „ze vroegen dadelijk, of ik je moeder was Loek, ze zeiden, dat je precies op me leek. Maar nu ga ik heusch weg, zal je gauw probeeren te slapen? Denk er aan, anders ben je morgen te moe en het wordt nu weer hard werken.”

In een oogenblik tijd waren ze alle vier in bed.

„Het raampje laten we er maar uit,” vond Loek, „anders wordt het misschien te benauwd.”

Na het uitdraaien van het licht werd het in het kamertje heel donker.

Fré lag met wijdopen oogen lang voor zich uit te kijken.

Nu slapen ze vast allemaal al, dacht ze na een poos.

Toen kwam opeens de stem van Stien: „Wie slaapt er eigenlijk al?”

Het klonk zoo nuchter en kalm, dat Fré in de lach schoot en toen bemerkten ze tot hun verwondering, dat ze allemaal wakker waren.

„Ik heb de heele tijd het gevoel, of ik nog Nacht ben en ik mijn handen moet uitbreiden — ik kan niet stilliggen” beweerde Loek.

„Dat merk ik,” lachte Fré, „ik begon me juist af te vragen, hoeveel blauwe plekken ik nu al zou hebben van jou gewoel.”

„Ik heb het zoo warm,” klaagde Wil, „het komt door Stien, „ze ligt zoo benauwend stil, dat ik er akelig van word, vooral omdat ik aldoor weet, dat ze klaar wakker is.”

„Waar lig jij dan zoo stil en onbeweeglijk aan te denken?” wilde Loek weten.

„Aan later,” zei Stien, „hadden jullie vanavond soms ook niet het gevoel of we voor goed van elkaar gingen.... Als het examen voorbij is, wat zal er dan van ons allemaal worden?”

Zouden we elkaar nog dikwijls zien? Je weet het niet.... Worden we na het examen allemaal onderwijzeres.... of niet?”

„Ja,” zei Loek peinzend, „we zullen wel heel ver-

schillend worden, al gaan we ook allemaal bij het onderwijs . . . . En dan later . . . . de één zal trouwen — en de ander weer niet.”

„Ik niet,” bromde Wil van onder de dekens, „ze zeggen thuis, dat ik veel te kinderachtig ben, dan dat een jongen ooit naar me om zou kijken.”

„Doe niet zoo gek,” lachte Stien — „ja, trouwen, vroeger vond ik het zoo’n leuke gedachte, een eigen huis en alles naar je eigen zin, en een aardige man.”

„Die man komt bij jou in de laatste plaats, geloof ik,” lachte Loek, „nou ja, er is ook wel veel ander moois op de wereld, als je eens denkt, dat je een klas hebt met leuke kinderen, fijn werk lijkt het me.”

„Ja,” begon Stien weer, „je kan natuurlijk ook een klas hebben en tegelijk veel van iemand houden, dat is het mooiste, hè Loek? Maar dat zullen wel geluक्सkinderen zijn . . . . Kom, ik ga slapen, ik geloof, dat Fré al ingedut is . . . . Het is ook schandalig laat, maar ik heb mijn hart gelucht . . . Wel te rusten, hoor . . . ik zeg geen woord meer.”

„Wel te rusten,” kwam Loeks stem uit de bedstede. Fré zei niets.

En toch weet ik zeker, dacht Loek, dat ze niet slaapt . . . . misschien wordt Fré zoo’n geluक्सkind . . . . ze heeft niets gezegd vanavond . . . . Ja . . . . maar als er ook iemand was, waar je erg veel van hield, dan had je niets meer te zeggen of te praten erover . . . .

Door het kleine ronde raam viel wat maanlicht naar binnen en wierp een glans over de vier jonge meisjesgezichten.

In het kamertje bleef het stil . . . .

De volgende morgen werd de deur heel zacht opgedaan. Mevrouw Bergsma keek om het hoekje, maar trok dadelijk de deur weer dicht.

Om half tien ging de deur nog eens open. Dineke, in haar handjes een blaadje met vier kopjes thee, stond midden in het kamertje.

Maar er bewoog niets.

„Loek . . . . Tantes !”

Fré werd wakker. „Nee maar, kleine pop, ben jij daar?”

Kom . . . .”

Ze tilde het kind op de rand van de bedstee: „Zullen wij samen die andere tantes eens roepen?”

Ze gaf Loek naast haar een duw: „Word je haast wakker, zeg?”

Met z'n drieën riepen ze de andere twee.

„Hoe laat is het?” vroeg Stien.

„Half tien,” antwoordde Dineke, trotsch, dat ze het zoo lang en zoo goed had kunnen onthouden, „en hier is de thee van moeder.”

„Half tien?” vroeg Wil verwonderd, „ik had me juist voorgenomen een beetje vroeg op te staan en de omtrek te gaan verkennen.”

„Ga jij je aardrijkskunde maar verkennen, wat een leuk zusje heb je, Loek.”

Dineke bleek zeer ingenomen met het uitgebreide aantal tantes en vertelde, dat ze vanmorgen zóó vreeselijk vroeg, wel om acht uur al buiten was geweest! En dat Bennie gisteren weggelopen was, zonder dat moeder het wist.

Toen ze verdwenen was, stonden de meisjes op en kledden zich vlug aan, lachend om het elkaar in de weg loopen.

Beneden in de achterkamer vonden ze de tafel gedekt.

„U bent toch een schat, moeder,” zei Loek, „om ons zoo te verzorgen.”

„Het is schandalig,” vond Wil, „zooveel last, als u van ons heeft.”

Maar mevrouw weerde lachend alle dank en maande hen aan, nu toch voort te maken, omdat ze anders wel eens te laat voor de trein konden komen.

Na het ontbijt gingen ze dan ook dadelijk op weg naar het station.

„Is dat geen bloemenwinkel?” vroeg Stien.

„Ja — waarom?”

„Vind je het niet aardig,” vroeg Stien aan de anderen, „om mevrouw wat bloemen te sturen, we waren toch eigenlijk lastposten zoo maar midden in de nacht en Loeks moeder was zoo goed voor ons.”

„Welnee,” weerde Loek af, „heelemaal overbodig.”

Maar Stien en Fré stapten samen het winkeltje binnen, terwijl Loek en Wil doorliepen, en kochten een bouquet geurige theerozen, met een kaartje erbij: „Stien, Wil en Fré.”

Op het laatste oogenblik moesten ze toen nog draven om de trein te halen.

XX.

ONVERWACHTE DINGEN.

EEN half jaar was met hard werken voorbijgegaan en ze waren nu volop in de examentijd. De directeur en leeraars hadden een soort van voorexamen gehouden en er was besloten, dat ze allemaal op mochten.

Nog twee maanden, dan begon het!

Twee maanden.... het is haast niets meer, vond klas vier en de spanning werd met de dag grooter.

En nu was het Pinkstervacantie, de laatste vacantie voor de vierde!

Fré, die de avond vrij hield, werkte heel de dag boven op haar kamer.

's Avonds was het dan zoo'n heerlijk rustig gevoel te kunnen doen, wat je wilde, fietsen of wandelen, de dagen werden alweer lang....

Het was op zoo'n mooie, lichte avond, dat ze weer de hei was opgegaan.

Langzaam zonk de zon als een rood-gouden bal, in het Westen weg.

Nu ráákt ze de hei.... dacht Fré. Ze liep in haar gewone houding, de handen op de rug, een beetje droomerig te soezen....

Toen tinkelde in de verte een fietsbel. —

Ze keek op. — Nee maar, daar had je die vervelende Louis van Hulzen. Zou hij haar al gezien hebben? Het kon haast niet.

Snel ging ze het zijpad, dat naar het bosch voerde en

was in een oogenblik onder de boomen verdwenen. Vlug liep ze onder de dennerijen door, naar de laan met de sparren. Daar spiedde ze voorzichtig tusschen de breede boomtakken van de sprookjeslaan heen....

Nee — geen mensch meer te zien, gelukkig — hij moest nu alsjeblijft haar avond niet bederven.... Straks zou hij wel verdwenen zijn, met een fiets was je zóó een eind weg.

Deze avond was juist zoo goed en stil, stel je voor, dat ze nu met Louis....

Ze kroop tusschen de sparren door en ging langs de hooge, wuivende dennen, de hei weer op.

Ijl en glanzend was de zomersche lucht.... Ze bleef even staan, een vlucht vogels nakijkend, die voorbijwielte.....

Nu was het al gauw examen.... Vreemd, als je hier zoo liep op de hei.... met de blauwe, blinkende lucht, was er niets angstigs in het denken daaraan.

Dan leek het alleen maar een overgang naar een betere, rustiger tijd.

Maar weer op school, werd alles op eenmaal anders.

Daar hing voortdurend een vreemde spanning.... iedereen deed gewichtig of trachtte dat te doen. Alleen de directeur bleef rustig en vriendelijk. Die moedigde steeds aan, wel hârd, maar niet overdreven te werken.

En toch — waar behoefde je nou eigenlijk bang voor te wezen?

Daar hadden Loek en zij het pas eens over gehad, toen ze in de pauze achter de school in het plantsoen liepen.

„Meer dan hard werken kun je toch niet,” had Loek gevonden, „waar is het nou voor noodig je aan te stellen, zooals ze bijna allemaal doen, en als je niet meedoet, zeggen ze, dat je jezelf een bol vindt en geen oogenblik bang bent.”

En zij, Fré, had opeens geweten: „Het zal toch altijd gebeuren, zooals het goed is. Wanneer je 't zoo bekijkt, hoef je niet eens langer in de war te zitten, je kunt veel beter je best doen, om — ook hierin vertrouwen te hebben.”

Ze hadden nog een eind geloopt en ook wel over

allerlei andere dingen gepraat, maar beiden hadden ze geweten, dat dit één van de dagen was, waarop ze elkander heel na waren....

Fré was in gedachten heel ver gewandeld. Ze stond stil om terug te gaan. Ze keek de hei af.... het werd al een beetje donker, ze zou vlug moeten loopen, om niet al te laat thuis te komen.

Zich omkeerend stond ze tot haar schrik plotseling vlak voor Louis, die met een zwaai van zijn fiets sprong.

„Nee maar, ben je het dan toch? Heb ik je dan daar straks bij het dennenbosch gezien?” begroette hij haar.

„Ja,” zei Fré, „dat kan wel,” en ze bedacht, dat ze maar zwijgen zou over haar haastige vlucht, „ik ben de heele avond al buiten.”

„Mag ik dan zoover met je meeloopen?”

„Jawel,” zei ze onverschillig, „waar ging je eigenlijk heen?”

„Fietsen — van de natuur genieten en wat je meer wilt....”

„Aangename bezigheid.” Ze liep een beetje voorovergebogen naar het heipad te kijken.

„Je bent niet erg spraakzaam,” vond Louis, „waar denk je over?”

„Och aan de school en het examen, en.... ik weet niet, aan zooveel....”

Ze liepen weer zwijgend en Fré voelde een neiging, om ineens iets gekks te zeggen, of tegen een steen te trappen, jammer, dat er op de hei bijna geen steen was te vinden....

„Zeg,” begon hij weer, „je bent nu achttien, hè?”

„Ja,” zei ze verwonderd, onwillekeurig opzij kijkend.

Hij vond dit blijkbaar een mooie gelegenheid om verder te gaan, want hij vervolgde: „Zeg — heb je.... heb je er dan nooit eens aan gedacht, dat wij, dat.... jij en ik, ach je begrijpt het immers wel?”

„Ik begrijp heusch niets,” zei Fré onbarmhartig.

Louis zweeg een oogenblik.

„Kijk,” begon hij weer, „altijd als ik dacht aan later — dacht ik me die tijd samen met een meisje, en dan liefst

één, die wat gestudeerd had, die een beetje ontwikkeld was, zie je."

Zijn stem prikkelde haar en ze zei: „O, er zijn zooveel ontwikkelde meisjes, die wat gestudeerd hebben, Louis, ik ken er massa's!"

„Ik niet, ik ken er maar één," zei hij, sentimenteel naar de lucht boven hem starend. Fré had bijna gevraagd, of hij bang was voor regen.

„Één?" ze trok in schijnbare verwondering haar wenkbrauwen op. Ze stonden stil. In Fré's oogen spotte iets.

„Wíl je me niet begrijpen?" vroeg hij toen.

De spot trok weg uit haar oogen. Ze duwde haar handen diep in de zakken van haar lichte zomerjas en zag hem aan.

„Ja," zei ze, „maar Louis, heb je dan nooit begrepen.... dat ik niet wilde? Heb ik het dan nog niet duidelijk genoeg laten merken.... Je kon het toch begrepen hebben...."

Ze stond voor hem met iets fiers in haar houding en haar stem: „Ik vind het zoo vervelend, dat je er nu tóch over begonnen bent."

„Maar al wil je mijn meisje niet zijn, daarom kun je toch wel eens mee gaan wandelen of fietsen, zeg? Dan kunnen we er zoo nu en dan eens over praten en wie zal zeggen...."

Als je bijvoorbeeld één keer in de week kwam, zeg Fré, dat kon toch wel?"

„Nee," zei ze vast en rustig, „dat kan niet, want zie je, ik zou later" — ze aarzelde even — „nooit met je willen trouwen bijvoorbeeld, daar hoef ik heusch niet over te denken."

„Ach trouwen.... Kind, wie denkt dáár nu aan.... ik zou alleen maar willen...."

„Ik denk daaraan," zei Fré effen, „of dacht je, dat ik voortdurend met een jongen mee zou gaan, je had het daarstraks toch over „mijn meisje?", om.... ja waarom dan eigenlijk?"

„Ach jij, jij neemt ook alles zoo ernstig op...."

Ze keek langs hem heen: „Dat kan wel waar zijn, ik heb het nooit anders gekund en daarom moet je het ook niet

meer vragen."

Ze zag zijn ongelukkige gezicht en troostte met een vluchtig gevoel van medelijden: „Er zijn immers zooveel meisjes, die ontwikkeld zijn....”

Ze bedacht snel, dat Louis zeker wel nooit gedroomd had, dat een meisje met hém, den student, niet mee zou willen gaan.

„Is er soms een ander, waar je veel om geeft?” vroeg hij, zóó onverwacht, dat Fré hevig kleurde.

Ze bukte en trok een takje dor-bruine hei af: „Waarom vraag je zoiets?” zei ze met iets koels in haar stem, „wat heeft dat er mee te maken? En ik moet naar huis, Louis, het is al laat geworden.”

„Ik zal je wegbrengen, of wil je dat soms niet?”

„Natuurlijk wel . . . .” Hij is kwaad, dacht ze, zijne majesteit is beleedigd!

Ze praatte over allerlei dingen, aardiger en zachter, dan ze gewoon was met Louis. Het was eigenlijk maar goed, dat hij het gezegd had, dan had ze tenminste geen last meer van hem....

Thuisgekomen vond ze juffrouw Bartels klaar om weg te gaan. „Ik heb op je gewacht,” zei ze, „mijnheer is er nog niet, maar ik moet nog even weg.”

„O, gaat u gerust,” zei Fré, „ik kan best alleen blijven, tot u terug bent.”

Ze ging in de vensterbank zitten en keek het raam uit.

Oom kwam de laatste tijd wel meer zoo laat. — Gek, vroeger gebeurde dat nooit en nu telkens bleef hij in de stad eten, en ze zat aan tafel, ook 's avonds, met juffrouw Bartels alleen....

Ze vouwde haar handen om de knieën.

Louis.... ja, het was toch wel een beetje zielig geweest. Had ze erg leelijk tegen hem gedaan?

Maar dan moest hij ook maar niet op zoo'n vervelend toontje praten over een meisje, dat ontwikkeld was.... Nota bene, als hij meer niet verlangde, waren er immers duizenden van die meisjes!

Nee, ze moest er niet aan denken.... Louis, die haar een

arm zou geven, bah nee....

Ze dook dieper weg in haar hoekje van de vensterbank.

Ze dacht aan Edo.... Is er een ander, waar je veel om geeft?

Ja,... ze glimlachte voor zich heen.... Edo was er....

Maar er werd nooit zoiets gezegd tusschen hen. Het was, of dat bij hen niet noodig was.

Alleen had Edo eens gezegd: „Weet je nog van die morgen op de veranda met de mist?” En een andere keer had hij gevraagd: „Vertel je me dat later?” dat was de droom van Nora geweest.... Maar verder praatten ze nooit over later....

Ze zag zijn blonde haar en zijn sterke, heldere oogen. Edo....

Heel lang zat ze zoo voor het raam.

Het was een week daarna, dat Fré, die voor juffrouw Bartels een pakje weggebracht had, door de Rozenlaan naar huis terugwandelde.

Zou oom al thuis wezen? bedacht ze onderweg, zolang als die wegbleef tegenwoordig.... Het was maar gelukkig, dat ze zooveel te werken had. Want gezellig was het nu in huis minder dan ooit.... Gek, dat het toch nog een beetje gezellig gevoel gaf, als je alleen maar wist, dat oom boven zat te werken, dat er tenminste nog iemand anders in huis was dan juffrouw Bartels alleen.

Ja, van oom Albert's kant was het best te begrijpen, hij was ook altijd alleen, net als zij. Ze begreep dat de laatste tijd nu wel, na het gesprek met Loek's moeder in het tuintje. Vroeger had ze alleen maar om zichzelf gedacht....

Wie kwamen daar aan 't eind van de laan? Anders kwam ze nooit iemand tegen om deze tijd. Het leek oom wel.... maar dat kon natuurlijk niet, kijk maar, er waren er twee. De andere was een dame.

Maar hij moest het toch zijn.... die groote breede mannenfiguur —

Ze liep om de dubbele boomenrij heen, naar het smalle paadje, dat evenwijdig liep met de laan.

Zoo zagen ze haar niet.... Wie kon in vredesnaam die dame zijn?

Ze waren nu vlakbij gekomen.... ja, het was oom Albert en, nee maar — Fré had een oogenblik het gevoel, of haar hart stilstond — ze liepen gearmd!

Oom Albert gearmd met een dame!

Verbijsterd stond ze hen na te kijken. Zij was iets kleiner dan hij, zag ze nu, toch lang en slank, niet zoo heel jong meer, zoo te zien....

Ze zag hen om de hoek verdwijnen.

Langzaam liep ze naar huis terug.

Nee maar, oom Albert, dáárom was hij zoo laat thuis gekomen de laatste weken! Gek, dat ze daar nooit aan gedacht had.

Stel je voor, dat oom Albert ging trouwen.

Trouwen? Maar hoe moet dat dan? tobde ze, waar moet ik dan blijven?

Thuisgekomen liep ze dadelijk door naar boven; nee, nu niet bij juffrouw Bartels zitten.... Juffrouw Bartels! Die zou wel naar een andere betrekking moeten omzien.

Op haar kamer trok ze een stoel bij het raam. Het was niet om uitgedacht te komen. Oom Albert getrouwd! Een vrouw hier in huis, die alles te zeggen had, die alles mocht doen, zooals zijzelf het wilde.

Voor oom was het wel een groot geluk, die kreeg het nu goed, en hij zou ook niet meer alleen wezen. Zou hij veel van haar houden? Ja, natuurlijk, maar hoe was het in vredesnaam mogelijk, dat iemand zin had, met oom te trouwen, zoo vervelend en stug als hij bijna altijd was!

Maar wat moest zij zelf nu toch? In gedachten wond ze het lintje van haar jurk om haar vingers....

Eens kijken.... geen twee maanden meer, dan was het examen.... Als dan alles achter de rug was, kon ze immers gauw een school zoeken. Als ze mijnheer Wilkens vroeg, haar een beetje te helpen, zou het wel gaan.... En dan ging ze op een kamer wonen.... wel ja, dat kon toch heel goed, zooveel meisjes deden dat dadelijk, wanneer ze klaar waren. En een week of zeven, zoolang wilden ze misschien

wel wachten met trouwen. Ze zouden het er samen wel over gehad hebben, dat zij, Fré, dan net klaar was.

Ja, zoo kon het alles wel.... En toch, alleen in de stille kamer, voelde ze tranen achter haar oogen, omdat zij nu de eenige was, die alleen bleef.

Moest het dan altijd, tobde ze weer, dat je steeds aan jezelf dacht? Ze kon toch wel blij zijn om oom? Dat hij niet langer alleen zou blijven? Waarom haalde ze zichzelf er dan bij?

Ze bleef stil zitten, haar armen op het vensterkozijn.

Toen duwde ze haar handen voor het gezicht en hoewel ze niet wilde, o, heelemaal niet wilde, schreide ze zacht.... „Vader.... als je er nu nog maar was, wij hadden elkaar immers altijd noodig.... nu toch ook weer....”

Ze schrok op. Er werd een sleutel in de deur gestoken.

Oom natuurlijk, die thuiskwam.

Vlug kwam ze overeind.... Als ze straks beneden kwam, moest hij niet zien, dat ze gehuild had. Ze hoorde hem de gang inkomen en de deur van de huiskamer opendoen. Even later een stap op de trap.... oom? Nee, het ging voorbij, juffrouw Bartels, die naar haar kamer ging. Toen werd het weer stil.

Nu zat oom binnen, wist ze, in zijn lage leren stoel bij de tafel.

Ze bette haar oogen met koud water. Hoe kon ze toch zoo kinderachtig doen. Ze was immers oud genoeg, om het leven aan te durven? Ze dacht aan den dominee, die gesproken had over het ja en neen in de poort van het leven... Het maakte, dat ze opeens heel erg naar Loek verlangde, om alles met haar te bepraten en alles te vertellen....

Als zij ergens alleen op een dorp ging wonen, zou ze uit de poort het leven ingaan. Wanneer het dan zoo ging, als de dominee die avond gezegd had....

„Freekje!”

Ze liep de gang over en boog zich over de trapleuning: „Roept u?”

„Ja — eh.... ik wou je even wat zeggen, kun je beneden komen.... of....”

„O, ja oom, ik kom zoo.”

Nu zal hij het gaan zeggen, dacht ze bij elke traptree, die ze langzaam daalde.

In de kamer zat mijnheer Van Duinen in zijn lage clubfauteuil, de krant wijd uitgespreid in zijn handen.

Het is natuurlijk maar een houding, dacht Fré, met een lach, om al dat nieuwe, dat er nu ineens tusschen hen was.

Ze ging op haar gewone plekje bij het raam zitten.

Langzaam vouwde hij de krant dicht en legde zijn handen over elkaar.

Fré zat naar buiten te kijken, omdat ze eenvoudig niet wist, waar anders heen te zien.

„Ik wou je wat zeggen,” begon hij, „ik ga — ik dacht erover te gaan trouwen.”

Ze keerde haar gezicht naar hem toe en lachte even:

„Ik wist het al oom, ik heb u daarnet gezien....”

„O, zoo....” Het leek, of hij nu ineens niets verder wist te zeggen en even bleef het stil.

„Ja, zie je,” ging hij toen weer verder, „we dachten erover, Marianne en ik — aan het eind van de maand, dat is over een paar weken al.”

„Heet ze Marianne?” vroeg Fré nieuwsgierig, „hoe nog meer, oom?”

Hij keek haar aan en lachte: „Marianne van Bellekom, morgen wou ze kennis komen maken met je, dat kan zeker wel hè? En dan.... ja, ik geloof dat ik dan verder niets meer te zeggen heb,” eindigde hij een beetje onhandig.

Fré stond op: „Dan ga ik nu maar naar boven, ik heb nog zooveel te werken, er zal morgen wel niet van komen dan.”

In gedachten liep ze de trap op. Gebeurden er nou in ieders leven zooveel dingen, of alleen maar bij haar? Nu ineens weer oom, die ging trouwen. Zijn stem werd zacht, toen hij haar naam zei....

Marianne van Bellekom, mooi klonk dat. En morgen kwam ze kennis maken.

Hoe zou ze wel wezen en hoe oud?....

Op haar kamer verduwde ze met geweld alle gedachten.

Nee, eerst werken, er was nog zooveel te doen.

Even dacht ze nog: Over een paar weken? Hoe moest dat dan... ze zou wel alles aan juffrouw Van Bellekom... nee — tante Marianne.... uitleggen en dan zou die ook wel vinden, dat het beter nog wat uitgesteld kon worden.... Tante Marianne, wat klonk dat....

Met een resoluut gebaar sloeg ze haar atlas open, nu niet meer denken, vooruit, de Balkan maar eerst, die was het vervelendst van alle landen van Europa.

XXI.

TANTE MARIANNE.

DE volgende dag liep ze de bekende weg naar het station.

Oom had gezegd, dat ze haar maar van de trein moest gaan halen — hij zelf zou vanavond pas laat thuis komen om haar weer weg te brengen. „Marianne heeft het zelf gewild,” zei hij nog, „eerst een poosje met jou alleen te wezen.”

Nu het éénmaal zoo ver was, had ze een akelig beklemd gevoel, als altijd wanneer ze met een vreemde moest samen zijn.... Ja, juist — móést — dat was het erge er van.

Wat zou ze in vredesnaam praten en waarover?

Tot zeven uur had ze lang en hard gewerkt, om niet te gaan piekeren. Juffrouw Bartels was komen zeggen, dat ze voor vanavond maar wegging. Fré zou zeker wel liever alleen willen zijn....

En toen wás ze alleen gebleven en nu al op weg naar het station.

Ze zou ineens wel terug willen gaan.... Was alles maar weer als altijd.... gewoon en saai, maar dan toch niet dat vreemde.... angstige.

Nee onzin, waarom moest ze dat nu angstig vinden? Hier was het stationnetje al.... Nog vijf minuten.... zag ze op de klok.

Ze drentelde heen en weer over het perron, nu en dan verstrooid groetend, als ze een bekende zag knikken.

Toen stoomde de trein binnen.

Uit één der voorste wagens zag ze een dame stappen, die een oogenblik op het perron bleef staan kijken.

Fré herkende haar onmiddellijk van de vorige avond.

„O,” zei de dame, met een vriendelijke, hartelijke klank in haar stem, „ben je me komen halen? Wat vind ik dat gezellig, nu hoef ik niet zoo vervelend alleen te loopen zoeken, want ik geloof heusch niet, dat ik al goed de weg wist.... Geef me een arm zeg, we worden zoo maar opeens familie van elkaar, hè?” Ze lachte, „en dat moet jij maar goed vinden ook!”

Fré voelde alle beklemming van zich afvallen.... Ik heb me weer eens voor de zooveelste keer onnoodig bezorgd gemaakt, dacht ze, wat ben ik toch een tobber....

„Gaan we nu eerst eens kijken, waar jullie woont? Gisteren heb ik alleen maar de buitenkant mogen zien van je oom.” Weer lachte ze dezelfde stralende, jonge lach.... Het lijkt zelf wel een jong meisje, zoo leuk en gezellig doet ze, dacht Fré, terwijl ze één en ander aanwees, waar ze langs kwamen. „Het is net, of we elkaar al lang kennen, vind je ook niet?” vroeg juffrouw Van Bellekom, toen ze in de Stationslaan liepen, „ik heb heelemaal niet het gevoel, of je een vreemde voor me bent.”

„O, nee,” zei Fré en haar stem klonk plots zoo blij en opgewekt, dat de ander vroeg: „Heb je er tegen opgezien?”

„Ja,” bekende ze, „eigenlijk wel, ik weet nooit, wat ik tegen een vreemde zeggen moet, het is afschuwelijk.... Maar u bent al geen vreemde meer, nu ik dat verteld heb.”

„Nee hè?”

Ze waren bij het huis gekomen en gingen naar binnen.

„Wilt u hier zitten, eh....”

„Weet je wat, Fré — zoo heet je toch? — voor je „juffrouw” tegen me zegt, zullen we afspreken, dat je me tante Marianne noemt. Dat kan toch best? Ik vind juffrouw zoo akelig klinken.”

Tante Marianne.... het deed Fré denken aan tante Constance....

„O,” zei ze, „ik wist niet, wat ik tegen u zeggen moest en nu heb ik het gevoel, of ik u zooveel te vertellen heb.”

„Kom dan gezellig zitten,” zei Marianne, een stoel dicht bij de hare trekkend, „ik wil zoo graag veel van je weten.”

Fré vertelde van tante Constance... van Friesland en later van de Kweek.

Toen stond ze op.... „Het is schandelijk, tante, laat ik u nu eerst thee inschenken....”

„Nee, laat mij dat doen.” Juffrouw Van Bellekom stond op, „dan zal het net wezen, of ik al voor je zorgen mag, denk eens even, een paar weken nog maar....”

„Samen dan,” bedong Fré, „u weet absoluut niet, waar de koekjes staan en hier zijn de lepeltjes.... kijk — dan mag u de tweede keer alleen.”

Ze lachten allebei als om een spelletje, dat ze plotseling samen speelden.

„Maar vertel es,” vroeg tante Marianne, toen ze weer gezellig zaten bij het raam, „wist je het al lang van oom en mij?”

„Nee, gister pas.... oom en ik praten haast nooit samen.”

Juffrouw Van Bellekom keek het raam uit. „Nee,” haar gezicht was ernstig nu, „dat begrijp ik wel, oom was zeker altijd erg teruggetrokken, is 't niet?”

Maar zeg eens, vond je 't niet vervelend, zoo opeens een vreemde in huis, die maar alles zou te zeggen krijgen?”

„Ik weet niet, daar heb ik eigenlijk niet over gedacht, alleen maar, waar ik nu blijven zou....”

„Wel, je houdt je eigen kamer, dat spreekt toch vanzelf?”

„Ja, maar na het examen, bedoel ik....”

„Na het examen? Dan ga je natuurlijk eens fijn uitrusten, ik breng je dagen lang thee op bed, omdat je zoo hard hebt moeten werken.... Wat zullen we 't gezellig hebben met z'n drieën, zeg....”

„Met z'n drieën?” herhaalde Fré, de oogen wijd open van verbazing.

Tante Marianne schoof haar stoel dicht naar haar toe.

„Maar kind, nu begrijp ik je ineens.... hoe kon je nou denken.... dat ik je.... hier vandaan zou laten gaan?”

Dat ik je ergens alleen zou willen weten.... Fré, kind, hoe kwam je erbij? Het lijkt immers heelemaal, of ik je tante al ben.... Ik voel me er juist zoo blij om. Toen ik hier naar toeging, heb ik loopen denken: als het nu maar goed gaat tusschen ons tweeën, dan zal het wezen, of ik een jonger zusje gekregen heb."

Ze was achter Fré's stoel komen staan en legde haar hand op haar hoofd....

"Hoe kon je nou zoo denken...." zei ze nog eens. „Je bent altijd al alleen geweest en ik wou het voor jou ook zoo graag wat gezelliger maken."

Fré zag haar aan, haar oogen vochtig van ontroering: „Dat had ik niet gedacht, dat u en oom zou willen.... ik weet niet meer wat ik gedacht heb.... Ik ben zoo blij...."

„Stil," zei Marianne.... „het wordt nu alles goed, voor jou en oom en voor mij."

„U moet me wel erg kinderachtig vinden," lachte Fré door haar tranen heen, „om de eerste avond al te huilen, maar het was zoo heerlijk ineens."

„Ik zal nog es thee inschenken.... heelemaal alleen, ga jij nu maar gemakkelijk zitten, je zult het elke dag druk genoeg hebben...."

Bijna altijd, dacht Fré beschaamd, loop ik maar te klagen en te denken, dat ik zoo eenzaam ben en dat er nooit eens iemand is, waar ik mee praten kan, en gedurig komen er weer menschen in mijn leven, die niets anders dan goed en lief voor me willen zijn. Eerst tante Constance en mevrouw Bergsma en nu tante Marianne weer.... Ik moet wel erg ondankbaar zijn.

Heel lang zaten ze te praten bij het raam, tot ze eindelijk oom de sleutel in het slot hoorden steken.

Fré zag, hoe Marianne's oogen oplichtten, toen hij binnenkwam en ze begreep plotseling, hoeveel ze van hem houden moest.

Oom Albert leek die avond zachter en minder teruggetrokken dan anders, vond ze.

Het komt allemaal door háár, dacht ze 's avonds in bed, zij komt ons leven mooi en goed maken. Het lijkt haast op

een goede fee, waarvan ik vroeger droomde, die eens in mijn leven komen zou en alles mooi en stil maken. Ik zal niet meer alleen zijn, als ik uit school thuis kom niet en nooit meer.

Ze hadden afgesproken, dat tante Marianne de volgende week een heele dag zou komen om één en ander in huis te regelen en met Fré de omtrek te bekijken. Dan ging ze weer naar de stad terug, waar ze bij een getrouwden broer inwoonde, tot zij en oom Albert gingen trouwen.

Fré wist nu, dat ze op een van de Singels woonde, niet ver van school en op een middag trok ze erop uit. Tante Marianne had gezegd, dat ze eens met z'n vieren moesten komen, dan kende ze haar vriendinnen ook een beetje.

En met elkaar waren ze er de volgende middag, tusschen twee treinen in, thee wezen drinken. Maar toen was er niet meer van gekomen, omdat een trein missen tegenwoordig al contrabande was en ze dadelijk uit school aan 't werk moesten. —

Op de dag, dat Fré tante Marianne thuis wist bij juffrouw Bartels, was ze in zoo'n opgewekte stemming onder het naar de trein loopen, dat Wil benijdend vroeg: „Hoe kom jij aan zoo'n Zondagsche stemming, ik wou voor ik weet niet wat, dat ik je na kon doen!”

Omdat er nu op mij ook iemand wacht, als ik thuis-kom, dacht Fré, maar ze zei alleen: „Loop door zeg, bij het wagentje trakteeer ik.”

Bij het station, waar steeds hetzelfde karretje stond met altijd hetzelfde mannetje, kocht Fré met milde handen, volgens Stien!

Elk in een hoekje van de coupé aten ze genoeglijk hun lange reepen chocola.

Buiten en binnen is het zomer, dacht Fré met een lach, kijk de zon eens schijnen!

Door haar kwamen ze tenslotte allemaal in een vroolijke stemming en Stien eenmaal uitgelaten, zei de dwaaste dingen.

Ze maakten zoo'n herrie, dat een minder goedgehumeurd

reiziger, in de coupé ernaast, op het tusschenschot timmerde en stilte verzocht.

Langs de Stationslaan liep Fré kort daarop vlugger dan ooit.

In de voortuin vond ze tante Marianne bezig seringen te plukken. Ze kwam haar lachend tegemoet: „Het mag toch wel? Binnen heb ik al een vaas vol! Ga mee, dan zal ik thee voor je inschenken, je zal wel dorst hebben en heb je veel te werken?”

„Niets,” zei Fré stralend, „het is Zaterdag, dan doe ik 's avonds nooit wat, nu draai ik het om, vanavond hebt u oom,” ze lachte plagend, „dan ga ik aan 't werk en nu doe ik niets.”

„Fijn, zullen we dan een eind gaan wandelen, als je je thee op hebt? Of ben je te moe?”

„Welnee, ik heb de heele dag gezeten, ik verlang er echt naar, een poosje buiten te zijn!”

Kort daarop gingen ze gearmd op weg.

„U lijkt zelf nog een jong meisje,” vond Fré, „als u zoo loopt zonder hoed en met die lichte japon.”

„Dat ben ik toch niet hoor, als je eens denkt, vijf en dertig al, bij jou vergeleken ben ik een oude vrouw.”

„Stokoud,” plaagde Fré, „kijk u eens, hier is het dennenbosch, vindt u dat niet mooi, zoo donker ineens? Zullen we er even ingaan?”

Ze kwamen ook in de sprookjeslaan. Fré vertelde ervan: „Het is en blijft altijd mijn laan,” zei ze lachend, „hier komt bijna nooit iemand dan ik.”

„Hier wil ik wel even zitten, Fré, je zit hier zoo aardig weggescholen, niemand kan je zien vanaf de weg, is 't wel?”

Het was heel stil in het bosch en Fré vertelde van Mimi, die onverwacht door de takken gekropen was, als een kleine, blonde fee.

En ze praatten over het dorp en als vanzelf ook over haar vader.

„Hield je veel van hem, Fré?”

„O ja, zooveel, vader was zoo goed voor me, eigenlijk heel anders dan —”

Ze hield op — geschrokken. „Dan oom....” had ze willen zeggen. Hoe kon ze zoo dom doen.

Marianne streek met haar smalle witte hand over het mos, toen keek ze naar Fré.

„Dan oom, had je willen zeggen, is 't niet, kind?”

Op dat oogenblik voelde Fré opeens, dat die ander ouder, wijzer was dan zij.

„Ik zal je wat vertellen.... Misschien zou ik het anders niet gedaan hebben, maar je bent ook eigenlijk oud genoeg....”

Haar hand streek nog altijd over het mos.

Tusschen de sparretakken door wierp de zon lichtsprankels op de zachte boschgrond. —

„Toen oom Albert nog heel jong was, drie-, vierentwintig jaar, heeft hij heel veel van een meisje gehouden... Twee jaar zijn ze verloofd geweest.”

Ze zweeg en keek recht voor zich uit in de sprookjeslaan.

„Maar op een avond zei ze plotseling, dat het uit moest zijn. — Kort daarop is ze getrouwd met een rijken man en naar Indië vertrokken.”

Weer zweeg ze een tijdlang en legde haar smalle handen over elkaar.

Fré zag de gouden ring aan haar vinger — ze zei geen woord; ze durfde niet opzien en zat heel stil.

„Toen is er een tijd gekomen, dat oom niet meer gelooven kon in menschen, die wèl eerlijk en oprecht waren.

Hij kon dit erge niet vergeten en werd hoe langer hoe meer in zichzelf gekeerd. Begrijp je, kind?

Den één maakt verdriet stug en bitter, den ander stil en berustend.... Zooals jij vertelt van je vader.... die is niet bitter geworden, toen je moeder stierf, maar juist nog veel beter en liever voor jôu. Maar hij was ook niet bedrogen in het liefste, dat hij bezat.”

Nee, dacht Fré, en tante Constance ook niet, dat was ook een ander, je zou haast denken, een mooier verdriet.

„Ik ben nooit erg hartelijk geweest voor oom,” bekende ze, „ik had anders, beter moeten zijn, niet tante? Toen ik verleden jaar bij mijn vriendin logeerde, heeft haar moeder

eens tegen me gezegd: „Kind, wie zal zeggen, hoeveel verdriet je oom van jou gehad heeft. Wie zal zeggen, hoe hij zoo teruggetrokken geworden is....” En ik, ik heb maar weer verder geleefd en er niet meer aan gedacht.”

„Je was zoo jong, Fré, en bijna altijd alleen.... ik kan het wel begrijpen. Je moet er nu niet meer aan denken, alleen maar aan de tijd, die komen gaat, wij met ons drieën.... En als je dan later weer eens menschen ontmoet, die teruggetrokken en misschien wel onvriendelijk zijn, dan zal je zoo gauw niet meer oordeelen. We moeten allemaal veel leeren, ik net zoo goed als jij.”

Ze zaten heel lang te kijken naar het zacht heen en weer beweeg van de dennen, die hoog boven de sprookjeslaan uitstaken.

„Ik ben zoo blij,” zei Fré toen, „dat ú het bent, waar oom van is gaan houden en dat ú bij ons komt wonen, voor altijd....”

Ver achter de dennen, tusschen de smalle stammen door, blonk het gouden licht van de ondergaande zon....

XXII.

NAAR ZEE.

OP een morgen kwam de directeur het lokaal binnen en zette zich, zooals altijd, wanneer hij iets te zeggen had, op de voorste bank, waar Edo zat.

„Ik twijfel er niet aan,” begon hij, „of jullie werken allemaal hard, sommigen misschien wel tè hard, als ik zoo eens naar die gezichten kijk. — Nu is het elk jaar de gewoonte geweest, dat we voor het examen nog eens een dag er op uit trekken. Een heele vrije dag onder elkaar. Wie is er voor?”

Een gezamenlijk „ik”-geroep was het antwoord.

„Ja maar,” lachte mijnheer Wilkens, „er is één voorwaarde aan verbonden. En dat is deze: Niemand mag die dag praten over het examen, dan zijn we uit! Overal héélemaal een lange dag uit!”

Zijn oogen onder de grijze, zware wenkbrauwen tintelden van vroolijkheid. Het leek, of hij zelf mee leerling geworden was en ze met elkaar een plannetje bedachten.

„Wie dus zijn mond niet kan houden over het examen, mag niet mee. Eerlijk zeggen, wie kan dat geen heele dag?”

Ze lachten allemaal en beloofden éénparig het examen voor een gansche dag dood te verklaren.

„Dan zal ik jullie vertellen, waar we heen gaan. Ik had gedacht naar zee, het is een tamelijk verre reis, maar daarom komt er ook bijna nooit van er heen te gaan. Als jullie iets anders aardiger vinden, zeg je 't maar gerust hoor.”

Maar ze bleken er allemaal voor te zijn en dus werd besloten, naar zee te gaan.

„We hopen dan, als het mooi weer is, Dinsdag te gaan,

's morgens om negen uur. Werk deze dagen nog maar hard, Dinsdag is er van werken geen sprake."

En die Dinsdag was er een stralend-blauwe hemel met veel zon!

Ze waren allemaal in zoo'n blij, vroolijke stemming en de school met het naderend examen schenen vergeten voor één heldere, zonnige zomerdag!

Langs heuvels en zachtglooiende heidevelden, hier en daar beplant met jonge denneboomen, langs hooge wuivende bosschen ging het in toemelooze vaart.

Wat is het leven heerlijk, dacht Fré.... Het was nu allemaal voorbij, de twee weken, die oom Albert met tante Marianne op reis was geweest. Juffrouw Bartels was voor goed naar haar zuster getrokken en ging een naaischool beginnen op het dorp. O, alles was zoo ongekend heerlijk nu. Elke dag als ze van de trein naar huis liep, was er het vreugdegevoel, dat daar in de kamer aan de straat, tante Marianne was.

Tante Marianne, die op haar, Fré, wachtte!

Elke dag, elke avond opnieuw. — Het was bij tijden niet te gelooven, dat het wáár was, dat dit nu niet iets was, dat op zou houden over korter of langer tijd, zooals anders, mevrouw Bergsma en tante Constance. — Dit blééf, altijd.... en dat was het onbegrijpelijke.

Over haar gezicht gleed een zonnige lach, zooals buiten de zon gleed over de glooiende heidevelden.

Oom ook, soesde ze verder, oom was anders geworden, nadat tante Marianne in zijn leven gekomen was. Natuurlijk, wie kon zich verzetten tegen haar? Tegen die blij lach in haar zonnige en toch soms zoo ernstige oogen?

En elke avond, dicht bij huis, ging ze onwillekeurig harder loopen met een angstig gevoel, of het nog wel waar zou zijn, of het alles per slot geen dróóm was, dat daar in de kamer iemand naar haar zat uit te kijken.

„Wat suf je toch?" riep Stien haar tot de werkelijkheid terug, „is het over het examen? Pas op hoor, dan word je met het examen doodverklaard."

En eindelijk, na een lange treinreis en nog een wande-

ling door de bosschen, het smalle, zandige strand, waar het om deze tijd van het jaar nog stil bleek te zijn.

„Ik heb vroeger in Den Haag gewoond,” vertelde de directeur, „dan gingen we, als jongens, in onze vrije tijd, naar het strand in Scheveningen, maar het was er altijd zoo gruwelijk druk. Hier is het heel wat beter.”

„Scheveningen,” kwam Piet Aalders met verheffing van stem, „is gemaakt voor dames, die met avondmantels de Pier kunnen betreden en voor heeren, die met slappe, grijze hoeden, hun dames nederig mogen begeleiden.”

„Ik wist niet, dat jij zoo'n dwaze jongen was,” lachte mijnheer Wilkens.

„Ik ook niet,” antwoordde Piet met een ontsteld gezicht en draafde Edo achterna, die al doorgelopen was, tot vlak bij zee.

Het werd een gezellige dag van frischheid en vroolijkheid, van lang soezend liggen staren naar de hooge, blauwe lucht....

De jongens waren soms tijden verdwenen in de duinen, op zoek naar vreemde planten en bloemen.

Laat in de middag gingen ze terug naar het bosch, waar een bescheiden hotelletje hun een gezellige maaltijd verschaftte.

In de koele boschtuin van het hotel zaten ze lang te praten.

„We hebben nog twee uren, mijnheer,” beweerde Loek Bergsma, „we kunnen nog best terug naar zee, om de zons-
ondergang te zien.”

„Ik ben te moe,” antwoordde mijnheer Wilkens, „maar jullie kunnen best gaan, als je er maar voor zorgt op tijd weer hier te zijn.”

Enkelen, die zich ook te moe voelden, bleven rustig in de boschtuin bij mijnheer Wilkens zitten praten.

De anderen trokken in groepjes, door de kleine, smalle laantjes naar het zandige pad, dat door de duinen heen, naar het strand leidde.

Loek liep met Stien te praten. In het laantje kon je maar met twee naast elkaar loopen. Wil was plotseling in diep

gesprek met Piet Aalders.

Fré zag Edo naar zich toekomen ; samen liepen ze achter de anderen aan.

Onder hun voeten knerpten de droge dennenaalden, het was in de stille middag haast het eenige geluid . . . .

Dan gingen ze, moeilijker, door het omgewoelde zand . . . . nog een oogenblik . . . . en voor hen lag de blinkende zee.

„Het lijkt, of je zoo over dat gouden pad naar de zon kan loopen,” vond Fré, voor zich uit turend.

„Zeemeerminnen kunnen dat,” zei Edo met een glimlach. Ze waren van de anderen afgedwaald, die zich eveneens in groepjes verspreidden.

„Kijk dat hooge duin, Fré, zullen we daar opklimmen? Je kunt er heel ver kijken, dat heb ik vanmorgen gezien. Kom, wie er het eerst is . . . .”

Maar Edo's lange beenen waren haar al gauw ver vooruit.

Boven op het duin stak hij zijn hand uit en hielp haar door het warme mulle zand naar boven.

„Wat jij loopen kunt,” bewonderde ze lachend, „ik dacht, dat ik het al zoo kon.”

„Bij ons op de hei,” vertelde ze, toen ze stonden uit te zien naar de snel-wegzinkende zon, „kun je de zee zien, heel in de verte, een smalle lichte streep, maar dan moet je heel hoog staan, op de luchtheuvel.”

„De luchtheuvel?”

„Ja, dat is het hoogste punt van de omtrek, ik heb het zoo genoemd. Kijk de zon, Edo, straks komt ze weer achter die bank vandaan. Het is of ze vecht, om er onder uit te komen, hè?”

Het lijkt op die morgen op de veranda, dacht ze in stilte, toen we ook samen keken naar de zon, die tenslotte overwon!

„Net als die morgen op de veranda, met de zon achter de laagneerhangende mist,” zei Edo toen.

Verrast keek ze hem aan : „Ik dacht er ook juist aan . . . .”

„Ja?”

„Stil,” zei hij toen, en legde met een licht gebaar zijn breede jongenshand op haar schouder, „daar komt het —

straks is alles weg."

Zonder te praten stonden ze tot het laatste stukje van de rood-gloeiende bol in zee verdwenen leek....

En op haar schouder voelde ze aldoor Edo's hand als een belofte van iets goeds, dat komen zou — eens. —

„Wacht je even?" vroeg hij en daalde halfweg het hoge duin.

Zijn scherpziende oogen hadden tusschen het stugge helmgras een plantje blauwe viooltjes ontdekt.

Hij kwam weer naar boven en legde ze in haar open handen.

„Zeg, Freeke, zijn ze niet mooi?"

„Freeke," glimlachte ze, „zoo noemde vader mij. — Ze zijn zoo blauw Edo, ik zal ze bewaren...."

„Ja, voor later.... als er toch geen later was Fré."

Toen daalden ze snel het hoge duin af, terug naar de hoteltuin.

Links en rechts kwamen de anderen vlug nader.

„Het is al laat," waarschuwde Stien, „we moeten voortmaken."

„Waar is Wil toch?"

„Daar," wees Loek. Ver voor hen uit zagen ze Wil met Piet Aalders in de laantjes verdwijnen.

„Zonder eenig hartzeer heeft ze mij snoodelijk verlaten," zei Stien, „het is een schande."

Na een flinke wandeling bracht de trein hen weer in snelle vaart terug naar huis, waar werk en plicht hen wachtten.

En tante Marianne, dacht Fré tevreden.

„Dat zoo'n dag zoo gauw voorbij is," zuchtte Wil, „het lijkt alweer, of er niets geweest is."

Voor mij niet, dacht Fré met een glimlach, deze dag was zeker één van de mooisten....

Ze keek naar de blauwe bloempjes op haar lichte zomerjurk.

XXIII.

VOOR 'T LAATST.

ELKE avond bracht mevrouw Van Duinen thee boven bij Fré, als die, tijd en uur vergetend, een chaos van boeken op de tafel voor haar, ingespannen zat te werken.

En iedere avond was het een verrassing voor haar, het voorzichtig hooren omdraaien van de deurknop en een hand, die het kopje voor haar neerzette.

Dan eischte tante Marianne de tijd van tien minuten voor zich op, waarin Fré haar thee dronk en zij met één of ander aardig voorvalletje van die dag, Fré in een luchtiger stemming wist te brengen. Daarna verdween ze en leek het, of de hooge, lichte stem nog naklonk in de opnieuw stille kamer. Dan boog Fré zich weer over haar boeken, de ellebogen onder 't hoofd geplant.

Om half elf kwam mevrouw voor de tweede keer en zei, tegen alle beweringen van Fré in, van nog láng en láng niet klaar te wezen, dat ze nog wachtte, tot ze de bladzij uit had en dat ze dan onverbiddelijk naar bed moest.

„Morgen zal ik je heusch vroeg roepen,” beloofde ze, als ze samen de trap afliepen.

En onder alle verzet door, dat half elf veel te vroeg was om op te houden, was Fré in haar hart er blij om, dat tante Marianne dit als regel had gesteld.

Want nu gebruikte ze de uren, die ze had, beter dan vroeger, toen ze tijden lang, over haar boeken gebogen, wegdroomde.

Alleen al het weten, dat daar beneden iemand was, die

voor haar zorgde, maakte, dat ze beter en intenser werken kon dan ze ooit gekund had. Maar er bestond nog steeds de geschiedenis!

En nu was het ongeluk, dat Fré ontdekt had, dat tante Marianne er ook het land aan had.

Het was geweest op een avond, dat mevrouw Van Duinen boven was gekomen, om haar te overhooren. Ze had Fré willen opvroolijken en gezegd, dat het immers juist zoo interessant was!

Maar toen ze jaartallen zat op te dreunen, omdat ze dat nog de eenige houvast vond, zag ze tante Marianne verborgen geeuwen, wel vier, vijf keer. Plotseling hadden ze elkaar toen aangekeken en waren beginnen te lachen: „O, tante, dat wij elkaar nou wijs zaten te maken, dat het zoo geweldig interessant is!”

En mevrouw Van Duinen had bekend, dat het ook altijd haar struikelblok was geweest.

Toch, nu ze het samen deden en mevrouw Van Duinen steeds het dikke boek vasthield en bleef overhooren, met een doorzettingsvermogen, dat Fré hevig bewonderde, kwam ze er eindelijk een beetje in en bekende ze ook, dat het haar eigen schuld wel was, omdat ze nooit de moed gehad had, er eens flink voor te studeeren.

En nu was het de volgende dag de laatste schooldag.

Daarna had ze nog bijna veertien dagen om te werken.

De laatste schooldag! —

In de pauze zaten ze allemaal bij elkaar, voor het laatst op de lange smalle veranda, die achter de school was.

„Nu is het dan werkelijk voor het laatst,” zei Stien, „je bent eigenlijk maar blij, dat het nu komt, het examen — en toch vind ik het jammer, dat alles voorbij is, die leuke gezellige jaren — ik geloof niet, dat er veel scholen zijn, waar ze zoo prettig met elkaar werken, jullie?”

„Het komt door den directeur,” zei Fré, „als die vervelend en ongenaakbaar is, wordt de heele school anders, vreemder.” —

„Dat zeggen jullie nou wel, de laatste dag,” — begon Wil bedenkelijk, „maar je kan ook zakken en dan.” —

„Dan is dit toch de laatste dag geweest,” vond Loek, „zooals nu, wordt het nooit meer, deze klas zal bijna heelemaal weggegaan zijn en er komen anderen — vreemden.”

„Ik zou het zoo vreeselijk vinden,” zei Wil zacht.

„Ik weet zeker, dat we er allemaal komen,” wist Stien te vertellen, „je zal het zien, állemaal. Je weet, mijn voor-gevoelens.” —

„Het is dan maar gelukkig,” lachte Fré, „dat jij altijd van die opgewekte voor-gevoelens hebt.”

Met z'n allen trokken ze naar de groote vierkante keuken, die met de kleurige matten altijd een ouderwetsche, gezellige kamer voor hen had geleken.

„Voor het laatst in optocht om koffie, jongens,” riep Piet Aalders, als een heraut vooruitlopend.

Toch — deze dag was stiller, rustiger dan andere dagen, omdat bij allemaal het weten was: „zooals nu kan het nooit meer worden, deze dag wordt er iets afgebroken.... dat, ondanks het vele moeilijke dikwijls, toch ook zoo heerlijk vrij en ongedwongen was.”

Nu zeg je elkaar nog alles, nu vertel je nog ronduit je meening, kun je nog heel eerlijk zijn, dacht Fré, maar wanneer we elkander terug zien? Zal dan de tijd niet gekomen zijn, dat je elkaar moet gaan ontzien? Dat je beleefd moet gaan glimlachen, als je wel graag zou zeggen: „doe toch niet zoo gek,” of „stel je niet aan”?

Ook 's avonds in de trein zaten ze vreemd....

„Wat zijn we stil....” vond Stien.

„Angst voor het examen,” beweerde Wil.

Maar Loek zei, dat het dat niet was, nu niet....

Voor de laatste keer hingen ze uit het raampje Loek na te wuiven.

„De eerste keer,” lachte die vanaf het perron, „weet je nog? Jullie riepen: „meisje, waar ga je naar toe....” Nu lijkt het een afscheid te zijn.”

Ze stak haar hand op, toen de chef het sein tot ver-trekken gaf.

Ik kan er nog altijd niet tegen, dacht Fré, tegen iets, dat weggaat, vroeger niet, en nu haast nog minder. Alles

weer voorbij, de gezellige uren met elkaar in de trein en op school.... alles weg....

Ze keek naar buiten.

Gelukkig, dat er nu iets anders was, waar je ook naar uit kon zien, en ook naar verlangen, eigenlijk nog meer, dan naar de schooljaren.... Thuis.... tante Marianne....

„Je kijkt zoo blij ineens,” zei Stien verwonderd.

Fré stond op en greep haar tasch.

„Omdat ik er ben,” zei ze lachend, „en omdat ik fijn ga blokken!”

„Loek is de eerste van ons vieren,” zei Wil.

„Ja, en dan jij en Stien, en ik het laatst, ik heb de meeste tijd om te leeren.” Ze duwde het portier open: „Jullie werken zeker samen? Sterkte hoor en tot ziens. Bij de uitslag zien we elkaar terug, hè?” Ze sprong op het perronnetje.

„Dag!!!”.... Lang nadat Fré uit het gezicht verdwenen was, hing uit het kleine raam nog Stien's zwaaiende arm.

Heele dagen werkte ze nu, alleen 's avonds lange einden wandelend met tante Marianne.

Het gebeurde wel, dat mijnheer Van Duinen bromde, dat ze hem alleen lieten zitten.

Maar dan was er in zijn donkere oogen heel ver weg een lachje, dat Fré aan haar vader deed denken. In die oogenblikken was er een stille vereering in haar voor tante Marianne, die oom zoo had veranderd....

Op de dag, dat Loek examen deed, trok ze er op uit om naar de uitslag te gaan luisteren. Ze was expres een beetje vroeg gegaan. Het was zoo leuk nog eens met al de anderen te praten.

Stien en Wil vond ze niet in de trein, die kwamen zeker een half uur later. Het was ook niets voor Stien, om te vroeg te wezen!

Ze was er volkomen van overtuigd, dat Loek geslaagd zou zijn en wandelde kalm in haar eentje van het station naar school.

Ongeveer halverwege ontmoette ze Edo.

„Dag,” groette ze blij.

„Ik kom je tegemoet, ik dacht wel, dat je komen zou, Loek en jij — hé?”

„Ja,” lachte ze, „natuurlijk kwam ik.... Hoe voel je je wel, met de acte in je zak? Ik kan je benijden, zeg!”

„Best.... jij bent er nu ook gauw af, hoor. Fijn, dat ik je tegenkwam. Kom je nog dikwijls bij Loek?”

„Nee, de laatste tijd niet meer, het was te druk, hé? Maar straks, als ze geslaagd is, zou ik met haar meegaan naar huis.”

„Blijf je er dan vannacht?”

„Nee,” zei Fré, „ik kan nog laat naar huis.”

Onder het voortloopen bedacht ze, hoe graag ze vroeger bij de Bergsma's gebleven zou zijn, 's nachts en de volgende dag. Nu ging ze ook zoo graag naar huis. —

„Nee,” zei ze, „ik blijf niet, ik ga wel graag weer naar huis.”

Edo keek naar haar blij gezicht en lachte. Hij begreep het wel, ze had hem alles verteld van de verandering thuis en hij was zoo blij geweest om haar.

„Je ziet er leuk uit, zeg,” bewonderde hij, „blauw staat je goed, weet je nog van Sneek? Toen had je ook iets blauws aan....”

„Hemelsblauw gewaad, zei je toen,” lachte Fré, „spotvogel!”

Ze liepen een eind zonder praten. Het was warm, vooral in het centrum van de stad, in de overvolle straten, tusschen de benauwende menschenmassa.

„Overmorgen jij, hè?” vroeg Edo.

„Ja.... wat doe jij nou eigenlijk heele dagen?” informeerde Fré.

„Ik ben al druk aan 't solliciteeren. Ik zal blij zijn, als ik zelf verdienen kan, je begrijpt 't wel, voor thuis ook.... en dan 's avonds ga ik natuurlijk alweer gauw aan 't werk.”

„Ja....” Dit was eigenlijk iets, wat ze moeilijk begrijpen kon, geldzorgen en opschieten om een betrekking te krijgen om het geld, dat je er mee verdiende.

Ze dacht aan de avond, dat ze van plan geweest was dadelijk na het examen te solliciteeren naar een dorp of

zoo iets en daar alleen te gaan wonen.... omdat oom trouwplannen had.

„Je loopt zoo diepzinnig te lachen,” zei Edo, „waarom is dat?”

Toen vertelde ze hem alles, hoe afschuwelijk eenzaam ze geweest was die avond, hoe ze niet eens echt blij had kunnen wezen om oom, die nu toch gelukkig zou worden. Hoe ze onder alles door toch steeds aan zichzelf had zitten denken....

„Ja,” zei Edo, „in zoo iets ben je natuurlijk echt mensche-lijk, en het is ook heusch wel te begrijpen, dat je dacht: waar moet ik heen en dat het een gruwelijke gedachte was, nu heelemaal alleen te blijven. Maar zeg, alleen?.... Je had toch kunnen weten, dat ik.... jij en ik....”

„Ik weet niet,” zei ze zacht, „of ik dat toen al durfde denken.”

„Nu wel, Fré?”

„Ja, nu wel.” —

Ze liepen even stil....

„Je zult het dan al gauw weer druk krijgen,” zei Fré toen.

„Ja,” hij hief zijn jonge, blonde hoofd, „dat geeft niet, ik vind het fijn, om hard te werken. En jij, wat ben jij van plan, te gaan rentenieren?”

„Eerst een poosje thuis, tante wil het ook graag en dan.... ja, net als jij een school zoeken, tenminste eerst eens afwachten, of alles overmorgen goed gaat.”

„Natuurlijk, spreekt vanzelf, menschen, die tieners voor geschiedenis halen.” —

„Als ik zak” — zei Fré....

„Dan kom ik je volgend jaar elke dag uit school halen,” vulde hij aan, „is dat geen reuzeplan? Kun je er eigenlijk niet voor zorgen, dat je zakt?”

„Het zou zonde van je tijd wezen,” plaagde Fré.

„Jou halen kan nooit zonde van mijn tijd zijn,” zei Edo toen.

Bij school vonden ze bijna de heele klas al, gelukkigen, die geslaagd waren en anderen, die zich lieten opvroolijken door die gelukkigen.

Na een goed kwartier verschenen Wil en Stien.

„Het schiet al op,” wist Johan van Duchteren te vertellen, „daarnet heb ik boven het raam een hoofd zien verschijnen.”

„O, morgen,” verzuchtte Wil, „ik weet geen raad van angst vannacht. Ik slaap natuurlijk geen oogenblik, kan je wel nagaan.”

Even later kwam Hoogendijk's hoofd om de hoek van de deur.

Met het examen was het zijn gewoonte nóg gewichtiger te doen dan andere dagen.

„Het gaat goed vandaag,” zei hij op onderdrukte toon, hoewel er in de gansche omtrek geen spion te bekennen viel, „me dunkt, dat we vandaag wel — ja.... ja....”

„Als u 't zegt, zal het wel waar wezen,” zei Stien met een uitgestreken gezicht.

Hij knikte nog eens geheimzinnig en sloot voorzichtig de buitendeur weer.

Geen twee minuten later sprong de eerste held, Piet Aalders, naar buiten in de uitgebreide armen van de broeders en zusters kweekelingen.

„Ze zeggen, dat ik er ben!” kreet hij, als een dwaas in de rondte springend, en zwaaiend met zijn cijferlijst, „ik begrijp er niks van, maar ik heb mijn lijsie!!!”

Zijn dwaze, opgewonden stem veroorzaakte een luid hoera — waarop Hoogendijk's hoofd waarschuwend om de deur verscheen.

De een na de ander kwam nu naar buiten, Loek was de laatste.

„Je bent er natuurlijk,” zei Fré, haar arm door die van haar vriendin stekend, „kind.... gelukkige!”

Wil zuchtte alleen benijdend en Stien begon dadelijk te informeerden, wat ze allemaal gevraagd hadden, of eigenlijk, wat ze niet gevraagd hadden, want dat zou zij dan morgen wel krijgen!

„Het valt zoo mee,” vertelde Loek, „ik vond het beslist soms akelig gewoon.... Je gaat toch met me mee, Freek? Moeder rekent erop, hoor, je bent in zoo lang

niet geweest."

Met z'n vieren gingen ze als van ouds de bekende weg naar het station.

Even keek Fré om, en lachte, toen ze Edo zag, die zijn hand opstak en wuifde.

In de trein trakteerde Loek, tot er, volgens Stien, geen cent meer in haar portemonnaie was.

„Morgen wij,” zei Stien, toen ze Loek's station naderden.

„Ik zeg maar niets,” zei Wil gelaten.

„Dat is het wijste,” vond Stien, „want als je wat zei, was het toch, dat je wel zakken zou en dergelijke onzin meer en ik weet zeker, dat we allemaal slagen.”

„O, jij....” begon Wil.

„Zwijg,” beval Stien, „ik heb al meer dan eens gezegd, als ik zoo'n voor gevoel heb, is dat absoluut niet te verachten.”

Loek opende het portier. Op het perron wachtte mevrouw Bergsma.

„Kind, je bent er?” zei ze blij.

„Ja, heerlijk hè? Waar is vader?”

„Daar gaat hij, kijk maar. Ik heb gezegd, dat ik mijn hand zou opsteken als jij d'r was. Hij gaat nu vlug naar Weldens en Van Dolk, om de verschillende feestelijkheden te bestellen. Ik zag het natuurlijk dadelijk aan je gezicht.... En jij overmorgen, Fré. Gelukkig, dat het nu maar opschiet, vind je ook niet? Op het laatst wordt dat geleer zoo saai. En hoe gaat het thuis?”

„O, zoo goed,” zei Fré dankbaar, „tante maakt alles even gezellig. Als ik boven zit te werken, komt ze een poosje praten, dan is het niet half zoo vervelend meer.”

„Ik ben zoo blij voor jou,” zei mevrouw hartelijk, „nu zal je dadelijk na het examen wel niet bij ons komen, is 't wel? Voor ons is het jammer, maar voor jou is het gelukkig, dat het niet hoeft, hè? Je komt dan later wel eens een poosje, is 't niet? Of zal je ons nu heelemaal vergeten?”

„Nee hoor,” lachte Fré, „geen sprake van.”

Bij de deur sprongen de tweelingen hen al tegemoet.

„O, Loek, ben je d'r nou door? Moeder zei, dat ze zoo hoopte, dat je d'r door zou komen.... Was het heel erg?”

In de kamer keek Dineke Fré aan met groote, bewonderende oogen: „Moet jij dat ook doen, tante? Vind je 't niet verschrikkelijk?”

„Ontzettend,” lachte ze.

„Moet ik dat later ook?” vroeg het kleine ding, de groote, blauwe oogen naar Fré. „Welnee,” troostte die, „als je niet wilt, hoeft het niet, maar zie je . . . misschien wil je later wel graag.”

„Wil jij dan graag tante?”

„Als het goed gaat wel, kleine pop.”

Mijnheer Bergsma kwam de kamer binnen. „Wel, Loek wat een blijdschap, hè? Hoe voel je je wel? Hoe ben ik toch aan zoo'n knappe dochter gekomen? Kijk eens, ik heb wat voor je gemaakt.”

Hij troonde de meisjes mee naar het voorkamertje, waar in de hoek een klein schilderstukje stond.

Wat bloeiende paars-bruine hei, met een nieuwe dennen-beplanting. Heel ver was het licht van de ondergaande zon.

„Nee maar, vader, wat mooi en ik wist er niets van.”

„Dat moest ook niet, het is een herinnering aan je slagen, kind. Het ging zoo goed, 's avonds op de hei.... als jij zat te werken boven.”

„Ik had best kunnen zakken,” zei Loek....

„Ja,....” mijnheer Bergsma keek de meisjes aan, „daar heb ik eigenlijk niet aan gedacht,” bekende hij.

Fré dacht, dat Stien wel gezegd zou hebben, „wat een leuke man bent u,” of zoo iets.

„We zullen nu maar gauw gaan eten,” vond mevrouw, „dan hebben we nog een gezellige, lange avond.”

De tweelingen mochten die dag een uur later naar bed dan gewoonlijk, maar toen Loek vroeg, of Fré even mee ging, ze naar bed brengen, beweerde die geen zin te hebben en bleef lui in haar stoel zitten.

Maar zoo gauw was Loek niet in de gang verdwenen, of Fré haastte zich door het tuintje de straat in, naar de

bloemenwinkel, die ze zich nog van de vorige keer herinnerde.

Toen Loek weer beneden kwam, zat ze, hoewel met een verdacht-roode kleur van het harde loopen, schijnbaar rustig op hetzelfde plekje.

Een oogenblik later ging de deur open en kwam Dineke weer de kamer in.

Mevrouw was in de keuken met Loek en ruimde de bordjes op.

„Maar kind,” zei Fré, „wat kom je doen?”

„O,” zuchtte ze, „tante, ik wou zoo graag vragen, of het heusch niet hoeft later.... ik werd zoo bang.... Weet u 't wel heel zeker?”

„Heel zeker, hoor,” stelde ze haar gerust, „als je wilt, mag je altijd bij moeder blijven.”

„Dan doe ik dat,” besloot Dineke, eindelijk gerust, „want bij moeder zijn nooit nare dingen, hè tante?”

„Nee,” zei Fré met een glimlach, „bij jou moeder zijn nooit nare dingen. Maar ga nu gauw naar boven, want als moeder ziet, dat je zoo maar....”

„Ja, stil tante, niks zeggen hoor, ik ga al....”

Fré liep met haar mee tot de trap en wuifde nog, toen ze bovenaan was. Wat een schat van een kind, dacht ze, ik wou, dat ik ook zoo'n zusje had.

Rustig en gezellig zaten ze die avond bij het raam van het voorkamertje.

„Nee maar....” Loek boog zich ver naar buiten, „kijk eens Fré, dat is eenig, daar heb je Wil en Stien, kom....”

Samen gingen ze hen in de gang tegemoet. Met een edele zwaai reikte Stien haar een ruiker donkerroode rozen over.

„Kinderen, wat is dat leuk bedacht, kom gauw binnen.”

„Op jou feest,” zei Stien, „hooren wij met z'n vieren.”

„Ik had het willen vragen, maar het leek me zoo egoïst, omdat jullie morgen zelf moeten. Ik dacht, zoo'n laatste avond heb je misschien geen zin, om bij mij een feestelijk gezicht te zetten.”

„Kijk eens,” wees Wil, „daar komen nog meer bloemen!”

De jongen kwam naar haar toe en reikte ze Loek over.

Die boog zich over de witte seringentakken, met diep verscholen wat teergele theerozen en ver overhangend groen. „Fré....” las ze op het kaartje. „Wat mooi,” bewonderde Loek, de bloemen van zich afhoudend, „ik voel me een bloemenkoningin....”

Achter elkaar gingen ze de gang in en terwijl mevrouw de meisjes begroette, hen stoelen gaf bij het open raam, schikte Loek de bloemen aandachtig in wijde, glazen vazen.

„Het is jammer,” vond mevrouw, „dat we geen mooiere, kristallen hebben.”

Maar mijnheer vond dat heelemaal niet: „Nu zie je tenminste het eerst de bloemen en anders ga je maar op de vaas letten....”

„Vader weet er altijd wel wat op,” lachte Loek met iets innigs in haar stem....

„Moeder?”

Het was een fijn stemmetje, dat van boven kwam.

„Dineke,” zei mevrouw, „wat vreemd, ze slaapt altijd dadelijk.” Ze stond op en ging naar de gang.

Wat is ze onrustig vanavond, dacht Fré, dat is de tweede maal al.

In de kamer hoorden ze mevrouw's stem onder aan de trap: „Kindje, wat doe je nu?”

„Ik zag bloemen brengen uit het raam, moeder, mag ik niet heel even kijken?” Dineke's fijne stemmetje smeekte...

Met het kind aan haar hand kwam mevrouw de kamer weer binnen.

Dineke, de bloote voetjes in roode pantoffeltjes, kroop verlegen achter haar moeder weg, bij het zien van de visite.

„Kom, niet bang zijn,” zei Fré, „kijk es, het zijn de tantes van de vorige keer, zie je wel?”

Na iedereen een handje gegeven te hebben, tilde haar vader Dineke op, om aan de rozen en seringten te ruiken.

„Waar is Ben?” vroeg Loek.

„Hij slaapt,” vertelde het kind, „hij slaapt altijd zoo gauw, maar ik kon heelemaal niet in slaap komen en toen hoorde ik stemmen voor de deur en toen ben ik gaan

kijken, toen zag ik bloemen en ik wou zoo graag heel eventjes...."

Fré nam het kind op haar schoot. Mevrouw Bergsma schonk thee in, Stien wilde met alle geweld helpen, omdat Loek nu rustig moest blijven zitten.

„Vertel es wat,” verzocht Dineke aan Fré's oor.

„Ik heb nog eens een meisje gezien, Dineke, net als jij,” begon ze.

„Ze woonde op een boerderij en ze had een heel klein broertje. Op een keer ging hun moeder boodschappen doen en toen begon het zoo te onweeren, vreeselijk hard! En de kindertjes waren heelemaal alleen.”

„Waren ze erg bang?” vroeg Dineke.

„Nou!” Fré vertelde, hoe zij en Loek zoo maar naar binnen waren gegaan en bij de kindertjes waren gaan zitten en dat later de moeder hard kwam aanloopen....

„O,” zuchtte Dineke voldaan, „zoo mooi heeft nog nooit iemand verteld, want ziet u, tante, dit is heelemaal echt gebeurd.”

Ze zat even stil.

„Tante....” begon ze toen weer, „als je d'r dóór bèn, krijg je bloemen.... dat is fijn, zou ik het dan toch maar doen?”

Fré lachte. „Welja, en het is niet zoo heel erg hoor....”

Toen de gebakschaal in de buurt kwam, zat Dineke onbeweeglijk, de oogen naar haar moeder. „Nou, vooruit dan maar,” lachte die, „voor één keertje.... zoo laat al. — En dan gauw naar bed.”

„Mag ik haar brengen?” vroeg Fré.

Samen gingen ze naar boven, waar de tweelingen, op een hoekje van de zolder, sliepen.

„Hier is Bennie, tante,” fluisterde ze.

„Nu vlug in bed, hoor,” lachte Fré, Dineke in het ledikant tillend.

„Als u d'r nou door bent, komt u dan nog eens gauw terug, tante?”

„Ja hoor, vast en zeker....”

„En vertelt u dan nog eens een verhaaltje dat echt

gebeurd is?"

„Ja, maar zal je dan nu gaan slapen?"

Tevreden duwde het kind haar hoofdje in het kussen.

Fré boog zich over haar heen en kuste het kinderlijk-lieve mondje.

Hoe heb ik toch ooit kunnen denken, dat ik altijd maar alleen was? dacht ze, de trap aflopend.

Achter haar riep Dineke's stemmetje nog: „Daaaag!!"

Beneden in de kamer vond ze de anderen in druk gesprek over het examen, en hoorde ze Loek bemoedigend praten tegen Wil en Stien.

Ze keek uit het raam, haar armen op het kozijn en praatte niet mee. Het zou misschien wel weer weg gaan dit rustige gevoel, maar op 't oogenblik kon ze het examen, zakken niet eens, erg vinden.... Het leven leek zoo goed en heerlijk.... Wat had ze toch dikwijls getobd, wat was ze vaak ontevreden geweest en nu....

Buiten woei een koele avondwind en streek langs haar gezicht.

Ze glimlachte.

„Jij niet, Fré, vind jij het niet angstig, nu het zoo dicht bij komt?" vroeg Wil.

„Nou...." zei ze, de kamer inkijkend.

Toen, haar gezicht weer naar buiten, wist ze: Nee, ik vind het niets angstig, vanavond niet.... er zijn zooveel andere dingen, die belangrijker en heerlijker zijn.... En ik voel me vanavond zoo gelukkig, ik weet zelf niet waarom...

XXIV.

HET EXAMEN.

MEVROUW VAN DUINEN had beslist, dat Fré de volgende morgen heel lang op bed zou blijven. „Het is de laatste dag,” had ze gezegd, „en dan mag je absoluut niet werken. Ik zal je om een uur of tien thee op bed brengen, is dat goed?” En met een behaaglijk gevoel om dit verwend worden, dat nog altijd nieuw voor haar was, had Fré toegestemd.

Maar de volgende morgen was ze al om zeven uur wakker.

Achterover, de handen onder het hoofd, lag ze te denken.... Nu waren Wil en Stien vast al opgestaan.... of Stien misschien nog niet.... Over een uurtje gingen ze op weg. Zou Wil nog zoo bang wezen? Het was maar goed, dat ze Stien bij zich had, die zou haar wel opmonteren. Stien zelf had het niet noodig, die was zoo flink, zoo kalm en optimistisch altijd. Gemakkelijk, als je zoo was....

Ze soesde weer weg — schrok toen wakker.

Hoe laat was het nu. Ze boog zich over het ledikant naar haar horloge.

Kwart voor acht.... dan zaten ze nu al in de trein. Wil had het eerst plant- en dierkunde, zij zelf had er veel aan gedaan. Aan de vogels vooral....

De specht.... wat was er nou ook weer voor bijzonders aan de specht? Een rimpel tusschen de oogen, dacht ze lang.... nee, dat wist ze niet meer. — Zie je wel, ze wist een heeleboel nog niet.... Geschiedenis.... in gedachten herhaalde ze jaartallen, het eenige, wat haar een beetje hou-

vast gaf in de uitgebreide historie van koningen en graven.

1800 — 1813 . . . . Hoe was dat ook precies in 1813? Een koning . . . . nee, hoe was het nou ook weer . . . .

Met een vlugge sprong was ze uit bed . . . . schoof het groene gordijn weg van de boekenkast . . . . Hier . . . . vaderlandsche geschiedenis en dierkunde . . . . en ja, plantkunde ook nog maar even. Ze wist op geen stukken na, hoeveel meeldraden een sneeuwkllokje had. Een arm vol boeken, kroop ze er weer in.

Gejaagd begon ze te zoeken, sloeg bladzij na bladzij om . . . . de specht . . . . o ja, hier, die twee teenen. —

Heel zacht ging de deur van de kamer open. Ze hoorde het niet, merkte niets, voor mevrouw Van Duinen vlak bij haar stond en bedarend haar hand legde op die van Fré. „Nee,” zei ze, „dat is geen afspraak.”

„O nee, maar ik weet niet meer, wat er in 1813 was en het sneeuwkllokje, o en tante, nu bedenk ik ineens, dat die kwikstand me gisteren toch nog niet heelemaal duidelijk was . . . .”

„Nee en als je zoo doorgaat weet je morgen heelemaal niets meer. Geef mij nu eerst die boeken eens . . . .” Ze nam ze al van het bed en borg ze weg in de boekenkast.

„Nu beloof je me, dat je geen boek meer open doet, zal je niet?”

„Als ik zak,” dreigde Fré lachend, „is het uw schuld.”

„Aangenomen, maar jij doet geen boek meer open, afgesproken? Ik zal thee voor je halen, je moet nu maar opstaan, ik vertrouw je heelemaal niet hier alleen bij de kast. Als je dan beneden komt, kun je me mooi helpen met de bessen, nee, dat vind jij natuurlijk niet belangrijk, maar ik heb je wät nodig. En vanmiddag gaan we een eind fietsen.”

„Ja,” zei Fré en strekte zich lui uit, „denk eens even tante, Wil en Stien gaan zoo langzaam aan beginnen.”

„Nou, we zullen maar hopen, dat het goed gaat, hé?”

„O, Stien vast en och, Wil ook wel, die denkt altijd te weinig van zich zelf.”

Een paar minuten later kwam mevrouw weer boven met een kopje thee.

„U verwent me maar,” lachte Fré.

„Nou, dat mag wel eens, sta je dan op, ik wacht beneden op je.”

Achter in de tuin, onder de groote appelboom, zaten ze een half uurtje daarna, op een schaduwrijk plekje, bessen klaar te maken voor de inmaak.

„Het is in geen tijden gebeurd, dat ik hier midden op de dag kon gaan zitten rentenieren, tante.”

„Nee . . . hoe laat moet je vanmiddag naar de trein voor de uitslag?”

„Vijf uur . . .”

„O, dan gaan we dadelijk na koffiedrinken weg, de hei op, zullen we?”

„Ja, dan zal ik u de luchtheuvel laten zien, tante, daar bent u nog nooit geweest, is 't wel? Het is nogal ver fietsen.”

En na de koffietafel, waaraan ze tegenwoordig samen zaten, omdat het voor oom te kort was, tusschen de middag naar huis te komen, namen ze de fietsen en reden het heipad af, langs het dennenbosch naar de luchtheuvel.

Daar legden ze de fietsen neer en strekten zich lui op de hei uit.

„Is je vriendin hier ook niet eens gelogeed geweest?” vroeg mevrouw Van Duinen.

Starend naar de blauwe lucht, vertelde Fré van hun gezamenlijke tochten, van de middag met het onweer en de avonden, als ze wandelden of samen zongen en speelden . . .

„Toen was ik zoo blij, dat ik Loek meegebracht had, omdat het anders zoo akelig ongezellig was thuis. En nu — nu is het altijd zoo.”

Ze vertelde van school en de leeraars, van Stien en Wil en de dwaze Piet Aalders, hoe ongeloovig hij met zijn lijst uit school was gekomen.

Van Edo niet, dacht ze verwonderd, waarom vertel ik van Edo niet?

Nee, peinsde ze, er zijn toch altijd dingen, die je niet vertelt, die je niet eens zou kunnen vertellen.

Ze streek met haar handen over de stugge heidestruiken. Komt het misschien omdat het, als je 't zégt, zoo mooi, zoo

intiem niet meer is?

De lucht spande zich, o, strak . . . . strak blauw vlak boven hen.

„We moeten weg,” waarschuwde mevrouw, „je vergeet tijd en uur en als je de trein van vijven moet hebben. Wat is het hier heerlijk . . . je kunt haast niet weg komen.”

„Ziet u de zee?” vroeg Fré, toen ze nog even naar boven klonnen, „daar die smalle, lichte streep . . . leuk hè?”

Ze daalden van de heuvel af en grepen de fietsen weer.

„Daar is het huisje van juffrouw Collen,” praatte Fré, „ziet u wel? Jan ligt nog altijd voor het raam.”

„Ja, oom vertelde gisteren juist, dat het wel gauw zou afloopen met hem, hij is zoo zwak en teer nu . . . .”

Fré zweeg. — Ze dacht aan die keer, toen ze het kind beklaagd had, omdat het geen horizon had in zijn leven. Ze was er gekomen met de gedachte, dat zij midden in het volle heerlijke leven stond en dat dit arme kind . . . .

En ze was weer weggegaan en had geweten, dat het alles verkeerd was geweest . . . . dat ze de eenige ware horizon over het hoofd had gezien . . . .

Vanachter het kleine raam wuifde een smal wit handje, allebei wuifden ze terug en reden over het heipad, door de Primulalaan naar huis. —

Die avond ging Fré om tien uur al naar boven.

Ze was expres niet te laat thuis gekomen van haar dubbele visite, die ze samen met Loek had afgelegd.

De meisjes waren allebei geslaagd en Wils uitbundige blijdschap kende geen grenzen.

En nu morgen ik, ... bedacht ze.

Ze deed het raam open en keek naar buiten.

Innerlijk voelde ze zich heel rustig, anders dan ze ooit vroeger gedacht had te zullen zijn, op de avond voor het examen.

Het was nog niet heelemaal donker buiten.

Als een geel-gouden bal klom de maan boven de huizen uit . . . . vreemd sprookjesachtig leek het . . . .

Kom, ze moest nu maar naar bed gaan, anders werd

het toch weer laat.

Morgenochtend.... tante zou haar roepen, ze had de wekker weggehaald uit Fré's kamer. Met langzame bewegingen begon ze zich uit te kleeden.... maakte haar haar los.

Morgen, dan was er eindelijk de gewichtige dag.... het eind van de drie jaren met de meisjes en jongens onder elkaar.

Wat herinnerde ze zich nog goed die avond, dat oom thuisgekomen was met het bericht, haar opgegeven te hebben voor het toelatingsexamen!

Nu vlug in bed en niet meer denken. „Probeeren zoo gauw mogelijk te slapen,” had tante Marianne nog gezegd.

Ze lag in de maanlichte kamer voor zich uit te staren. Vroeg was het nog, niet eens half elf. Wat was die Wil blij geweest, ze hilde haast van geluk, toen ze de deur uit, de straat oprende. Stien natuurlijk even laconiek als altijd:

„Zoo, dat is achter de rug, nu maar naar de huisgenooten.”

En ze waren gegaan, weer met z'n vieren, arm in arm. In de coupé, waar buiten hun groepje niemand zat, had Loek gezegd: „Morgen hoor, Fré, dan komen we jou halen.”

Lachend had ze teruggeknikt. En nu was het bijna morgen.

Kwam daar iemand de trap op?

Voorzichtig deed mevrouw Van Duinen de deur open:

„Foei, kind, slaap je nog niet?” zei ze, terwijl ze lachend op het bed ging zitten.

„Zeg Fré,” vroeg ze toen, „je bent toch niet bang? Ik bedoel natuurlijk niet, dat je er zeker van bent te slagen, maar anders.... je begrijpt het toch?” In de kamer was een oogenblik alleen het lichtgespeel op het behangsel....

„Zooals het worden zal morgen, zal het goed zijn, dat geloof je immers wel?” Fré richtte zich half op: „Ja,” zei ze zacht, „ik geloof juist, dat het daarvan komt, dat ik me zoo rustig voel.”

Het bleef even stil.

„Wat denk je, Fré?”

„Ik denk, hoe blij ik ben, dat u hier bent en hoe het wel

geweest zou zijn, als nu vanavond eens niemand was wezen praten met me. Ik ben zoo dankbaar...."

De maan klom langzaam hooger.... nu gleed het licht hoog over het portret van Fré's vader aan de muur.

Mevrouw Van Duinen volgde haar blik....

„Vader, wat zou die blij geweest zijn, wanneer hij geweten had, dat u komen zou in mijn leven.”

„Jou vader, die moet je maar altijd als een voorbeeld nemen in je leven, Fré, wat moeten jullie veel van elkander gehouden hebben....”

„Dat heeft tante Constance ook eens aan me geschreven,” vertelde Fré....

Toen stond mevrouw Van Duinen op: „Ik moet nu heusch weggaan, zal je probeeren gauw te slapen?”

Alleen in de kamer, dacht Fré nog vaag aan Wil en Stien. Aan de feestelijke avond bij Loek.... kleine Dineke.... Toen had ze verteld van de kindertjes met het onweer.... Als je gebeden had, hoefde je niet meer bang te zijn.... hadden die kindertjes geweten....

Nee, het was zoo, als je gebeden had.... Rustig sliep ze een poosje later in. —

Toen mevrouw Van Duinen de volgende dag de kamer binnenkwam, vond ze Fré nog slapend, de rechterhand onder het hoofd. Zonneschittering leek door de kamer te dansen, lichtte over het portret aan de muur.

Ze bleef er even naar staan kijken. „Fré,” zei ze toen. Die was dadelijk wakker. „O, bent u daar al? Hoe laat is het?”

„Half acht pas, hier is thee en sta je dan op? Je hebt rustig tijd om je aan te kleeden en te eten, het is nog vroeg genoeg.”

Ze zette het raam open en een koele morgenwind woei naar binnen.

„Mooi weer, zeg, fijn hè? Dan lijkt alles veel gemakkelijker te gaan.”

Het was het eenige, wat ze over het examen zei, toen verdween ze naar beneden, om voor het ontbijt te zorgen.

Toen Fré beneden kwam, vond ze oom Albert al aan tafel.

„Oom heeft de halve nacht niet geslapen uit angst om jou,” vertelde tante Marianne.

„Leugens,” ontkende hij, maar Fré zag een roode kleur opkruipen in zijn hals. Zoo zou het vroeger nooit geweest zijn, dacht ze, dat oom voor mij . . . of misschien toch wel? Had ze er alleen maar nooit op gelet? . . .

„Kom nu eten, Fré, hier is je brood voor vanmiddag, niet in je tasch laten zitten hoor, denk er om.”

Om acht uur kleepte ze zich aan en ging op weg.

„Telephoneer je dadelijk als je het weet?” vroeg mevrouw nog, „je begrijpt, ik zit de heele dag in spanning.”

„Ik zal het niet vergeten,” beloofde ze.

„Ik denk de heele dag aan je,” was het laatste wat Fré hoorde, terwijl ze onder de hooge boomen van de laan naar de trein wandelde.

Fijn was het buiten, nog heelemaal niet warm . . . en wat was ze op tijd.

Niet vervelend vroeg en ook niet laat.

In de trein zat ze toch even vreemd zonder de anderen, en bij Loek's station stond ze onwillekeurig op en ging uit het raampje hangen . . .

Ze stoomden al weer verder.

Altijd waren ze met elkaar geweest, maar nu het er op aan kwam, moest je alleen . . . Je kon niet meer doen, dan elkaar moed inspreken . . . en dan . . . elkaar laten gaan — Zoo ging het eigenlijk met alles . . . Zoo zou het later ook wel gaan. Als er moeilijke dingen kwamen, kon je elkaar troosten en . . . tenslotte zou je weten alleen te moeten gaan, alleen te moeten durven . . .

Ze leunde achterover en antwoordde vaag op de vragen van een praatzieke juffrouw tegenover haar.

Op het groote drukke station moest ze onwillekeurig terug denken aan de eerste morgen, Stien, die zonder kaartje reisde.

Leuke type was die Stien toch.

Ze ging maar lopen. Er was nog tijd genoeg en trammen . . . nee, het was veel te mooi weer hoor!

Vreemd alleen liep ze langs de bekende straten, voorzichtig een weg zoekend op de drukste gedeelten, tot ze voor het schoolgebouw stond en naar binnen stapte.

De anderen waren er al en zaten in hun eigen lokaal te praten met elkaar.

Maar het zenuwachtig gedoe van de meisjes deed Fré zoo vervelend aan, dat ze de deuren door, de veranda opliep en over de balustrade geleund in de tuin keek, tot de bel zou zijn gegaan en ze moest beginnen.

Het eerst had ze plant- en dierkunde, gelukkig maar, dan was ze voor het verdere van de dag van Voortema af.

Zoo, daar ging de bel, daar begon het dan. Met vlugge stappen liep ze naar de bovenste verdieping, waar ze Voortema's koninkrijk wist.

En tot haar groote verwondering bleek hij de vriendelijkheid zelf te wezen.

Het antwoorden ging vlot, ze voelde zelf er in te zijn. En vluchtig verwonderde ze zich er over, dat ze zoo wonderlijk helder denken kon en in 't minst niet zenuwachtig was. Na dit vak kwam geschiedenis. Ze hebben me ook wel het vervelendste eerst gegeven, dacht ze, in de vijf minuten pauze nog even de veranda oplopend. Ze had het warm gekregen na Voortema's grondig onderzoek . . . Tante Marianne zou nu wel aan haar denken, leuke gedachte was dat.

Eens had ze er Loek om benijd en nu, vanmorgen, had het geleken, of ze als ieder ander een vader en moeder had, die haar moed inspraken en blij zouden zijn met haar, wanneer ze slaagde.

Ze haastte zich naar beneden, waar Van Dalen achter het tafeltje, rustig, correct, haar een stoel aanwees.

Het viel mee! Het viel ongelooflijk mee!

Het werk van tante Marianne, dacht ze, terwijl Van Dalen, zijn kleine, scherpe oogen op zijn witte handen houdend, nieuwe vragen bedacht.

Na twintig minuten beduidde hij, dat ze gáan kon.

Zie zoo, nu Nederlandsche taal. —

Gek was dit loopen van het ééne lokaal naar het andere.

En dan overal die vreemde heeren, voor wie je natuurlijk verplicht was ontzag te hebben.

Je boog en knikte maar, ging zitten, antwoordde of antwoordde niet.... en verdween dan weer naar andere oorden.

O, het viel mee. Alles leek wel mee te vallen die dag.

In de pauze liep ze in haar ééntje de trap af naar de keuken.

Raar, dat de anderen nu niet voor of achter haar liepen. Die hadden de vorige dagen zeker wel hetzelfde loopen denken.

In de keuken vond ze de anderen weer. Eén was er, die beweerde geen raad te weten. Fré troostte, dat het dan meestal goed uitkwam. „Ik vind het eigenlijk zoo angstig, dat ik wel raad weet,” zei ze, waarop het meisje, tot Fré's groote blijdschap, in de lach schoot.

Na de pauze, waarin ze met elkaar hun brood opaten, trok ze maar weer naar het volgend lokaal.

En eindelijk om vijf uur was ze met alles klaar en ging ze terug naar haar eigen lokaal, waar ze, de een na de ander, binnenkwamen.

„Ik ben nummer één,” zei het meisje, dat geen raad geweten had, „gelukkig maar, dan weet ik het ten minste gauw.”

„Niet zoo heel gauw,” remde een ander, „gisteren beweerden ze, dat ze voor elk minstens een kwartier noodig hadden.”

Fré was op haar plaats gaan zitten in het hoekje bij het raam en keek het lokaal rond. Wat leek alles nu leeg en ongezellig, het was net, of je er al niet meer hoorde. Toen ratelde de electriche schel in het lokaal. Zonder een woord verdween het meisje.

Daar heb je het weer, dacht Fré, je troost elkaar en.... je moet elkaar laten gaan, als het er op aankomt, alleen....

Geen twee minuten later was ze terug, haar mantel al half aan, haar hoed in de hand: „Ik ben er, ik ga maar weg, hoor.”

Fré knikte haar toe: „Fijn zeg, ze zullen buiten wel op

je wachten, ga maar gauw....”

Voor de anderen duurde het langer, maar bij tusschenpoozen verdwenen ze toch om beurten, tot Fré ten slotte alleen overgebleven was.

Als je nummer vijf bent, wordt je geduld ook wel op proef gesteld, bedacht ze, weer de veranda oplopend.

De veranda trekt me, lachte ze, het is 't mooiste punt van de school, als dit er niet was, zou het niet áf wezen.

Langer dan een kwartier zal ik wel niet hoeven te wachten.

Nu beslissen ze over me, geslaagd of niet. — Nu was er dan eindelijk de dag, dat het voorbij was, de drie jaren van met elkaar naar school gaan.

Gauw was het gegaan, veel te gauw — toch, nu het voorbij was, verlangde je niet, dat het nog eens beginnen zou. Je vond het jammer en tegelijk wilde je het niet meer terug.... vreemd....

Hoog aan de zomersch-blauwe lucht zeilden groote, witte wolken....

Ze keek er naar.

Buiten zullen ze nu wel op me wachten.... Loek en Stien met Wil en.... Edo misschien?

Nu moest de bel maar gaan, zouden ze het nu nog niet weten?

Toen, opeens in de zonnige klaarte van de zomerdag, kwam een vraag in haar: Eens, dan zal er ook een dag komen, dat alles voorbij zal wezen, mijn heele leven.... En dan, hoe zal het dan zijn. Zal het goed wezen of niet?

Ze hief haar hoofd, waar ze stond op de leege, stille veranda.

Op dit oogenblik dacht ze heel sterk aan haar vader, van wien ze zooveel gehouden had en die zoo vroeg van haar was weggegaan.

„God zelf zal je Vader zijn, Hij zelf zal voor je zorgen, Fréeke....”

Dat had vader tegen haar gezegd, in het laatste uur van zijn leven.

Had hij ooit iets kunnen zeggen, dat heerlijker geweest

zou zijn?

Ze keek weer omlaag, in de tuin. Er kwam een gevoel van rust in haar....

Als je daarop vertrouwde.... dan zou het goed gaan, al zou ze zelf nog zoo dikwijls een verkeerde kant heen willen. Als God zelf je Vader wilde zijn....

Achter haar trilde de bel. —

Ze draaide zich om en liep de gang door naar de bestuurskamer, waar de directeur haar, vanachter de groenbektelede tafel, vriendelijk toeknikte: „Je bent geslaagd hoor en hier is je lijst.”

Hij zweeg even en keek haar aan.

„Je staat nu aan het begin van je leven, Fré,” — hij stak zijn hand uit, „ik hoop, dat het goed zal zijn, kind.”

Fré knikte en nam de lijst van hem over.

De andere heeren feliciteerden haar.... en geen minuut later was de schooldeur al achter haar dichtgevallen.

Dadelijk zag ze zich omringd door al de wachtenden.

Het eerst van allemaal ontdekte ze Edo's blijde oogen, wist ze zijn blonde hoofd vlak bij haar en drukte ze zijn uitgestoken hand.

Ze lachten en praatten tenslotte allemaal door elkaar, tot ze eindelijk verschillende kanten heen, de weg naar huis zochten.

Met hun groepje van vier gingen ze naast elkaar.

Maar Edo kwam hen achterop: „Ik breng jullie naar de trein, als je 't goedvindt.”

„Natuurlijk,” zei Loek, „maar ik bedenk daar, dat ik nog een boodschap te doen heb in de stad.”

Ze stonden in een kringetje en Fré zag aan Loek's oogen, dat die boodschap niet al te noodzakelijk was.

„Moet jij gaan telephoneeren, Fré?”

„Ja, wel graag.... tante zou er op wachten.”

„Nou,” stelde Stien voor, „dan weet ik het goed gemaakt, Wil en ik gaan met Loek mee.”

„En ik breng Fré naar de trein, daar zien we jullie dan weer,” besloot Edo, „is dat goed?”

Samen liepen ze verder, terwijl de drie meisjes de tegen-

overgestelde kant gingen.

„Hier vlak bij kun je opbellen,” wist Edo.

„Ja, hallo,” hoorde ze tante Marianne's lichte stem — „in orde? Heerlijk, kind! Kom je gauw naar huis? Ik heb zulke mooie bloemen....”

„En als ik niet geslaagd was?”

„Dan had ik ze in de kelder gestopt.... kom je gauw?”

„Ja, met de trein van half zeven — dag!”

Ze belde af en kwam weer naar buiten.

„Zei je geen half zeven?” vroeg Edo, „dan kunnen we best nog het park door, vind je 't goed?”

„Graag.... ik ben zoo warm....”

„Mag ik je een arm geven, zeg,” vroeg hij dicht naast haar komend en zijn hoofd naar haar overbuigend, „nu wel, is 't niet Fré, omdat alles zoo goed gegaan is voor je....”

Ze lachte zacht.

Onder de hooge boomen gingen ze door, langs bloeiende, geurige bloemen. —

„Ik voel me zoo gelukkig,” zei ze blij, „omdat het nu achter de rug is, omdat het goed gegaan is, omdat tante Marianne thuis op me wacht.... o, om alles....”

Ze liepen even stil.

Edo drukte haar arm vaster tegen zich aan: „Ook om later, Fré?”

Ze zag hem aan, haar groote, lichte oogen diep in de zijne.

„Ja,” — zei ze toen — „ja Edo — óók om later....”

INHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Fré van Duinen	5
II. Het toelatingsexamen	11
III. Vader	28
IV. Het nieuwe leven	36
V. Een gestolen middag	47
VI. Lente	58
VII. Zonnestralen	69
VIII. Wie zichzelf overwint	84
IX. Naar Friesland	96
X. De picnic	112
XI. Avondstemming	125
XII. Wat God doet, dat is welgedaan	139
XIII. Een droeve Kerstmis	148
XIV. Vriendinnen	159
XV. Het huisje met klimop I	169
XVI. Het huisje met klimop II	180
XVII. Bosch en hei	190
XVIII. Zomer	201
XIX. De afscheidsavond van de Propo	209
XX. Onverwachte dingen	227
XXI. Tante Marianne	237
XXII. Naar zee	245
XXIII. Voor 't laatst	250
XXIV. Het examen	263